

UTMANAD KYRKA

EVANGELISK-LÜTHERSKA KYRKAN
I FINLAND ÅREN 2008–2011

117

KYRKANS
FORSKNINGSCENTRALS
PUBLIKATIONER

ISBN 978-951-693-323-1

Tryck: Bookwell Ab, Borgå 2012

Omslag: Linnea Ekstrand

Översättning: Scandix käännökset Oy – översättningar Ab

Innehåll

Förord	7
1. Förändringar i det finländska samhället och religiositeten	11
1.1 Strukturella förändringar i samhället	15
1.2 Värderingar och attityder	24
1.3 Finländare som medlemmar av religionssamfund	28
1.4 Förändringar i religiositeten	35
1.5 Religionen i det offentliga livet	46
1.6 Inställning till religioner och livsåskådningar	52
2. Kyrkans mål i en föränderlig omvärld	59
2.1 Strategin Vår kyrka	59
2.2 Kyrkans gemensamma projekt	62
2.3 Strategisk planering i församlingarna	68
2.4 Kyrkans forskningsverksamhet	70
3. Medlemmar	73
3.1 Att höra till kyrkan	73
3.2 Döpta, avlidna samt in- och utflyttade	80
3.3 Utträde ur kyrkan	83
3.4 Inträde i kyrkan	88
4. Gudstjänstliv och annan församlingsverksamhet	92
4.1 Utvecklingen av gudstjänsterna och de kyrkliga förrättningarna	92
4.2 Gudstjänster och övriga offentliga sammankomster	95
4.3 Kyrkliga förrättningar	106
4.4 Övrig församlingsverksamhet	113
4.5 Samarbete med olika kommunala ansvarsområden och organisationer	115
5. Musik och kultur	120
5.1 Musikverksamhet	120
5.2 Kulturverksamhet	126
6. Fostran	134
6.1 Riktlinjer för fostran	134
6.2 Kyrkans barn- och familjearbete	140
6.3 Minior- och juniorverksamhet	146
6.4 Konfirmandundervisning	150
6.5 Ungdomsarbete	154
6.6 Specialungdomsarbete	157

6.7 Samarbete med skolor och läroinrättningar	158
6.8 Unga vuxna	163
6.9 Vuxenfostran	165
6.10 Samhällets religiösa fostran	166
7. Själavård	173
7.1 Själavården i församlingarna	173
7.2 Familjerådgivning och familjearbete	176
7.3 Sjukhussjälavård	182
7.4 Samtalstjänst och samtalstjänstens nätjour	188
7.5 Beredskap vid storolyckor och kriser	190
8. Diakoni och samhällsarbete samt kyrkans gemensamma projekt	194
8.1 Församlingsdiakoni	194
8.2 Handikapparbete	204
8.3 Missbruks- och kriminalarbete	207
8.4 Samhällsarbete	210
8.5 Mångkulturellt arbete	213
8.6 Insamlingen Gemensamt Ansvar och andra gemensamma projekt inom kyrkan	216
9. Ekumenisk verksamhet	223
9.1 Ekumenik i Finland	223
9.2 Kyrkans internationella kontakter	227
9.3 Kyrkans arbete bland finländare utomlands	234
10. Mission och internationell diakoni	240
10.1 Mission är kyrkans uppgift	240
10.2 Missionsarbetets och den internationella diakonins verksamhetsformer i församlingarna	242
10.3 Missionsarbetets och den internationella diakonins tjänster och förtroendeorgan	248
10.4 Missionärer	251
10.5 Organisationer för mission och internationell diakoni	253
10.6 Ekonomiskt stöd till missionen och den internationella diakonin	257
10.7 Missionens nya strukturer	260
11. Kommunikation	263
11.1 Ett förändrat kommunikationsfält	263
11.2 Religionen och kyrkan i medierna	266
11.3 Kyrklig kommunikation på webben	271
11.4 Kyrklig kommunikation	274
11.5 Kyrklig kommunikation i tv	282
11.6 Kyrklig kommunikation i radion	285
11.7 Kyrklig av-verksamhet och stöd till medieprojekt	288

12. Förvaltning	291
12.1 Församlingarna	291
12.2 Stiften	305
12.3 Biskopsmötet	307
12.4 Kyrkostyrelsen	310
12.5 Kyrkomötet	313
13. Ekonomi	315
13.1 Allmän utveckling av församlingarnas ekonomi	315
13.2 Församlingarnas ekonomi	317
13.3 Kyrkans centralfonds ekonomi	332
14. Personal, utbildning och förtroendevalda	345
14.1 Personalstyrka och personalstruktur	345
14.2 De anställdas synpunkter på kyrkans inriktning	352
14.3 Rekrytering, utbildning för tjänster inom kyrkan och arbetskraftssituationen	353
14.4 Personalutveckling och utbildning	364
14.5 Förtroendevalda	374
15. Väckelserörelser och organisationer	377
15.1 Väckelserörelserna som en del av kyrkan	377
15.2 Väckelserörelsernas utbredning och understöd	380
15.3 Religiositeten hos väckelserörelsernas anhängare	385
15.4 Bedjarrörelsen	388
15.5 Pietismen	390
15.6 Evangeliska rörelsen	391
15.7 Laestadianismen	392
15.8 Femte väckelsen	396
15.9 Karismatiska rörelsen	400
15.10 Samarbetet mellan väckelserörelserna och församlingarna	401
16. Utmanad kyrka – slutsatser och reflektion	406

Förord

I denna bok beskrivs och analyseras verksamheten inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland under åren 2008–2011. Under fyraårsperioden har kyrkan utmanats från många olika håll. I och med kommunsammanslagningarna revideras även församlingsstrukturerna. Individualismen har utmanat traditionella vanor att vara del av och tillhöra en gemenskap – också inom det religiösa livet. Förändringarna i finländarnas värderingar har också återspeglat sig i form av krav på att kyrkan måste förändra sig. Kyrkans inre polarisering befestes. I den offentliga debatten har kyrkans och religionens ställning i samhället utmanats bland annat genom den debatt som inspirerats av olika nyateistiska böcker.

Kyrkans fyraårsberättelse har utarbetats på uppdrag av kyrkomötet. Syftet med rapporten är att beskriva och analysera de förändringar som skett inom kyrkan och i dess omvärld och i vilka riktningar utvecklingen går. Den information och de perspektiv som undersökningen ger upphov till utgör element för planeringen av kyrkans fortsatta verksamhet. Till grund för fyraårsberättelsen ligger statistiska uppgifter som samlats in från församlingarna samt separat genomförda enkäter. Församlingarnas verksamhetsformer, deras storlek och verksamhetsmiljöer skiljer sig avsevärt från varandra. När man gestaltar hela kyrkans verksamhet är det befogat att skapa en helhetsbild av läget på den nationella nivån och av vilka förändringar som skett där. Denna bok erbjuder kunskap som kan ligga till grund när man utvecklar verksamheten på både det lokala och nationella planet. Berättelsen tjänar som en handbok för kyrkans anställda, församlingarna och medierna. Den används även som kurs- och tentamensbok och som källmaterial för forskning. Motsvarande fyraårsberättelser har gjorts sedan år 1967.

Inom kyrkan har 2000-talet varit en tid för aktivt utarbetande av strategier och planer. Strategin som drar upp riktlinjerna för kyrkans verksamhet *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet* färdigställdes 2010 och styr kyrkans verksamhet fram till år 2015. Vi har alltså lagt ungefär hälften av strategiperioden bakom oss. Forskningsresultaten återspeglas i de mål som uppställts i denna strategi. Under fyraårsperioden har dessutom ett stort antal andra strategier och riktlinjer också blivit klara. Deras verkningar och betydelse beskrivs också i boken.

Undersökningen har avfattats av tf chefen, teologie doktorn Harri Palmu, forskarna doktor i samhällsvetenskaper och i teologi Hanna Salomäki (nuvarande tf chef), filosofie doktor Kimmo Ketola samt docent Kati Niemelä. Kyrkostyrelsens olika enheter har ställt sina rapporter om och översikter och bedömningar av det egna arbetsområdet till författarnas förfogande. För figurer och layout ansvarade forskningsassistent Risto Nissilä och korrekturläsningen sköttes av forskningssekreterarna Satu Ikonen och Hanna Lilius. Det statistiska materialet har lagrats av Kyllikki Hovila, Satu Ikonen, Maija-Kaisa Innanen och Pekka Innanen. Byråsekreterare Anita Ågren har bistått med olika kontorsuppgifter. Fyraårsberättelsen har översatts till svenska av Scandix käännökset Oy – översättningar Ab i samarbete med Kyrkostyrelsens översättare Kesia Edström.

Till grund för undersökningen ligger flera olika typer av enkätmaterial. Kyrkostyrelsen samlar årligen in basuppgifter från alla församlingar om befolkningsförändringarna, verksamheten och ekonomin (A-blanketterna). Dessutom har forskningscentralen med tanke på fyraårsberättelsen bett församlingarna och de kyrkliga samfälligheterna om mer exakta uppgifter för 2011 med hjälp av statistikblanketter som gäller de olika arbetsområdena. Dessa behandlar allmänt församlingsarbete (B1), småbarnsfostran (barn- och familjearbetet, B2), ungdoms- och konfirmandarbete (B3), arbete i skolor och läroinrättningar (B4), diakoni och samhällsarbete (B5), mission och internationell diakoni (B6), kommunikation (B7), personal, utveckling och förvaltning (B8), de religiösa rörelsernas och organisationernas verksamhet samt invandrar- och vänförsamlingsverksamhet (B9). För de kyrkliga samfälligheternas del insamlades också uppgifter om motsvarande arbetsområden (C-blanketterna).

Dessutom samlades information in med hjälp av enkäter till de kyrkliga tidningarna, läroanstalterna som ger kyrklig utbildning, notarierna vid domkapitlen och kyrkliga organisationer. Annat material som använts är de kyrkliga organens protokoll, betänkanden och verksamhetsberättelser samt pressmeddelanden och andra undersökningar. Dessutom har enkäter utförts bland församlingarnas anställda och förtroendevalda under våren 2012.

Finländarnas religiositet klarlades med hjälp av enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011*. Enkäten utfördes av TSN-Gallup Oy på uppdrag av Kyrkans forskningscentral. Som metod för insamlingen av materialet har man för första gången använt sig av en datainsamlingsplattform som bygger på elektronisk dataöverföring, det vill säga en web-baserad datainsamling, vid namn TNS Gallup Forum. TNS Gallup Forum har cirka 40 000 finländska medlemmar som representerar Finlands aktiva befolkning i åldersgruppen 15–75 år. Undersökningsblanketterna besvaras över nätet från den egna datorn. Skillnaden i förfarandet kan således i någon mån påverka jämförbarheten med tidigare enkäter, då man oftast har använt sig av intervjubesök eller utskickade enkäter. Insamlingen av forskningsmaterialet genomfördes 18.11–2.12.2011. Forskningsmaterialet består av 4 930 personers svar.

1. Förändringar i det finländska samhället och religiositeten

Det finländska samhällets allt starkare koppling till internationella utvecklingstrender blev tydlig på många sätt under redogörelseperioden. Information, varor, valuta, människor och kulturella influenser strömmar i allt snabbare takt och i allt större omfattning över de geografiska gränserna. Effekterna av de globala trender som påverkar Finland syntes särskilt i förändringarna i landets ekonomi, människornas rörlighet samt i utvecklingen inom kommunikationsmiljön.

Den internationella kris på finansmarknaden som inträffade i början av redogörelseperioden återspeglades även på den ekonomiska situationen i Finland. Krisen fick sin start i USA och berodde bland annat på missförhållanden i beviljandet av bostadslån samt finansinstitutens överdrivna riskbenägenhet. Övergången från högkonjunktur till recession hösten 2008 var snabb efter att de amerikanska bostadsprierna kollapsat. Inom kort var den ekonomiska recessionen ett faktum på olika håll i världen. Finland återhämtade sig dock relativt snabbt och hamnade inte i någon ekonomisk depression.

Globaliseringen och de snabba förändringarna på världsmarknaden påverkade också på andra sätt näringsverksamhetens förutsättningar. De ur exportsynvinkel centrala företagen inom skogsindustrin, maskin- och anläggningsindustrin samt elektronikindustrin

anpassade sig till den skärpta konkurrenssituationen, ofta genom att lägga ner verksamhetsställen och minska personalstyrkan eller genom att flytta produktionen utomlands där kostnaderna är lägre. Trenden inom den regionala utvecklingen är att befolkningen, arbetskraften, kompetensen och företagsverksamheten koncentreras till större centra. Under 2010-talet förväntas denna utveckling intensifieras ytterligare, i synnerhet i fråga om befolkningen i arbetsför ålder. Tröskeln för att lämna sin hembygd och även sitt hemland har sänkts nästan överallt i världen. Särskilt mycket har denna tröskel sänkts där möjligheterna till arbete och näringsidkande är dåliga.

Informations- och kommunikationsteknologin har på det globala planet utvecklats snabbt under hela redogörelseperioden. Antalet internetanvändare i världen hade ökat till 2,45 miljarder år 2011. Andelen internetanvändare hade ökat till cirka 35 procent av jordens befolkning, när den var under en femtedel 2006 (*ICT Facts and Figures: World in 2011*). Denna förändring i kommunikationsmiljön har haft djupgående effekter på människornas vardag och vanor.

I och med denna förändring i kommunikationsmiljön sprider sig också kulturella konflikter allt lättare från ett samhälle till ett annat. Den debatt om gudstro och ateism som uppstod i Storbritannien och USA fick under redogörelseperioden stor uppmärksamhet även i Finland. Fyra nyateister som rönt stor internationell uppmärksamhet med sina polemiska och religionsfientliga verk – biologen Richard Dawkins, filosofen Daniel Dennett, journalisten Christopher Hitchens samt författaren Sam Harris – utkom på finska just vid redogörelseperiodens början, under 2007 och 2008. Verken väckte livlig debatt, där även företrädare för den finländska intelligentsian deltog. Verken fick stor uppmärksamhet även i dagstidningar, radio och på debattforum på internet (se kapitel 11. Kommunikation).

Under redogörelseperioden fördes också en livlig debatt om samkönade parförhållandens betydelse, såväl inom kyrkan som i samhället i stort. Programmet Aktuella tvåan i Yle TV2 hade en temakväll om homosexuellas ställning och rättigheter i samhället som väckte stormiga reaktioner och ledde till en tillfällig uppgång i antalet utträden ur kyrkan i oktober 2010 (se kapitel 3. Medlemskap och 11. Kommunikation). Den av biskopsmötet tillsatta arbetsgruppen för partnerskapslagen slutförde sitt arbete under redogörelseperio-

den. Arbetsgruppen gav sitt betänkande 2009 och biskopsmötets utredning om partnerskapslagens följder för kyrkan stod klar och godkändes av kyrkomötet hösten 2010. I anslutning till utredningen utfärdades pastorala anvisningar för bön med och för personer som registrerat sitt partnerskap, som godkändes vid biskopsmötet våren 2011 (se kapitel 12. Förvaltning).

Olyckor och tragedier som berört finländarna

Under redogörelseperioden inträffade flera tragedier som berörde befolkningen i stor utsträckning och som också återspeglades i kyrkans verksamhet. I april 2008 dog nio finländare och 38 skadades när en rattfyllerist krockade med en buss med finländska turister i Spanien. Kyrkans anställda drog igång krisarbete i Malaga och i Helsingfors domkyrka anordnades en sorgeandakt till minne av offren för olyckan och deras anhöriga. Kyrkan höll öppet sent för att erbjuda möjlighet till stillhet och individuella samtal. Också i andra kyrkor i Finland kom man ihåg de anhöriga och offren.

I september samma år sköt en elev vid en läroanstalt för servicebranschen i Kauhajoki nio elever, en lärare och sig själv. Efter dödsskjutningarna spred sig en våg av bomb- och mordhot i skolorna: fram till december blev polisen tvungen att utreda över 200 anonyma hot. Precis som efter massakern i Jokela i slutet av 2007 uppstod en livlig debatt om orsakerna bakom massmorden. Statsrådet tillsatte två undersökningskommissioner för att utröna orsakerna bakom händelserna i Kauhajoki och Jokela och för att utvärdera mediernas agerande i samband med morden. I Jokelifallet konstaterade undersökningskommissionen att gärningsmannens särpräglade marginalisering låg bakom skolmorden. I rapporten som utredde Kauhajokifallet konstaterades däremot att gärningsmannen haft psykiska problem i tio års tid och att hans livssituation bidragit till att problemen drivits till sin spets.

Kyrkan deltog utan dröjsmål i debriefingarbetet efter skolskjutningen i Kauhajoki. Redan den första kvällen efter händelsen öppnades dörrarna till Kauhajoki kyrka och människor inbjöds till en andakts- och minnesstund. Cirka 700 personer närvarade vid denna. Söndagen efter händelsen anordnades en minnesgudstjänst som sändes i tv och radio och där republikens presiden Tarja Halonen

också deltog. Hösten 2008 grundades kyrkans Kauhajokiprojekt, inom ramen för vilket man ville erbjuda stöd med hjälp av församlingsarbetets metoder. Projektet drevs under ledning av domkapitlet i Lappo stift.

Nyårsaftonen 2009 dödades fyra människor i köpcentret Sello i Esbo med handeldvapen. Samma dag öppnade Esboförsamlingarna en kristelefonjour för dem som upplevde ångest eller rädsla till följd av händelsen. Kyrkorna höll öppet veckoslutet efter händelsen för att erbjuda möjlighet att stilla sig och Alberga församling inrättade ett minnesbord i Sello där man kunde lämna sina kondoleanser och visa deltagande.

Under redogörelseperioden inträffade även flera familjemord. Under perioden från mars 2008 till våren 2012 begicks sammanlagt 14 familjemord. Enbart år 2008 inträffade åtta av dem. I den senaste tidens fall har det i regel handlat om en pappa som har dödat barnen och ibland även mamman. Tidigare har morden oftare begåtts av mamman. Av en utredning som gjordes om familjemorden framgick att de som dödar sitt eget barn klart avviker från övriga som begår brott mot liv, i och med att de inte varit berusade när dådet begicks och inte varit drogmissbrukare. Enligt utredningen hade kontakt med myndigheterna dock förekommit redan före dådet. Ofta hade nära anhöriga också redan tidigare gett uttryck för sin oro.

Sexuellt utnyttjande av barn inom religiösa samfund väckte stor internationell uppmärksamhet under redogörelseperioden. De fall av sexuella utnyttjanden av barn som framkommit på många håll i världen inom den katolska kyrkan sedan början av 2000-talet och den debatt de väckte refererades ofta även i den finska pressen. I Finland uppdagades problemet i slutet av 2009 när det avslöjades att åtminstone 11 pojkar blivit grovt sexuellt utnyttjade i en familj som tillhörde den svenskspråkiga læstadianförsamlingen Fridsföreningen i Jakobstad. Eftersom brottet var preskriberat och förövaren död undersökte polisen inte fallet.

Efter den debatt som uppstod började Kyrkans enhet för familjefrågor få in samtal från människor som berättade att de som barn utsatts för sexuella övergrepp. Merparten av de övergreppsfall där man kontaktat kyrkans enhet för familjefrågor har skett inom små och slutna gemenskaper. Johanna Hurtig, forskare inom socialt arbe-

te, har kartlagt fallen av sexuellt utnyttjande inom den gammallästadianska rörelsen och har fått vetskap om 150 förövare, av vilka 135 var från Finland. Av de fall som kommit till Hurtigs kännedom har största delen inträffat på 1980-talet och därefter. I april 2011 höll ledningen för Fridsföreningarna i Finlands centralförening ett informationsmöte, där man beklagade att man inom rörelsen inte hade förmått hantera de uppdagade fallen av sexuellt utnyttjande av barn på rätt sätt och inte uppmanat förövarna att ta sitt straffrättsliga ansvar. Det finns ingen riksomfattande befolkningsstatistik som visar hur allmänt förekommande det är att barns utnyttjas och det är därför omöjligt att säga om dessa fall är vanliga inom kyrkliga kretsar än i landet i snitt.

Uppdagandet av att barn utsatts för övergrepp gav upphov till en livlig debatt om bikthemligheten. Justitieminister Tuija Brax (de gröna) krävde att kyrkolagen ska tolkas så att bikthemligheten bryts om barnets väl så kräver. Omsorgsminister Paula Risikko (saml.) föreslog i sin tur en ändring i barnskyddslagen i det fall att kyrkorna inte på eget initiativ avstår från bikthemligheten. I förhandlingar mellan statsmakten och representanter för kyrkan kom man överens om att kyrkan skulle utreda hur barnskyddslagen och kyrkolagen kan sammanjämkas. I den redogörelse som biskopsmötet godkände i februari 2011 betonades att anmälningsplikten och tystnadsplikten inte står i konflikt med varandra, utan att bikthemligheten och främjandet av barnskyddet kan realiseras samtidigt. Frågan ledde till mer utbildning och information inom kyrkan (se kapitel 7. Själavård).

1.1 Strukturella förändringar i samhället

Befolkningsförändringar

Enligt uppgifter från Statistikcentralen uppgick Finlands befolkning i slutet av 2011 till 5 401 267 personer. Folkmängden hade ökat med över 100 000 personer under redogörelseperioden. Under 2011 hade folkmängden ökat med 25 991 personer, vilket är den största ökningen sedan 1991. Nativiteten har dock ända sedan år 1969 hållit sig under

den demografiska återväxtnivån. Antalet födda år 2011 stannade på knappt 60 000, vilket var mer än 1 000 färre än året innan. Enligt uppgifter från Statistikcentralen var inflyttningsöverskottet från utlandet för femte året i rad en viktigare orsak till befolkningsökningen än den naturliga befolkningstillväxten. Enligt förhandsuppgifterna för 2011 var inflyttningsöverskottet från utlandet då det största under vårt lands hela självständighetstid.

Finländarna skaffar också sina barn allt senare. Antalet föderskor under 34 år minskade jämfört med året innan. Medelåldern för alla föderskor var 30,3 år.

Statistiken vittnar om att finländarnas familjer präglas av allt större mångfald och skillnader i människornas livssituationer. Enligt Statistikcentralen fanns det år 2011 i Finland 2 012 464 gifta, 527 418 fränskilda och 292 678 änkor eller änklingar. 4 102 personer levde i registrerade partnerskap, 633 hade separerat och 51 var efterlevande från sådana partnerskap. I början av redogörelseperioden år 2008 var det 2 801 som levde i registrerade partnerskap; antalet har alltså ökat med nästan en tredjedel under redogörelseperiodens gång. 1 787 män och 2 315 kvinnor lever i registrerade partnerskap.

År 2010 fanns det över 515 000 gifta barnlösa par i Finland (inklusive registrerade partnerskap) och 196 000 barnlösa sambopar. Sedan 2007 har antalet gifta barnlösa par ökat med över 17 000. Antalet gifta par med barn var 447 000 och antalet sambopar med barn 117 000. Det fanns cirka 118 000 barnfamiljer med bara en förälder: 102 000 familjer som bestod av mamma och barn och 16 000 som bestod av pappa och barn. De ensamstående kvinnorna var 659 000 och männen 567 000.

Den åldrande befolkningen är också en faktor som starkt påverkar det finländska samhällets framtid. Finländarnas största femårsåldersklass utgjordes år 2011 av 60–64-åringarna (395 000), den näst största var 55–59-åringarna (383 000). Sammanlagt 18 procent av befolkningen var äldre än 65 år.

Den interna flyttningsrörelsen

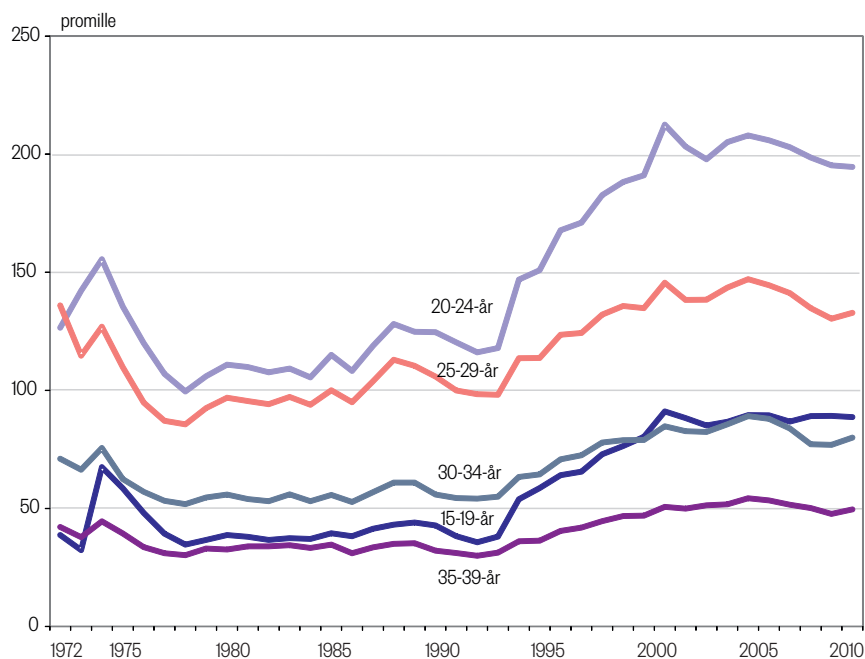
Under hela fyraårsperioden fortsatte finländarnas flyttningsrörelse från en ort till en annan att vara livlig. År 2011 skedde 125 100 flyttningar mellan landskapen. I flyttningsrörelsen mellan

landskapen var det Nyland som hade det numerärt sett största flyttningsöverskottet (2 130) och det relativt sett största överskottet fanns i Birkaland (1 420). Befolkningmängden ökade också mest i dessa landskap. Underskottet i flyttningsrörelsen mellan landskapen drabbade i antal räknat Lappland värst och relativt sett värst drabbat var Kajanaland.

Enligt Statistikcentralens förhandsuppgifter gjordes 278 460 flyttningar mellan kommunerna år 2011. Ökningen jämfört med 2010 var 7 770 flyttningar räknat utifrån kommunindelningen år 2011. Flyttningsrörelsen inom kommunerna var ännu större: enligt Statistikcentralen var det över dubbelt fler, cirka 569 000 personer, som flyttade inom samma kommun år 2011.

Figur 1.1

Flyttningen mellan kommuner per åldersklass under åren 1972–2010 (%). Statistikoentralen

Den största åldersklassen bland dem som flyttat utgjordes av 20–24-åringarna, av vilka 64 000 flyttade till en annan kommun 2010 (figur 1.1). Näst mest flyttade åldersklassen 25–29 år; av dem

flyttade 46 000 till en annan kommun. Tredje mest flyttade man inom åldersklassen 15–19 år; av dem flyttade nästan 30 000 till en annan kommun.

Invandringen

Över den invandrade befolkningen finns ingen helt entydig statistik tillgänglig, utan situationen måste granskas utifrån statistiken över nationalitet, språk och födelseland. I statistiken över nationalitet fattas de invandrare som fått finskt medborgarskap. I statistikföringen enligt språk fattas en del av de cirka 30 000 finskingermanländska återflyttarna. Bland de utlandsfödda medräknas å andra sidan både adopterade och finländare som fötts utomlands.

Ett annat problem är hur man i dessa siffror beaktar i Finland födda barn till familjer med utländsk bakgrund (den så kallade andra generationens invandrare) samt barnen i de familjer där bara den ena föräldern är invandrare. Antalet i Finland födda män med en utlandsfödd maka eller sambo uppgick år 2010 till 33 000, och antalet i Finland födda kvinnor med en utlandsfödd make eller sambo till 28 000. I Finland fanns således cirka 61 000 familjer där det kunde finnas barn med invandrarbakgrund på den ena föräldrarnas sida.

Invandrarna är fortsättningsvis en brokig grupp. De viktigaste orsakerna till invandringen är familjeskäl, arbete eller studier. I synnerhet rörligheten i jakt på arbete har ökat. I en internationell jämförelse har förhållandevis få asylsökande kommit till Finland. Antalet årliga asylansökningar har varierat mellan 1 500 och 6 000. Förutom de asylsökande som anländer på eget initiativ tar Finland inom ramen för flyktingkvoten också emot personer som definierats som flyktingar av FN:s flyktingorgan UNHCR. Finlands flyktingkvot har sedan år 2001 varit 750 personer. Från år 1992 till slutet av 2010 hade cirka 33 000 personer med flyktingbakgrund anlänt till Finland (*Årsöversikt över migrationen, 2010*).

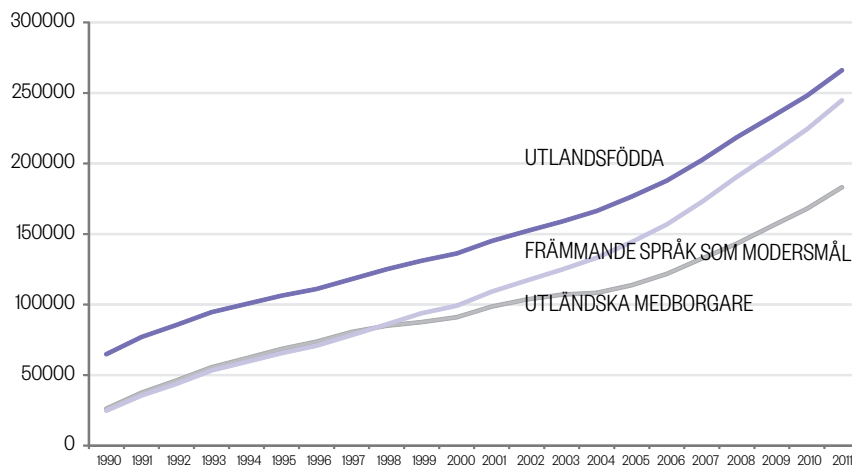
Vid utgången av redogörelseperioden år 2011 bodde i Finland enligt uppgifter från Statistikcentralen över 183 000 utländska medborgare (3,4 % av befolkningen), 245 000 som talade ett främmande språk som sitt modersmål, det vill säga som hade ett annat modersmål än finska, svenska eller samiska (4,5 % av befolkningen) och 266 000 utlandsfödda (4,9 % av befolkningen).

Den största delen av invandrarna bodde i huvudstadsregionen och de andra stora städerna. Av de utlandsfödda bodde nästan hälften, 131 000, i landskapet Nyland år 2011. I Helsingfors fanns 45 000 utländska medborgare (8,0 % av befolkningsmängden) och 68 000 som talade ett främmande språk som sitt modersmål (11,5 % av befolkningsmängden). I Esbo bodde 18 800 utländska medborgare (7,5 %), i Vanda 14 800 (7,3 %), i Åbo 9 500 (5,3 %), och i Tammerfors 8 500 (4,0 %). I de övriga kommunerna fanns det färre utländska medborgare.

Invandringen till Finland började minska år 2009 och minskade ytterligare under 2010. Trots detta var inflyttningsöverskottet från utlandet år 2011 det största det varit under hela självständighetstiden. Näst störst var det år 2008. Den långsiktiga trenden är alltså att invandringen mest sannolikt kommer att öka ytterligare. Under föregående redogörelseperiod, från slutet av 2003 till slutet av 2007, ökade antalet utländska medborgare med 26 000 personer. Under denna period, från slutet av 2007 till 2011, var ökningen nästan den dubbla: cirka 50 400 personer. Samma ökande takt kan skönjas om man granskar antalet personer med ett främmande språk som sitt modersmål eller antalet utlandsfödda (figur 1.2).

Figur 1.2

Antalet utländska medborgare, personer med ett främmande språk som modersmål och utlandsfödda i Finland 1990–2011.

De största utlänningsgrupperna i Finland bestod av estniska (34 000), ryska (29 600), svenska (8 500) och somaliska (7 400) medborgare (tabell 1.1). Under redogörelseperioden hade de estniska medborgarna gått om de ryska medborgarna som största utlänningsgrupp. Av alla utländska medborgare var cirka 68 300, det vill säga över en tredjedel (37,3 %), medborgare i andra EU-länder och 44 700 kom från övriga Europa (24,4 %). Detta innebär att mer än tre av fem av de utländska medborgare som bor i Finland härstammar från Europa. Cirka 41 600, det vill säga en knapp fjärdedel (22,7 %), har kommit från Asien och 19 600 eller en dryg tiondedel (10,7 %) är från Afrika. Från Nord- och Sydamerika har det kommit enbart 6 200 personer (3,4 %). Ännu färre har kommit från Oceanien eller någon annanstans ifrån.

Tabell 1.1

De största grupperna utländska medborgare i Finland åren 1990–2011. Statistikcentralen.

Land, vars nationalitet	1990	1995	2000	2007	2011
Estland	.	8 400	10 800	20 000	34 000
Ryssland	.	9 700	20 600	26 000	29 600
Sverige	6 100	7 000	7 900	8 300	8 500
Somalia	44	4 000	4 200	5 000	7 400
Kina	300	1 400	1 700	4 000	6 200
Irak	100	1 300	3 100	3 000	5 700
Thailand	240	800	1 300	3 500	5 500
Turkiet	300	1 300	1 800	3 200	4 200
Tyskland	1 600	1 700	2 200	3 300	3 800
Indien	270	450	760	2 300	3 800
Storbritannien	1 400	1 900	2 200	3 100	3 700
Utländska medborgare sammanlagt	26 300	68 600	91 100	133 000	183 100

Den största gruppen bland dem som talar ett främmande språk som sitt modersmål var de som har ryska som modersmål: de utgjorde nästan en fjärdedel av hela gruppen (tabell 1.2). De näst största språkgrupperna var de med estniska (14 %), somaliska (6 %), engelska (6 %) och arabiska (5 %) som modersmål. Mångfalden hos invandrarbefolkningen i Finland illustreras av att nästan hälften av

dem som talar ett främmande språk som sitt modersmål tillhör ännu mindre språkgrupper än de ovan nämnda.

Tabell 1.2

Olika språkgruppers andel av alla som talar ett främmande språk som modersmål, 2011. Statistikcentralen.

De viktigaste språkgrupperna	Antal	%
Ryska	58 331	24
Estniska	33 076	14
Somaliska	14 045	6
Engelska	13 804	6
Arabiska	11 252	5
Kinesiska	8 257	3
Övriga	10 6062	43
Sammanlagt	244 827	100

Alla prognoser tyder på att immigrationen är ett permanent och ständigt tilltagande fenomen i Finland. Det är trots detta skäl att minnas att invandrarnas andel av befolkning fortsättningsvis är liten i Finland jämfört med i många andra europeiska länder. Exempelvis enligt OECD:s statistik för 2009 uppgick de utlandsföddas andel av hela befolkningen till 14,4 procent i Sverige, 10,9 procent i Norge och 7,5 procent i Danmark. I Finland var andelen utlandsfödda samma år bara 4,4 procent. Dessutom är det bra att komma ihåg att kring 560 000 personer har utvandrat från Finland enbart till Sverige under de senaste 60 åren. Trots att en del av dem har återvänt utgör finländarna fortsättningsvis den största invandrargruppen i Sverige. När man dessutom kommer ihåg att landets interna flyttningsrörelse är betydligt mer omfattande än invandringen (se ovan), kan man se att invandringen bara är en del av ett större fenomen, människors ökade rörlighet rent generellt.

Det ekonomiska läget och arbetslivet

Den nedgång i produktionen och ökning av arbetslösheten som orsakades av recessionen åren 2008–2009 påverkade de ekonomiska utsikterna överallt i Finland. På sina ställen kunde förändringarna vara snabba. Områden för plötslig strukturomvandling är benäm-

ingen på sådana områden där antalet förlorade arbetsplatser är betydande (minst 1,5 procent av arbetsplatserna i regionen), produktionsstrukturens förnyelseförmåga är svag och där situationen bedöms bli långvarig. Mest problematiska är områden med en ensidig näringsstruktur som är beroende av några få stora företags verksamhet. Under åren 2007–2011 klassificerades sammanlagt 22 regioner i Finland som områden för plötslig strukturomvandling. Av dessa var 21 ekonomiska regioner och en var en enskild kommun. Dessutom utsågs sjöfartsindustrin till en bransch för plötslig strukturomvandling.

Områdena för plötslig strukturomvandling ligger huvudsakligen i östra och norra Finland, men även på andra håll i landet. Av landskapscentrumen berördes Joensuu, Kajana, Kotka-Fredrikshamn, Kouvola och Villmanstrand ekonomiska regioner. Övriga regionala centrum var Södra Birkaland, Forssa, Imatra, Salo, Varkaus och Heinola ekonomiska regioner samt Kaskö stad. Landsortscentra som räknades till dessa områden var Haapavesi-Siikalatva, Östra Lapplands, Jämsä, Mellersta Karelens, Keuruu, Nordöstra Savolax, Nivala-Haapavesi, Saarijärvi-Viitasaari, Nystadsregionen och Övre Birkalands ekonomiska regioner.

Inskränkningarna i produktionen har framförallt gällt skogsindustrin: åren 2005–2010 stängdes ungefär tio fabriker runt om i landet. Antalet företag inom skogsindustrin som sagt upp personal i områden för plötslig strukturomvandling var sammanlagt tio och dessa avskedade totalt över 6 000 personer. På varven sades cirka 1 000 personer upp. Totalt sett drabbades över 11 000 personer av uppsägningar inom dessa områden, av vilka 42 procent sysselsattes på den öppna arbetsmarknaden, 4 procent sysselsattes med hjälp av stödåtgärder och cirka 12 procent förblev arbetslösa. Resten har sökt sig till någon utbildning eller gått i pension.

Något som under de närmaste åren kommer att bli en ännu större ekonomisk utmaning än inskränkningarna i produktionen är befolkningens åldrande och att försörjningsförhållandet till följd av detta förskjuts i en sämre riktning. Med det ekonomiska försörjningsförhållandet avses antalet människor som står utanför arbetslivet i förhållande till de sysselsatta. Ju större denna siffra blir, desto fler människor utanför arbetslivet blir varje arbetande tvungen att betala

för. Det demografiska försörjningsförhållandet fås däremot fram enbart på basis av åldersstrukturen, genom att ställa antalet barn (under 15 år) och äldre (65 år och äldre) i relation till antalet 15–64-åringar.

Det demografiska försörjningsförhållandet har försämrats i Finland sedan mitten av 1980-talet och en särskilt kraftig försämring är att vänta under de kommande decennierna. Det har uppskattats att dubbelt så många årligen kommer att lämna arbetslivet under 2010-talet jämfört med 2000-talets första år. År 2010 var det demografiska försörjningsförhållandet 51,6, det vill säga cirka 0,5 personer att försörja per person i arbetsför ålder. Enligt Statistikcentralens prognos kommer det demografiska försörjningsförhållandet år 2015 att vara 59,1 och år 2020 65,4. Det kan dock finnas betydande skillnader i försörjningsförhållandet mellan olika kommuner och regioner. I flera av Finlands kommuner har försörjningsförhållandet uppskattats till över hundra år 2020. Det finns många kommuner i Finland som tappar sin arbetskraft, och särskilt snabbt minskar befolkningen i arbetsför ålder i östra och norra Finland.

Tabell 1.3

Arbetslöshetsnivån landskapsvis år 2011. Statistikcentralen.

Landskap	Arbetslöshetsnivå (%)
Norra Karelen	12,3
Kymmenedalen	10,6
Norra Savolax	10,3
Lappland	10,2
Södra Karelen	9,7
Birkaland	9,6
Mellersta Finland	9,6
Päijänne-Tavastland	9,1
Norra Österbotten	8,7
Kajanaland	8,3
Egentliga Finland	7,9
Södra Savolax	7,7
Södra Österbotten	7,4
Egentliga Tavastland	6,4
Österbotten	6,3
Satakunda	6,1
Nyland	5,8
Mellersta Österbotten	5,6
Åland	2,7
Hela landet	7,8

Arbetslösheten ökade under redogörelseperioden. Enligt uppgifter från Arbets- och näringsministeriet började antalet arbetslösa arbetssökande öka hösten 2008 och nådde sin topp i slutet av 2009, varefter trenden har varit sjunkande. I slutet av 2007 fanns det 219 000 arbetslösa arbetssökande inskrivna vid Arbetskraftsbyråerna. I december 2009 var antalet redan 300 600. I slutet av redogörelseperioden var antalet arbetslösa arbetssökande dock bara 255 500.

De regionala skillnaderna i sysselsättningen var dock stora: störst var arbetslösheten i Norra Karelen, Kymmenedalen, Norra Savolax och Lappland (tabell 1.3). De lägsta arbetslöshetssiffrorna fanns på Åland, i Mellersta och Södra Österbotten, i Österbotten och i Nyland.

Arbetslösheten bland unga i åldern 15–24 år steg under redogörelseperioden från 17 procent till cirka 20 procent. Arbetslösheten bland unga var som högst år 2009, då den uppgick till cirka 22 procent. I de övriga åldersgrupperna var arbetslösheten klart lägre.

1.2 Värderingar och attityder

Ändringar i moraluppfattningarna

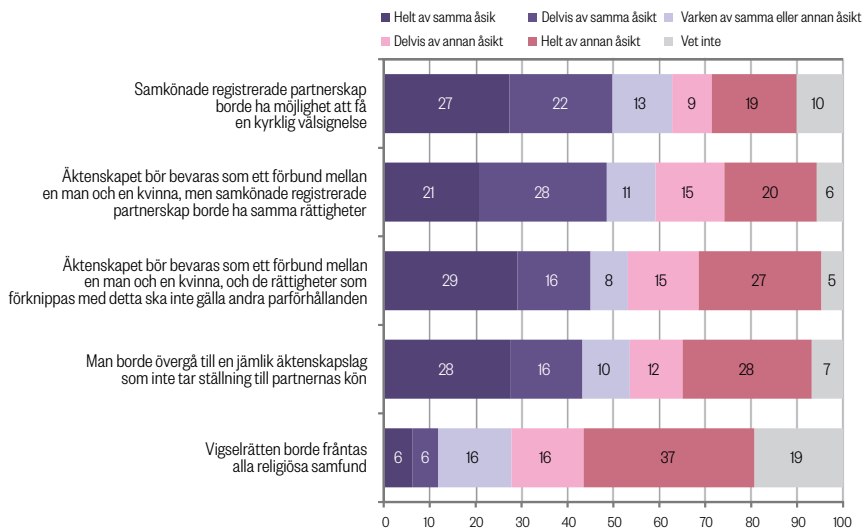
Under redogörelseperioden fördes en livlig debatt om homosexualitet och möjligheten för två personer av samma kön att ingå äktenskap eller få en kyrklig välsignelse för sitt registrerade partnerskap. Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* (N=4 930) angav 45 procent av finländarna svarsalternativen delvis eller helt av samma åsikt på påståendet att äktenskapet bör bevaras som ett förbund mellan en man och en kvinna, och att de rättigheter som förknippas med äktenskapet inte ska gälla andra parförhållanden (figur 1.3). Finländarna är klar tudelade i denna fråga, för en närapå lika stor andel, 42 %, var helt eller delvis av annan åsikt.

Enligt samma enkät var cirka hälften av finländarna (49 %) helt eller delvis av samma åsikt som påståendet att äktenskapet bör bevaras som ett förbund mellan en man och en kvinna, men att samkönade par som registrerat sitt partnerskap borde ha samma rättigheter. 35 procent av dem som svarade var helt eller delvis av annan åsikt. Vidare var 43

procent helt eller delvis av samma åsikt som påståendet att man bör övergå till en jämlik äktenskapslag som inte tar ställning till makarnas kön. 40 procent av dem som svarade var helt eller delvis av annan åsikt. Hälften av finländarna (50 %) var helt eller delvis av samma åsikt gällande att registrerade partnerskap borde ha möjlighet till kyrklig välsignelse. 27 procent av dem som svarade var av annan åsikt.

Figur 1.3

Finländarnas uppfattningar om äktenskap och samkönade partnerskap. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 930 (%).

Bakom tvisten ligger en snabb och djupgående förändring i moraluppfattningarna. Så sent som 1982 intog över hälften, 56 procent, av finländarna den striktast möjliga fördömande ståndpunkten gentemot homosexualitet när acceptansen för fenomenet mättes på en tiogradig skala. År 2009 däremot var det bara 14 procent som intog en lika strikt ståndpunkt (figur 1.4). En nedgång på över 40 procentenheter under knappt tre decennier innebär en snabb och betydande förskjutning i attityderna gentemot homosexualitet.

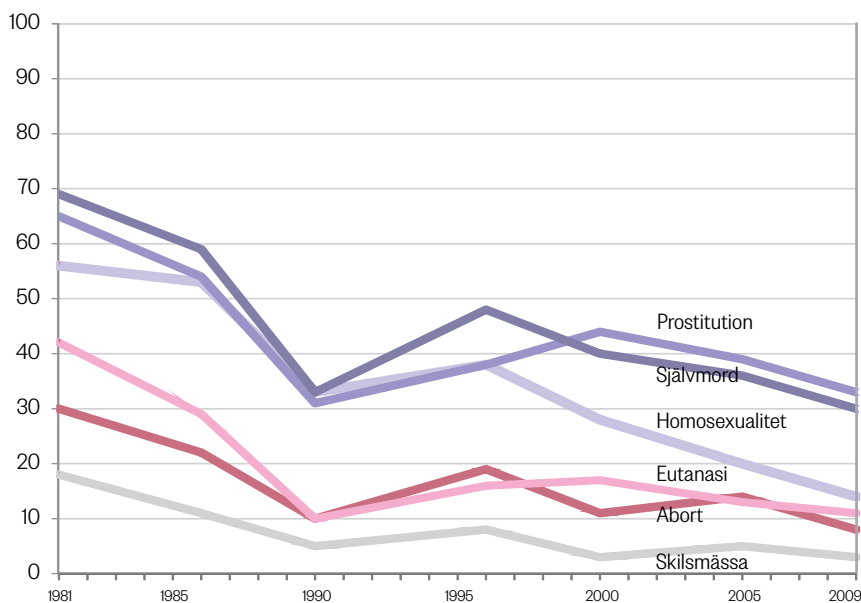
I fråga om många moralfrågor som är centrala i kyrkans lära har förändringen gått i samma riktning, om än inte varit lika drastisk. Andelen som förhåller sig starkt fördömande till skilsmässor har sjunk-

it från 18 procent till tre procent. Gällande abort var motsvarande förändring från 30 procent till åtta och gällande eutanasi från 42 procent till 11. Andelen som absolut fördömer prostitution har på motsvarande sätt minskat från 65 procent till 33 procent. Gällande självmord har andelen fördömande sjunkit från 69 procent till 30.

Det har alltså inträffat en klar och konsekvent förskjutning mot mer tillåtande synsätt. Gällande acceptansen för homosexualitet har förändringen varit särskilt stor. Förändringen syns också i granskningen per åldersgrupp. Enligt enkäten *European Values Study* från 2009 (N=1 133) var det bara sex procent av under 25-åringarna som ansåg att homosexualitet aldrig är acceptabelt, däremot ansåg 44 procent att det alltid är acceptabelt. Bland 25–34-åringarna var andelen som absolut fördömer homosexualitet 10 procent och den accepterande andelen 51 procent. Bland personer över 60 år ansåg däremot 23 procent att homosexualitet aldrig är acceptabelt och bara 22 procent ansåg att det alltid är acceptabelt.

Figur 1.4

Ändrade moraluppfattningar i Finland 1981–2009. Andelen som aldrig skulle acceptera nämnda fenomen på skalan 1–10. Enkätundersökningarna World Values och European Values Study, N=469–1 134 samt Gallup Fennica 1986, N=1 003.

Också utbildningsnivån har en klar inverkan på attityderna gentemot homosexuella: de lägst utbildade har den klart mest fördömande inställningen.

Förändringarna i moraluppfattningarna har dock inte skett på samma sätt bland alla finländare. De iakttagelser som Hanna Salomäki på basis av *ISSP 2008*-enkäten gjort i artikeln *Uskonto ja suomalaisten moraalikäsitteet (Religion och finländarnas moraluppfattningar)* (Kimmo Ketola, Kati Niemelä, Harri Palmu och Hanna Salomäki: *Uskonto suomalaisten elämässä*. Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 9, 2011) berättar tydligt att förutom ålder och utbildningsnivå har även religiositet en mycket stark inverkan på moraluppfattningarna. Hos den religiöst aktiva delen av befolkningen har moraluppfattningarna inte blivit mer tillåtande på samma sätt som bland övriga finländare. Minst tillåtande i sexualetiska frågor var de som bad flera gånger om dagen och aktivt deltog i religiösa sammankomster. Också sättet att se på religionernas sanningskaraktär och Bibeln inverkade starkt på moraluppfattningarna. De som ansåg att sanningen bara kan hittas i en enda religion och att Bibeln bokstavligen ger uttryck för Guds ord var klart mindre tillåtande i sexualetiska frågor än den övriga befolkningen.

Denna diskrepans som existerat sedan länge blev nu tydlig i den samhällseliga debatt som fördes om de homosexuellas ställning. Liknande diskrepanser kan dock skönjas även ifråga om andra moralfrågor.

Likväl är det inte entydigt en fråga om en spänning mellan engagerade medlemmar av kyrkan och det övriga samhället, utan samma polarisering är tydlig även internt bland kyrkans anställda. Enligt en *enkät* som genomfördes *bland kyrkans anställda* våren 2012 (N=880) var 53 procent av kyrkans anställda helt eller delvis av samma åsikt som påståendet att äktenskapet ska betraktas som ett förbund mellan man och kvinna och att de därtill anslutna rättigheterna inte ska gälla andra parförhållanden. Däremot var 34 procent delvis eller helt av annan åsikt. Bland kyrkans anställda var uppfattningarna alltså bara en aning mer konservativa än bland hela befolkningen i stort (se ovan).

Enligt samma enkät var cirka hälften av finländarna (46 %) helt eller delvis av samma åsikt som påståendet att äktenskapet ska be-

traktas som ett förbund mellan man och kvinna, men att partner av samma kön som registrerat sitt partnerskap ska ges samma rättigheter. 39 procent var helt eller delvis av annan åsikt. Vidare var 29 procent helt eller delvis av samma åsikt som påståendet att man bör övergå till en jämlik äktenskapslag som inte tar ställning till makarnas kön. 59 procent var helt eller delvis av annan åsikt. Över hälften, 51 procent, var delvis eller helt av samma åsikt gällande att registrerade parförhållanden borde ha möjlighet att få kyrklig välsignelse. 39 procent av dem som svarade var delvis eller helt av annan åsikt.

Många forskare anser att den globalt verkande moderniseringsutveckling som har ökat människornas materiella, kunskapsmässiga och sociala resurser ligger bakom förändringen i moraluppfattningarna. Den ekonomiska tillväxten och utvecklingen av välfärdsstaten har befriat människorna från materiell nöd. Mer utbildning, utökad masskommunikation och mer informationsbaserat arbete har gjort att människor i fråga om kunskap är allt mer autonoma och har befriats från auktoriteternas inflytande. Den ökande sociala mångfalden och den utvidgade interaktionen har ökat människors sociala oavhängighet.

Frivillighet och valfrihet har blivit allt viktigare även i fråga om värdegrunden. De förändrade värderingarna återspeglas på alla livsområden: de påverkar sexualmoralen, könsrollerna, familjevärderingarna, arbetsmotivationen, förhållandet till naturen, röstningsbeteendet och också förhållandet till religionen.

1.3 Finländare som medlemmar av religionssamfund

Medlemsantalen i religionssamfunden

Enligt kyrkans statistik var antalet medlemmar i kyrkan som är varaktigt bosatta i Finland 4 170 748, vilket motsvarar 77,2 procent av hela landets befolkning år 2011 (enligt uppgifter från Statistikcentralen 77,3 procent, se tabell 1.4). Den frånvarande medlemskåren uppgick till 182 604. Vid utgången av föregående

redogörelseperiod utgjorde kyrkans medlemmar 81,7 procent av hela befolkningen; kyrkans medlemsandel har med andra ord sjunkit med 4,5 procentenheter under perioden. Under föregående redogörelseperiod var motsvarande nedgång bara 2,3 procentenheter. Detta innebär att nedgången i andelen medlemmar i kyrkan har snabbats upp.

Tabell 1.4

Finlands befolkning enligt religionssamfund åren 1920–2011. Statistikcentralen.

År	Lutheraner %	Ortodoxa %	Övriga %	Personer som inte tillhör registrerade religions-samfund %	Okänd %
1920	98,1	1,6	0,3	0,03	-
1930	96,3	1,9	0,3	1,5	-
1940	95,9	1,8	0,3	2	-
1950	95,1	1,7	0,4	2,7	0,1
1960	92,4	1,4	0,6	5,5	0,1
1970	92,4	1,3	0,6	5,2	0,5
1980	90,3	1,1	0,7	7,8	0,1
1990	87,9	1,1	0,8	10,2	0
2000	85,1	1,1	1,1	12,7	0
2007	81,8	1,1	1,3	15,9	0
2008	80,7	1,1	1,3	16,9	0
2009	79,9	1,1	1,4	17,7	0
2010	78,3	1,1	1,4	19,2	0
2011	77,3	1,1	1,5	20,1	0

Till Finlands andra folkkyrka, den ortodoxa kyrkan, hörde cirka 58 600 medlemmar eller cirka 1,1 procent av finländarna. Till de övriga registrerade religionssamfunden hörde sammanlagt 1,5 procent av finländarna. De till medlemsantalet största samfunden var Jehovas vittnen (cirka 19 000 medlemmar), frikyrkan (cirka 14 800), katolska kyrkan (ca 11 100) och pingstkyrkan (cirka 6 900) (se tabell 1.5). De övriga religionssamfunden var mycket mindre än dessa.

Tabell 1.5

De statistikförda medlemsantalen för de största religionssamfund (>100 medlemmar) vid utgången av 2007 och 2011. Statistikcentralen.*

Religionssamfund	2007	2011
Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland	4514359	4353352
Ortodoxa kyrkan i Finland	58 379	58584
Jehovas vittnen	18 177	19001
Frikyrkan i Finland	14 858	14789
Katolska kyrkan i Finland	9 184	11091
Suomen Helluntaikirkko och Finlands svenska pingstsamfund	3 455	6876
Suomen Adventtikirkko och Finlands svenska adventistkyrka	3 821	3553
Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga (mormonerna)	3 264	3208
Suomen Baptistiyhdyskunta och Finlands svenska baptistsamfund	2 398	2320
Ortodoxa Helige Nikolai församling	1 598	2202
Helsinki Islam Keskus	1 500	2036
Suomen Islamilainen Yhdyskunta	777	1381
Suomen Metodistikirkko och Finlands svenska metodistkyrka	1 276	1342
De judiska församlingarna i Helsingfors och Åbo	1181	1198
Tampereen Islamin Yhdyskunta	734	1000
Resalat Islamilainen Yhdyskunta	246	626
Suomen Islam-seurakunta och Tampereen Islamilainen seurakunta	660	623
The Islamic Rahma Center in Finland	572	609
Suomen bahá'í-yhdyskunta	534	560
Pohjois-Suomen Islamilainen Yhdyskunta	214	530
Suomen vapaa evankelisluterilainen seurakuntaliitto	522	498
Helsingin Islam Seurakunta	313	434
Suomen bosnialainen Islam-yhdyskunta	0	428
Turun Islamilainen Yhdyskunta	-	397
Pokrova ortodoxa församling	356	370
Suomen Islam-Keskus	67	365
Nokia Missio Church	-	333
Suomen Tunnustuksellinen Luterilainen Kirkko	334	328
Suomen vietnamilaisten buddhalaisten yhdyskunta	0	325
Suomen Kristityhteisö	209	275
Espoon Islamilainen Yhdyskunta Suomessa	0	263
Anjuman-E-Islahul-Muslimeen of Turku	101	220
Muslimikodin yhdyskunta	-	192
Keski-Suomen Islamilainen Yhdyskunta	114	187
Islamic Multicultural Dawah Centre	95	167
Luterilainen Sanan Yhdyskunta	161	158
Savon Islamilainen Yhdyskunta	135	145
Kainuun Islamilainen Yhdyskunta Suomessa	-	141
Suomen vapaa katolinen kirkko	137	132

Av finländarna hörde 20,1 procent inte till något religionssamfund. Deras andel har ökat med 4,2 procentenheter under redogörelseperiodens gång. Av detta kan man dra slutsatsen att största delen av dem som utträtt ur den evangelisk-lutherska kyrkan inte ansluter sig till något annat religionssamfund. Det finns dock skäl att notera att även invandringen ökar andelen som inte tillhör något religionssamfund. Av hela befolkningen är 3,8 procent sådana som hör till befolkningsregistret och har ett annat modersmål än finska, svenska eller samiska (utlandsfödda 3,7 %). Med andra ord är bara cirka 16,6 procent av befolkningen infödda finländare som inte hör till något religionssamfund (cirka 885 000). Det är skäl att minnas att det faktum att man inte tillhör något religionssamfund inte nödvändigtvis betyder att man saknar religion. Merparten av de muslimska invandrarna och medlemmarna av pingstförsamlingarna hör inte till något registrerat religionssamfund.

Vid utgången av 2011 verkade 78 registrerade självständiga religionssamfund i Finland. Om folkkyrkorna inte räknas med är sammanlagt 29 av dem, eller drygt en tredjedel, kristna. De har sammanlagt cirka 44 200 medlemmar, det vill säga över hälften av alla dem som hör till något registrerat religionssamfund (cirka 79 300). Om Jehovas vittnen och mormonerna – som bägge har en kristen bakgrund – också räknas med täcker denna grupp över fyra femtedelar (83,8 %) av de registrerade religionssamfundens medlemskår.

De icke-kristna samfundens andel växer dock snabbt. I slutet av 2011 fanns det 29 islamiska religionssamfund registrerade. Om alla medlemmar i dessa räknas samman finns det redan över 10 000 muslimer som tillhör islamiska samfund. Likväl var det bara tre av samfunden som hade över tusen medlemmar. Dessa var Helsinki Islam Keskus (cirka 2 000), Suomen Islamilainen Yhdyskunta (cirka 1 400) och Tampereen Islamin Yhdyskunta (1 000).

Alla muslimska invandrare hör dock inte till något islamiskt samfund. Enligt Tuomas Martikainens uppskattning, som baserar sig på invandrarnas födelseland, fanns det år 2011 cirka 50 000–60 000 muslimer i Finland. Detta innebär att bara ungefär en femtedel av de muslimer som är bosatta i vårt land har anslutit sig till ett islamiskt religionssamfund.

År 2011 fanns det sex buddhistiska religionssamfund i Finland

med sammanlagt 509 medlemmar. Det största av dem var det vietnamesiska buddhistiska samfundet Suomen vietnamilaisten buddhalaisten yhdyskunta (325 medlemmar). I de övriga samfunden bestod medlemskåren huvudsakligen av finskfödda utövare av buddhism och deras medlemsantal är avsevärt mindre: alla har under 50 medlemmar. Finlands största buddhistiska gemenskap är dock den thailändska buddhistiska organisationen, Suomi-Thai Buddhist Seura, som inte är ett registrerat religionssamfund, utan en registrerad förening med ungefär 750 medlemmar. Också många andra buddhistiska organisationer i Finland verkar som registrerade föreningar, vilket innebär att antalet buddhister i Finland är större än vad dessa siffror låter antyda.

De hinduistiska religionssamfunden var bara två år 2011: Krishna-rörelsen ISKCON in Finland samt Sri Caitanya Sangha. Bägge representerar en teistisk hinduism som härstammar från Bengal i Indien. De hade tillsammans ungefär 100 medlemmar, varav största delen finskfödda. Trots detta fungerar Krishna-rörelsens tempel i Gräsviken i Helsingfors också som en mötesplats för sydasiatiska hinduer bosatta i Finland, i synnerhet under de buddhistiska helgerna. I Finland bodde vid utgången av 2011 cirka 5 700 invandrare födda i Indien eller Nepal, och man kan anta att största delen av dem är hinduer.

Antalet registrerade religionssamfund motsvarar dock bara delvis den religiösa mångfald som råder i Finland, eftersom största delen av de alternativa religiösa och andliga gemenskaperna verkar som föreningar. Databasen över religioner i Finland, Uskonnot Suomessa (www.uskonnot.fi), som upprätthålls av Kyrkans forskningscentral, innehöll i slutet av 2011 uppgifter om nästan tusen samfund, föreningar och andra organisationer, vilkas verksamhetsidé bygger på religiösa åskådningar eller har sina rötter i dylika. En stor del av de listade gemenskaperna är frikyrkliga församlingar som fungerar på föreningsbasis, varför antalet i sig inte är jämförbart med antalet religionssamfund (vilka naturligtvis ingår i denna siffra). Exempelvis finns 34 gemenskaper som representerar esoteriska åskådningar listade i databasen och 93 organisationer som företräder en new age-andlighet. Dessutom finns det 20 religiösa och andliga gemenskaper som uppkommit i modern tid och som inte kan hänföras till någon

tradition. Förutom de egentliga religiösa samfunden fanns dessutom listat över 100 meditations- och yogarörelser som bygger på österländska religioner och åskådningar. Många gemenskaper anser sig inte representera någon religion över huvud taget utan snarare en vagt definierad alternativ "andlighet".

Invandrarnas religiösa bakgrund

Invandrarnas religiösa åskådning registreras inte, varför det inte existerar några entydiga statistiska uppgifter om detta. Genom att ta födelselandets religiösa fördelning som ett antaget värde kan man dock få fram riktgivande uppskattningar om invandrarbefolkningens religiösa fördelning. Utifrån forskare Tuomas Martikainens statistiska analys av invandrarnas religiösa bakgrund var cirka 61 procent av alla invandrare kristna år 2009 (*Maahanmuuttajien uskonnollisen taustan arvioimisesta Suomessa, Teologisk Tidskrift* 3/2011). Andelen kristna har dock minskat i jämn takt sedan 1990, när de bedömdes utgöra 76 procent av invandrarbefolkningen. Den näst största gruppen är muslimerna, som år 2009 utgjorde cirka 19 procent av invandrarna. Muslimernas andel har å sin sida ökat avsevärt sedan 1990, då de utgjorde endast 6 procent av alla invandrare. Andelen konfessionslösa uppskattades till 11 procent och andelen som tillhör övriga religioner till cirka 9 procent. Av andelen övriga religioner utgjorde buddhisterna den största gruppen, uppskattningsvis 4 procent av invandrarna.

Numerärt sett flest nya medlemmar med invandrarbakgrund hade den evangelisk-lutherska kyrkan (tabell 1.6), trots att invandrarnas relativa andel av alla medlemmar samtidigt var den minsta. Av kyrkans medlemmar hade cirka 15 000 ett främmande språk som sitt modersmål, det vill säga ett annat språk än finska, svenska eller samiska, och över 46 000 var utlandsfödda. Numerärt sett näst flest nya medlemmar med invandrarbakgrund hade ortodoxa kyrkan, de muslimska samfunden och katolska kyrkan. Av de muslimska samfundens medlemmar hade över fyra femtedelar (83,8 %) ett främmande språk som sitt modersmål. Antalet finskspråkiga medlemmar i de islamiska samfunden år 2011 uppgick till 1 575. Siffran ger en fingervisning om hur många finländare som eventuellt har konverterat till islam.

Också de rysk-ortodoxa kyrkorna, buddhistiska samfunden, katolska kyrkan och anglikanska kyrkan har relativt många medlemmar som hade ett främmande språk som sitt modersmål. Siffrorna vittnar om att invandringen har en stark inverkan på de förändringar som sker på Finlands religiösa karta. Likväl måste man komma ihåg att oavsett religiös bakgrund så är det bara en del av invandrarna som ansluter sig till något religiöst samfund. Enligt uppgifter från Statistikcentralen 2011 var endast 25,8 procent av alla utlandsfödda, 17,1 procent av dem som har ett främmande språk som sitt modersmål och 13,1 procent av de utländska medborgarna medlemmar av något religionssamfund. Likaså var nästan en femtedel av de som inte tillhör något religionssamfund människor med ett främmande språk som sitt modersmål (18,7 %) eller utlandsfödda (18,2 %).

Tabell 1.6

Antalet människor med ett främmande språk som modersmål och deras andel av alla medlemmar i de största religionssamfunden, 2011. Statistikcentralen.

Religionssamfund	Medlemmar med ett främmande språk som modersmål		Utlandsfödda medlemmar	
Evangelisk-lutherska kyrkan	15 431	0,4 %	46 315	1,1 %
Ortodoxa kyrkan	7 978	13,6 %	6 940	11,8 %
Jehovas vittnen	217	1,1 %	1 499	2,3 %
Frikyrkan i Finland	295	2,0 %	537	3,6 %
Katolska kyrkan	5 967	53,8 %	5 281	47,6 %
Anglikanska kyrkan	39	46,4 %	42	50,0 %
De muslimska samfunden	8 453	83,8 %	5 828	57,8 %
Adventistkyrkan	109	3,1 %	151	4,2 %
Pingstkyrkan	233	3,4 %	369	5,4 %
Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga	80	2,5 %	101	3,1 %
Baptistsamfunden	110	4,7 %	154	6,6 %
Övriga ortodoxa	1 947	74,9 %	1 499	57,7 %
Övriga lutherska	34	2,6 %	46	3,5 %
Metodistkyrkan	27	2,0 %	50	3,7 %
Judiska församlingar	266	22,2 %	291	24,3 %
Buddhistiska församlingar	336	66,0 %	279	54,8 %
Övriga	297	23,0 %	281	21,7 %
Tillhör inget religionssamfund	203 008	18,7 %	197 542	18,2 %

1.4 Förändringar i religiositeten

1.4.1 Religionsutövande och religiös aktivitet

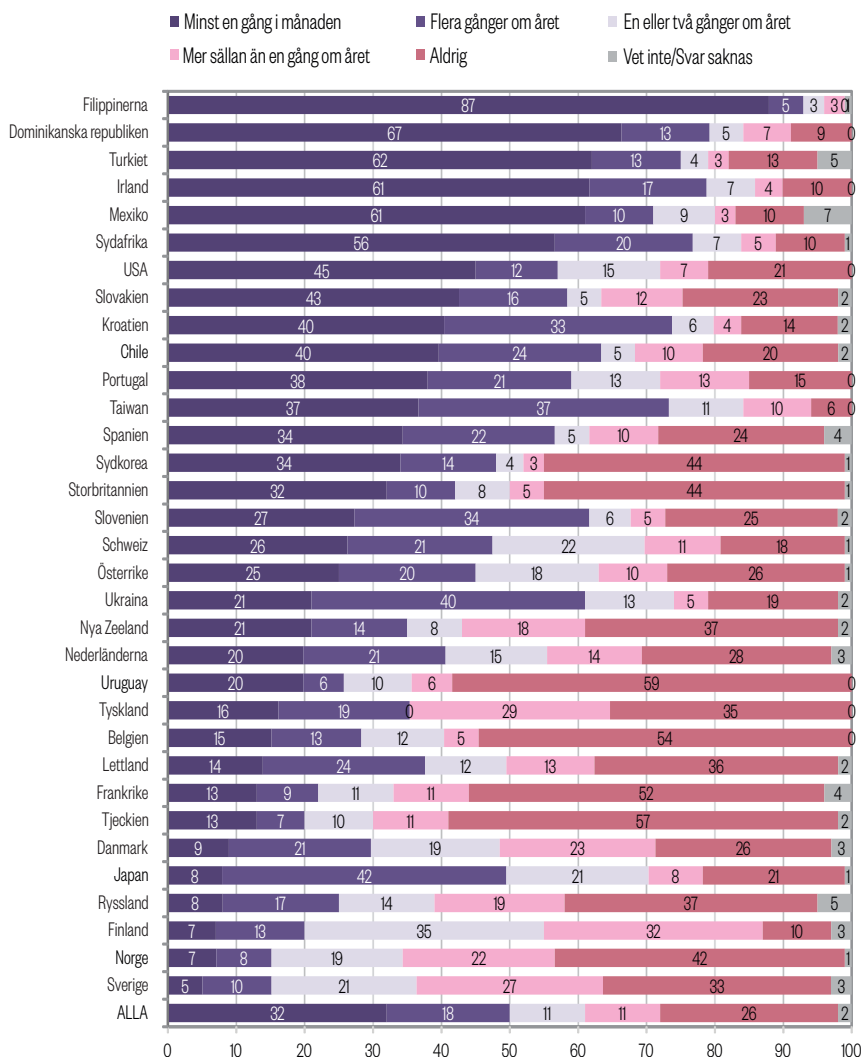
När det gäller offentlig religionsutövning placerar finländarna sig i en internationell jämförelse bland de minst aktiva länderna (se figur 1.5). I undersökningen *ISSP 2008* ställdes frågan hur ofta man deltar i gudstjänster, kyrkliga förrättningar eller andliga sammankomster. Av alla finländare var det sju procent som uppgav sig delta i religiösa sammankomster minst en gång i månaden. Bara i Sverige och Norge var andelen aktiva deltagare lika liten eller mindre. Majoriteten, över en tredjedel, uppger att de deltar en eller två gånger om året. Om man räknar in dem som uppger att de deltar mer sällan än en gång per år stiger andelen till över två tredjedelar av befolkningen.

Den rapport som Ketola, Niemelä, Palmu och Salomäki sammanställde över materialet från *ISSP 2008*, *Uskonto suomalaisten elämässä* (Yhteiskuntatieteellisen tietöarkiston julkaisuja 9, 2011), visade på det hela taget att majoriteten av finländarna har en inställning till religion som kan karakteriseras som måttfull eller ointresserad. I Finland finns ett relativt litet antal såväl mycket religiösa människor som mycket religionsfientliga människor. En förhållandevis liten andel representanter för de bägge ytterligheterna är alltså utmärkande för finländarna. Färre än en tiondel såg sig själva som mycket religiösa, men på motsvarande sätt var det också färre än var femte som såg sig själva som mycket icke-religiösa. Nästan en tredjedel av finländarna uppgav sig vara i någon mån religiösa och lika många uppgav att de varken var religiösa eller icke-religiösa.

Analysen av material från europeiska enkätundersökningar har dock visat att just denna andel av människor – som deltar sällan och som förhåller sig återhållsamt positiva till religion – snabbt håller på att minska på olika håll i Europa, trots att andelarna religiöst engagerade och aktivt deltagande har hållits förhållandevis konstanta.

Figur 1.5

Deltagande i religiösa evenemang (gudstjänster, kyrkliga förrättningar eller andliga sammankomster) i olika länder. ISSP 2008, N=52 647 (%).

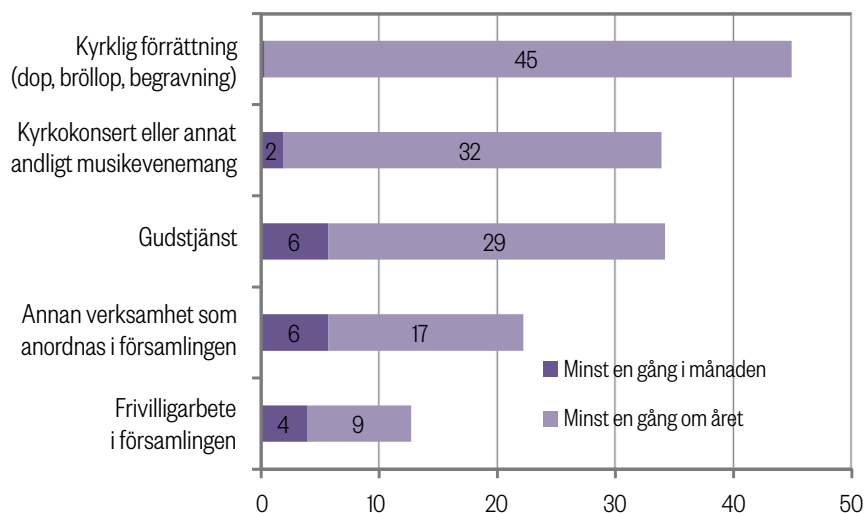

Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* uppstår beröringspunkterna med kyrkan för största delen av finländarna genom de kyrkliga förrättningarna (figur 1.6). Cirka 45 procent av finländarna deltar minst en gång per år i en kyrklig förrättning. Jämfört med enkäten *Gallup Ecclesiastica 2007* var nedgången bara tre procentenheter. I fråga

om gudstjänster har det dock skett en minskning på tio procentenheter. I enkäten som genomfördes 2007 uppgav 45 procent att de deltog i gudstjänst minst en gång per år. Året 2011 var motsvarande siffra bara 35 procent. Även om dessa siffror på grund av skillnader i enkätmetoderna inte är helt jämförbara, finns det en uppenbar nedåtgående trend i antalet gudstjänstdeltagare. Någon motsvarande nedgång har inte skett i fråga om antalet deltagare i kyrkokonserter eller frivilligarbetet.

Figur 1.6

Finländarnas offentliga religionsutövande. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 930.

Den privata religionsutövningen i Finland är mer aktiv än man kunde tro utifrån den offentliga religionsutövningen. Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* bad över hälften (53 %) av finländarna minst en gång per år. Drygt var femte (21 %) uppgav att de bad dagligen. Jämfört med enkäten från 2007 hade andelarna minskat: då uppgav två av tre (66 %) att de bad minst en gång om året och över en fjärdedel (27 %) att de bad dagligen. I enkäten 2011 uppgav en dryg tredjedel (37 %) att de inte hade bätt alls under de senaste åren, medan denna andel i den tidigare enkäten bara var drygt var femte (21 %).

Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* uppgav drygt var femte finländare (22 %) att de läser Bibeln minst en gång om året. Ungefär

fyra procent av finländarna läser Bibeln minst en gång i veckan. Siffrorna är avsevärt lägre än i *Gallup Ecclesiastica* 2007, enligt vilken mer än två femtedelar (43 %) läste Bibeln minst en gång per år. Andelen som läste Bibeln varje vecka låg dock på ungefär samma nivå: fem procent av finländarna.

Formerna för den privata andliga religionsutövningen har dock blivit mer varierade under de senaste åren. Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica* 2011 mediterade två procent av finländarna dagligen och ytterligare tre procent varje vecka. Nio procent mediterade flera gånger i månaden. Sammanlagt cirka 14 procent av finländarna uppgav att de mediterade minst en gång per år.

Nästan lika stora andelar av finländarna uppgav att de använder sig av någon annan metod för andligt växande, exempel som nämndes var yoga och tai-chi. Fem procent utövade dylika metoder minst en gång i veckan. Sammanlagt cirka 14 procent uppgav att de utövade metoder för andligt växande minst en gång per år.

Nyandlighet

Under de senaste decennierna har det framförts många tankar om hur religiositeten ändrar skepnad i det postmoderna samhället. Inom religionssociologiska kretsar har man dock inte nått någon enighet i frågan. Många forskare har ansett att det alternativa andliga och religiösa utbudet ger uttryck för en ny och enhetlig form av andlig kultur, som man antar kommer att tränga ut de traditionella religionerna och i synnerhet kristendomen. De brittiska religionssociologerna Paul Heelas och Linda Woodhead har benämnt detta en "andlig revolution". De anser att västvärlden genomgår sitt största kulturella brytningsskede sedan Europa blev kristet.

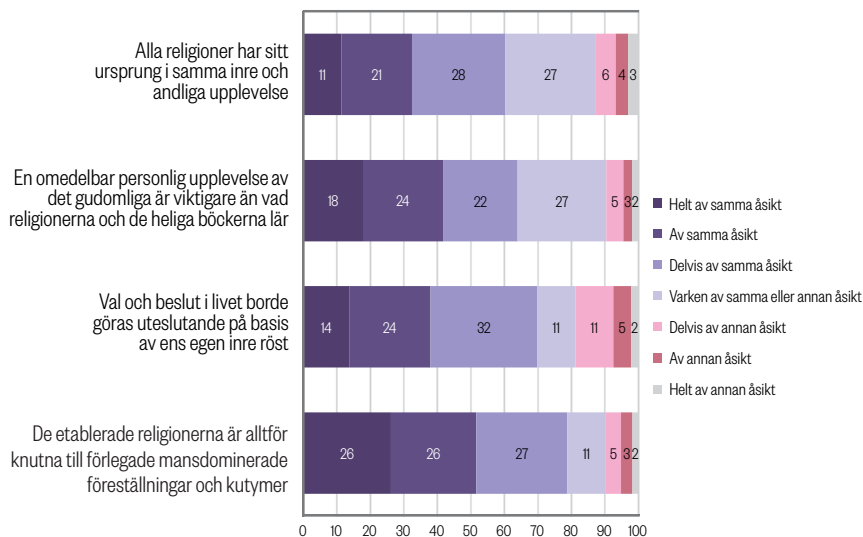
Enkätundersökningar om värderingar och religiositet stöder dock inte detta antagande. Trots att alternativa religiösa teman har fått en ny genomslagskraft i populärkulturella produkter, vittnar forskningsresultaten snarare om att de andliga kulturfenomenen ständigt blir alltmer mångfasetterade och blandas med varandra snarare än att en enhetlig alternativ kultur vinner mark. Den brittiske religionssociologen Gordon Lynch har också konstaterat att bakom denna nyandlighet ligger en utvecklingsfåra som genomsyrar och överskrider de religiösa traditionerna och som förnyar och

omformar dem inifrån. Enligt detta tänkesätt kommer de kulturella förändringarna att synas på olika sätt i alla religiösa traditioner. Han benämner förändringstrenden ”progressiv andlighet”, för den har uppstått ur en strävan efter att finna former för ett religiöst liv som är förenliga med moderna värden och nutida kunskap.

Lynch räknar upp fyra temaområden som är kännetecknande för den progressiva andligheten: För det första har man försökt hitta sådana former för religiöst tänkande och agerande, som tilltalar och är trovärdiga för människor som tillägnat sig den liberala demokratis grundläggande värden (jämlighet, tolerans, individualism). För det andra har man försökt utveckla en religion och andlighet som är genuint befriande för kvinnor och som inte är knuten till patriarkala tänkesätt och strukturer. För det tredje finns det inom den progressiva miljön en strävan efter samstämmighet mellan religionen och vetenskapliga fakta. För det fjärde har man försökt utveckla en andlighet som återspeglar oron för växelverkan mellan människan och den omgivande naturen och som strävar efter att finna svar på den ekologiska krisen.

Figur 1.7

Finländarnas inställning till påståenden som representerar nyandlighet. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 930 (%).

Resultaten från enkäten tyder på att en tämligen stor del av befolkningen delar många av de orosmoment som Lynch listar. Enligt *Gallup Ecclesiastica 2011* var nästan fyra av fem finländare åtminstone delvis av samma åsikt som påståendet att de etablerade religionerna är alltför knutna till förlegade mansdominerade föreställningar och kutymer. Bara var tionde var av annan åsikt (figur 1.7).

Ett tecken på den ökade betydelse som tillskrivs oberoende och frivillighet är att cirka tre av fem finländare håller med om att en omedelbar personlig erfarenhet av det gudomliga är viktigare än det som religionerna och de heliga böckerna lär. En nästan lika stor andel utgör de som anser att alla religioner har sitt ursprung i samma inre och andliga upplevelse.

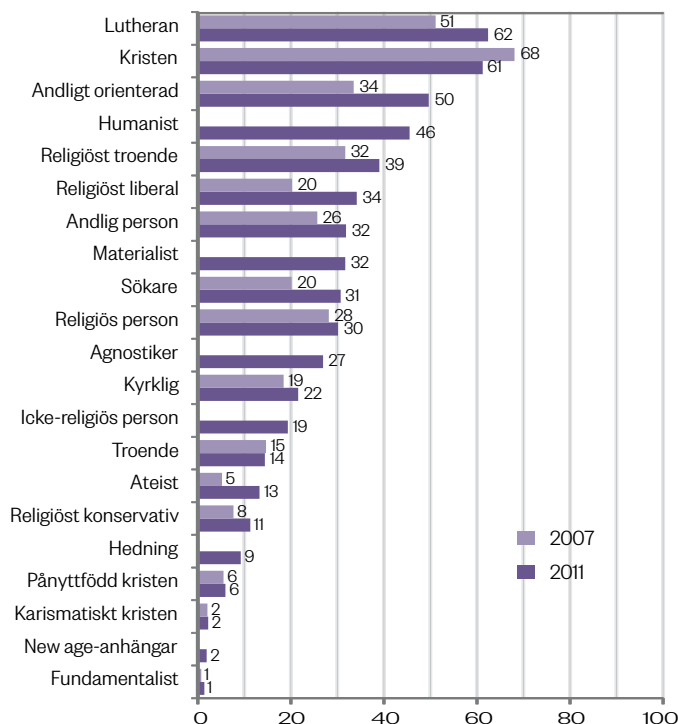
Om betydelsen av andliga fenomen som bygger på personliga erfarenheter och överskrider religionstraditionernas gränser vittnar exempelvis den internationella änglaandlighetens ökade popularitet. En ökad änglatro har noterats i enkätundersökningar i många europeiska länder och ämnet behandlas alltmer i populärkulturella alster. År 2011 besöktes Finland två gånger av den irländska författaren, Lorna Byrne (f. 1953), som säger sig ha sett änglar ända sedan barn- domen. Byrne var en av de mest populära gästerna under bokmässan 2011 och enligt förläggaren hade Byrnes självbiografiska bok, *Enkeleitä hiuksissani* (Änglar i mitt hår) (Otava, 2009), fram till våren 2012 sålt i cirka 43 000 exemplar i Finland. Byrnes centrala budskap är att alla människor har fått en skyddsängel av Gud, som kan ge stöd och hjälp i alla livssituationer.

Religiös identitet

I enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* ombads enkätdeltagarna att välja ut de identiteter från listan av religioner och världsåskådningar som de ansåg beskrivande för dem själva (figur 1.8). Vanligast var att finländarna valde termerna "lutheran" och "kristen". Av alla finländare ansåg mer än tre av fem att de var lutheraner och kristna.

Figur 1.8

Finländarnas åskådningsmässiga och andliga identiteter. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 930; Kyrkomonitor 2007, N=4 004.

Ålder, kön och bostadsort hade en avgörande inverkan på hur ofta människor definierade sig själva som kristna och lutheraner. Av männen ansåg bara 57 procent att de var lutheraner, medan motsvarande andel för kvinnor var 68 procent. På motsvarande sätt ansåg 56 procent av männen och 66 procent av kvinnorna sig vara kristna. Skillnaderna mellan olika åldersgrupper var avsevärda. Bland unga vuxna (15–29 år) var det bara 41 procent som definierade sig själva som kristna (43 % lutheraner). I den äldsta åldersgruppen över 65 år var det däremot 79 procent som ansåg sig som kristna (82 % lutheraner). Regionalt avvek södra Finland från resten av landet genom att ha en mindre andel än genomsnittet som såg sig själva som kristna och lutheraner. Däremot fanns det på mindre orter och i synnerhet i Uleåborgs och Lapplands län flera som definierade sig själva som kristna och lutheraner.

De identiteter på listan som valdes minst var sådana som kan anses höra till ytterligheterna på det religiösa fältet. Bara en procent av finländarna anser sig vara fundamentalister. Nästan lika få, bara två procent, bekänner sig som new age-anhängare eller karismatiskt kristna. Sex procent av befolkningen räknar sig själva som pånyttfödda kristna. I fråga om dessa identiteter syns ingen förändring genomfört med enkäten år 2007 och det förekommer inte heller några nämnvärda skillnader mellan olika åldersgrupper eller mellan könen.

Även "ateist" har länge varit en benämning som få finländare använder om sig själva. Här förändras situationen dock snabbt: andelen finländare som räknar sig själva som ateister har under redogörelseperioden ökat från fem till tretton procent. Det fanns dock fortsättningsvis klara skillnader mellan könen. Av männen såg 16 och av kvinnorna 10 procent sig själva som ateister. Skillnaderna mellan de olika åldersgrupperna vittnar dock om hur snabb förändringen har varit. Bland unga vuxna (15–29 år) är redan så mycket som en femtedel av befolkningen (22 %) ateister. I de äldre åldersgrupperna sjönk andelen ateister i jämn takt: i åldersgruppen 30–39 år var 17 procent ateister, i gruppen 40–49 år 11 procent, i gruppen 50–64 år 9 procent och i gruppen över 65 år var bara 7 procent ateister.

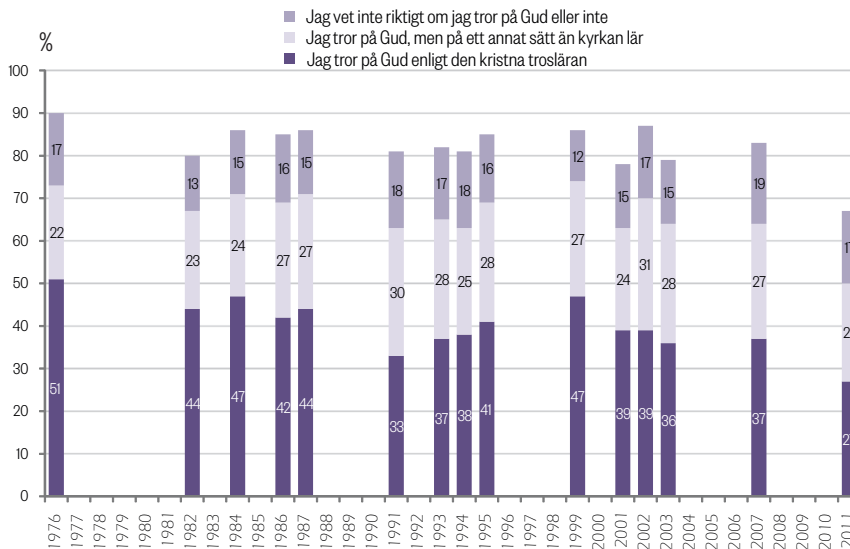
Kristna föreställningar

I enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* uppgav drygt var fjärde finländare att de trodde på Gud enligt den kristna trosläran. Jämfört med enkäten från 2007 hade denna andel sjunkit med tio procentenheter. Också andelen finländare som uppgav sig tro på Gud men på ett annat sätt än kyrkan lär har sjunkit, likaså andelen som är osäkra på sin tro (figur 1.9). Om man räknar med de osäkra uppgav 67 procent av finländarna år 2011 att de åtminstone i någon mån tror på någon form av Gud, medan motsvarande andel år 2007 var 83 procent. Samtidigt har andelen som uppgav att de inte tror på Guds existens stigit till den högsta genom tiderna: mer än var femte finländare (21 %). År 2007 var de som inte trodde 11 procent och i alla de tidigare enkäterna låg siffran i genomsnitt på under en tiondel. Detta innebär att andelen som inte överhuvudtaget tror på Guds existens har fördubblats på bara fyra år. Sju procent tvivlade på Guds existens. Denna andel hade bara ökat med ungefär en procentenhet sedan den

förra enkäten. Trots att skillnader i enkätförfarandena kan ha gjort att skillnaderna även för gudstrons del blivit alltför markanta, är den sjunkande trend som rått under hela 2000-talet tydlig.

Figur 1.9

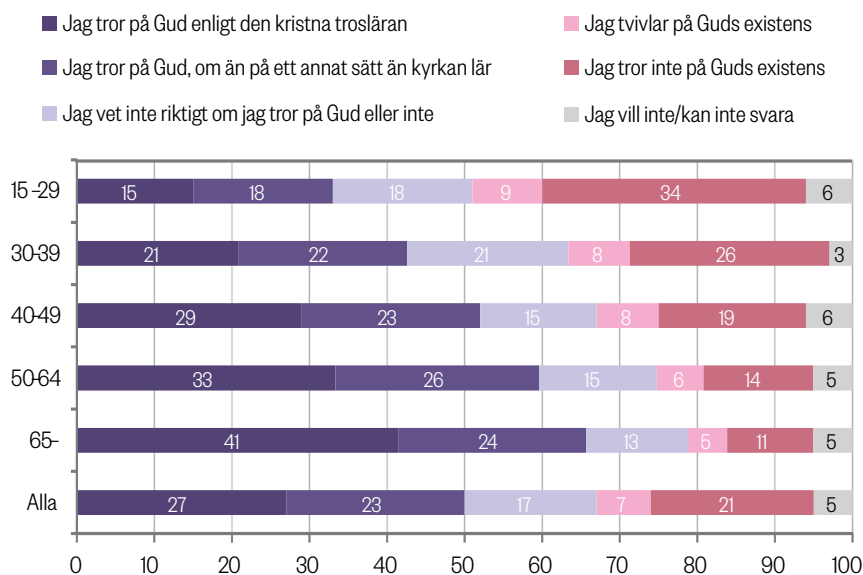
Finländarnas tro på Gud 1976–2011 enligt enkäterna Gallup Ecclesiastica och Kyrkemonitor, N=992–4 930 (%).

Att det inte bara rör sig om en illusion skapad av skillnaderna i de metoder som använts framgår även av det faktum att det finns en stark korrelation mellan gudstro och ålder (figur 1.10). I åldern unga vuxna är det numera bara 15 procent av finländarna som tror på Gud i enlighet med den kristna trons lära. Den kristna gudstron ökar i varje åldersgrupp när man går upp i åldrarna. Bland dem som är 65 och äldre var det över två femtedelar av befolkningen (41 %) som tror på en kristen Gud.

Figur 1.10

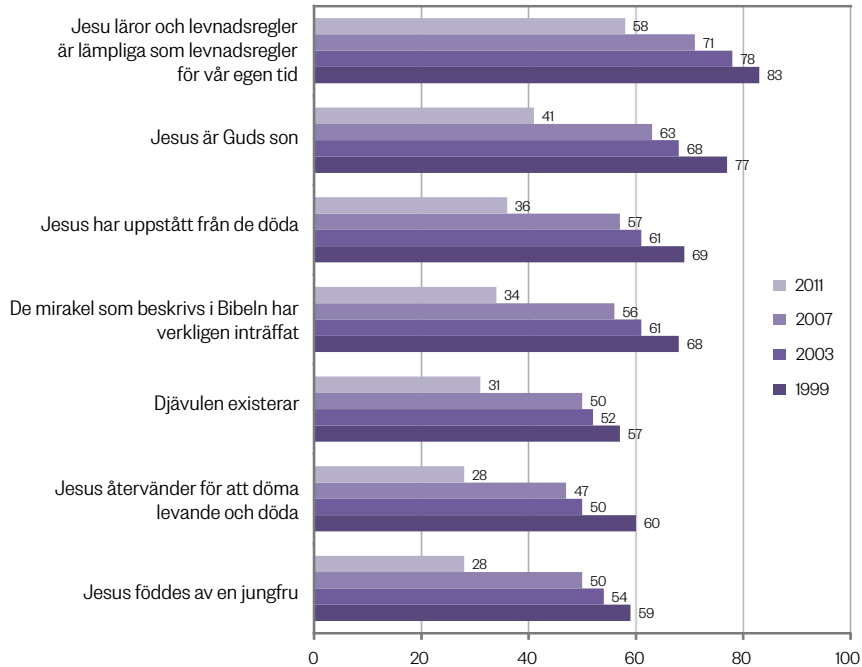
Gudstro i olika åldersgrupper. Gallup Ecclesiastica 2011.

I enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* frågade man också efter finländarnas inställning till de centrala kristna lärosatserna, såsom Jesu jungfrufödelse, gudomlighet, uppståndelse från de döda och återkomst (figur 1.11). I synnerhet beträffande dessa frågor var förändringen från föregående enkät år 2007 särskilt tydlig. Andelen som antingen har en övertygad tro på dessa lärosatser eller anser dem åtminstone sannolika har i genomsnitt sjunkit med nästan 20 procentenheter. Medan 63 procent i den förra undersökningen ansåg läran om Jesus som Guds son vara åtminstone sannolik, var motsvarande siffra år 2011 bara 41 procent. Också i fråga om Jesu uppståndelse, hans jungfrufödelse och återkomst har det skett en nedgång på omkring 20 procent jämfört med föregående enkät. Skillnaderna i enkätmetoderna accentuerar dock sannolikt skillnaderna allra mest just i dessa frågor. Utvecklingstrenden är trots detta uppenbar. Jämfört med 1999 har andelarna i många fall i praktiken halverats.

Figur 1.11

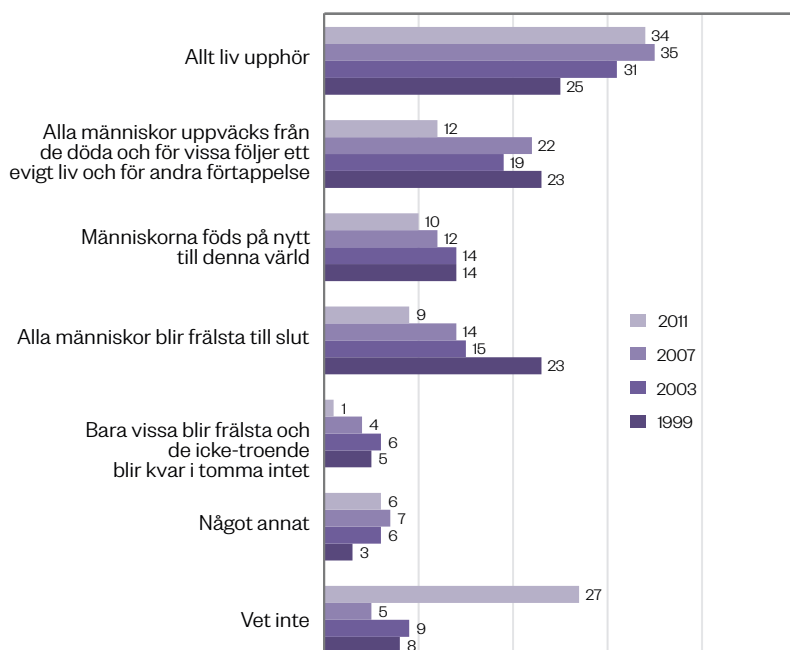
Andelen finländare som anser att vissa kristna lärosatser är åtminstone sannolika åren 1999, 2003, 2007 och 2011. Gallup Ecclesiastica, N=992; 1 009; 1 030; 4 930.

Samma trend kan ses i fråga om föreställningarna om livet efter döden (figur 1.12). I tidigare enkäter har cirka var femte finländare valt alternativet som överensstämmer med den traditionella kristna läran, enligt vilken alla människor uppväcks från de döda och för vissa följer ett evigt liv för andra evig förtäppelse. I enkäten 2011 hade andelen som trodde detta nästan halverats till 12 procent. En nedgång har skett även bland dem som tror att alla människor kommer att bli frälsta eller återfödas till denna värld. Däremot kvarstår andelen som tror att allt tar slut i och med döden nästan på samma nivå som tidigare. Den största ökningen har skett i andelen som är osäkra på vad de ska tro om livet efter döden. Sammanlagt mer än en fjärdedel (27 %) uppgav att de inte kan säga vad de tänker om livet efter döden, mot bara fem procent år 2007.

Figur 1.12

Finländarnas uppfattningar om vad som händer efter döden. Gallup Ecclesiastica 1999, 2003, 2007 och 2011, N=992; 1 009; 1 030; 4 930.

1.5 Religionen i det offentliga livet

Twister om religiösa symboler och kännetecken på offentliga platser har varit vanligt förekommande i Europa under flera års tid. Flera sådana kontroverser har uppstått även under denna fyraårsperiod och de har debatterats livligt även här i Finland. Följdverkningarna efter det bråk om skämtteckningar föreställande Muhammed som bröt ut i Danmark år 2005 märks fortsättningsvis bland muslimer. I juni 2008 genomfördes en självmordsbombning mot danska ambassaden i Pakistan, som Al-Qaida meddelade var en hämnd för att Danmark inte bett om ursäkt för publiceringen av skämtbilderna.

År 2009 gjordes ett i en folkomröstning godkänt tillägg till den schweiziska grundlagen som förbjöd byggandet av minareter. Över hälften av schweizarna (57,5 %) röstade för förbudet. Förbudet

motiverades med påståendet att minareter är en maktsymbol som inte hör hemma i Schweiz. Tvisten inleddes 2005 när en turkisk kulturförening ansökte om bygglov för en sex meter hög minaretliknande konstruktion på taket av en byggnad i föreningens ägo.

År 2010 godkände Frankrikes parlament en lag enligt vilken persedlar som täcker ansiktet inte får bäras på offentliga platser såsom på gator, i parker eller i allmänna färdmedel, förutom under speciella i lag reglerade omständigheter. Som undantagsfall räknas exempelvis motorcykelhjälm, sådana ansiktsskydd som arbetare använder, och etablerade evenemang, såsom karnevaler. Lagen trädde i kraft i april 2011, och den gäller alla, både män och kvinnor. Lagen motiveras med att persedlar som täcker ansiktet förhindrar en klar identifiering av personen, vilket utgör en säkerhetsrisk och ett hinder för social interaktion. En ganska vanlig kommentar har varit att det enda som lagen omfattar är demonstranternas ansiktsmasker samt det ansiktsdok (niqab) och den heltäckande klädedräkt (burkha) som används av muslimer. Till följd av lagen är det möjligt att bära ansiktsdok enbart i privatfordon och på religiösa platser. Lagen har kritiserats för att den inskränker individens friheter. Enligt en tidigare lag, som godkändes och trädde i kraft år 2004, förbjöds användningen av uppseendeväckande religiösa symboler i de statliga skolorna.

Också den italienska statens direktiv om att ha krucifix i skolornas klassrum har behandlats i rätten i flera olika omgångar. Finsk-italienska Soile Lautsi tog år 2006 ärendet till Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna efter att Italiens högsta förvaltningsdomstol hade fastställt de lägre instansernas beslut, enligt vilka krucifixen inte kränker religionsfriheten. Lautsis två söner hade under läsåret 2001–2002 gått i statlig skola i Abano Terme i Italien. Lautsi ville att krucifixen skulle avlägsnas ur skolans klassrum, och när skolan vägrade började hon driva ärendet i högre instanser. År 2005 intog Italiens förvaltningsdomstol ståndpunkten att krucifixet är en allmänkristen och inte enbart en katolsk symbol, och dessutom en historisk och kulturell symbol som befäste de italienska nationaldygdena. Enligt Europadomstolens beslut år 2009 kränker krucifixen icke-katolikernas rättigheter. Efter att Italien hade överklagat beslutet ändrade domstolen sin ståndpunkt år 2011 och beslutade slutgiltigt att krucifixen inte kränker icke-katolikernas rättigheter.

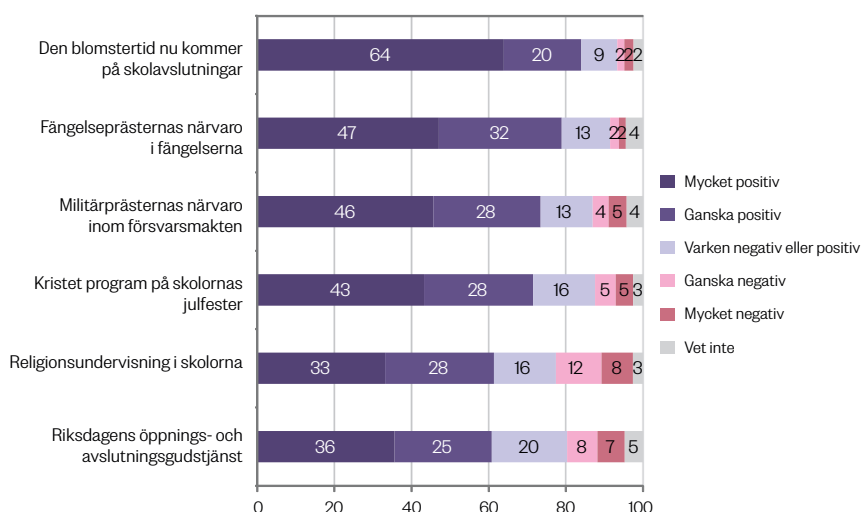
Finländarnas relation till religion i det offentliga rummet

En stor majoritet av finländarna ställer sig positiva till samarbetet mellan kyrka och stat och godkänner att aspekter av den kristna kulturen får komma till uttryck i de institutioner som staten upprätthåller. I en enkät som utfördes 2011 frågade man om flera olika ämnesområden som gäller relationerna mellan kyrka och stat. Allra mest positiva ställde sig finländarna till att drag av den kristna kulturen syns i skolorna. Över fyra femtedelar ställde sig positiva till att man sjunger Den blomstertid nu kommer på skolornas vårfester och nästan tre fjärdedelar dessutom mycket positiva (figur 1.13). Endast fyra procent av finländarna förhöll sig negativa till Den blomstertid nu kommer. Nästan tre fjärdedelar av finländarna var också positivt inställda till ett kristet program på skolans julfest, medan bara en tiondel ställde sig negativa. Mer än tre av fem var också positivt inställda till religionsundervisning och cirka var femte var negativ.

I alla frågor som gällde skolan var kvinnorna överlag mer positivt inställda än männen till att framhålla religionen. Likaså var man mer positiv i de äldre åldersgrupperna och i glesbygden. Däremot påverkade inte utbildningsnivån attityderna nämnvärt.

Figur 1.13

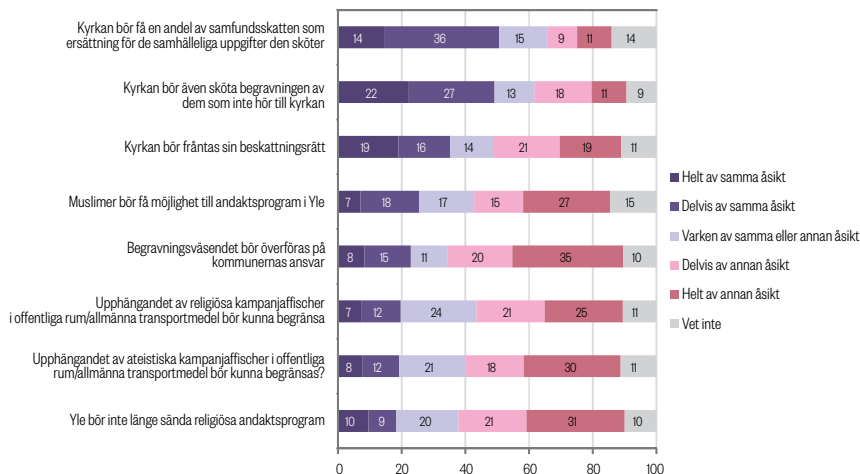
Finländarnas inställning till förekomsten av kristna element i statliga institutioner. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 930.

Mycket positiv ställde man sig även till fängelseprästernas närvaro i fängelserna och militärprästernas närvaro i försvarsmakten. Nästan fyra femtedelar av finländarna ställde sig också positiva till fängelseprästerna och bara fyra procent var negativt inställda. Cirka tre av fem förhöll sig positiva till riksdagens öppningsgudstjänst. Också gällande dessa frågor var attityderna mest positiva bland kvinnor, i de äldre åldersgrupperna och i glesbygden.

Figur 1.14

Finländarnas inställning till relationerna mellan religion och stat. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 930.

Över hälften av finländarna var också av den åsikten att kyrkan kan sköta begravningsväsendet i stället för kommunen, att Yle kan sända andaktsprogram och att kyrkan bör få sin andel av samfundsskatten som ersättning för de samhälleliga uppgifter som den sköter (figur 1.14). Av motsatt åsikt var cirka var femte finländare. Något under hälften av finländarna var också av den åsikten att rätten att hänga upp religiösa eller ateistiska kampanjaffischer i offentliga lokaler eller transportmedel inte ska begränsas. Knappt var femte skulle vara beredd att begränsa rätten att ha åskådningsrelaterade kampanjaffischer upphängda. Däremot understödde bara drygt en fjärdedel av finländarna muslimernas rätt till andaktsprogram

i Yle och mer än två av fem motsatte sig detta. I dessa frågor var attitydskillnaderna mycket små mellan män och kvinnor. Inte heller bostadsort eller utbildningsnivå föreföll ha någon stark inverkan. Åldern inverkade däremot klart på så sätt att den ökade den positiva attityden gentemot religionen.

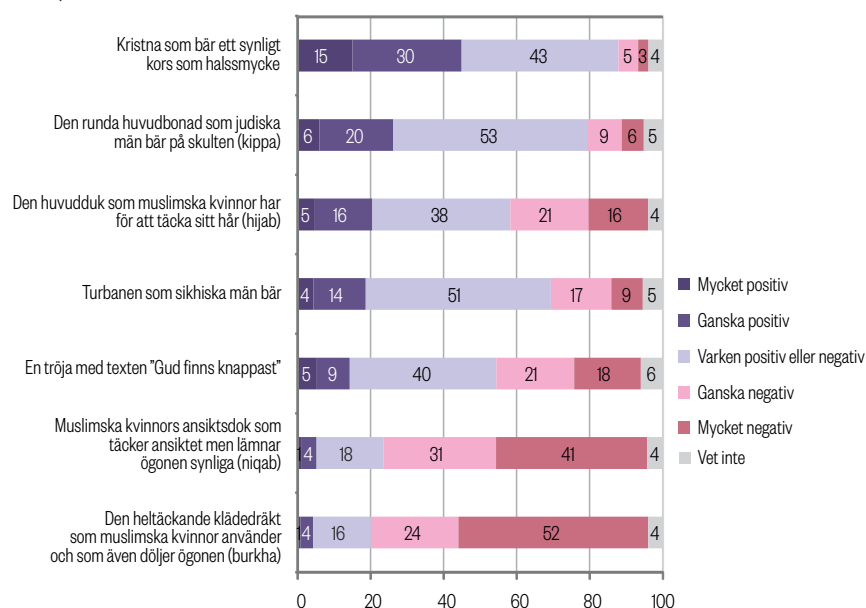
Beträffande kyrkans beskattningsrätt fördelade åsikterna sig jämnare. Bara två av fem var för att beskattningsrätten ska kvarstå, medan drygt var tredje ansåg att beskattningsrätten bör slopas. För männens del sammanföll siffrorna nästan helt, eftersom bägge ståndpunkterna företrädades av 39 procent. Mest benägen att slopa kyrkoskatten var man i huvudstadsregionen, där mer än två av fem var för ett slopande och bara ungefär var fjärde motsatte sig. Ju yngre åldersgrupp det gällde, desto mer understödde man ett slopande av kyrkoskatten. Däremot innebar en högre utbildningsnivå också ett större understöd för kyrkans beskattningsrätt.

I enkäten *Gallup Ecclesiastica* 2011 efterfrågades även hur finländarna förhåller sig till att man ger uttryck för sin religiösa identitet genom klädsel och andra synliga religiösa kännetecken, när dessa används i offentliga sammanhang, såsom i skolor eller på arbetsplatser (figur 1.15). Åsikterna skiljde sig tämligen radikalt åt beroende på vilka sedvänjor som avsågs. Nästan hälften förhöll sig positiva till att kristna använder ett synligt kors som halssmycke, och bara åtta procent var negativa. Åsikterna fördelade sig också relativt jämnt beträffande den kippa som judiska män använder som huvudbonad och sikhernas turbaner. Däremot förhöll man sig mer kritiska gentemot de muslimska kvinnornas kläder. Också i detta fall skiljde sig attityderna gentemot plagget ganska mycket beroende på hur mycket av kroppen det täcker. Ungefär två av fem finländare förhåller sig negativa till huvuddukar som enbart täcker håret. En femtedel förhåller sig positiv till användningen av en sådan duk. En tämligen liknande reaktion väckte en t-tröja som signalerar en ateistisk identitet med texten "Gud existerar knappast", även om andelen som reagerade positivt i detta fall var ännu mindre, bara ungefär en sjundedel av dem som svarade. Allra mest

negativa var finländarna till sådana muslimska kvinnokläder som förutom håret och kroppen även täcker ansiktet (niqab) och ögonen (burkha). Ungefär tre av fyra finländare var negativt inställda till dessa heltäckande klädesdräkter i offentliga sammanhang och bara några procent var positiva.

Figur 1.15

Finländarnas inställning till synliga kännetecken på religiös identitet i offentliga uppdrag. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 930.

Förutom gällande den ateistiska tröjan hade kvinnorna en positivare inställning till alla religiösa kännetecken än männen. Denna skillnad var särskilt tydlig i fråga om de muslimska kvinnornas dukar: av kvinnorna ställde sig mer än var fjärde positiva till en täckande duk, när motsvarande andel för männen var endast 15 procent. På motsvarande sätt var färre än var tredje kvinna negativt inställd till dukarna, när motsvarande andel bland männen var 45 procent. Den negativa inställningen till de muslimska kvinnornas dukar var mer utbredd i de äldre åldersgrupperna. Däremot fanns ingen direkt korrelation mellan utbildning eller bostadsort och inställningen.

Också gentemot den ateistiska tröjan ställde man sig desto negativare ju äldre åldersgrupp det rörde sig om. I åldersgruppen över 65 år var det bara några enstaka procent som förhöll sig positiva. Den negativa inställningen var också mer utbredd i glesbebyggda områden. Däremot hade utbildningsnivån knappt någon inverkan alls på hur man förhöll sig.

När det gällde inställningen till ett kors som halssmycke inverkade varken kön, ålder, bostadsort eller utbildningsnivå nämnvärt. Också i fråga om judarnas och sikhernas huvudbonader var skillnaderna mellan olika åldersgrupper, utbildningsnivåer och boendemiljöer relativt små.

1.6 Inställning till religioner och livsåskådningar

Finländarnas inställning gentemot olika religioner och livsåskådningar avviker stort beroende på samfundet eller gemenskapen ifråga. Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* kan livsåskådningarna indelas i tre grupper. Den allra mest positiva attityden hade finländarna gentemot den evangelisk-lutherska kyrkan, den ortodoxa kyrkan och frälsningsarmén. Också i den undersökning som gjordes 2011 var över hälften av finländarna positiva till dessa och under en tiondel var negativa (figur 1.16). Det är i sig naturligt att finländarna är positiva till sina folkkyrkor, som har ett särskilt historiskt band till det finska folket. Däremot är det värt att notera att frälsningsarmén, med en bakgrund i väckelsekristendomen, har uppnått en så stabilt positiv ställning i finländarnas medvetande. Frälsningsarméns arbete för att tjäna de mindre bemedlade i samhället har säkert bidragit mycket till denna positiva inställning.

Nästa grupp utgjorde sådana religioner och åskådningar där föreställningarna i stora drag fördelar sig lika mellan de positiva och de negativa. I fråga om dessa varierade de positiva och de negativa föreställningarna från drygt en tiondel till cirka en tredjedel och i de flesta fall låg de mycket nära varandra. Till denna grupp hörde den katolska kyrkan, buddhismen, hinduismen, judendomen, ateister och fritänkare, frikyrkan, adventistkyrkan och pingstkyrkan. Gemensamt för dessa religioner och livsåskådningar är att trots att de

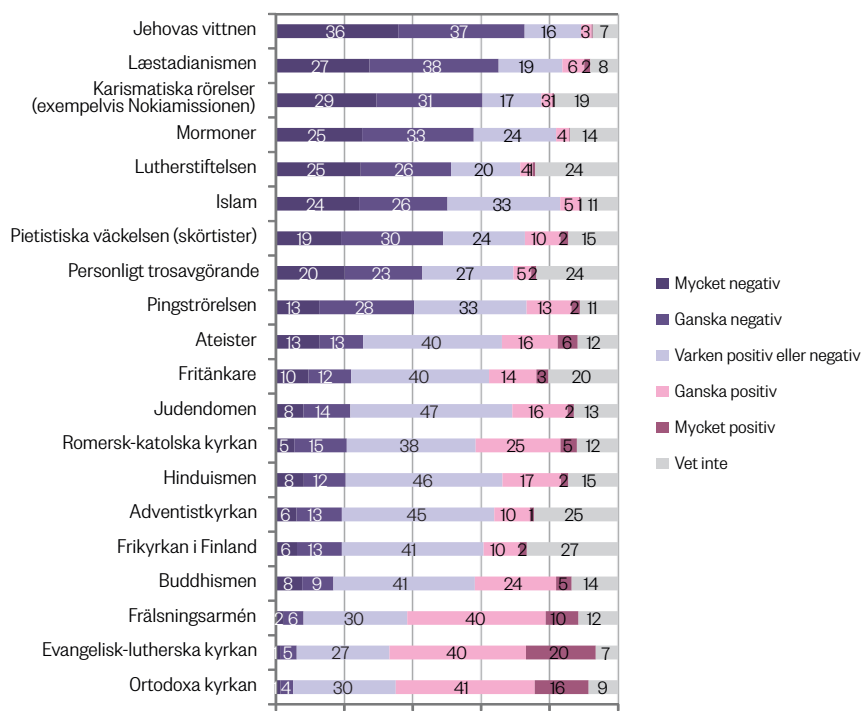
utgör minoriteter i Finland så är de alla erkända och identifierbara åskådningar med en lång tradition. En del av dem har också utövat inflytande i Finland under en lång tid.

Till den tredje gruppen hörde sådana religioner och åskådningar där de negativa föreställningarna långt överskred de positiva. I de flesta fallen låg andelen positiva på under en tiondel, medan andelen negativa steg till kring eller över hälften av alla enkäddeltagare. Till denna kategori hörde Jehovas vittnen, de karismatiska rörelserna, mormonerna, Lutherstiftelsen, islam, väckelserörelser som betonar ett personligt trosavgörande, læstadianismen och den pietistiska väckelserörelsen. För alla dessa var andelen negativa mer än 25 procentenheter högre än andelen positiva. Allra mest negativa var finländarna gentemot Jehovas vittnen: 73 procent hade en negativ bild av dem och bara tre procent en positiv bild. Det är värt att notera att alla de av den evangelisk-lutherska kyrkans väckelserörelser som nämndes i enkäten hamnade i denna grupp. Dessa observationer vittnar om att finländarna är mest negativa till sådana religionssamfund som förefaller vara strikt fördömande gentemot det omgivande samhället och som ställer höga krav på sina medlemmars livsföring.

I fråga om de flesta religioner och livsåskådningar har föreställningarna bevarats relativt oförändrade under en lång tid. För många del har förändringarna sedan de första enkäterna genomfördes i slutet av 1980-talet varit små: kring tio procentenheter eller ännu mindre. Den tydligaste förändringen har skett i inställningen till buddhismen, för vilken andelen positiva föreställningar har ökat från 9 procent till 28 procent och, i motsvarande mån, andelen negativa föreställningar sjunkit med cirka 10 procentenheter. Gällande buddhismen hänger de ökade positiva föreställningarna troligtvis ihop med den internationella uppmärksamhet som Tibets andliga ledare Dalai-lama rönt i medierna. Förutom att försöka förbättra situationen för det tibetanska folket har Dalai-lama arbetat hårt för att främja såväl religionsdialogen som dialogen mellan religion och vetenskap.

Figur 1.16

Finländarnas inställning till olika religiösa grupperingar. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 930.

Finländarnas förhållande till kyrkan

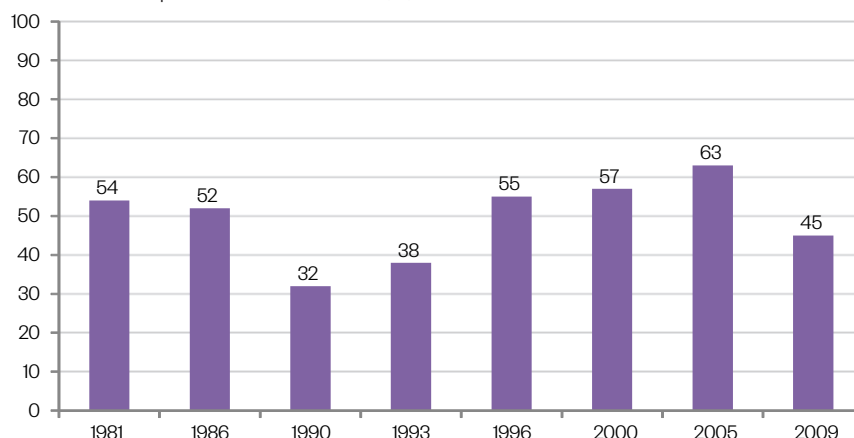
Finländarnas förtroende för kyrkan minskade klart under redogörelseperioden. Enligt enkäten *European Values Study* som genomfördes 2009 (N=1 134) uppgav 45 procent av finländarna att de litar åtminstone ganska mycket på kyrkan. Jämfört med den föregående enkäten 2005 hade andelen som litar på kyrkan sjunkit med 18 procentenheter. Detta innebär att andelen som litar på kyrkan är tillbaka på samma låga siffror som i början av 1990-talet (figur 1.17).

Också gällande kyrkans förmåga att erbjuda svar på människors problem var man i enkäten 2009 mer skeptisk än tidigare. Lite över hälften (54 %) av finländarna ansåg att kyrkan förmår ge kompetenta svar på människans andliga behov. År 2005 var motsvarande andel

72 procent. Andelen som ansåg att kyrkan ger kompetenta svar på människornas moraliska problem hade sjunkit från 45 procent till 33 procent. I fråga om problem som gäller familjelivet hade andelen sjunkit från 47 till 29 procent. Bara 19 procent ansåg att kyrkan förmår ge svar på dagens sociala problem. År 2005 var motsvarande andel 35 procent.

Figur 1.17

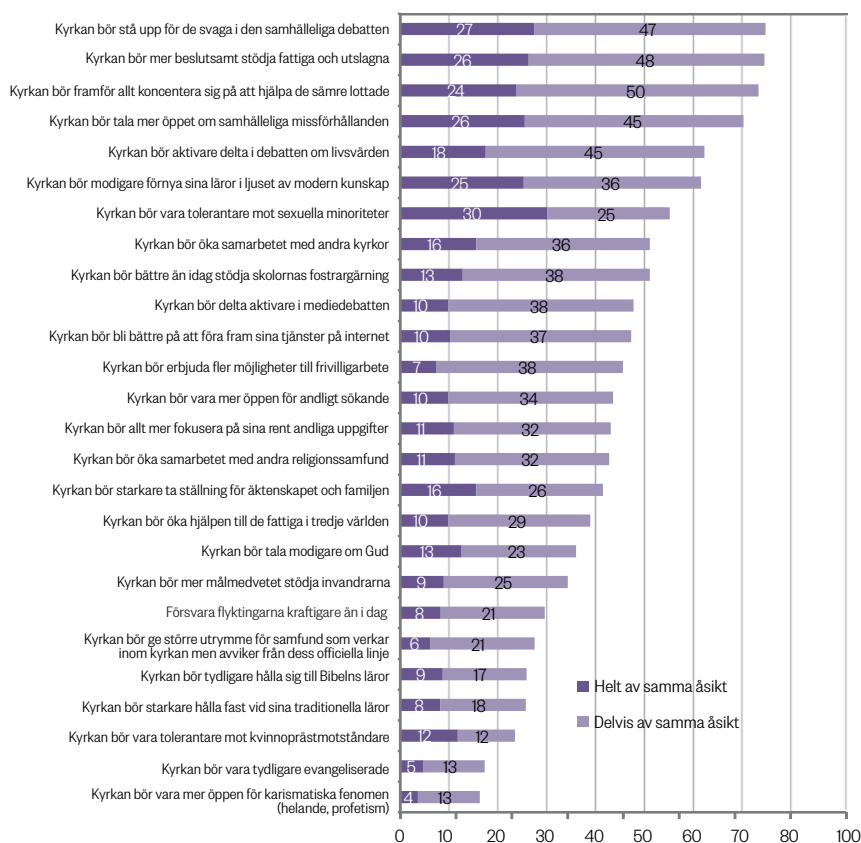
Andelen finländare som litar mycket eller ganska mycket på kyrkan enligt enkäterna World Values och European Values 1981–2009 (%).

I enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* frågade man även finländarna vad de tyckte att kyrkan borde göra eller hurdan den borde vara (figur 1.18). Ungefär tre fjärdedelar av finländarna höll med om att kyrkan i större utsträckning borde stå upp för de svaga i den samhällsdebatten (75 %), stödja fattiga och utslagna på ett mer beslutsamt sätt än nu (75 %) och framförallt fokusera på att hjälpa de sämre lottade (73 %). Nästan lika många höll med om att kyrkan bör tala mer öppet om samhällsmissförhållanden (73 %). Bara några procent av finländarna var av annan åsikt i dessa frågor. Finländarnas uppfattning om kyrkans uppgift och roll i samhället är till denna del mycket klar och samstämmig. Det rädde ingen stor skillnad mellan dem som ser sig själva som religiöst liberala eller konservativa, även om de liberala betonade dessa frågor i något större utsträckning.

Figur 1.18

Finländarnas visioner om hur kyrkan borde utvecklas. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 930.

Mer än tre av fem finländare var även av den åsikten att kyrkan aktivare borde delta i diskussionen om livsvärden (62 %) och förnya sina lära i ljuset av modern kunskap (62 %). Över hälften var dessutom av den åsikten att kyrkan bör vara mer tolerant mot sexuella minoriteter (55 %), öka samarbetet med andra kyrkor (51 %) samt mer än nu stödja skolornas fostrargärning (51 %). I dessa frågor förelåg dock avsevärda skillnader mellan de religiöst liberala och de konservativa. Av liberalerna understödde exempelvis 74 procent en större tolerans mot sexuella minoriteter, medan bara 22 procent av de religiöst konservativa delade denna åsikt. Däremot understödde de konservativa

(80 %) skolornas fostrargärning i större utsträckning än de liberala (54 %). I fråga om diskussionen om livsvärden var skillnaden dock inte lika stor: av de konservativa understödde 84 procent och av de liberala 72 procent denna tanke. Liberalerna (71 %) understödde i större utsträckning ett ökat samarbete med andra kyrkor än de konservativa (49 %).

Reflektion

Den gångna redogörelseperioden har på många sätt inneburit en utmaning för kyrkan. Att skolskjutningar och familjemord blir vanligare vittnar om att finländarna mår psykiskt dåligt. Även om det är många olika faktorer som inverkar på dylika faktorer, är det ur kyrkans perspektiv väsentligt att fundera över på vilket sätt dessa fenomen signalerar en upplevelse av oviktighet och meningslöshet. Härigenom har dessa fenomen en nära koppling till de grundläggande livsåskådningsfrågorna. Dessutom anknyter de ofta till upplevelsen av att sakna delaktighet med människor och gemenskaper som man upplever vara viktiga. Marginaliseringen utmanar också kyrkan att fundera över hur den allt mer kunde agera för att förhindra att dylika situationer uppstår.

Förändringar i finländarnas familjeliv vittnar om att finländarnas livssituationer blivit mer mångfasetterade och att det skett förändringar i de gemenskaper som utgör den närmsta kretsen. Det finns fler barnlösa gifta par och sambopar än par med barn. Det finns också fler kvinnor och män som lever ensamma än gifta eller samboende med barn. Barnen föds till familjerna i ett allt senare skede och antalet barnlösa gifta par ökar. Av alla familjer som har barn är var sjätte en familj med bara en förälder. Situationen utmanar kyrkan att på allvar se över hur den i sin kommunikation och verksamhet beaktar sådana människor som inte motsvarar den traditionella förväntningen på en kärnfamilj bestående av två föräldrar och barn. Frågan om registrerade partnerskap och deras ställning inom kyrkan, som väckt livlig debatt under redogörelseperioden, är också en del av de förändringar som har skett inom familjelivet, familjeuppfattningarna och värdesystemet.

Också befolkningens åldrande och den försämring i försörjningsförhållandet detta innebär kommer att påverka kyrkans verk-

samhet under kommande år. Det demografiska försörjningsförhållandet har förutspåtts öka mycket snabbt under de närmaste tjugo åren och det finns många ekonomiska regioner i Finland som mister sin arbetskraft. Församlingarna bör aktivt följa förändringarna i befolkningsstrukturen inom sina områden och i tillräckligt god tid förutse dem i sin verksamhet.

I och med invandringen blir det finländska nationalitetsfältet allt brokigare. Likväl är mer än tre av fem av de utländska medborgare som är bosatta i Finland av europeisk härkomst och en lika stor del bedöms ha en kristen bakgrund. Numerärt sett flest medlemmar med invandrarbakgrund finns just inom den evangelisk-lutherska kyrkan. Den ökande invandringen utmanar kyrkan och församlingarna att inte bara knyta kontakter med invandrarnas religiösa samfund, utan att också möta de nyanlända som eventuella kan tänkas vilja bli medlemmar av en luthersk församling.

Enkätresultaten visar att centrala kristna föreställningar har en allt mindre personlig betydelse för finländarna. På motsvarande sätt har man under redogörelseperioden kunnat notera såväl att en ateistisk identitet blivit vanligare som att andelen som inte på något sätt tror på Gud har ökat. Situationen utmanar kyrkan att allt tydligare kommunicera betydelsen av den kristna tron och livsåskådningen både i individens liv och i samhället i stort. Trots att finländarna fortsättningsvis värderar kyrkan högt och gärna tillåter att element som tillhör den kristna kulturen syns i det offentliga livet är sed och tradition inte tillräckligt för att bära upp och bevara en kristen livsåskådning i det finländska samhället.

Av enkätundersökningarna framgår att en stor majoritet av finländarna direkt förväntar sig att kyrkan ska ta en mer aktiv roll som initiativtagare till samhälleliga debatter. Ungefär två tredjedelar av finländarna anser att kyrkan borde tala mer öppet om samhälleliga missförhållanden och delta aktivare i debatten om livsvärdena. Lika många efterlyser också en förnyelse av läran i ljuset av modern kunskap. Nästan hälften understöder att kyrkan bör delta aktivare i den debatt som förs i medierna. Resultaten sporrar kyrkan till att ta initiativ till och föra en aktiv diskussion om viktiga frågor, inte bara inom kyrkan utan också i relation till det övriga samhället.

2. Kyrkans mål i en föränderlig omvärld

2.1 Strategin Vår kyrka

Kyrkans grundläggande uppgift är tidlös: den kristna kyrkan existerar för att det i oss ska födas en tro på en helig treenig Gud och kärlek till nästan. Med grund i detta reglerar kyrkolagen och kyrkoordningen kyrkans verksamhet: "I enlighet med sin bekännelse förkunnar kyrkan Guds ord och förvaltar sakramenten samt verkar också i övrigt för att utbreda det kristna budskapet och förverkliga kärleken till nästan" (KL 1 kap. 2 §).

Kyrkan utför dock sin grundläggande uppgift i en föränderlig värld. Under de senaste decennierna har de allt snabbare förändringarna tvingat kyrkan till att göra en bedömning av situationen och en översyn av prioriteringarna. Kyrkostyrelsen godkände i februari 2008 en för hela kyrkan gemensam strategi med namnet *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet*. Som namnet säger är visionen att fram till 2015 ha en sådan kyrka av gemenskap och delaktighet som medlemmarna upplever som sitt andliga hem och där de deltar i fullgörandet av dess grundläggande uppgift. Den kristna kyrkan har allt sedan sin början präglats av en strävan efter att bygga upp en inbördes gemenskap och delaktighet. I ljuset av de förändringar som sker i omvärlden är detta mål särskilt aktuellt i dag.

För att kunna uppnå visionen dras de viktigaste riktlinjerna för

verksamheten upp i en strategi fram till 2015. Riktlinjerna ges på ett allmänt plan eftersom församlingarna dels självständigt beslutar om sin verksamhet, dels verkar i mycket olika förhållanden. Riktlinjerna måste sålunda ges konkret innehåll i form av verksamhetsmål på kyrkans olika nivåer: i församlingarna, stiftet, enheterna i kyrkans centralförvaltning och kyrkliga organisationer.

Strategin togs fram av en arbetsgrupp som lade fram två dokument. Det ena är ett mer kortfattat dokument som anger kyrkans grundläggande uppgift, kyrkans värderingar, visionen för framtidens kyrka och riktlinjerna för verksamheten fram till 2015. Det andra är ett mer omfattande betänkande som utöver innehållet i det mer kortfattade även tar upp de teologiska utgångspunkterna för strategin tillsammans med en reflektion över kyrkans väsen och grundläggande uppgift, en analys av förändringarna i omvärlden, en utredning av kyrkans värderingar och deras karaktär och en mer ingående framställning av riktlinjerna för verksamheten.

I strategiskt tänkande anger missionen, dvs. den grundläggande uppgiften, varför organisationen existerar. I strategin *Vår kyrka* sägs att "kyrkans uppgift är att kalla människor till gemenskap med nådens Gud, att ge en hållfast grund i livet och att uppmuntra till omsorg om medmänniskorna och skapelsen."

Vision är synen på en önskvärd framtid. Kyrkans gemensamma vision i strategin *Vår kyrka* är att "år 2015 inser medlemmarna kyrkans värde och hör Guds röst i kyrkan. Till kyrkan kommer man för att finna svar på livets stora frågor och från kyrkan går man ut för att tjäna i Guds värld."

Verksamheten styrs av värderingar. Genom dessa anger organisationen vad den ser som gott och eftersträvänsvärt. I strategin *Vår kyrka* fastställs de gemensamma värderingar som styr hela kyrkan och som vilar på de tio budorden och tolkningen av dessa. Värderingarna är indelade i fyra huvudgrupper: vördnad för det heliga, ansvar, rättvisa och sanning.

Riktlinjerna är en rad medvetna och prioriterade val och de anger hur man når visionen. Genom riktlinjerna kan kyrkan på ett relevant sätt reagera på de förändringar som sker runt omkring. I strategin *Vår kyrka* dras sex strategiska riktlinjer upp till 2015:

Det andliga livet stärks
 Vi tar hand om de svaga och bär globalt ansvar
 Vi stärker betydelsen av medlemskap i kyrkan
 Vi förmedlar budskapet
 Strukturerna tjänar verksamheten
 Förnyandet av kyrkan fortsätter

I samband med att strategin offentliggjordes redogjorde ärkebiskop Jukka Paarma för dess centrala mål med betoning på att den lyfter fram kyrkans särskilda andliga uppgift att tala om Gud, kärlek och nåd. Enligt ärkebiskopen är målet att medlemskapet upplevs som viktigt, att kyrkan är trovärdig och att den har en egen linje. Då kan en medlem känna sig stolt över att höra till kyrkan.

Strategin *Vår kyrka* betonar vikten av den strategiska planeringen förutom i församlingarna även på kyrkans övriga nivåer. Arbetet för att förverkliga strategin förutsätter således engagemang i de gemensamma målen i centralförvaltningens enheter, stiften, församlingarna, de kyrkliga organisationerna och de andliga rörelserna. Under den nu redovisade fyraårsperioden har dessutom ett flertal olika strategier och riktlinjer för kyrkans arbetsformer utarbetats där huvuddragen i *Vår kyrka* har preciserats för att gälla en viss arbetsform i kyrkan (tabell 2.1). En utmanande uppgift i församlingarna är att fundera över vad riktlinjerna i praktiken betyder i den egna församlingen.

Tabell 2.1

Strategier för kyrkans verksamhet som färdigställt eller påverkat kyrkans verksamhet under redogörelseperioden.

Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet. Strategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland fram till 2015.

Vår kyrka i datanätverken. Informationsförvaltningsstrategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2009–2012.

Vår kyrka – Gemenskap och omsorg. Riktlinjer för diakoni och samhällsansvar i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland fram till 2015.

En gemenskap av ansvar och delaktighet. Riktlinjer för diakoni- och samhällsarbete 2010.

Kyrkans rusmedelsstrategi

Strategi för kyrkans äldrearbete 2015.

Kyrkan på landsbygden. Landsbygdsstrategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2008.

Strategi för arbetet bland arbetslösa.

Riktlinjer för kyrkans frivilligverksamhet fram till 2015 (Jokainen on osallinen).

Gud är. Livet är nu. Kärlek rör. Strategi 2010 för barn- och ungdomsarbetet inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland.

Mission, vision och strategi 2015 för specialungdomsarbetet inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (Läsnäölon nuorisotyö).

Med barnet. Utvecklingsdokument för kyrkans barn- och familjearbete.

Vår kyrka i familjernas vardag. Strategi för kyrkans familjerådgivning fram till 2016.

Principer för sjukhussjälavården 2011.

Vår kyrka – Framtidens arbetsplats. Rekryteringsstrategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2009–2015.

Vår kyrka – Ett samfund söker enhet. Ekumenisk strategi för Evangelisk-lutherska kyrkan till år 2015.

Grundlinjerna för mission och internationell diakoni i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland fram till år 2015. (Missionsstrategins teologiska grund)

En kommunikativ kyrka. Kommunikationsstrategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2004–2010.

Vi förmedlar budskapet. Kommunikationsplan för Evangelisk-lutherska kyrkan fram till 2015.

Vår kyrka – Vi växer tillsammans. Riktlinjer för fostran i Evangelisk-lutherska kyrkan fram till 2015.

2.2 Kyrkans gemensamma projekt

För att främja strategigenomförandet tillsattes en uppföljningsgrupp med uppgiften att regelbundet bedöma hur strategin utföll på kyrkans olika nivåer. Dessutom inrättades två separata prioritetsområden: *Helig* och *Frivilligverksamhet*. Vidare fattades ett beslut att dela in Kyrkostyrelsens verksamhet i grundläggande verksamhet och strategiska projekt från och med 2009.

De aktuella projekten under redogörelseperioden var att förankra strategin *Vår kyrka* och därmed förknippade projekt, att stödja församlingarnas strukturomvandling, projektet Andligt liv på webben, kyrkans nya medlemsdatasystem och utvecklingsprojektet för personal- och ekonomiförvaltningen samt från början av 2012 inrättandet av Kyrkans servicecentral.

Förankring av strategin Vår kyrka 2015

Kyrkostyrelsens plenum tillsatte i februari 2008 en arbetsgrupp med uppgiften att följa upp och stödja fullföljandet av strategin på kyrkans olika nivåer, att se till att kyrkans strategiarbete blir en fortlöpande process och att uppdatera verksamhetsmålen så att de motsvarar förändringarna i omvärlden. Arbetsgruppen genomförde under perioden ett flertal åtgärder för att främja strategiarbetet i församlingarna, de kyrkliga samfälligheterna, prosterierna, stiftet och

kyrkans centralförvaltning. Under 2009 färdigställdes forskningsrapporten *Erilaisia reitinvalintoja* över det strategiska arbetets läge i församlingarna och Strategihandledning för församlingarna på både finska och svenska. Uppföljningsgruppens mandatperiod utgick i slutet av 2010. I sin slutrapport betonade uppföljningsgruppen starkt strategiarbetets kontinuitet.

Kyrkomötet beslutade vid sitt höstplenum 2008 att inrätta ett bestående framtidsutskott och att Kyrkostyrelsen vart fjärde år ska lämna en framtidsredogörelse för kyrkan till kyrkomötet. Kyrkostyrelsens plenum gav uppföljningsgruppen i uppdrag att utarbeta den första framtidsredogörelsen. Framtidsredogörelsen *Kyrkan 2020* godkändes för föredragning på kyrkomötet i september 2010. Vid den grundläggande kartläggningen av kyrkans utmaningar hördes olika experter, men dessutom vilar redogörelsen även på riksdagens framtidsutskotts, statrådets prognostiseringsnätverks och Sitras syn på riktningen och kraften i samhällsförändringen. I separata reflekterande avsnitt försöker redogörelsen svara på frågan hur förändringarna utmanar i synnerhet kyrkan. Dessutom skissar man i redogörelsen upp tre alternativa framtidsbilder för kyrkan.

Under 2010 gjordes en uppföljning av strategiarbetet som sammanställdes i en rapport (Terhi Jormakka: *Ohjaako yhteinen työnäky? Strategisen suunnittelun tilanne ja Meidän kirkko -strategian toteutumisen edistymisen seurakunnissa syksyllä 2010*. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 22). Enligt enkäten hade 65 procent av församlingarna utarbetat en egen strategi. Största delen av dem som svarade ansåg att strategiskt arbete behövs i församlingarna. Nästan alla de församlingar som hade gjort upp en strategi hade gjort en omvärldsanalys och utvecklat sin verksamhet i enlighet med den. Medlemmarnas önskemål och förväntningar hade inte utretts i samma omfattning. Bäst utföll utvecklingen av kommunikationen utöver att unga i högre grad uppmuntrades att söka till den kyrkliga sektorn.

För åren 2010–2012 valdes Helig som kyrkans gemensamma prioritetsområde. Prioritetsområdet ingick som en del i verkställandet av strategin *Vår kyrka*. Processen har tre teman: Gud, Tiden och Skapelsen. De kallar oss att stanna upp och stilla oss inför det väsentliga. De styr blicken mot kyrkans tro, andliga liv och mötet med det Heliga. Prioritetsområdet *Helig* ger oss även möjlighet att greppa

vår tids aktuella frågor ur ett kristet perspektiv: längtan efter fred, värnandet om skapelsen och människans värde. Dess mål är att uppmuntra oss att söka och närma oss det heliga, stärka den kristna tron och livsstilen och främja skapelsens välfärd. Via dessa mål vill man med prioritetsområdet stärka kyrkans grundläggande uppgift, svara på aktuella frågor, hjälpa vid koncentrerings av verksamhet och resurser, främja det gemensamma arbetet i arbetsområdena och stödja kyrkans anställda. Församlingarnas arbete får bland annat stöd genom olika slags material med information och idéer samt olika nättjänster. Med ett gemensamt prioritetsområde är det möjligt att nå människor i olika åldrar och livssituationer via församlingarnas olika arbetsområden. Prioritetsområdet lyfts även fram på många rådplägningsdagar och utbildningar. Under 2010 var temat "Spår av det heliga" och 2011 reflekterades över "Rätt till det heliga". Temat 2012 är "Nära det heliga".

Helig är kyrkans första prioritetsområde som är gemensamt för alla arbetsområden. I januari 2012 tillfrågades församlingarna i vilken mån de bedömer att prioritetsområdet *Helig* har inverkat på arbetet i den egna församlingen och hur viktigt de ansåg det vara för sin egen verksamhet. Nästan var tredje församling bedömde att prioritetsområdet hade inverkat mycket och såg det som mycket viktigt (30 %) i sin egen verksamhet och över hälften (55 %) bedömde att det i viss mån hade inverkat på församlingens verksamhet och såg det som ganska viktigt (57 %). 15 procent av församlingarna ansåg att prioritetsområdet inte hade haft någon inverkan på deras verksamhet eller att prioritetsområdet inte alls var viktigt (13 %). Enkäterna till församlingarnas anställda och förtroendevalda våren 2012 gav ett liknande resultat. Av personalen bedömde 16 procent och av de förtroendevalda 10 procent att prioritetsområdet hade inverkat på församlingens verksamhet. 43 procent av personalen och 37 procent av de förtroendevalda bedömde att prioritetsområdet hade inverkat i viss mån. Var tionde anställd (12 %) eller förtroendevald (11 %) bedömde att prioritetsområdet inte hade haft någon inverkan och nästan en tredjedel (29 %) av de anställda och 43 procent av de förtroendevalda uppgav att de inte kände till prioritetsområdet alls. Vikten av prioritetsområdet bedömdes i samma proportion som dess inverkan.

År 2010 utkom boken *Heligt - helt enkelt*, på finska *Pubetta pyhästä*. Boken är avsedd för församlingarnas anställda som tankeinspiration och stöd för verksamheten samt för alla andra som är intresserade av ämnet. Katekumenatet: ett idématerial för ledare och *Katekumenaatin ohjaajan opas* färdigställdes 2011 liksom även publikationerna *40 tapaa kohdata Pyhä* (Lasten Keskus) och *Onneksi on pyhä! Noin 52 tapaa viettää sunnuntai* (Kirjapaja).

Kyrkostyrelsens verksamhetsavdelning har under åren 2009–2012 genomfört ett projekt för att utveckla frivilligverksamheten i församlingarna. Syftet har varit att i första hand ge församlingarnas anställda kompetens att leda och utveckla frivilligverksamheten och stödja de frivilliga. Utvecklingsarbetet fortsatte tillsammans med församlingarna och inom ramen för projektet inrättades i cirka 40 församlingar team för utveckling av frivilligverksamheten. År 2011 samlades forumet för kyrkans medborgar- och frivilligverksamhet första gången.

I januari 2012 tillfrågades församlingarna och våren 2012 de anställda och förtroendevalda i vilken mån de bedömer att *Riktlinjerna för kyrkans frivilligarbete fram till 2015* (*Jokainen on osallinen*) har inverkat på arbetet i den egna församlingen och hur viktiga de ansåg riktlinjerna vara för sin egen verksamhet. Av de förtroendevalda ansåg 14 procent, av församlingarna 9 procent och av de anställda 5 procent att riktlinjerna hade inverkat mycket. Av de förtroendevalda bedömde 45 procent, av församlingarna 59 procent och av de anställda 38 procent att de hade inverkat i någon mån. I nästan en tredjedel av församlingarna (31 %) hade riktlinjerna inte inverkat på verksamheten. Så bedömde även cirka var tionde av de förtroendevalda och de anställda. Var tredje (32 %) av de förtroendevalda och nästan hälften av personalen (44 %) kände inte till riktlinjerna alls. 18 procent av församlingarna såg riktlinjerna för frivilligverksamheten som mycket viktiga, av de anställda 15 procent och av de förtroendevalda 22 procent. Fler än var femte (23 %) församling ansåg att den inte alls var viktig, medan motsvarande andel av de förtroendevalda var sex procent och av de anställda var tionde (9 %).

Projektet för att utveckla gudstjänstlivet har som mål att kartlägga och utveckla ny gudstjänstpraxis samt att få dokumenterad information om församlingarnas gudstjänstliv. Stiften utsåg sammanlagt

cirka 40 utvecklingsförsamlingar inom sina områden och 2011 låg en studie klar som utredde vilka förväntningar församlingsmedlemmarna har på gudstjänsterna (se kapitel 4. Gudstjänstliv och annan församlingsverksamhet).

Stöd för strukturomvandling i församlingarna

Med tanke på strukturomvandlingen i församlingarna tillsattes en styrgrupp för åren 2008–2011 med uppgiften att sammanställa utvecklingslinjerna för omvandlingsprocesserna och dra slutsatser utifrån dem, stödja omvandlingsprocessen på olika nivåer i kyrkan samt planera och ge anvisningar för kommunikationen i omvandlingsprocessen. Arbetet utgick från syftet med strukturomvandlingen: att stärka kyrkotillhörigheten, stödja församlingsgemenskaperna och öka bärkraften i församlingarna. Kyrkans forskningscentral genomförde ett forskningsprojekt om församlingarnas strukturomvandlingsprocess 2009–2011. Rapporterna från projektet publicerades på Kyrkans forskningscentrals webbplats (se kapitel 12. Förvaltning). Som verktyg för strukturomvandlingen utarbetades en kommunikationsplan *Kirkko muutoksessa*. Styrgruppens slutrapport blev klar 2012 och i den presenterades tre möjliga modeller för utvecklande av kyrkans strukturer på lokal nivå. Rapporten *Framtidens församling* som togs fram av en underarbetsgrupp till styrgruppen bifogades slutrapporten.

Andligt liv på webben

Projektkonceptet Andligt liv på webben lanserades 2009. Målet är i enlighet med strategin att möta medlemmarna på ett kvalitativt sätt. På webben betyder detta att medlemmarna själva har en aktiv och innehållsproducerande roll. Samarbete och samverkan inom kyrkans arbete på webben inleddes på många webbplatser och i många forum både inom och utom kyrkan. År 2009 lanserades även tjänsten blimedlemkyrkan.fi (liitykirkkoon.fi) via vilken det skickades in nästan 2 800 anslutningsblanketter. Diskussionsforumet Kirkko kuulolla som öppnades år 2010 hade år 2011 över 78 000 unika besökare. Trycket på att utveckla interaktiva tjänster gällde under redogörelseperioden alla kyrkans arbetsområden och verksamheter,

och projektet visade tydligt att det är viktigt att inlemma arbetet på webben i församlingens grundläggande verksamhet. Under projektets gång försköts tyngdpunkten från den egna verksamheten mot utveckling, samordning och styrning av webbarbetet i församlingarna. I slutet av 2011 hade över 1 200 av kyrkans anställda fått utbildning i att använda webben i sitt arbete (se även kapitel 11. Kommunikation).

Kyrkans nya medlemsdatasystem (KITKE)

Inom projektet KITKE utvecklas kyrkobokföringen och förbättras de församlingstjänster som grundar sig på medlemsuppgifter. Därutöver syftar projektet till att få fram nya möjligheter att utnyttja medlemsuppgifterna i församlingarnas planering och inriktning av verksamhetens tjänster. Ett verktyg i förändringen är ibruktagandet av det riksomfattande systemet Kirjuri. Det systemkoncept som skissas upp i förutredningen innehåller ett medlemsdatasystem, hantering av digitaliserat och skannat material, styrning av planeringen av församlingsverksamheten samt medlemskontakter och medborgargränsnitt. De ändringar i kyrkolagen och kyrkoordningen som ibruktagandet och användningen av Kirjuri-systemet kräver godkändes på kyrkomötet i november 2008. Ändringarna trädde i kraft i december 2011. Det nya medlemsdatasystemet ersätter stegvis under 2012 de ekonomiska församlingsenheternas separata medlemsdatasystem.

Utvecklingsprojektet för personal- och ekonomiförvaltning (HETA)

Utvecklingsprojektet för personal- och ekonomiförvaltningen inleddes i november 2006 då det fick i uppdrag att utveckla kyrkans personal- och ekonomiförvaltning och tillhörande datasystem inför steget in på 2010-talet. Som grund för arbetet godkände Kyrkostyrelsen 2008 förutredningsgruppens förslag till en gemensam servicecentral för ekonomi- och löneförvaltningen inom kyrkan. Kyrkomötet godkände ett förslag till lagändring gällande detta våren 2010, och kyrkolagens bestämmelser om Kyrkans servicecentral (Kipa) trädde i kraft 1.1.2012 då servicecentralen inledde sin verksamhet som en specialenhet vid Kyrkostyrelsen. Dess huvudort är Uleåborg med filialer i Lahtis och Kuopio. En svenskspråkig filial inrättas i Borgå.

2.3 Strategisk planering i församlingarna

Enligt en enkät till församlingarna såg en femtedel (21 %) av församlingarna strategin *Vår kyrka* som mycket viktig, cirka två tredjedelar (67 %) som ganska viktig och drygt en tiondedel (12 %) ansåg att strategin inte alls var viktig. Bedömningen av strategins inverkan var mycket snarlik. Cirka 16 procent av församlingarna uppgav att strategin hade haft stor inverkan, 71 procent ansåg att den inverkat i viss mån och 14 procent att den inte haft någon inverkan alls. I församlingarna i Borgå stift var strategins inverkan minst; mer än en tredjedel (35 %) ansåg att den inte alls haft någon inverkan på församlingens arbete.

I 64 procent av församlingarna hade en egen verksamhetsstrategi utarbetats, mot 40 procent under den föregående fyraårsperioden. Flest församlingar med verksamhetsstrategi fanns i Esbo stift (83 %), Tammerfors stift (77 %) och Helsingfors stift (76 %). I S:t Michels stift uppgav nästan hälften av församlingarna (47 %) att man inte hade utarbetat någon verksamhetsstrategi i församlingen. Ju större folkmängden i församlingen var, desto mer sannolikt var att den hade utarbetat en verksamhetsstrategi. Bland församlingarna med under 4 000 medlemmar fanns det således flest församlingar (48 %) som inte hade någon egen verksamhetsstrategi.

Församlingarna ombads bedöma inverkan och betydelsen av 19 olika strategier eller prioritetsområden för verksamheten i den egna församlingen under redogörelseperioden. Resultatet visade att prioritetsområdet *Helig* (30 %), strategin *Vår kyrka* (16 %) och utvecklingsplanen för kyrkans barn- och familjearbete *Med barnet* (13 %) hade haft stor inverkan på församlingens arbete. Flera dokument ansågs ha inverkat i viss mån. Däremot ansåg en stor del av församlingarna att *strategin för arbete bland arbetslösa* (65 %), principerna för sjukhus-själavården (64 %), den ekumeniska strategin (62 %), landsbygdsstrategin (57 %), rekryteringsstrategin (54 %), *familjerådgivningsstrategin* (53 %) eller strategin för specialungdomsarbetet (52 %) inte hade haft någon inverkan.

I samma riktning gick bedömningen av strategiernas och riktlinjernas betydelse för den egna verksamheten. Prioritetsområdet *Helig* (30 %), strategin *Vår kyrka* (21 %), utvecklingsplanen för kyr-

kans barn- och familjearbete (18 %) och riktlinjerna för frivilligverksamheten fram till 2015 (18 %) ansågs vara mycket viktiga. Samma dokument som bedömdes ha minst inverkan sågs som onödiga för församlingarnas verksamhet.

Tabell 2.2

Församlingarnas bedömning av olika strategiers och riktlinjers inverkan på den egna församlingens arbete (%).

	Stor	I viss mån	Ingen
Prioritetsområdet Helig (2010–2012)	30	55	15
Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet	16	71	14
Med barnet (utvecklingsplan för kyrkans barn- och familjearbete)	13	64	23
Gud är. Strategi 2010 för barn- och ungdomsarbetet	10	70	20
Strategi för kyrkans äldrearbete	9	65	25
Riktlinjer för kyrkans frivilligverksamhet till 2015 (Jokainen on osallinen)	9	59	31
Vår kyrka – Gemenskap och omsorg (riktlinjer för diakoni- och samhällsarbete)	7	71	22
Kommunikationsstrategi 2010	7	61	32
Kyrkan på landsbygden (2008)	5	38	57
Missionsstrategins teologiska grund (2015)	4	59	37
Vår kyrka i datanätverken (informationsförvaltningsstrategi 2009–2012)	4	58	38
Vi förmedlar budskapet (kommunikationsplan 2015)	4	51	44
Kyrkans rusmedelsstrategi	4	46	49
Vår kyrka i familjernas vardag (strategi för kyrkans familjerådgivning fram till 2016)	4	43	53
Principer för sjukhussjälavården	4	32	64
Strategi 2015 för kyrkans specialungdomsarbete (Läsnäölon nuorisotyö)	3	46	52
Vår kyrka – Framtidens arbetsplats (rekryteringsstrategi 2009–2015)	2	44	54
Vår kyrka – Ett samfund söker enhet (ekumenisk strategi till år 2015)	1	37	62
Strategi för arbetet bland arbetslösa.	1	34	65

I församlingarna fanns 2011 ett stort antal planer som gällde längre än ett år, antingen inom ramen för den treåriga verksamhets- och ekonomiplanen eller separat. Merparten av församlingarna hade en personalutbildningsplan (88 %), investeringsplan (75 %), skogsplan (73 %), krisberedskapsplan (69 %), personalplan (67 %) och åtgärdsplan för arbetarskyddet (68 %). 40 procent av församlingarna hade en kommunikationsplan eller kommunikationsstrategi och 37

procent en markanvändningsplan. Var fjärde församling hade en jämställdhetsplan (27 %) eller en miljöskyddsplan eller ett ekologiskt program (24 %).

2.4 Kyrkans forskningsverksamhet

Evangelisk-lutherska kyrkan bedriver forskning inom ramen för Kyrkans forskningscentral som är en specialenhet vid Kyrkostyrelsen. Forskningscentralen grundades 1969 och dess grundläggande uppgift är att bedriva forskning om kyrkan och det religiösa livet samt olika strömningar i samhället med inverkan på kyrkans och församlingarnas beslutsfattande och verksamhetsutveckling. För att kyrkan ska kunna reagera på samhälleliga förändringar krävs en samhällelig och teologisk analys av omvärlden. Forskningscentralens särskilda uppgift är att bedöma hur förändringarna inverkar på det kyrkliga livet. Dessutom har forskningscentralen under redogörelseperioden medverkat i två nordiska forskningsprojekt för att utreda religionens roll i samhället och engagemanget i kyrkan.

Forskningscentralen har i den senaste tidens forskning utrett bland annat diversifieringen av finländarnas religiositet (www.uskonnot.fi), inverkan av församlingarnas strukturomvandling, konfirmandundervisningens effekt, anknytningen till väckelserörelser samt finländsk religiositet. Ett par pågående forskningsprojekt handlar om religiös fostran under livscykeln och kyrkans föränderliga gemenskap. I ett forskningsprojekt om psalmer utreder man psalmernas och den andliga musikens ställning i det finländska samhället via flera olika studier. Forskningscentralen har även finansierat forskning som bedrivs av forskare utanför forskningscentralen. Under den senaste tiden har denna forskning gällt till exempel engagemanget i kyrkan (Häkkinen 2010), inträden i kyrkan (Kauppinen 2008), den anglikanska och lutherska kyrkans äktenskapsuppfattning (Yli-Opas 2010) samt inverkan av ett barns död på föräldrarnas andlighet (Koskela 2011).

Vid sidan av den egna forskningsverksamheten har arbetet vid forskningscentralen även omfattat olika utredningar och undersök-

ningar för kyrkans centralförvaltnings behov. Här ingår bland annat utarbetandet av kyrkans fyraårsberättelse. Forskningscentralens forskare medverkar i många av Kyrkostyrelsens arbetsgrupper och kommittéer. Dessutom utgör föredrag och föreläsningar en stor del av arbetet vid forskningscentralen vid sidan av information till medierna och andra.

Utöver egen forskning beviljar forskningscentralen stipendier för forskning som behandlar kyrkans och församlingarnas verksamhet och samhällseliga förändringar. I stipendieverksamheten prioriteras andligt liv, användningen av Bibeln och dess tolkning i kyrkan, kyrkan och det finländska samhällets diversifiering, församlingsverksamhet, ekonomi och förvaltning samt kyrkan i ett samhälle och en värld av allt större polarisering.

Reflektion

Under redogörelseperioden har kyrkan satsat kraftigt på strategiskt arbete. Kyrkan fick en gemensam strategi *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet* som anger kyrkans gemensamma strategiska riktlinjer fram till 2015. Genomförandet av strategin kräver att man förbinder sig till de gemensamma målen på kyrkans olika nivåer. Riktlinjerna i verksamheten behöver konkretiseras i form av verksamhetsmål lika mycket inom kyrkans centralförvaltning som i församlingarna och de kyrkliga organisationerna. Under perioden har ett stort antal strategier och riktlinjer för kyrkans arbetsformer med förankring i strategin *Vår kyrka* tillkommit. Två tredjedelar av församlingarna uppgav också att de har utarbetat en egen strategi vilket betyder en ökning på mer än tre femtedelar jämfört med läget vid utgången av föregående fyraårsperiod. Sammanfattningsvis kan man säga att det strategiska arbetet har avancerat gynnsamt på kyrkans olika nivåer.

När församlingarna ombads bedöma de strategier och prioritetsområden som utgör riktlinjer för kyrkans verksamhet såg man prioritetsområdet *Helig* som det mest inflytelserika och viktigaste. En tredjedel av församlingarna bedömde att det hade inverkat mycket på församlingens arbete. Prioritetsområdet *Helig* hör på ett väsentligt sätt ihop med kyrkans särskilda andliga karaktär och en av de centrala riktlinjerna i strategin, att stärka det andliga livet. Att församlingarna upplever prioritetsområdet som viktigt torde återspegla

att kyrkans särskilda andliga uppgift inte längre är en självklarhet för finländarna och att det därför är allt mer aktuellt att lyfta fram den och öka förståelsen av den. De samhälleliga tvisterna om heliga frågor pekar på att det är bra att vara beredd på att lyfta upp temat även i framtiden.

Många andra strategier och riktlinjer bedömdes ha mycket mindre inverkan. I fråga om många av dem svarade över hälften av församlingarna att de inte hade haft någon inverkan på församlingens arbete. För detta kan det finnas flera skäl. Ur en enskild församlings synvinkel finns det kanske alltför många separata strategier. Å andra sidan kan situationen vara ett tecken på att man inte känner till dokumenten i fråga eller att man inte har hunnit sätta sig in i dem. Dessutom inverkar även församlingens storlek och disponibla resurser. I synnerhet i mindre församlingar är möjligheten att införa ett så här stort antal strategier begränsad. De små församlingarna var dock vanligtvis helt utan egna strategier.

3. Medlemmar

- Vid utgången av redogörelseperioden hörde 77,2 procent av finländarna till kyrkan. De kyrkliga förrättningar och det hjälparbete som kyrkan utför ansågs vara de viktigaste orsakerna till medlemskap i kyrkan.
- Av de nyfödda döptes 77,9 procent till medlemmar i evangelisk-lutherska kyrkan 2011. De döptas andel minskade under redogörelseperioden med över sex procentenheter, vilket är mer än någonsin tidigare under motsvarande period.
- Antalet utträden ur kyrkan förblev på en hög nivå under hela redogörelseperioden. Under perioden lämnade sammanlagt 225 127 personer kyrkan, vilket motsvarar 5,4 procent av kyrkans medlemmar.
- Under samma tid inträdde 49 865 personer i kyrkan, vilket är 21 procent mer än under föregående redogörelseperiod. Unga vuxna var aktivast i fråga om såväl att ansluta sig till och att lämna kyrkan. Såväl inträdet som utträdet var kraftigast i Helsingfors stift.
- Flyttningsrörelsen avmattades, och 1,18 miljoner människor (27,9 % av församlingsmedlemmarna) flyttade till en ny församling. Minskningen beror till stor del på att såväl antalet medlemmar i kyrkan som antalet församlingar minskade.

3.1 Att höra till kyrkan

Medlemmarna i kyrkan hör till lokalförsamlingen i sin hemkommun. Medlemmarna har rätt att ta del av kyrkans förrättningar samt församlingens tjänster och verksamhet. Medlemmarna har rösträtt i församlingsval. Konfirmerade församlingsmedlemmar har rätt att stå fadder. Kyrkans medlemmar tillhör Guds folk som är på vandring och som lever av ordet och sakramenten. Att stärka betydelsen av medlemskapet i kyrkan har länge varit ett prioritetsområde inom kyrkan. I strategin *Vår kyrka – gemenskap och delaktighet* betonas den andliga betydelsen av medlemskapet i kyrkan. Målet är att ge med-

lemskapet i kyrkan en större betydelse och att kyrkan ska ha minst fem goda kontakter per år med varje medlem. Enligt strategin bör vi fästa särskild uppmärksamhet vid de ungas och de unga vuxnas medlemskap och vid att välkomna nyinflyttade församlingsbor.

I slutet av redogörelseperioden var antalet medlemmar i kyrkan som var varaktigt bosatta i Finland 4 170 748, vilket motsvarar 77,2 procent av hela landets befolkning (enligt Statistikcentralen 77,3 %). Vid utgången av föregående redogörelseperiod (2007) var motsvarande siffra 81,7 procent. Den frånvarande befolkningens antal var 182 604. De är till exempel finländare som arbetar utomlands. I slutet av 2011 var medlemsantalet totalt 4 353 352. Om man ser till antalet medlemmar var Jyväskylä församling störst (97 374) och Bergö minst (428).

Under redogörelseperioden har medlemmarnas andel av hela befolkningen minskat med 4,5 procentenheter. Det absoluta medlemsantalet minskade med 157 851 personer, vilket är 3,8 procent av medlemsantalet (62 840 personer under föregående redogörelseperiod). Av kvinnorna hörde 80,3 procent till kyrkan och av männen 74,2 procent. Andelen kvinnor som hör till kyrkan minskade under redogörelseperioden med 4,0 procentenheter, medan motsvarande andel för män var 5,0 procentenheter. Andelen som hör till kyrkan har aldrig tidigare minskat lika mycket under en redogörelseperiod.

Folkmängden minskade i alla stift. Störst var minskningen i S:t Michels stift (–7,1 %). Även i Kuopio (–4,9 %) och Helsingfors stift (–4,3 %) minskade antalet medlemmar i kyrkan kraftigt. S:t Michel och Kuopio stift är områden med utflyttningsöverskott.

Tabell 3.1

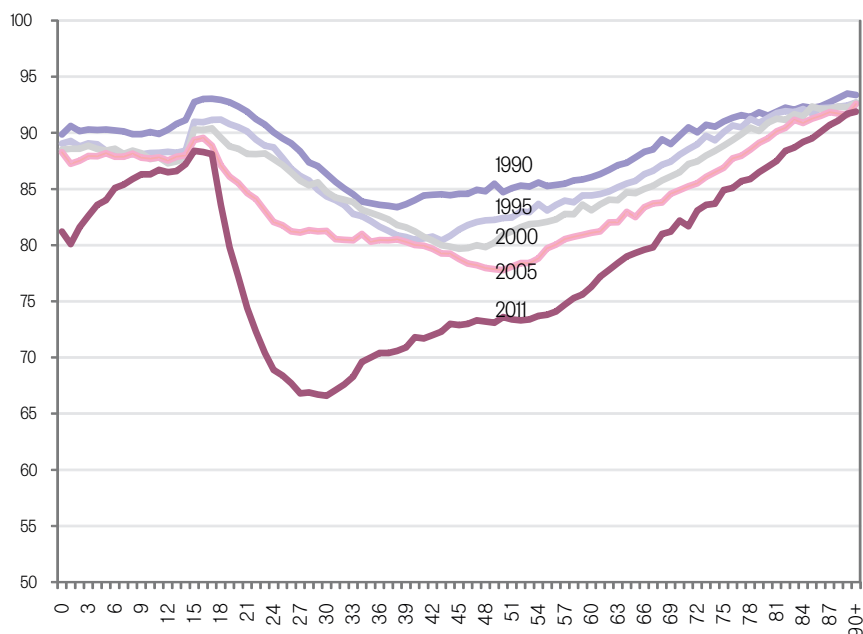
Antal medlemmar i kyrkan och deras andel av befolkningen 2011.

	Befolkning 31.12.2011	%	Förändring 2007–2011	%
Åbo	542 626	80,1	–22 141	–3,9
Tammerfors	640 501	77,0	–17 333	–2,6
Uleåborg	534 885	84,1	–13 698	–2,5
St Michel	399 394	81,5	–30 307	–7,1
Borgå	254 123	85,2	–7 447	–2,8
Kuopio	421 012	80,7	–21 786	–4,9
Lappo	436 713	82,5	–13 168	–2,9
Helsingfors	516 029	63,9	–23 123	–4,3
Esbo	425 465	73,1	–8 848	–2,0
Hela kyrkan	4 170 748	77,2	–157 851	–3,6

Andelen personer som hör till kyrkan var högst i Borgå stift (85,2 %), Uleåborgs stift (84,1 %) och Lappo stift (82,5 %). Andelen personer som hör till kyrkan är klart minst i Helsingfors stift, där 63,9 procent av befolkningen hörde till kyrkan i slutet av 2011. Allra minst var andelen i Helsingfors där 60,4 procent av befolkningen hörde till kyrkan. I Vanda hörde 66,5 procent till kyrkan. Följande i ordningen bland de församlingar där andelen medlemmar var liten var Kaskö (68,7 %) och Esbo (68,9 %). Den relativt sett största andelen medlemmar fanns i små kommuner och i Lappo stift: Perho (96,7 %), Kinnula (94,5 %) och Reisjärvi (94,4 %). Även i Ranua, Alavieska och Jalasjärvi hörde över 93 procent av befolkningen till kyrkan.

Figur 3.1

Andelen som hör till kyrkan enligt åldersgrupp 1990–2011.

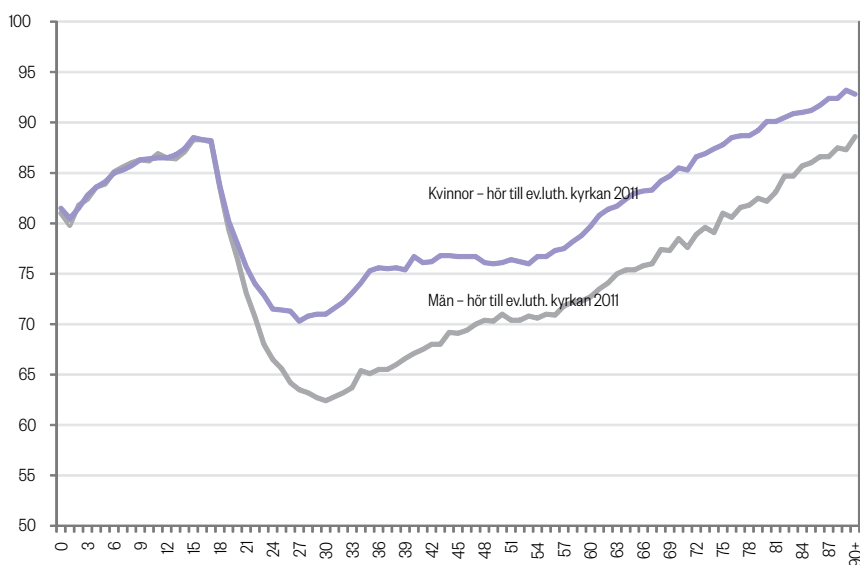
Flest medlemmar i kyrkan fanns i de äldsta åldersgrupperna och bland unga i konfirmationsåldern. Av 15-åringarna hörde 88,4 procent till kyrkan. Andelen medlemmar i kyrkan var lika stor först bland 82-åringar och äldre. Den andel som hör till kyrkan var lägst i

åldersgruppen 26–32 år, av dem hörde cirka 67 procent till kyrkan. Av de enskilda åldersklasserna var andelen medlemmar i kyrkan minst bland 30-åringarna (66,6 %). Andelen som hör till kyrkan minskar snabbt vid 18 års ålder, det första året då den unga självständigt kan lämna kyrkan. Medan 88,1 procent av 17-åringarna ännu hör till kyrkan är procenttalet bland 18-åringarna endast 83,6 procent. Av de 18-åringar som hör till kyrkan hade alltså cirka fem procent skrivit ut sig genast när det var möjligt för dem att göra det självständigt. Det är beaktansvärt att något liknande utträdande ur kyrkan inte förekommer bland ungdomarna i de övriga nordiska länderna.

Upp till 18 års ålder hör kvinnor och män till kyrkan i ungefär lika stor utsträckning. Från vuxen ålder är andelen män som hör till kyrkan mindre än andelen kvinnor. Skillnaden mellan kvinnor är som störst ungefär i 35 års ålder. Andelen män som hör till kyrkan i 35–37 års ålder är 10 procentenheter mindre än andelen kvinnor. Andelen som hör till kyrkan är dock minst bland män i åldern 29–31 år (62,4–62,8 %). Bland kvinnor är andelen som hör till kyrkan minst vid 27 års ålder (70,3 %).

Figur 3.2

Andelen män och kvinnor som hör till kyrkan enligt åldersgrupp 2011.

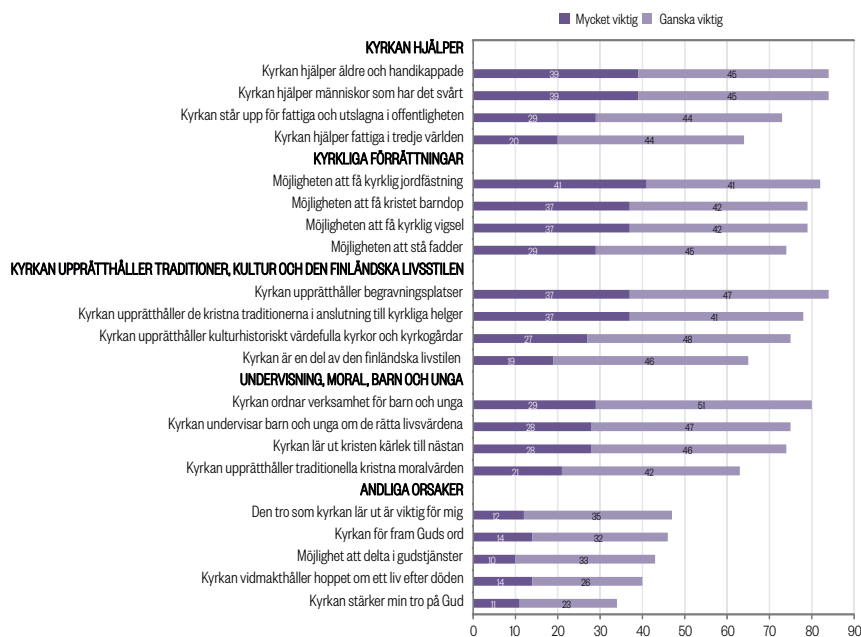
Orsaker till att man hör till kyrkan

Varför vill finländarna höra till kyrkan? I undersökningen *Gallup Ecclesiastica 2011* efterfrågades vilken betydelse olika faktorer har för att finländarna hör till kyrkan. Liksom under tidigare år hör man till kyrkan främst tack vare dess roll som en samhällsstödande instans. Hit hör bevarandet av traditioner vid livets vändpunkter genom förrättningar och olika former av omsorg om medmänniskorna och i synnerhet om de svaga. Som helhet var orsaker relaterade till kyrkans olika hjälpfunktioner viktiga för fyra medlemmar av fem.

Finländarna ansåg det som särskilt viktigt att kyrkan hjälper äldre och handikappade (mycket eller ganska viktigt för 84 %) och att kyrkan hjälper människor i svårigheter (84 %). Dessa orsaker ansågs oftast som de allra viktigaste bland alla de faktorer som efterfrågades. Majoriteten ansåg det också vara viktigt att kyrkan i offentligheten står upp för fattiga och utslagna (73 %) och hjälper världens fattiga (64 %).

Figur 3.3

Orsakerna till medlemskap i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland för dem som hör till kyrkan. Gallup Ecclesiastica 2011, N=3 455.

De kyrkliga förrättningarna är likaså viktiga för ungefär fyra av fem. Möjligheten att få en kyrklig jordfästning är nästan lika viktig som kyrkans hjälpande insatser (viktig för 82 %) och är den av de enskilda faktorerna som oftast anges som mycket viktig (41 %). Möjligheten till ett kristet barndop och till en kyrklig vigsel var nästan lika viktiga, något mindre viktig var möjligheten att stå fadder. Möjligheten att stå fadder är den enda av de orsaker som efterfrågades som är viktigare för unga än för de äldre åldersgrupperna.

Majoriteten av medlemmarna anser också att kyrkans roll som en traditions- och kulturbärande instans och dess roll i det finländska levnadssättet är viktiga. Att kyrkan upprätthåller begravningsplatserna anses som särskilt viktigt (viktigt för 84 %). Nästan lika viktigt anser medlemmarna det vara att kyrkan upprätthåller den kristna traditionen vid de kristna högtiderna och sköter kulturhistoriskt värdefulla kyrkor och kyrkogårdar. Två medlemmar av tre ser medlemskapet i kyrkan som en del av den finländska livsformen. För unga och unga vuxna är kyrkans roll som en del av den finländska identiteten dock betydligt mindre viktig än bland äldre åldersklasser.

Kyrkans medlemmar anser också att kyrkans arbete bland barn och unga är viktigt, och likaså kyrkans värdefostran. Fyra av fem anser det viktigt att kyrkan ordnar verksamhet för barn och unga. Att kyrkan lär ut de rätta livsvärdena och den kristna kärleken till nästan är viktigt för tre av fyra. Kyrkans värdefostran är särskilt viktig i äldre åldersklasser. I yngre åldersklasser har betydelsen av detta minskat.

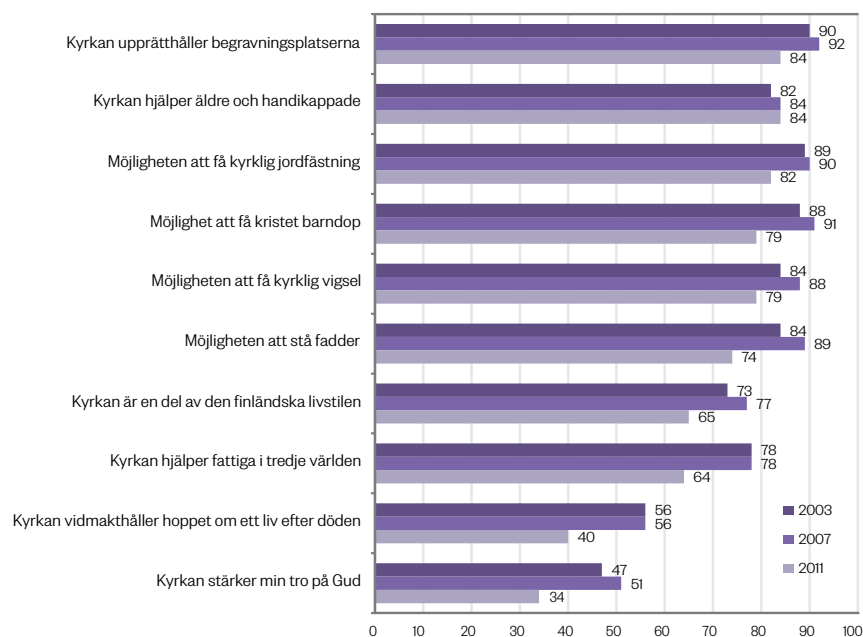
Klart andliga orsaker är viktiga för under hälften av medlemmarna. Drygt var tionde medlem anser att de andliga orsakerna är mycket viktiga. Detta antal motsvarar antalet församlingsmedlemmar som är mycket aktiva. Nästan hälften anser att den tro som kyrkan lär ut är viktig och att kyrkan ska föra fram Guds ord. 43 procent anser att möjligheten att delta i gudstjänster är viktig. Var tredje medlem anser det viktigt att kyrkan stärker deras tro på Gud. I jämförelse med tidigare år har de klart andliga orsakerna minskat i betydelse. Detsamma gäller vid en jämförelse av vilka orsaker för medlemskap som är viktiga för de yngre respektive de äldre åldersklasserna. Den största skillnaden i fråga om enskilda faktorer kommer fram i hur viktigt det anses att kyrkan för fram Guds ord. Detta

är viktigt för två av tre (66 %) medlemmar över 65 år, men endast för var fjärde (28 %) av medlemmarna under 30 år.

Figur 3.4 visar andelen medlemmar som anser en viss orsak till medlemskap vara mycket eller ganska viktig i enkäterna som genomfördes 2003, 2007 och 2011 till de delar som samma saker frågades i alla tre enkäter. I jämförelse med tidigare år har betydelsen av de olika faktorerna huvudsakligen minskat i viss mån. Särskilt tydlig är minskningen i fråga om andliga orsaker. Den andel som anser det vara viktigt att kyrkan upprätthåller hoppet om ett liv efter döden har minskat från 56 procent till 40 procent från 2007 till 2011. Likaså har den andel som anser det viktigt att kyrkan stärker gudstron minskat klart (från 51 % till 34 %). Däremot har kyrkans roll som en instans som hjälper äldre och handikappade förblivit stark. Andelen medlemmar som finner kyrkliga förrättningar viktiga har minskat med cirka tio procentenheter. Andelen medlemmar som anser möjligheten att stå fadder viktig har också minskat.

Figur 3.4

Andelen medlemmar som anser att en viss orsak till medlemskap är mycket eller ganska viktig 2003, 2007, 2011.

År 2010 publicerades Seppo Häkkinens undersökning *Ihanne ja todellisuus. Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle* (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisu 108) (Ideal och verklighet. Medlemmarnas engagemang i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland från 1960-talet till 2000-talet), som visar att idealbilden av ett engagemang i kyrkan knappast alls förändrats medan det i realiteten skett stora förändringar. Idealbilden av en kristen är hög i kyrkan. Idealet för engagemang är att man är medlem i kyrkan, har kunskap om vissa grundfrågor i den kristna läran och personligen och i familjen utövar ett dagligt trosliv som bygger på bönen. Samtidigt har andelen människor som hör till kyrkan sjunkit, den offentliga religionsutövningen har minskat, beaktelsen till läran har försvagats och spänningen mellan idealet och verkligheten har ökat.

3.2 Döpta, avlidna samt in- och utflyttade

Döpta och avlidna

Nativiteten fortsatte att öka under redogörelseperioden. Åren 2008–2011 föddes totalt 240 901 barn, vilket är nästan 8 000 flera än under föregående redogörelseperiod (3,4 %). Även under föregående period ökade nativiteten lika mycket. Med den nativitet som råder 2011 skulle varje kvinna föda i genomsnitt 1,83 barn. Siffran är högre än i Europeiska unionen i genomsnitt (1,6) men räcker inte i sig till för att hålla befolkningsantalet på nuvarande nivå. Nativiteten har sedan 1969 varit lägre än befolkningens återväxtnivå som är cirka 2,1 barn per kvinna. Medelåldern bland dem som får barn har långsamt stigit och var 30,3 år 2011. Medelåldern bland förstföderskor är 28,4. Flest barn fick mödrar i åldern 30–35 år. Två barn av fem föddes utom äktenskapet.

År 2011 föddes 59 961 barn i Finland. Av dem döptes 46 723 till medlemmar i kyrkan, vilket är 77,9 procent av alla födda. Fyra år tidigare uppgick de döptas andel till 84,0 procent. Den relativa andelen döpta minskade under redogörelseperioden med 6,1 procentenheter,

vilket är mer än någonsin tidigare under motsvarande period. Också det absoluta antalet döpta minskade. År 2011 var antalet barn som döptes i kyrkan 2 602 färre än 2008 (-5,3 %). Under hela redogörelseperioden döptes 192 632 barn, vilket är 5 333 färre än under föregående redogörelseperiod (-2,7 %).

Antalet döpta är dock fortfarande högre än dödligheten. År 2011 avled 42 794 av medlemmarna i kyrkan, vilket var 3 299 färre än antalet döpta barn samma år. Under hela redogörelseperioden avled 170 362 av kyrkans medlemmar, alltså en knapp procent av medlemmarna. Antalet avlidna ökade med 4 428 personer (2,7 %) från föregående redogörelseperiod.

Bland de stora kommunerna fanns den minsta andelen döpta i Helsingfors där 52,5 procent av de födda barnen döptes. En ännu mindre andel döpta fanns dock i vissa små kommuner (Eckerö, Suomenniemi) där nativiteten är låg och den årliga variationen stor. Om endast församlingar med över 5 000 medlemmar beaktas var andelen döpta klart mindre än genomsnittet också i Outokumpu, Alajärvi, Hangö, Esbo, Mariehamn och Vanda.

I församlingarna i Helsingfors gjordes under redogörelseperioden en enkätundersökning om föräldrarnas erfarenheter av dopet samt en undersökning bland de familjer som inte låtit döpa sitt barn. Undersökningarna visar att föräldrarnas erfarenheter av dopet var huvudsakligen positiva. Många medlemmar lät döpa sitt barn främst för att de ville värna om traditionerna och fira den nya familjemedlemmen tillsammans med sina närstående. Också de familjer där barnet inte döpts hade huvudsakligen positiva erfarenheter av församlingen. Att inte låta döpa sitt barn var i allmänhet ett genomtänkt beslut inom familjen. Av dem som besvarade enkäten ville 39 procent inte på sitt barns vägnar besluta om medlemskap i ett religiöst samfund. Enligt undersökningen kan man alltså inte förklara familjens beslut att inte låta döpa sitt barn med församlingens verksamhet, brist på lämpliga faddrar, problem med praktiska arrangemang eller med att familjens närmaste krets inte hör till kyrkan.

Flyttningsrörelsen

Flyttningsrörelsen mellan församlingarna minskade och var på den lägsta nivån någonsin under 2000-talet. 1,18 miljoner människor (2004–2007 1,35 milj.) flyttade till en ny församling, vilket är 12 procent mindre än under föregående redogörelseperiod. Sammanlagt 28 procent av kyrkans medlemmar flyttade till en ny församling (31 % under föregående redogörelseperiod). På en lägre nivå än under redogörelseperioden har den relativa flyttningsrörelsen varit senast 1997 och volymmässigt mindre 1995. Det minskade antalet beror till stor del på att både antalet medlemmar i kyrkan och antalet församlingar minskade. Under motsvarande tidsperiod förblev flyttningsrörelsen mellan kommunerna oförändrad. Detta vittnar i praktiken om att flyttningsrörelsen aktiverades ytterligare, eftersom också antalet kommuner minskade från 416 till 336 under fyraårsperioden och en allt större del av flyttningarna alltså skedde inom en och samma kommun. I jämförelse med 1990-talet har flyttningsrörelsen fördubblats mellan såväl kommuner som mellan landskap och församlingar.

Flyttningsrörelsen minskade i alla stift. Kraftigast var den i Helsingfors stift där sammanlagt 243 336 personer flyttade till en ny församling under redogörelseperioden. Detta var nästan hälften (47 %) av stiftets folkmängd (52 % under föregående redogörelseperiod). Inflyttningen var stor också till Tammerfors och Esbo stift. Minst var flyttningsrörelsen i Borgå och Lappo stift. När flyttningssiffrorna granskas är det viktigt att beakta att flyttningarna tenderar att anhopas så att en person kan flytta flera gånger under redogörelseperioden. I synnerhet studerande flyttar ofta flera gånger under en kort tid.

Tabell 3.2

Inflyttade till en församling stiftsvis 2008–2011.

Stift	Inflyttade till församlingen 2011	% av medel-folk-mängden	Åren 2008–2011	Förändring 2004–2007	% av folkmängden 2008–2011
Åbo	36 330	6,7	148 592	-14,3	27,4
Tammerfors	51 079	7,9	206 219	-9,6	32,2
Uleåborg	35 082	6,5	139 994	-13,0	26,2
St Michel	21 586	5,4	87 394	-10,9	21,9
Borgå	10 795	4,2	42 970	-9,9	16,9
Kuopio	28 619	6,8	114 437	-6,3	27,2
Lappo	19 831	4,5	80 540	-16,5	18,4
Helsingfors	58 396	11,3	243 336	-12,4	47,2
Esbo	29 881	7,0	120 597	-14,1	28,3
Hela kyrkan	291 599	7,0	1 184 079	-12,0	28,4

Nästan alla församlingar hälsade sina nya församlingsbor välkomna på något sätt. I 85 procent av församlingarna fick alla nya församlingsmedlemmar ett välkomstbrev (80 % under föregående redogörelseperiod) och i fyra procent av församlingarna fick en del av de nya församlingsborna ett sådant brev. Var tionde församling bjöd in nyinflyttade till en sammankomst (11 % bjöd in alla, 2 % bjöd in vissa grupper). Hembesök hos vissa nyinflyttade gjordes också i var tionde församling, medan besök i alla hem förekom i endast 0,5 procent av församlingarna. Nästan var tionde församling kontaktade minst en del av de nyinflyttade per telefon och lika många församlingar tog kontakt via elektroniska medier.

3.3 Utträde ur kyrkan

Under redogörelseperioden lämnade numerärt sett betydligt fler människor kyrkan än någonsin tidigare under motsvarande tidsperiod. Åren 2008–2011 lämnade sammanlagt 225 127 personer kyrkan (132 883 personer under föregående redogörelseperiod), vilket motsvarar 5,3 procent av kyrkans medlemmar (2,9 % 2004–2007).

Störst var antalet utträdde 2010 då hela 83 097, alltså 2,0 procent av medlemmarna, lämnade kyrkan. Antalet utträdde ökade med 69 procent från föregående redogörelseperiod. Ökningen är betydande när man beaktar att antalet utträdde nästan fördubblades också under föregående redogörelseperiod. Bakgrunden till att ett exceptionellt många lämnade kyrkan 2010 var ett diskussionsprogram vid namn Homokvällen som Yle TV2 sände i oktober 2010 och som startade en aldrig tidigare skådad våg av utträden (se Kapitel 11. Kommunikation).

Relativt sett mest ökade utträdet ur kyrkan i Borgå stift (+87 %), där utträdet trots ökningen fortfarande var minst (3,5 % av medlemmarna lämnade kyrkan under redogörelseåret). Såväl absolut som relativt sett var utträdet kraftigast i Helsingfors stift där nästan åtta procent av medlemmarna lämnade kyrkan under redogörelseperioden. I Esbo och Tammerfors stift lämnade cirka sex procent av medlemmarna kyrkan under perioden.

Tabell 3.3

Personer som utträtt ur kyrkan 2008–2011.

	Utträdde 2011	% av utträdde ur kyrkan	% av medel- folkmäng- den 2011	Totalt 2004–2007	Totalt 2008–2011	Förändring 2007– 2011, %	% av medelfolk- mängden 2008–2011
Åbo	5 386	12	1	16 344	27 402	68	4,9
Tammerfors	8 111	18	1,3	23 786	38 085	60	5,9
Uleåborg	5 680	12	1,1	14 440	25 046	73	4,6
St Michel	4 001	9	1	11 836	19 251	63	4,6
Borgå	1 914	4	0,8	4 813	9 005	87	3,5
Kuopio	3 981	9	0,9	11 302	18 982	68	4,4
Lappo	4 006	9	0,9	10 760	18 856	75	4,3
Helsingfors	7 729	17	1,5	24 038	40 980	70	7,8
Esbo	5 369	12	1,3	15 564	27 520	77	6,4
Hela kyrkan	46 177	100	1,1	132 883	225 127	69	5,3

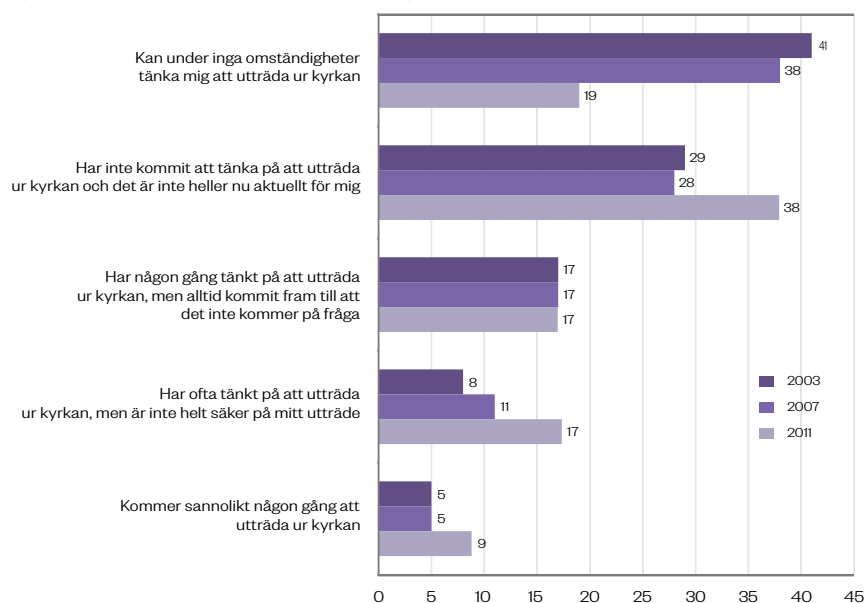
De som utträder ur kyrkan är ofta män; av dem som lämnade kyrkan 2011 var 55,2 procent män. De som utträder är huvudsakligen fullvuxna, endast knappt tre procent av dem som lämnade kyrkan 2011

var under 18 år. Av dem som lämnade kyrkan var knappt två procent barn under 15 år som utträdde med sina föräldrar. En procent av de utträdde var 15–17 år.

Den andel av kyrkans medlemmar som känner starkt för medlemskapet minskade kraftigt under redogörelseperioden. I enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* ansåg endast 19 procent av kyrkans medlemmar att de under inga omständigheter kan tänka sig lämna kyrkan (38 % år 2007). Däremot ökade den andel medlemmar som inte tänkt på att lämna kyrkan och inte heller nu anser det vara aktuellt under redogörelseperioden (38 %, 28 % år 2007). Av medlemmarna hade 17 procent någon gång tänkt på att lämna kyrkan men alltid kommit fram till att det inte kommer i fråga. Nio procent av medlemmarna ansåg sitt utträde sannolikt och därutöver hade 17 procent ofta tänkt på att lämna kyrkan men är inte helt säkra på saken. Av dem som besvarade enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* var alltså sammanlagt 26 procent (16 % i enkäterna *Gallup Ecclesiastica 2007* och *2003*) svagt förbundna till sitt medlemskap.

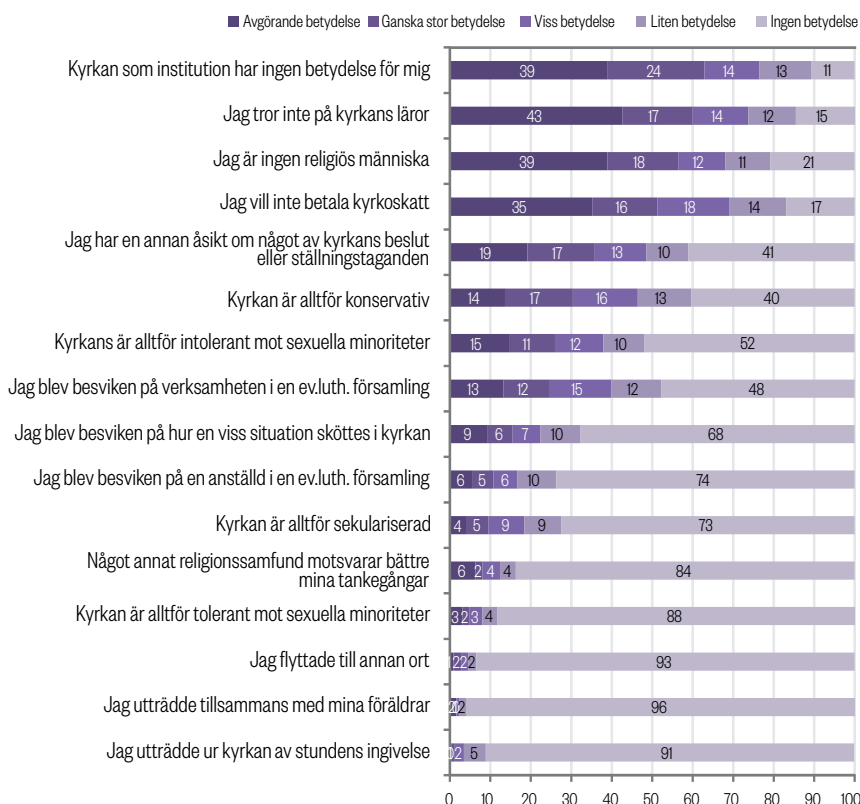
Figur 3.5

Inställningen till tanken på att utträda ur kyrkan bland medlemmar i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2003, 2007 och 2011. Gallup Ecclesiastica N=827; 793; 3 613 (%).

Figur 3.6

Orsaker till utträde ur kyrkan. Gallup Ecclesiastica 2011, N=1 015 (%).

Bland dem som besvarade enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* fanns över 1 000 personer som lämnat kyrkan. Bland dem kartlades vilka orsaker som fått dem att lämna kyrkan. Som helhet visar svaren att beslutet att utträda ur kyrkan för de flesta varit ett klart och övervägt beslut. 91 procent av de svarande ansåg att de absolut inte hade utträtt av stundens ingivelse. Ett par procent av dem som lämnat kyrkan berättar att det åtminstone i någon mån varit en stundens ingivelse. Liksom i tidigare undersökningar var den centrala orsaken till utträdet att kyrkan som institution inte har någon betydelse för dem och orsaker i anslutning till livsåskådning: personen tror inte på kyrkans

lära och upplever sig inte som en religiös människa. För tre av fyra medlemmar som lämnat kyrkan har dessa faktorer varit av betydelse åtminstone i någon mån. En nästan lika central orsak är ovillighet att betala kyrkoskatt, men detta är nära förknippat med de ovan nämnda orsakerna. Hälften säger att de varit åtminstone delvis av annan åsikt i något beslut som kyrkan fattat. Detta har varit avgörande för utträdet för var femte (19 %). Varannan anser att kyrkan åtminstone i någon mån är alltför konservativ och intolerant mot sexuella minoriteter. För var sjunde person som utträder är detta avgörande orsaker till att de lämnat kyrkan (14–15 %). Å andra sidan anser under var tionde medlem som utträder att kyrkan är alltför tolerant mot sexuella minoriteter. Nästan var femte medlem som lämnat kyrkan anser att kyrkan är alltför sekulariserad.

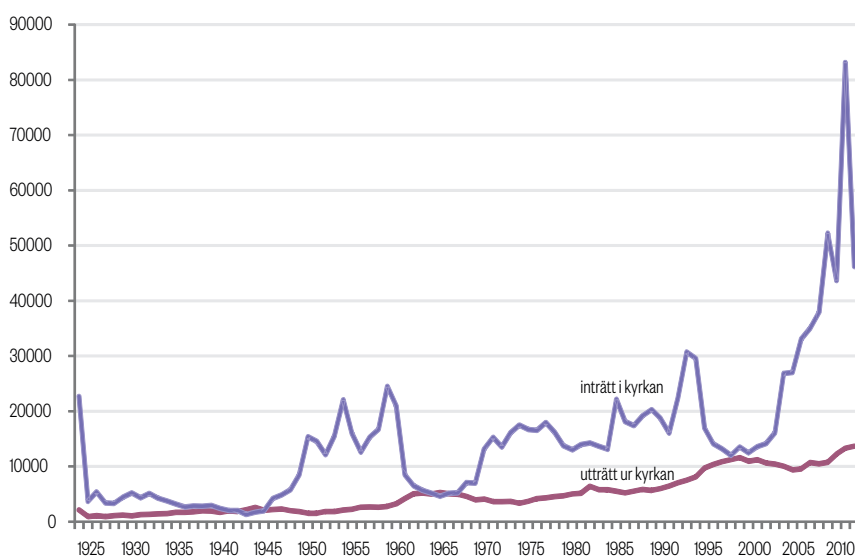
Besvikelser på församlingens verksamhet eller medarbetare, eller det sätt på vilket de hanterat olika situationer, ligger relativt sällan bakom beslutet att lämna kyrkan. Ungefär var tionde av de utträdde upplevde att något annat religiöst samfund svarar bättre mot deras eget tänkesätt.

De som lämnat kyrkan 2010 och 2011 skiljer sig i någon mån från dem som utträtt under tidigare år gällande vilka orsaker som lett till att de lämnat kyrkan. Den bakomliggande faktorn till utträdet har under de senaste åren allt oftare varit att personen varit av annan åsikt om något av kyrkans ställningstaganden eller beslut. Under 2010–2011 bedömde hälften (50 %) av de utträdde att det påverkat deras beslut på ett avgörande sätt eller ganska mycket, medan en dryg tredjedel (38 %) av de utträdde gjorde denna bedömning under tidigare år. Särskilt framträdande är upplevelsen att kyrkan är alltför intolerant mot sexuella minoriteter. Åren 2010–2011 ansåg nästan hälften (43 %) av dem som lämnat kyrkan det vara en avgörande eller ganska viktig orsak till att de utträtt medan motsvarande andel tidigare var endast var fjärde (25 %). De som lämnade kyrkan under de senaste åren upplever också att de blivit besvikna på kyrkan något oftare än under tidigare år. Av dem som lämnade kyrkan under de senaste åren uppger 28 procent att de blivit besvikna på hur kyrkan skött någon

enskild situation medan denna andel under tidigare år var endast 18 procent. Trots att många 2010 lämnade kyrkan som en följd av den diskussion som Homokvällen orsakade anser lika få som tidigare (2 %) att de lämnade kyrkan av stundens ingivelse.

Figur 3.7

Personer som inträtt i och utträtt ur kyrkan 1923–2011.

3.4 Inträde i kyrkan

Liksom antalet personer som lämnat kyrkan var också de som inträtt fler än någonsin förr. Under redogörelseperioden anslöt sig totalt 49 865 personer till kyrkan, vilket är över 10 000 fler än under föregående redogörelseperiod (39 514). Antalet personer som blir medlemmar av kyrkan har huvudsakligen ökat ända sedan 1970-talets första år. Antalet inträdda i kyrkan är högst där det också finns flest utträdde ur kyrkan, alltså i Helsingfors stift.

Tabell 3.4

Personer som inträtt i kyrkan 2008–2011.

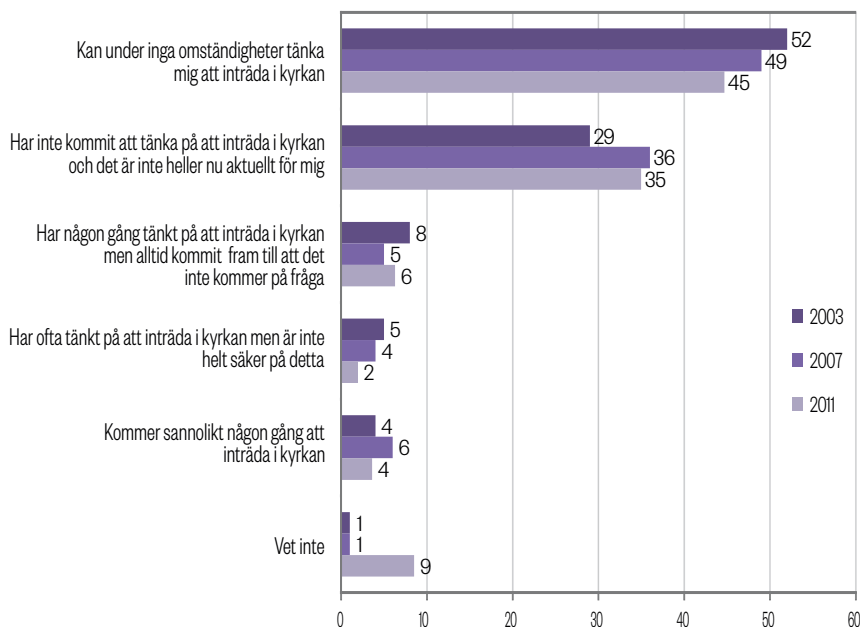
	Inträdde i kyrkan 2011	% av alla som inträtt	% av medel-folk- mängden	Inträdde i kyrkan sammanlagt 2008–2011	Förändring 2007- 2011 %
Åbo	1 695	12,4	0,3	4 565	33,3
Tammerfors	2 184	16,0	0,3	6 206	30,0
Uleåborg	1 404	10,3	0,3	3 612	33,5
St Michel	965	7,1	0,2	2 894	22,5
Borgå	780	5,7	0,3	2 231	27,3
Kuopio	1 023	7,5	0,2	2 904	26,5
Lappo	1 037	7,6	0,2	3 220	22,1
Helsingfors	2 737	20,1	0,5	8 623	19,0
Esbo	1 798	13,2	0,4	5 259	26,3
Hela kyrkan 2007	13 623	100,0	0,3	39 514	26,2

Var fjärde person (26 %) som inträdde i kyrkan 2011 var under 18 år. 12 procent av dem som registrerats som inträdde var barn under ett år. Sammanlagt fanns det 1 686 sådana barn. De är oftast barn som döpts på vanligt sätt, men som av olika orsaker först har införts i befolkningsregistret. Dessa barn saknas alltså i andelen döpta barn. Om de som anslutit sig till kyrkan vid under ett års ålder skulle räknas i andelen döpta skulle andelen döpta barn vara två procentenheter större.

Fyra procent av dem som inträtt i kyrkan är barn mellan 1 och 11 år (2011 totalt 595 barn). Av dem som inträdde i kyrkan var knappt fem procent (628) 12–14-åringar och likaså knappt fem procent (658) var 15–17-åringar. Detta innebär att nästan var tionde av dem som inträder i kyrkan är i konfirmationsåldern. Av dem är 57 procent flickor. År 2011 döptes sammanlagt 859 personer i vuxen ålder och 58 procent av dem var kvinnor.

Figur 3.8

Inställningen till tanken på att inträda i kyrkan bland dem som inte hör till kyrkan 2003, 2007 och 2011. Gallup Ecclesiastica N=1 009; 1 030; 1 195.

Reflektion

Att stärka medlemskapet i kyrkan är ett centralt mål i strategin *Vår kyrka*. Under redogörelseperioden har utvecklingen i många avseenden varit den motsatta. Utträdet ur kyrkan har varit livligare än någonsin tidigare och antalet medlemmar som känner starkt för sitt medlemskap har minskat. I synnerhet försvagades de andliga orsakernas betydelse för medlemskapet. Kyrkans hjälpende insatser ansågs däremot lika viktiga som tidigare.

I Finland utträder exceptionellt många unga som nyss fyllt 18 år ur kyrkan. Bakgrunden till detta är framför allt att kyrkan som institution inte upplevs ha någon betydelse och att man inte tror på kyrkans lära. För många har också kyrkans framtoning som intolerant i offentligheten varit ett incitament för att lämna kyrkan och

enbart traditionen har inte räckt till för ett medlemskap. Beslutet att lämna kyrkan är dock oftast inte någon stundens ingivelse. Kyrkan når sämst ut till personer i åldersgruppen 18–29 år. Det är en stor utmaning att nå ut till denna grupp och göra den delaktig i kyrkan. Med till exempel musikevenemang eller trosdiskussioner på en intellektuell nivå har man lyckats nå ut till denna grupp.

Kontakten med kyrkan bryts ofta när den unga flyttar till sin studieort. Det finns anledning att fästa uppmärksamhet vid detta livsskede och öppna församlingskontakt på studieorten. Detta förutsätter ett bättre samarbete mellan församlingar och organisationer.

Relationen till kyrkan upprätthålls med hjälp av upprepade kontakter. Den ambition som förs fram i kyrkans strategi om att varje församling skulle ha minst fem goda kontakter per år med varje församlingsmedlem, förutsätter en allt aktivare insats av församlingen. Endast var tionde församlingsmedlem upplever att församlingen har nått honom eller henne så här ofta under det senaste året. Inom den här sektorn har kyrkan många outnyttjade möjligheter. De nya möjligheter att hålla kontakt som den nya tekniken fört med sig bör tas i bruk mer aktivt.

4. Gudstjänstliv och annan församlingsverksamhet

- År 2011 registrerades sammanlagt 6,4 miljoner gudstjänstbesök. När det gäller huvudgudstjänsterna minskade antalet besök med 14 procent från föregående redogörelseperiod, men i fråga om specialgudstjänsterna ökade antalet besök med 2 procent. Närapå hälften av alla finländare deltog i en gudstjänst minst en gång om året.
- Julafton är alltså den populäraste kyrkliga högtiden. Antalet kyrkobesök har dock minskat klart under alla populära kyrkliga högtider under redogörelseperioden.
- År 2011 döptes 78 procent av barnen. Vidare ingicks 53 procent av alla äktenskap genom kyrklig vigsel och 95 procent av de avlidna fick en kristen jordfästning. Andelen kyrkliga vigslar minskade under redogörelseperioden med sju och andelen döpta med sex procentenheter.

4.1 Utvecklingen av gudstjänsterna och de kyrkliga förrättningarna

Gudstjänsten har i alla tider betraktats som kärnan i församningslivet. Den utgör essensen i och en identifierande symbol för kyrkan. Enligt strategin *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet* är strävan att skapa ett mer mångsidigt och naturligt gudstjänstliv med mänsklig värme och andligt djup.

Kärnan i gudstjänstlivet är söndagens huvudmessa, som hålls i huvudkyrkan. Därtill håller församlingarna enligt sina resurser och behov olika typer av gudstjänster både på söndagar och på vardagar. Även många andra evenemang innehåller element ur gudstjänsten: ordet, bönen, trosbekännelsen och tacksägelsen. Sammanlagt 42 procent av kyrkans medlemmar anser

möjligheten att delta i gudstjänsten vara en viktig orsak till att de hör till kyrkan. Ungefär en lika stor andel av kyrkans medlemmar (46 %) deltar i gudstjänst minst en gång per år.

Under redogörelseperioden inleddes ett omfattande projekt för att utveckla gudstjänstlivet. Kyrkomötet mottog i september 2008 ett ombudsinitiativ där man oroade sig över församlingarnas gudstjänstliv och över att så få församlingsmedlemmar deltar i gudstjänsterna. Särskilt bland ungdomar, unga vuxna och den vuxna befolkningen tedde sig tanken på att delta i gudstjänsten som främmande. I initiativet föreslogs att ett projekt eller motsvarande bör inledas i syfte att vid sidan av den traditionella huvudgudstjänsten ta fram en ny, modern, luthersk mässpraxis i den anda som beskrivs i *Vår kyrka 2015*-strategin. Enligt initiativet gäller det att undersöka vilken typ av mässkoncept som kunde nå så många människogrupper som möjligt.

År 2010 beslutade Kyrkostyrelsen att inleda ett utvecklingsprojekt för åren 2011–2013 med målet att kartlägga och utveckla gudstjänstpraxisen. Utvecklingsprojektet fick namnet "Tiellä – på väg" och pågår för tillfället i 42 projektförsamlingar. Det gemensamma målet är att öka församlingsmedlemmarnas delaktighet i gudstjänstlivet samt i planeringen och genomförandet av söndagens huvudmessa.

För projektet insamlades information om församlingsmedlemmarnas erfarenheter av och förväntningar på gudstjänsterna, för att utvecklingsarbetet säkert ska bygga på människornas verkliga erfarenheter och förväntningar och inte på församlingarnas uppfattningar om situationen. Materialet som samlades in i slutet av 2010 ger vid handen att de som besöker kyrkan deltar i gudstjänsten framför allt för att de vill uppleva en känsla av lugn som det annars är svårt att hitta i den stressiga och högljudda vardagen (Miia Leinonen och Kati Niemelä: *Jumalanpalvelus arjen voimana – Seurakuntalaisten jumalanpalvelusodotukset ja -kokemukset*. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 29, 2012). Andra orsaker att delta i gudstjänsten är att få styrka för att klara av vardagen, känna Guds närvaro och stärka sin tro. Undersökningen visar att 70 procent av alla som deltar i gudstjänsten är kvinnor. Omkring 60 procent av deltagarna var äldre än 50 år. En stor del av deltagarna var emellertid också konfirmander och andra unga (var femte). Däremot var andelen unga vuxna mycket liten. I det stora hela hade deltagarna positiva erfarenheter av gudstjänsten, och jämfört med undersökningsmaterialet från 1999

var erfarenheterna som helhet något positivare. Resultatet tyder på att helhetssituationen i fråga om gudstjänsterna har förbättrats under 2000-talet. I synnerhet de aktiva besökarna hade positiva erfarenheter. Sporadiska besökare uppgav däremot att helhetsupplevelsen kändes lösryckt och främmande.

Enligt resultaten från undersökningen är deltagandet i gudstjänster förknippat med en stark vilja att bli omhändertagen. Enkät-svaren ger dock vid handen att gudstjänsten i detta avseende sannolikt har en större effekt på aktiva deltagare än sporadiska besökare. Sporadiska besökare uppfattar sällan gudstjänsten som en nådig helhetsupplevelse som stärker deras tro. Av de aktiva kyrkobesökarna upplevde fyra av fem att gudstjänsten stärkte deras tro, medan detta stämde in på bara var femte av de sporadiska besökarna. En viktig orsak till detta är enligt undersökningen att gudstjänstspråket känns främmande.

En arbetsgrupp för nattvardsfostran som tillsatts av nämnden för kyrkans enhet för gudstjänstliv och musik slutförde sitt arbete 2008. Arbetsgruppen kom fram till att församlingarnas nattvardsfostran är synnerligen oenhetlig och otillräcklig samt att den information som församlingarna ger ut om nattvardsfostran är bristfällig. År 2009 var det trettio år sedan barn fick börja delta i nattvarden tillsammans med sin familj. Fortfarande råder det dock i många avseenden en känsla av osäkerhet bland barn och konfirmander när det gäller att delta i nattvarden.

Biskopsmötet godkände ett förslag till en ny handledning för gudstjänsten i september 2009 (*Tjäna Herren med glädje – Handledning för högmässan*). Grunduppgiften för den uppdaterade handledningen är alltså densamma, nämligen att ge anvisningar om hur förrättningshandboken ska tillämpas och stöda församlingens andliga liv.

I strategin *Vår kyrka* anges som mål att kyrkan ska ha minst fem goda kontakter per år med varje medlem. Deltagarna i enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* tillfrågades hur ofta de anser att deras församling har varit i kontakt med dem personligen på något sätt under det senaste året. Som exempel på olika typer av kontakt nämndes möten, brev och deltagande. Hälften av kyrkans medlemmar (46 procent) ansåg att församlingen hade varit i kontakt med dem minst en gång. En tiondel av medlemmarna (11 procent) ansåg sig ha blivit kontaktade av sin församling 5 gånger eller oftare, en femtedel (19 procent) 2–4 gånger och 17 procent en gång.

Vidare ombads respondenterna berätta när någon från församlingen har kontaktat dem senast och när de själva har varit i kontakt med församlingen. Sammanlagt 17 procent av respondenterna svarade att församlingen hade kontaktat dem under den senaste månaden. Därtill svarade en knapp femtedel (18 procent) att församlingen hade kontaktat dem under det senaste året, men inte under den senaste månaden. En dryg fjärdedel (28 procent) berättade att de själva hade varit i kontakt med församlingen under det senaste året.

4.2 Gudstjänster och övriga offentliga sammankomster

Söndagsgudstjänsterna inleddes klockan 10 i största delen av församlingarna. I sammanlagt 88 procent av församlingarna hölls en gudstjänst vid denna tidpunkt i åtminstone någon kyrka. Klockan 12 var den näst populäraste gudstjänsttidpunkten på söndagarna. En femtedel av församlingarna (21 procent) höll gudstjänst i någon kyrka vid denna tidpunkt. I en tiondel av församlingarna började gudstjänsten klockan 11. I var femte församling hölls gudstjänster också vid andra tidpunkter, oftast klockan 13 men också klockan 18. Detta är i linje med målen i kyrkans strategi, enligt vilken församlingarna bör bestämma gudstjänsttiderna med beaktande av människors förändrade livsrytm och i synnerhet i stora städer anordna olika typer av gudstjänster vid olika tidpunkter.

I församlingarnas gudstjänstplanering deltog varje vecka oftast liturgen (94 procent), predikanten (88 procent) och kantorn (88 procent). Andra anställda deltog däremot sällan i planeringen; varje vecka i bara 9 procent av församlingarna och minst en gång i månaden i 39 procent av församlingarna. Församlingsmedlemmarna deltog varje vecka i planeringen i 7 procent av församlingarna och minst en gång i månaden i en femtedel (18 procent) av församlingarna. Förtroendevalda deltog i planeringen minst en gång i månaden i 14 procent av församlingarna. Detta överensstämmer inte helt med de strategiska riktlinjerna, enligt vilka hela arbetsgemenskapen och alla arbetsområden bör engageras i planeringen och genomförandet av gudstjänsten.

Gudstjänstdeltagande

Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* deltar 6 procent av alla finländare i gudstjänsten minst en gång i månaden, 14 procent deltar några gånger om året och 15 procent minst en gång om året. Sammanlagt 27 procent uppger sig delta i gudstjänster mer sällan, och 39 procent har inte deltagit i gudstjänster överhuvudtaget de senaste åren. De övriga kyrkorna har relativt sett fler aktiva gudstjänstbesökare bland sina medlemmar än den evangelisk-lutherska kyrkan. Totalt 7 procent av medlemmarna i den evangelisk-lutherska kyrkan deltar i gudstjänst minst en gång i månaden och 39 procent minst en gång om året. En fjärdedel (24 procent) av kyrkans medlemmar har inte deltagit i gudstjänsten överhuvudtaget de senaste åren, och 29 procent har deltagit mer sällan än en gång om året. Omkring en fjärdedel av medlemmarna i den ortodoxa kyrkan är aktiva besökare som deltar i gudstjänst minst en gång i månaden, och två av fem deltar minst en gång om året. Jämförelsevis är mer än hälften av medlemmarna i andra religiösa samfund aktiva besökare.

Jämfört med tidigare år har i synnerhet andelen medlemmar som under de senaste åren inte har deltagit i gudstjänster överhuvudtaget ökat. Däremot har andelen aktiva deltagare inte ändrat nämnvärt. Sporadiskt gudstjänstdeltagande har allt oftare övergått i totalt uteblivet deltagande.

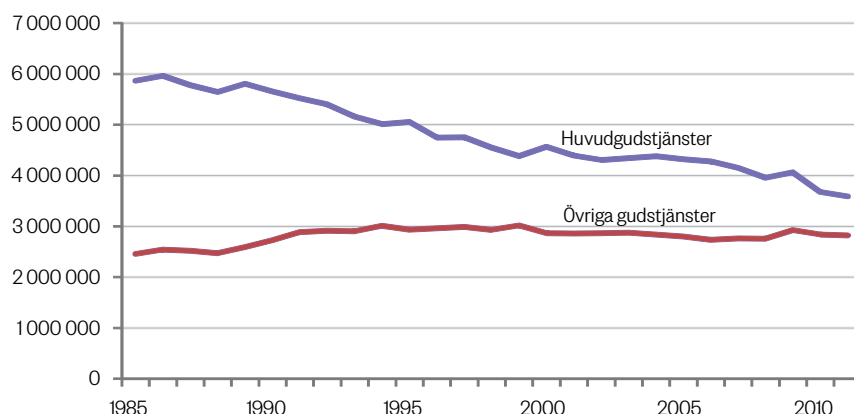
Merparten av kyrkobesökarna är kvinnor. Även åldern inverkar på deltagandeaktiviteten. I synnerhet unga vuxna deltar allt mer sällan i gudstjänsten. Endast en femtedel av alla män i åldern 25–34 år uppger sig delta minst en gång om året. Totalt 58 procent har inte deltagit i gudstjänster överhuvudtaget de senaste åren och var fjärde har deltagit mer sällan än en gång om året. Flest gudstjänstdeltagare finns det bland de äldsta åldersklasserna. Hälften av alla män över 65 år (48 %) och närmare två av tre kvinnor (60 %) deltar i en gudstjänst minst en gång om året. Också ungdomarna är betydligt aktivare gudstjänstdeltagare än unga vuxna. En fjärdedel av männen och en tredjedel av kvinnorna under 25 år deltog minst en gång om året. Ju närmare konfirmationsåldern de unga är desto aktivare deltar de i gudstjänster.

År 2011 anordnades 74 000 gudstjänster i församlingarna. Av dessa var 44 000 huvudgudstjänster på söndagar och 30 000 andra gudstjänster. Antalet huvudgudstjänster minskade med 4 procent, däremot anordnades andra gudstjänster i 24 procent större

omfattning än 4 år tidigare. Huvudgudstjänsterna bestod till 70 procent av mässor, det vill säga nattvardsgudstjänster, och till 30 procent av predikogudstjänster.

Figur 4.1

Deltagandet i huvudgudstjänster och övriga gudstjänster åren 1985–2011.

År 2011 uppgick antalet gudstjänstbesök till sammanlagt cirka 6,4 miljoner, vilket innebär att kyrkans medlemmar i genomsnitt deltog i 1,5 gudstjänster per år. Varje vecka deltog 2,9 procent av kyrkans genomsnittliga folkmängd i gudstjänsten. Gudstjänstdeltagandet minskade med 7 procent från föregående redogörelseperiod. Antalet gudstjänstbesök var 3,6 miljoner i fråga om huvudgudstjänster och 2,8 miljoner i fråga om övriga gudstjänster. Deltagandet i huvudgudstjänster minskade med 14 procent medan deltagandet i de övriga gudstjänsterna ökade med 2 procent. Varje vecka deltog 1,6 procent av kyrkans genomsnittliga folkmängd i huvudgudstjänster och 1,3 procent i andra gudstjänster. Relativt sett fanns de flitigaste deltagarna i Borgå stift och de mest passiva i Esbo och Helsingfors stift.

Vid huvudgudstjänsterna närvarade i genomsnitt 82 personer, jämfört med 91 personer 4 år tidigare. Det genomsnittliga antalet deltagare minskade också i fråga om de övriga gudstjänsterna, trots att det totala antalet deltagare ökade. År 2011 deltog i genomsnitt 94 personer i dessa gudstjänster jämfört med 114 personer 4 år tidigare.

Tabell 4.1

Deltagandet i gudstjänster stiftsvis år 2011.

	Deltagare i mässor	Deltagare i ordets guds- tjänster	Deltagare i huvud- guds- tjänster	Varje vecka i huvud- guds- tjänster	Deltaga- re/hu- vudguds- tjänster	Övriga gudstjäns- ter	Varje vecka i övriga guds- tjänster	Delt./ övrig guds- tjänst	Natt- vardsdel- tagare	Natt- vards- besök av medel- folk- mång- den
Åbo	300 189	135 923	436 117	1,5	71	373 324	1,3	99	195 200	49,6
Tammerfors	388 920	95 393	484 313	1,4	88	404 442	1,2	99	278 671	59,5
Uleå-borg	380 451	167 174	547 625	2	92	400 144	1,4	114	241 717	58,8
St Michel	280 408	102 344	382 752	1,8	92	208 866	1	101	191 277	60,7
Borgå	180 740	131 100	311 840	2,4	56	189 834	1,4	86	113 012	54,4
Kuopio	330 986	110 716	441 702	2	87	289 477	1,3	98	241 856	71,7
Lappo	296 672	159 762	456 434	2	90	285 319	1,3	113	207 442	60,6
Helsingfors	268 248	38 160	306 408	1,1	85	389 364	1,4	75	200 758	56,3
Esbo	187 925	34 755	222 680	1	92	279 258	1,3	75	129 869	45,2
Hela kyrkan 2011	2 614 539	975 332	3 589 871	1,6	82	2 820 028	1,3	94	1 799 802	57,4

Kyrkobesök under högtider

Julafton var alltså den populäraste kyrkliga högtiden. Men liksom är fallet i fråga om alla andra populära högtider minskade kyrkobesöken på julafton avsevärt under redogörelseperioden. Antalet besökare under de populäraste högtiderna minskade med 16 procent under redogörelseperioden, medan det totala antalet gudstjänstbesökare minskade med 7 procent. Under 2000-talet (1999–2011) har antalet besökare under de populäraste högtiderna minskat med 28 procent och det totala antalet gudstjänstbesökare med 13 procent. Antalet deltagare i alla gudstjänster har inte ändrat lika mycket, eftersom dessa även innefattar till exempel skolgudstjänster och konfirmationsgudstjänster, vilka inte uppvisar en motsvarande minskning i deltagarantalet. Det att antalet deltagare har minskat i högre grad när det gäller högtider kan förklaras med att det har skett en allmän attitydförändring bland befolkningen: samtidigt som antalet aktiva kyrkobesökare är ungefär detsamma som tidigare så ökar an-

talet finländare som aldrig besöker kyrkan. Framför allt den andel av befolkningen som har haft för vana att besöka kyrkan en eller två gånger per år, oftast under de populäraste högtiderna, har minskat.

Under 2000-talet har antalet gudstjänstdeltagare under såväl de populäraste dagarna under påskan (palmsöndagen, skärtorsdagen, långfredagen, påskdagen och annandag påsk) som julen (julafton, julnatten, juldagen och annandag jul) minskat med omkring en fjärdedel (jul -28 %, påsk -22 %). Sammanlagt har antalet kyrkobesökare under julhelgen minskat med 200 000 och antalet besökare under påskan med närmare 100 000 under 2000-talet. Minskningen i antalet besökare under högtiderna har varit särskilt påtaglig under den aktuella redogörelseperioden. I fråga om julhelgen konstateras en minskning på 133 000 besökare (-20 %), och i fråga om påskhelgen en minskning på 62 000 besökare (-16 %) under loppet av fyra år.

Juldagen uppvisade den kraftigaste minskningen under redogörelseperioden när det gäller antalet besökare under enskilda högtider (-34 %). Antalet besökare på juldagen har mer än halverats (-54 %) på drygt tio år. Också antalet besökare på annandag jul har minskat kraftigt (-18 % under redogörelseperioden, -37 % sedan 1999).

När det gäller påskhögtiden har den största minskningen i antalet besökare under drygt tio år noterats i fråga om gudstjänsterna på annandag påsk (-37 %) och påskdagen (-28 %). Även skärtorsdagen (-16 %) och långfredagen (-13 %) förlorade fler besökare under redogörelseperioden jämfört med tidigare år.

Bland de övriga högtiderna uppvisade midsommaren den största minskningen i antalet kyrkobesökare. I likhet med juldagen har antalet kyrkobesökare under denna dag halverats på drygt tio år (-50 % sedan 1999) och minskat med en femtedel under redogörelseperioden (-21 %).

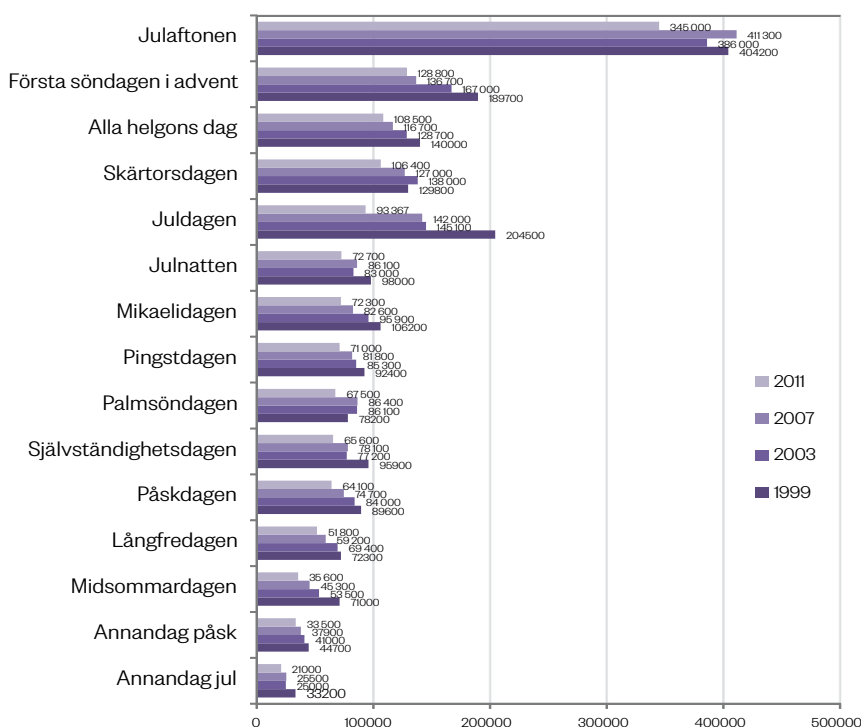
De högtidsdagar som bibehöll sin popularitet bäst under redogörelseperioden var 1:a advent (-6 %) och alla helgons dag (-7 %), även om antalet besökare minskade något också i dessa fall.

Församlingarna ombads uppge antalet besökare också under tre så kallade vanliga söndagar, som traditionellt inte har hört till de populäraste kyrkobesöksdagarna, närmare bestämt 4:e söndagen efter trettondagen, 7:e söndagen efter pingsten och 15:e söndagen efter pingsten. Under dessa söndagar hade gudstjänsterna i genom-

snitt sammanlagt 55 000 deltagare, det vill säga ungefär lika många som på långfredagen och betydligt fler än på annandag jul, annandag påsk och midsommardagen. Detta visar att kyrkan besöks flitigare under många vanliga söndagar jämfört med vissa traditionella högtidsdagar.

Figur 4.2

Kyrkobesöken under kyrkoårets populära högtider åren 1999–2011.

Ser man till deltagarantalen verkar kyrkans strategiska mål att ”ta kontroll över de kyrkliga högtiderna” ha misslyckats under redogörelseperioden. Deltagandet har minskat uttryckligen under högtiderna. Alla församlingar uppvisar dock inte en likadan utveckling. Erfarenheterna av församlingar där särskild uppmärksamhet har fästs vid planeringen av gudstjänsterna visar att antalet deltagare också kan öka.

Övriga gudstjänster

I församlingarna firas också andra slags gudstjänster utöver huvudgudstjänsterna. Dessa övriga gudstjänster statistikförs som specialgudstjänster. Det sammanlagda antalet besökare vid specialgudstjänsterna var 2,8 miljoner, det vill säga 44 procent av samtliga gudstjänstbesök. Övriga gudstjänster anordnades i sammanlagt 24 procent större omfattning än 4 år tidigare. Antalet deltagare har hållits på en relativt stabil nivå under hela 2000-talet.

En betydande del av specialgudstjänsterna riktar sig på olika sätt till familjer, barn eller unga. Till de vanligaste specialgudstjänsterna hör gudstjänster för skolor och läroanstalter. Dessa hade nästan en miljon besökare (961 359) år 2011, vilket motsvarar 15 procent av alla gudstjänstbesök.

Konfirmationsmässorna är näst vanligast av de övriga gudstjänsterna, även om de normalt firas i samband med en huvudgudstjänst. År 2011 firades sammanlagt 2 147 konfirmationsmässor i samband med huvudgudstjänster, och i dessa deltog allt som allt över 530 000 personer. I praktiken innebär detta att cirka 90 procent av konfirmationerna firades i samband med huvudgudstjänster (år 2011 var det totala antalet konfirmandgrupper 2 376). Sammanlagt 94 procent av församlingarna anordnade konfirmationer i samband med en huvudgudstjänst.

Nästan alla församlingar (92 %) anordnade dessutom familjegudstjänster. I dessa deltog över 240 000 personer. Olika gudstjänster och andakter för barn anordnades i 79 procent av församlingarna, och i dessa deltog 360 000 personer. Babygudstjänster, som ökat något i popularitet, firades i nästan varannan församling (45 %; 41 % år 2007). Knattemässor anordnades i 18 procent av församlingarna, änglagudstjänster i nästan var fjärde församling och Våran mässa i 7 procent av församlingarna. Under 2000-talet har det blivit allt vanligare med välsignelser av förstaklassister vid skolstarten, och år 2011 anordnades denna typ av sammankomster redan i 89 procent av församlingarna (79 % år 2003, 88 % år 2007). Det sammanlagda deltagarantalet vid dessa var cirka 80 000 personer, det vill säga ungefär lika många som vid julnattens eller juldagens gudstjänster.

Tabell 4.2

Specialgudstjänster (% av församlingarna år 2007 och 2011) och antal deltagare i dessa år 2011.

	% av församlingarna år 2007	% av församlingarna år 2011	Deltagare år 2011
Konfirmationsmässor som huvudgudstjänst	*	94	533 535
Gudstjänster och kyrkostunder för barn	88	79	360 486
Familjemässor och familjegudstjänster	97	92	242 387
Annan specialgudstjänst	*	40	94 398
Välsignelser av förstaklassister vid skolstarten	88	89	81 684
Ungdomsgudstjänster	45	51	75 030
Tomas-mässor	25	25	69 493
Konfirmandsöndagar	*	59	54 429
Skogskyrkor/friluftsgudstjänster	55	60	43 363
Gudstjänster för studerande och unga vuxna	16	13	37 874
Välsignelse av föräldrar	*	65	29 356
Andra gospelbaserade mässor	*	22	27 038
Ekumeniska gudstjänster eller andakter	29	31	18 838
Gudstjänster för utvecklingsstörda	*	32	18 446
Babygudstjänster	41	45	17 116
Gammaldags gudstjänster	25	15	15 374
Änglagudstjänster	22	23	15 297
Skördegudstjänster	41	38	15 094
Välsignelse av frivilliga	*	26	13 496
Knattemässor	21	18	12 521
Taizémässor	10	15	9 770
Afrikanska gospelmässor	9	9	9 365
Mångkulturella eller internationella mässor	*	13	9 261
Gudstjänster på teckenspråk	*	12	8 663
Våran mäsä	7	7	7 001
Metallmässor	2	5	5 924
Retreatmässor	9	9	5 592
Popmässor	1	3	4 594
Textade gudstjänster	*	3	1 696
Regnbågsmässor	1	1	1 216
Välsignelse av abiturienter	7	3	1 028
Wåhåvåkisten messu	2	2	906
Språkligt anpassade gudstjänster	*	2	654
Äventyrmässor	*	0,4	50

* efterfrågades inte år 2007

Ungdomsgudstjänster anordnades i varannan församling, och i dessa deltog cirka 75 000 personer. Konfirmandsöndagar anordnades i varannan församling med ett sammanlagt besökarantal på cirka 54 000. Däremot arrangerade bara 13 procent av församlingarna (16 % år

2007) gudstjänster för studerande och unga vuxna. Också välsignelserna av abiturienter hade minskat jämfört med föregående redogörelseperiod. Denna typ av välsignelser anordnades endast i 3 procent av församlingarna (7 % år 2007). Taizémässor och afrikanska gospelmässor genomfördes i var tionde församling. Andra mässor som tilltalar ungdomar är bland annat pop- och metallmässorna, som anordnades i 1–2 procent av församlingarna.

De gudstjänster som riktar sig särskilt till familjer, barn och ungdomar, inklusive konfirmationsmässorna, drar cirka 2,5 miljoner, det vill säga närmare 40 procent av alla gudstjänstbesökare. En stor del av församlingarnas gudstjänstarbete är alltså familjearbete.

Populärast bland de övriga gudstjänsterna var Tomasmässorna, som i likhet med föregående fyraårsperiod arrangerades i var fjärde församling. Friluftsgudstjänsterna hade blivit populärare; denna typ av gudstjänster firades i 60 procent av församlingarna. Gammaldags gudstjänster anordnades i bara 15 procent av församlingarna (25 % år 2007) och var således mindre populära jämfört med föregående redogörelseperiod. Regnbågsmässor firades liksom under föregående redogörelseperiod i en procent av församlingarna.

Gudstjänsterna för grupper med särskilda behov har också ökat i antal. Var tredje församling anordnade en gudstjänst för utvecklingsstörda. Utöver detta firades textade gudstjänster i tre procent och språkligt anpassade gudstjänster i två procent av församlingarna.

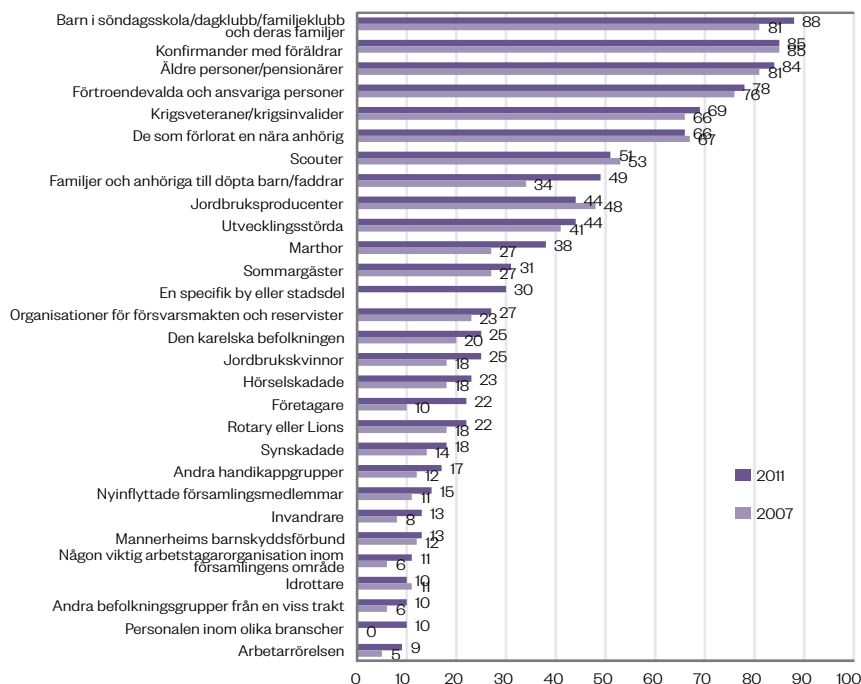
Veckomässorna har blivit vanligare i och med den nya *Gudstjänstboken* som utkom i början av 2000-talet. En veckomässa är en vardagsgudstjänst som kan firas under enklare och mer anspråkslösa former än söndagens huvudmässa. År 2011 anordnades nästan 7 000 veckomässor i sammanlagt 84 procent av församlingarna (55 % av församlingarna år 2007, 47 % av församlingarna år 2003), och i dessa mässor deltog cirka 360 000 personer.

Det förekommer också att särskilda grupper blir inbjudna till huvudgudstjänsterna. Under redogörelseperioden blev det allt vanligare att framför allt familjer och anhöriga till döpta samt faddrar bjöds in till gudstjänster. År 2011 bjöd nästan hälften av församlingarna in dessa målgrupper till gudstjänster. Fyra år tidigare gjorde bara en tredjedel av församlingarna det. Det blev också vanligare med gudstjänster för inbjudna söndagsskolelever, dagklubbarn och

deltagare i familjeklubbar. År 2011 inbjöds dessa grupper till gudstjänster i 88 procent av församlingarna (81 % år 2007). Majoriteten av församlingarna bjöd också in konfirmander och deras föräldrar, äldre personer/pensionärer, förtroendevalda eller ansvarspersoner, krigsveteraner och krigsinvalider samt personer som förlorat en nära anhörig.

Figur 4.3

Gudstjänster för inbjudna åren 2007 och 2011 (% av församlingarna).

Nattvarden

Huvudgudstjänsterna bestod till 70 procent av högmässor, det vill säga nattvardsgudstjänster. År 2011 var antalet nattvardsgångar vid dessa 1,8 miljoner. Sammanlagt deltog i genomsnitt 69 procent av högmässobesökarna i nattvarden. Utöver huvudgudstjänsterna anordnades omkring 30 000 andra nattvardstillfällen i församlingarna, till exempel nattvard i samband med andra gudstjänster, enskild nattvardsgång samt nattvard i samband med andakter och kyrkliga

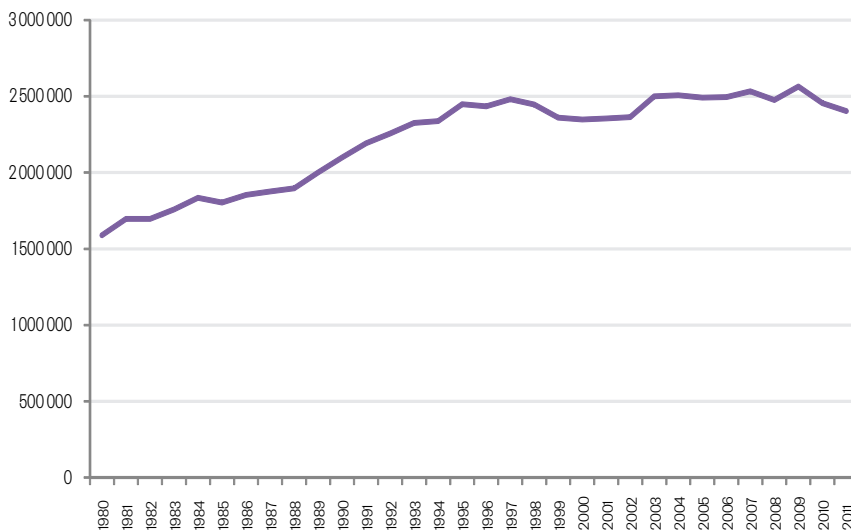
förrättningar. År 2011 deltog sammanlagt 0,6 miljoner personer i nattvardsgångarna. Siffran kan inte helt jämföras med tidigare år, eftersom statistikföringsgrunderna ändrades från och med år 2009.

I samband med andra gudstjänster och andakter anordnades 13 000 nattvardsgångar. Sammanlagt 570 000 personer deltog i dessa. Det är också möjligt, om än sällsynt, att fira nattvard i samband med en kyrklig förrättning. Nattvard firades vid mindre än en halv procent av alla kyrkliga förrättningar. Dessa nattvardsgångar var totalt 600 till antalet och antalet nattvardsgäster var 20 500. År 2011 firades sammanlagt 6 574 enskilda nattvardsgångar, och i dessa deltog drygt 15 000 personer. Omkring två tredjedelar av de enskilda nattvardsgångarna anordnades vid olika institutioner och en tredjedel i människors hem. Nattvardsgångar avsedda för särskilda grupper anordnades också på sjukhus och vårdinrättningar. I dessa deltog i genomsnitt 17 nattvardsgäster.

På lång sikt har antalet nattvardsgäster ökat, men sedan mitten av 1990-talet har tillväxtkurvan planat ut. Den långsiktiga ökningen hänger ihop med en förändring i gudstjänstkulturen, där man velat betona nattvardens betydelse i gudstjänsten.

Figur 4.4

Antalet nattvarldsbesök 1980–2011.

Vägkyrkor och turistkapell

Vägkyrkorna är lutherska och ortodoxa kyrkor som under sommarmånaderna öppnar sina dörrar till alla resenärers och ortsbors glädje. Alla vägkyrkor är belägna nära huvudvägarna och hör till de viktigaste sevärdheterna på respektive ort. År 2011 fanns det 279 vägkyrkor (267 år 2007). Öppettiderna varierar, men i regel har vägkyrkorna öppet 10.6–20.8 kl. 11–16. Idén bakom vägkyrkorna spreds ursprungligen från Tyskland till Skandinavien och Estland. En del av dem är sevärdhetskylkor, och dessa kan också ligga längre bort från huvudlederna. Vägkyrkorna samordnas på riksnivå av Kyrktjänst. De populäraste vägkyrkorna år 2011 var Åbo domkyrka, Rovaniemi kyrka, Finlaysons barnkatedral i Tammerfors, Kuopio domkyrka och Tusby kyrka.

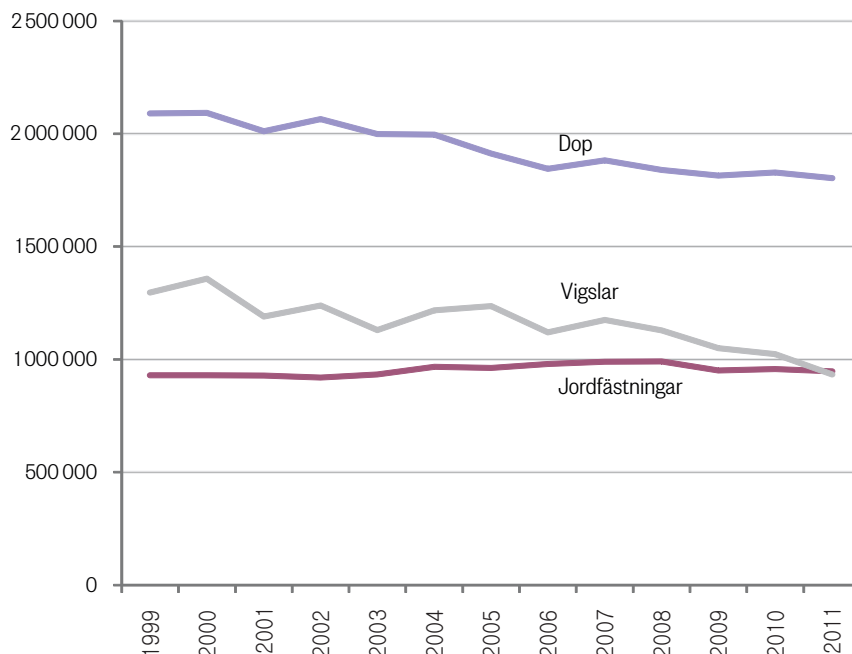
För resenärer finns också ett antal turistkapell i Lappland: i Saariselkä (Sankt Paulus kapell), i Levi (Mariakapellet), i Ylläs (Sankt Lars kapell) och vid Pyhänturi (Norrskenskapellet). Därtill har den finska församlingen i Nilsä hyrt ett ekumeniskt kapell av underhållningscentret Tahko-Spa.

4.3 Kyrkliga förrättningar

År 2011 förrättades sammanlagt närmare 124 000 dop, vigslar och välsignelser av äktenskap, jordfästningar, upptaganden i kyrkans gemenskap och gravläggningar, och i dessa förrättningar deltog sammanlagt 3,86 miljoner personer. Antalet förrättningar har ökat (114 000 förrättningar år 2007), men antalet deltagare har minskat något: år 2007 deltog cirka 4,0 miljoner personer i de kyrkliga förrättningarna. Nästan en miljon personer deltog i dop och lika många i vigslar år 2011, medan 1,8 miljoner personer deltog i jordfästningar.

Figur 4.5

Antal deltagare i kyrkliga förrättningar åren 2000–2011.

Av enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* framgår att sammanlagt hälften (48 %) av finländarna deltagit i en kyrklig förrättning minst en gång om året och 45 procent mer sällan än en gång om året. Bara 7 procent uppgav att de inte har deltagit i en enda kyrklig förrättning de senaste åren. I motsats till många andra former av kyrklig verksamhet deltar unga vuxna i kyrkliga förrättningar nästan lika ofta som de äldre åldersklasserna, och män nästan lika ofta som kvinnor.

Förändringarna i de kyrkliga förrättningarnas popularitet går hand i hand med förändringarna i kyrkotillhörigheten, även om förändringarna inte är likadana i fråga om alla kyrkliga förrättningar. Förändringen i andelen döpta följer i hög grad förändringen av den andel av befolkningen som hör till kyrkan. Andelen kyrkligt vigda har minskat drastiskt under 2000-talet, betydligt snabbare än andelen medlemmar i kyrkan.

Dop

De döptas andel av de födda år 2011 var 78 procent (84 % år 2007). Sammanlagt anordnades 45 630 dopförrättningar. Antalet dop har minskat med 6,5 procent och antalet deltagare i dopförrättningarna med 4,3 procent från år 2007.

I de flesta fallen fördes ett dopsamtal före själva dopförrättningen i hemmet (62 %), i församlingens lokaler (33 %) eller någon annanstans (1 %). I övriga fall fördes dopsamtalet per telefon eller via elektroniska medier. Mindre än en halv procent av dopförrättningarna genomfördes utan något separat dopsamtal. Dopsamtal efter dopförrättningen var sällsynta. I mindre än tre procent av fallen fördes någon typ av dopsamtal efter själva förrättningen, och då oftast per telefon eller i hemmet.

År 2011 döptes sammanlagt 859 vuxna, av vilka 58 procent var kvinnor. Vid dopförrättningarna var i genomsnitt 21 personer närvarande. I motsats till de övriga kyrkliga förrättningarna har det genomsnittliga antalet deltagare vid dopen ökat något under 2000-talet (19 personer år 2000). Skillnaderna i antalet deltagare är små mellan de olika stifteten.

Vigsel

Andelen kyrkliga vigslar av alla ingångna äktenskap i Finland var 53,0 procent. Sammanlagt ingicks 28 558 äktenskap i hela landet, och av dessa var 15 125 kyrkliga vigslar. Av de par där åtminstone den ena hörde till kyrkan blev 62 procent kyrkligt vigda. De kyrkliga vigslarna har minskat avsevärt under 2000-talet. I slutet av föregående fyraårsperiod, år 2007, var andelen kyrkligt vigda 60 procent. År 1995 blev 78 procent av de blivande makarna fick kyrklig vigsel. Andelen kyrkliga vigslar har minskat i samma takt både bland alla finländare och bland de par där åtminstone den ena hör till kyrkan. I den evangelisk-lutherska kyrkan ska alla som blir kyrkligt vigda vara konfirmerade medlemmar i kyrkan. Kyrklig vigsel är möjlig också i sådana fall där den ena av de blivande makarna hör till den evangelisk-lutherska kyrkan och den andra till någon annan kristen kyrka eller något annat kristet trossamfund. Detsamma gäller fall där den ena av de blivande makarna hör till en kristen kyrka utomlands.

Antalet gäster vid vigslar är i genomsnitt större än vid övriga kyrkliga förrättningar. År 2011 deltog sammanlagt över 930 000 gäster vid de kyrkliga vigslarna, det vill säga i genomsnitt 61 gäster per vigsel. De största vigslarna förekom i Borgå stift (i genomsnitt 69 gäster) och de minsta i Esbo stift (i genomsnitt 58 gäster). Antalet vigslar har minskat med hela 13,8 procent och antalet deltagare i dessa med 20,5 procent under redogörelseperioden.

En så kallad vigselnatt arrangerades för första gången år 2009, då så många som 92 par vigdes samtidigt i Vanda. Senare har många församlingar anordnat likadana vigselnätter. De positiva erfarenheterna av dessa evenemang har inspirerat församlingarna att också anordna dop enligt samma koncept. I likhet med vigselnätterna arrangerades det första dopevenemanget i denna stil i Vanda.

I samband med vigslar och välsignelser av äktenskap anordnades oftare än i nio fall av tio ett förrättningssamtal i form av en personlig träff före själva förrättningen. Dessa samtal fördes i allmänhet i församlingens lokaler (77 %), mer sällan hemma (16 %) eller någon annanstans (1 %). Prästen diskuterade (också) per telefon med en femtedel av paren (20 %) och via elektroniska medier med en tiondel av paren (9 %). Färre än två procent av vigslarna förrättades utan att något förrättningssamtal förts.

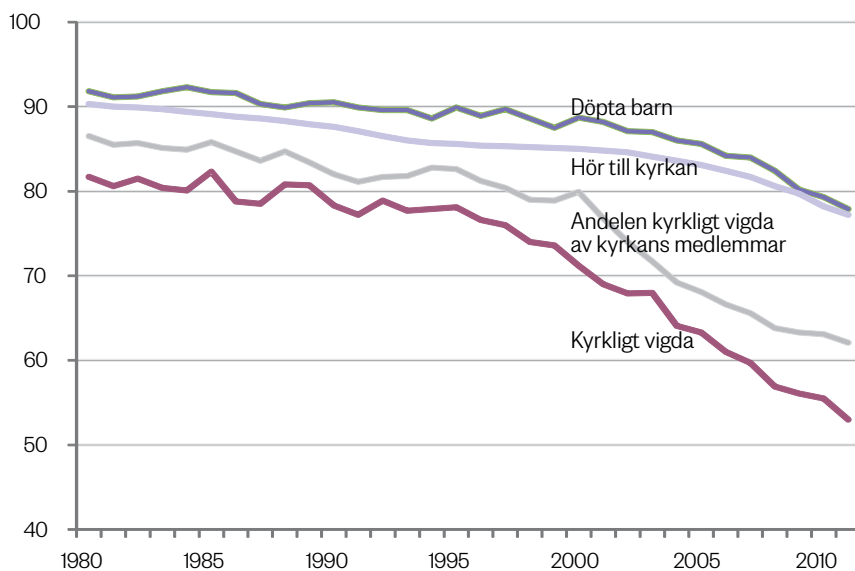
I vissa fall diskuterade prästen med paret också efter vigseln eller välsignelsen. I tre procent av fallen träffade prästen paret personligen efter förrättningen och i två procent av fallen fördes samtalet per telefon, via elektroniska medier eller på annat sätt. Brudmässor anordnades i samband med färre än en procent av alla vigslar.

Andelen borgerliga vigslar av alla ingångna äktenskap år 2011 var 47 procent (13 433). Enligt uppgifterna på A3-blanketterna anordnades 1 473 kyrkliga välsignelser av borgerliga vigslar, vilket motsvarar 11,0 procent av alla borgerliga äktenskap som ingicks år 2011. Inga jämförelseuppgifter före år 2009 finns att tillgå, men utvecklingen av antalet kyrkliga välsignelser av borgerliga äktenskap enligt de uppgifter som anmälts till befolkningsdatasystemet tyder på att antalet kyrkliga välsignelser av borgerliga äktenskap har ökat medan den relativa andelen har minskat. Man kan dock anta att närmare hälften av välsignelserna aldrig registreras i befolkningsdatasystemet. År 2011 registrerades 841 kyrkliga välsignelser av borgerliga äkten-

skap (vilket motsvarar 6 % av alla borgerliga vigslar), år 2007 cirka 800 (9 %) och år 2003 cirka 700 (10 %). Vid kyrklig välsignelse av borgerliga äktenskap närvarade 46 gäster per förrättning, med andra ord något färre än vid de kyrkliga vigslarna (61).

Figur 4.6

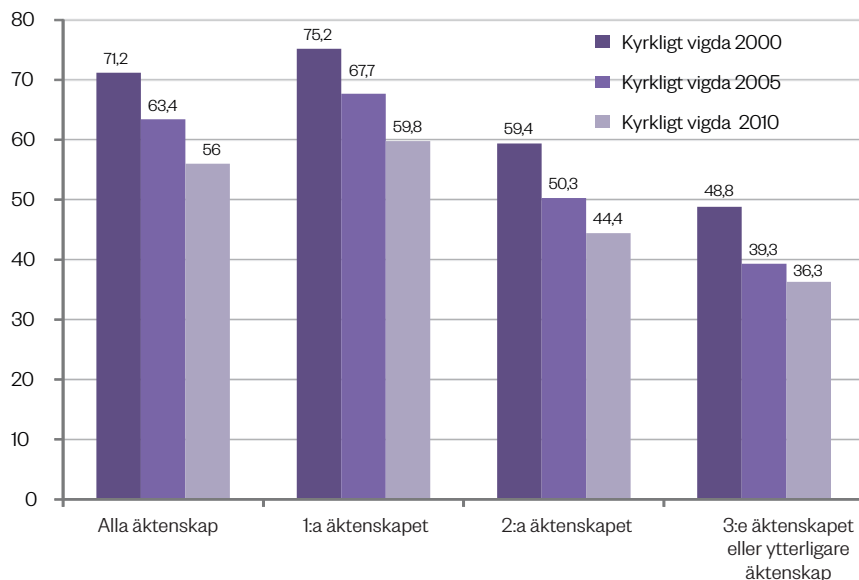
Andelen barn som hör till kyrkan och döpta barn samt andelen kyrkliga vigslar av alla ingångna äktenskap och av de äktenskap där åtminstone den ena av de blivande makarna hör till kyrkan 1970/1980–2011.

Andelen borgerliga vigslar har ökat oavsett om det är fråga om personernas första, andra, tredje eller ett senare äktenskap. År 2010 var andelen kyrkliga vigslar 60 procent vid första äktenskapet, 44 procent vid andra äktenskapet och en dryg tredjedel (36 %) vid tredje äktenskapet och senare äktenskap. Tio år tidigare var andelarna omkring 15 procentenheter större i alla grupper (75 %, 59 % och 49 %).

Figur 4.7

Andelen kyrkliga vigslar i sådana fall där bruden gifter sig första, andra, tredje gången eller en ytterligare gång åren 2000, 2005 och 2010.

Sannolikheten att ett par väljer kyrklig vigsel är störst i de fall där bruden är i åldern 20–30 år. Av dessa par blev nästan två av tre kyrkligt vigda, medan andelen kyrkliga vigslar var mindre än 50 procent i de fall där bruden var över 40 år gammal. Andelen kyrkliga vigslar har minskat i alla åldersgrupper under 2000-talet. De blivande makarnas ålder har också, oberoende av vilket äktenskap i ordningen det är fråga om, ett samband med huruvida paret vigs i kyrkan eller inte. Sannolikheten för borgerlig vigsel var störst i de fall där bruden var strax över eller under 50 år, medan brudar som var yngre än 35 år högst sannolikt vigdes i kyrkan, oavsett om det var fråga om brudens första äktenskap eller inte. Cirka två av tre kvinnor under 30 år som gifte sig första gången vigdes i kyrkan år 2010, medan detta stämde in på bara en dryg tredjedel av alla kvinnor kring 50 år som ingick sitt första äktenskap.

Jordfästning

År 2011 förrättades 48 201 kyrkliga jordfästningar. Samma år avled sammanlagt 50 590 personer. En jämförelse mellan dessa två statistiska siffror ger vid handen att cirka 95 procent av de avlidna fick en kyrklig jordfästning. Siffran är dock inte exakt, eftersom en del av dem som jordfästes år 2011 hade avlidit redan året innan och eftersom en del av dem som avled i slutet av år 2011 jordfästes först efter årsskiftet. År 2007 var procenttalet 96 och år 2003 var det 98. Andelen kyrkligt jordfästa har således minskat något. Största delen av de avlidna som inte hörde till kyrkan fick emellertid alltjämt en kyrklig jordfästning. Jämför man olika siffror kan man sluta sig till att omkring 69 procent av de avlidna som inte hörde till kyrkan fick en kyrklig jordfästning.

Antalet jordfästningar har ökat något (+1,9 %), men samtidigt har det genomsnittliga antalet deltagare vid jordfästningarna minskat (-4,2 %). Vid jordfästningarna närvarade i genomsnitt 37 personer, medan det genomsnittliga antalet deltagare vid jordfästningar år 2007 var 40 personer. Antalet deltagare varierar i hög grad mellan de olika stiften. De största jordfästningarna med i genomsnitt 54 deltagare anordnades i Uleåborgs stift. I Borgå var det genomsnittliga antalet deltagare 50 och i Lappo var det 48. I Helsingfors och Esbo stift anordnades däremot mindre jordfästningar med i genomsnitt 27 respektive 29 deltagare.

I *handboken för kyrkliga förrättningar* finns ett formulär för urnbegravning efter kremering. Bara sedan år 2010 har antalet urnbegravningar ökat med 75 procent. År 2011 förrättades sammanlagt 10 962 gravläggningar av urnor.

I samband med jordfästningar förde prästen nästan alltid ett personligt förrättningssamtal med de anhöriga. Dessa möten hölls ungefär lika ofta i församlingens lokaler som i hemmen. Färre än en halv procent av alla jordfästningar anordnades utan att ett separat förrättningssamtal förts på förhand. I vart tionde fall träffade prästen de anhöriga även efter jordfästningen och minnesstunden.

4.4 Övrig församlingsverksamhet

Förutom gudstjänster anordnade församlingarna också omkring 66 000 andra sammankomster och 14 000 musikevenemang. I de övriga församlingssammankomsterna deltog omkring 2,7 miljoner personer och i musikevenemangen 1,8 miljoner personer (musikevenemangen behandlas närmare i följande kapitel). Dessa övriga församlingssammankomster innefattar bibelundervisning, läsmöten, husförhör, väckelsemöten, andakter, regionala och riksomfattande evenemang samt andra evenemang som församlingarna anordnar. Antalet evenemang minskade med 18 procent och antalet deltagare med 23 procent under redogörelseperioden. Nedgången i antalet deltagare har skett gradvis. I början av 2000-talet deltog varje vecka omkring 2 procent av kyrkans genomsnittliga folkmängd i dessa evenemang. År 2011 hade andelen minskat till 1,2 procent. Antalet musikevenemang minskade med 6 procent och antalet deltagare i dessa med 14 procent under redogörelseperioden.

Tabell 4.3

Deltagandet i övriga församlingssammankomster 2007 och 2011.

	2007		2011		Förändring 2007–2011 (%)	
	Samman- komster	Deltagare	Samman- komster	Deltagare	Samman- komster	Delta- gare
Musikevenemang	15 012	2 010 833	14 159	1 736 076	-6	-14
Bibelundervisning	3 698	102 027	3 702	100 238	0	-2
Husförhör	3 110	64 189	2 537	51 078	-18	-20
Väckelsemöten	11 766	688 242	8 518	497 027	-28	-28
Andakter	38 534	848 036	35 172	718 434	-9	-15
Regionala och riksomfattande evenemang	886	600 681	712	545 943	-20	-9
Övriga sammankomster	23 048	1 251 128	15 774	833 871	-32	-33
Alla	96 054	5 565 136	80 574	4 482 667	-16	-19

Omkring 0,7 miljoner personer deltog i olika former av andakter under år 2011. I väckelsemöten deltog en halv miljon personer, medan de evenemang som församlingarna anordnade på regional och riksomfattande nivå samt inom prosterierna lockade över en halv miljon besökare. I bibelundervisningen deltog 100 000 personer och i de övriga församlingssammankomsterna 0,8 miljoner personer. Den största förändringen när det gäller församlingarnas sammankomster har skett i fråga om läsmöten och husförhör. År 2011 anordnades cirka 2 500 läsmöten eller husförhör och i dessa deltog 51 000 personer. Antalet deltagare minskade med 20 procent under redogörelseperioden. Under 2000-talet har antalet deltagare halverats.

Utöver de ovan nämnda sammankomsterna fanns det också sammanlagt 3 900 olika grupper inom församlingarna som samlades regelbundet. Detta antal har bibehållits oförändrat under redogörelseperioden.

Andakter

Den tredje delen av *handboken för kyrkliga förrättningar* innehåller formulär för olika andakter. Enligt kyrkans statistik anordnades över 6 100 olika andakter år 2011, och i dessa deltog mer än 115 000 personer. Specifika uppgifter begärdes om vissa särskilda andakter. I varannan församling anordnades välsignelser av sådden (49 %) och tacksägelse för skörden (48 %). Andakter vid öppningen av terminen i skolor eller läroinrättningar anordnades i 63 procent av församlingarna. Till de vanligaste förrättningarna där man välsignar olika lokaler hörde välsignelser av vårdinrättningar (anordnades i 14 % av församlingarna), välsignelser av industrianläggningar, kontorslokaler eller andra arbetsplatser (11 %) och välsignelser av skolor eller läroinrättningar (9 %).

Därtill anordnades 1 729 välsignelser av hem, och i dessa deltog 31 000 personer. Välsignelser av hem var vanligast i Lappo, Kuopio och Uleåborgs stift. Antalet välsignelser av hem hade minskat med åtta procent från föregående år.

Kyrkomötet bestämde år 2010 att prästerna kan anordna bön med och för par som låtit registrera sitt partnerskap. Denna typ av andakter var mycket sällsynta och anordnades endast i fyra procent av alla församlingar år 2011, sammanlagt 30 gånger.

”Upptagande i kyrkans gemenskap” är en andakt som kan förrättas i sådana fall där en person som är döpt på rätt sätt i någon annan kyrka eller som tidigare har hört till den evangelisk-lutherska kyrkan upptas på nytt i kyrkans gemenskap. Om personen är konfirmerad kan han eller hon upptas i kyrkans gemenskap utan någon föregående undervisning. Denna typ av andakt anordnades sammanlagt 316 gånger år 2011.

Kyrkospel

I kyrkospel samt vandringar och tablåer med anknytning till kyrkoåret gestaltas evangeliernas berättelser genom drama. Advents- eller julvandringar anordnades i en femtedel (20 %) av församlingarna (17 % år 2007) och påskvandringar eller påsktablåer i hela 39 procent av församlingarna (33 % år 2007). Andra kyrkospel sattes upp i 22 procent av församlingarna (17 % år 2007). Sammanlagt 183 000 personer deltog i olika typer av kyrkospel (187 000 år 2007). Påskvandringarna och påsktablåerna engagerade flest personer, sammanlagt 92 000 personer. I advents- och julvandringarna deltog 39 000 personer, och i de övriga kyrkospelen 52 000 personer.

4.5 Samarbete med olika kommunala ansvarsområden och organisationer

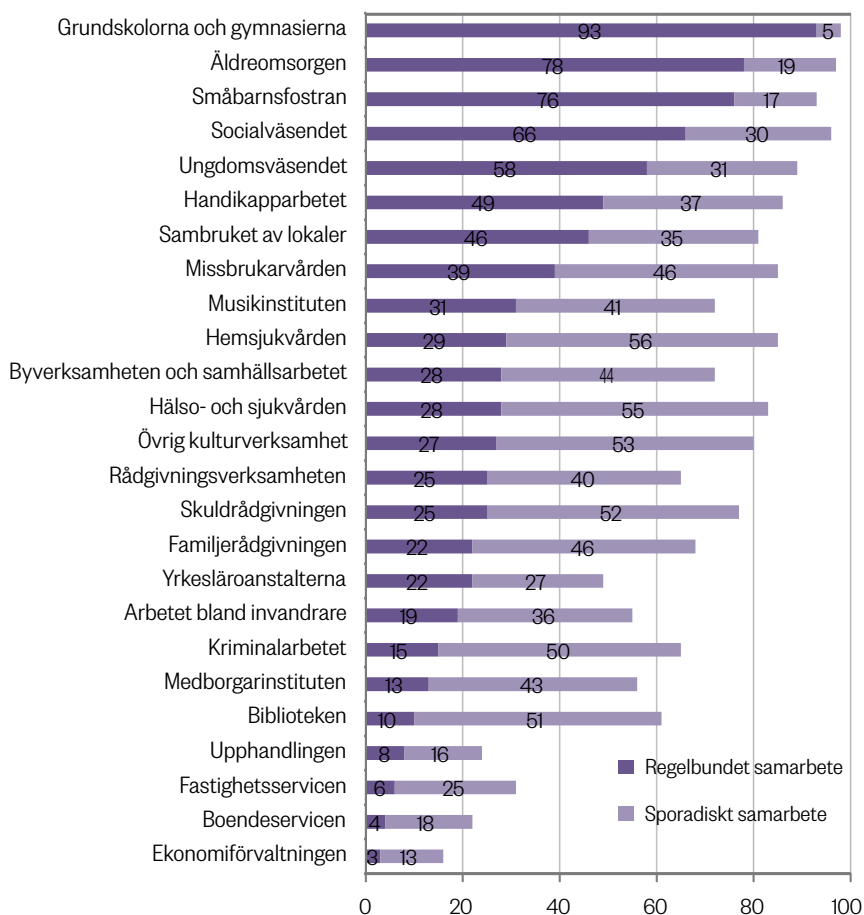
Församlingarna samarbetar i många avseenden med olika organisationer och ansvarsområden inom kommunen. Samarbetet är i det stora hela ungefär lika allmänt som det var under den föregående redogörelseperioden. De aktivaste samarbetsparterna bland kommunens ansvarsområden är grundskolorna och gymnasierna, med vilka nästan alla församlingar samarbetar, och 93 procent dessutom på regelbunden basis. Tre av fyra församlingar samarbetar regelbundet med äldreomsorgen och småbarnsfostran i kommunen. Två av tre församlingar samarbetar dessutom regelbundet med socialväsendet. Varannan församling har också ett regelbundet samarbete med kommunen inom handikapparbetet. Församlingen och kommunen samarbetade dessutom ofta i fråga om sambruk av lokaler (regelbundet i

46 % av församlingarna, sporadiskt i 35 %) och inom missbrukarvården (regelbundet 39 %, sporadiskt 46 %).

En tredjedel av församlingarna samarbetade regelbundet med musikinstitutet och ungefär en fjärdedel av församlingarna med hemsjukvården, byverksamheten, hälso- och sjukvården, kulturväsendet, rådgivningsverksamheten och skuldrådgivningen. Var femte församling samarbetade dessutom regelbundet med yrkesläroanstalter och med dem som arbetar med invandrare inom kommunen.

Figur 4.8

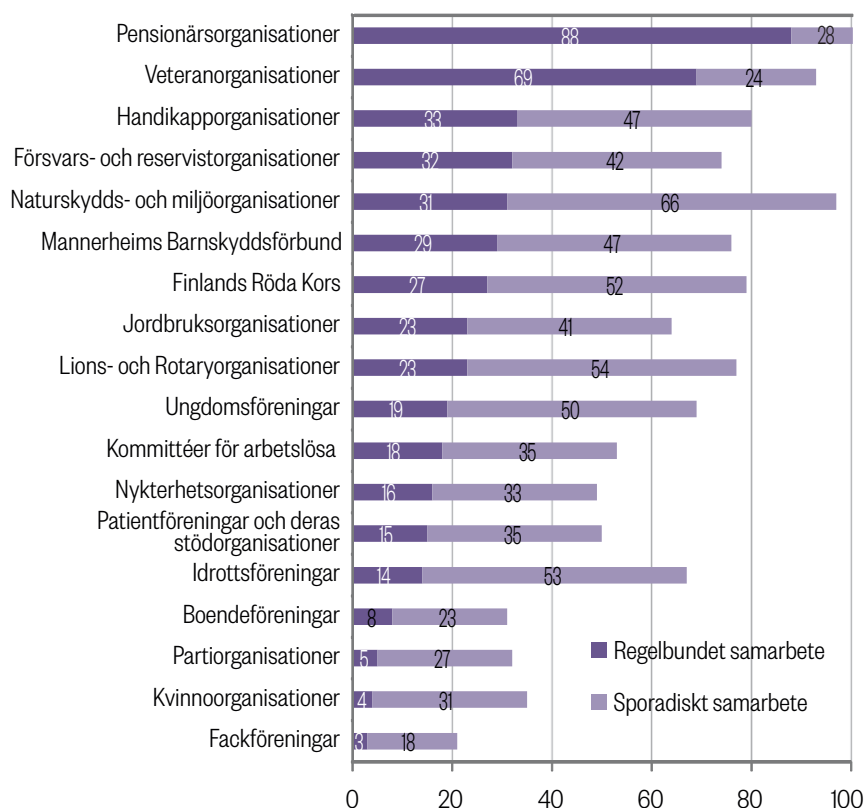
Församlingarnas samarbete med olika kommunala ansvarsområden år 2011.

Samarbete inom kriminalarbetet samt med medborgarinstitut och bibliotek bedrivs regelbundet i 10–15 procent av församlingarna och sporadiskt i ungefär varannan församling. Inom de övriga områdena var samarbetet i allmänhet på sin höjd av sporadisk natur. Bland de övriga områdena kan nämnas upphandling (8 %), fastighetsservice (regelbundet i 6 % av församlingarna), boendeservice (4 %) och ekonomiförvaltning (3 %).

Figur 4.9

Församlingarnas samarbete med andra än kristna organisationer år 2011 (%).

Församlingarna samarbetar också med många organisationer, föreningar och sammanslutningar. Oftast är det fråga om pensionärs- och veteranorganisationer. Samarbetet med pensionärsorganisationer har ökat betydligt från föregående redogörelseperiod. År 2007 samarbe-

tade 71 procent av församlingarna regelbundet med dessa organisationer, och år 2011 hade andelen ökat till 88 procent. Regelbundet samarbete med veteranorganisationer bedrevs i 69 procent av församlingarna. Var tredje församling bedrev regelbundet och varannan församling sporadiskt samarbete med handikapporganisationer, försvars- och reservistorganisationer samt naturskydds- och miljöorganisationer.

Omkring en fjärdedel av församlingarna samarbetade regelbundet med Mannerheims Barnskyddsförbund, Finlands Röda Kors, olika jordbruksorganisationer samt Lions- och Rotaryorganisationer. I hälften av församlingarna var samarbetet med dessa organisationer av sporadisk natur. Församlingarna samarbetade också aktivt med ungdomsföreningar, kommittéer för arbetslösa, nykterhetsföreningar, patientföreningar och idrottsföreningar.

Reflektion

Utvecklingen under fyraårsperioden visar att det strategiska målet att skapa ett uppsving i deltagarsiffrorna inte har lyckats för gudstjänsternas del. Även under de populäraste högtiderna har kyrkobesöken minskat avsevärt. I synnerhet de sporadiska besökarna har minskat i antal, och många som tidigare besökt kyrkan sporadiskt har blivit helt passiva. I fråga om specialgudstjänsterna har antalet deltagare hållits stabilt. Veckomässorna har ökat i antal.

Det lönar sig att satsa på gudstjänsterna. De församlingar som har fäst särskild uppmärksamhet vid gudstjänsterna uppvisar också stigande deltagarsiffror. Församlingsmedlemmarnas roll i gudstjänsterna, den gemensamma gudstjänstplaneringen, gudstjänstmusiken och tidpunkten för gudstjänsten hör till de faktorer som inverkar på hur väl kyrkan når sina medlemmar via gudstjänsterna.

En stor del av gudstjänstlivet riktas till familjerna. Ändå besöker familjerna kyrkan allt mer sällan. Församlingarna bör fokusera på att sänka tröskeln till gudstjänsterna och göra dem mer mångsidiga så att de tilltalar människor i olika livssituationer.

Bland de kyrkliga förrättningarna har såväl vigslarna som andelen döpta minskat klart under redogörelseperioden. Det faktum att unga vuxna nästan aldrig är i kontakt med församlingen och väntar allt längre med att bilda familj innebär att många nyblivna föräldrar

inte har varit i kontakt med kyrkan på en lång tid. Då är det inte heller självklart att föräldrarna väljer att döpa sitt barn. Det tilltagande utträdet ur kyrkan leder också till att allt färre par har möjlighet att få kyrklig vigsel. Andelen borgerliga vigslar har ökat överlag, oavsett om det är fråga om personernas första, andra eller tredje äktenskap. Endast en tiondel av alla par som blir borgerligt vigda begär kyrklig välsignelse. Församlingarna bör tydligare lyfta fram denna möjlighet.

5. Musik och kultur

- År 2011 anordnade församlingarna 14 200 musikevenemang och dessa hade 1,7 miljoner åhörare. Antalet evenemang minskade med sex procent och deltagarantalet med 14 procent.
- År 2011 sammankom 3 300 musikgrupper i församlingarna och dessa samlade cirka 50 000 frivilliga musikutövare.
- Under redogörelseperioden satsade man särskilt på psalmer och psalmkännedom. År 2009 inleddes ett omfattande psalmforskningsprojekt och på initiativ av kyrkomötet startades förberedelserna för utarbetandet av ett tillägghäfte till både den finska och den svenska psalmboken.

5.1 Musikverksamhet

Musiken har en stor betydelse i människans liv och en bevisad gemenskapsskapande effekt människor emellan. Också de kristna har ända sedan början sjungit på sina gemensamma sammankomster. Musikens ställning inom kyrkan är starkt befast både i Bibeln och i den kyrkliga traditionen. Luther var en stor vän av musik och beskrev den som en av Guds vackraste och mest underbara gåvor. Enligt den lutherska teologin är Kristus själv närvarande och verkar genom det sjungna ordet.

Kyrkans musikverksamhet består av flera olika verksamhetsområden. Musiken är en viktig del av gudstjänsterna. Inom musikens område finns även olika former av hobbyverksamhet såsom körer och instrumentalgrupper. Till kyrkoåret hör även konserter av många olika slag.

Musikverksamheten i församlingarna

År 2011 anordnade församlingarna totalt cirka 14 200 musikevenemang, och i dem deltog cirka 1,7 miljoner åhörare. Både antalet musikevenemang och antalet deltagare sjönk dock under redogörelseperioden. Antalet evenemang minskade med sex procent (15 000 år 2007) och antalet deltagare med 14 procent (2 miljoner år 2007).

Tabell 5.1

Antalet musikevenemang i församlingarna och antalet deltagare i dem stiftsvis år 2011 samt förändringen under redogörelseperioden.

Stift	Antal musikevenemang	Förändring 2007-2011 (%)	Antal deltagare	Förändring 2007-2011 (%)
Åbo	1680	+2	199 501	-13
Tammerfors	1942	-1	239 979	-12
Uleåborg	2 052	-6	245 934	-8
S:t Michel	1363	-13	164 519	-15
Borgå	1054	-14	118 212	-16
Kuopio	1493	-10	178 972	-14
Lappo	1523	+1	193 970	-10
Helsingfors	2 113	-11	271 446	-24
Esbo	939	+3	123 543	-1
Hela kyrkan	14 159	-6	1 736 076	-14

Flest musikevenemang anordnades i Helsingfors (2 113), Uleåborgs (2 052) och Tammerfors (1 942) stift, och i dessa stift var antalet deltagare också störst (se tabell 4.1). I Helsingfors stift var antalet deltagare 272 000, i Uleåborgs stift 246 000 och Tammerfors stift 240 000. Antalet evenemang hade minskat mest i S:t Michels (-13 %) och Borgå (-14 %) stift, däremot hade antalet evenemang ökat en aning i Åbo (+2 %), Lappo (+1 %) och Esbo (+3 %) stift. Antalet deltagare hade minskat i alla stift och mest i Helsingfors stift (-24 %).

Tabell 5.2

Församlingarnas musikgrupper och deltagarna i dem stiftsvis år 2011 samt förändringen under redogörelseperioden.

Stift	Körer	Förändring 2007-2011 (%)	Medlem-mar i körerna	Instrumen- talgrupper	Förändring 2007-2011 (%)	Deltagare i instrumen- tal-grupperna
Åbo	253	-0	3 960	107	+16	1 238
Tammerfors	281	+7	4 519	411	+91	5 971
Uleåborg	273	0	4 778	94	+47	1 036
S:t Michel	168	-16	2 821	38	+6	370
Borgå	235	-6	3 869	64	-11	773
Kuopio	212	-9	3 430	55	+20	332
Lappo	277	-0	4 662	178	+29	1 828
Helsingfors	185	+2	3 431	140	+126	1 871
Esbo	131	-17	2 638	175	+33	2 080
Hela kyrkan	2 015	-3	34 108	1 262	+47	15 499

År 2011 samlades över 2 000 körer och nästan 1 300 instrumentalgrupper, det vill säga totalt cirka 3 300 musikgrupper, i församlingarna (se tabell 4.2). Dessa hade cirka 19 200 uppträdanden (körerna 16 728 och instrumentalgrupperna 2 470). Antalet uppträdanden hade minskat med tre procent (19 800 år 2007). Antalet körer hade minskat en aning (-3 %), däremot hade antalet instrumentalgrupper ökat med nästan hälften (+47 %).

År 2011 samlade församlingarna nästan 50 000 musikutövare (43 700 år 2007). Antalet körmedlemmar hade minskat en aning (-3 %), men antalet deltagare i instrumentalgrupper hade däremot ökat med nästan fyra femtedelar sedan år 2007 (79 %). Mest hade antalet instrumentalgrupper ökat i Helsingfors stift (126 %), likaså antalet deltagare (210 %). Ökningen av antalet deltagare i instrumentalgrupper var stor även i Tammerfors (125 %) och Esbo (79 %) stift.

Det populäraste enskilda musikevenemanget är De vackraste julsångerna, som år 2011 ordnades i nästan alla församlingar (98 %). År 2011 ordnades cirka 2 700 sådana evenemang, och de lockade cirka 480 000 finländare att sjunga julsånger tillsammans.

År 2011 anordnades också andra musikevenemang tämligen

frekvent i församlingarna. Psalmsångs- eller andra allsångsevenemang anordnades i 85 procent av församlingarna. Körkonserter anordnades i fyra av fem (80 %) och orgelkonserter i tre av fem församlingar (57 %), gospel-, jazz- eller motsvarande konserter i över hälften (54 %) och orkesterkonserter i något under hälften (47 %) av församlingarna, ungdomskonserter i två av fem församlingar (43 %) och barnkonserter i en tredjedel (36 %) av församlingarna.

Också dessa evenemang lockade en stor skara människor att samlas i musikens tecken. Sammanlagt 3 100 psalmsångs- eller andra allsångsevenemang anordnades och antalet deltagare i dem var 179 300. Dessutom anordnades 1 800 körkonserter och de hade 318 000 deltagare. Orgelkonserterna var 1 200 till antalet och deltagarna i dem 82 300. Vidare anordnades 800 gospel- eller jazzkonserter med 124 400 deltagare och 700 orkesterkonserter med 116 000 deltagare. Ungdomskonserterna uppgick till 400 och de hade 59 300 deltagare. Antalet barnkonserter var också 400 och antalet deltagare i dem 59 000.

Gudstjänstmusik

I Gudstjänstboken finns fyra melodiserier som kan användas vid gudstjänsterna. Nästan två tredjedelar (64 %) av församlingarna uppgav sig använda endast en av dessa. En fjärdedel (23 %) av församlingarna uppgav att de använde två melodiserier och sju procent att de använde tre eller flera melodiserier. I en procent av församlingarna användes alla fyra serierna.

Den andra melodiserien var den klart populäraste. Tre av fem församlingar (60 %) uppgav att de huvudsakligen använde sig av den. Den första melodiserien användes som regel i en fjärdedel (24 %) av församlingarna och den tredje melodiserien i var sjunde församling (15 %). I bara en procent av församlingarna använde man sig av melodiserie 4b och ingen församling uppgav att den använde serie 4a. Däremot användes alla melodiserier nästan lika ofta som andrahandsalternativ.

Tyngdpunkten i musikerbetet vid enheten för kyrkans gudstjänstliv och musik låg på psalmrelaterade projekt. År 2009 inleddes ett omfattande psalmforskningsprojekt. Syftet med detta forskningsprojekt är att med hjälp av akademiska forskningsmetoder och i en

tvärvetenskaplig forskningskontext studera psalmens väsen, ställning och betydelse i den finländska kulturen och det religiösa livet i början av 2000-talet. I samarbetsprojektet deltar Helsingfors och Östra Finlands universitet, Sibeliuss-Akademien och Diak samt från Kyrkostyrelsen enheten för kyrkans gudstjänstliv och musik och Kyrkans forskningscentral. För projektet utsågs en styrgrupp bestående av forskare från olika områden och det planerades bli genomfört under åren 2010–2014.

Kyrkostyrelsen och Rundradion producerade tillsammans tv-serien *Virsiästä viisi* (Fem psalmer), vars ledande tanke var att psalmerna tillhör alla och lever i tiden. Programserien sändes i TV1 under fem söndagskvällar i november 2009. Målet med serien var att framföra och närma sig psalmer på musikaliskt olika sätt.

På kyrkomötets initiativ inleddes projektet med att utarbeta ett tilläggshäfte till psalmboken och på så sätt svara mot behovet av en psalmboksreform. Kyrkomötet fattade år 2010 ett beslut om att utarbeta ett tilläggshäfte till psalmboken för att komplettera den med de ämnesområden som fattas. För uppgiften tillsattes finsk- och svenskspråkiga arbetsgrupper. De ämnesområden som fattas i psalmboken samt det allmänna psalmmaterialet kompletteras genom att man skapar nya psalmer. Projektet avslutas i slutet av 2014.

I en *enkät* som utfördes *bland församlingarnas anställda 2012* (N=880) frågade man de kyrkligt anställda om vilka delar av gudstjänsten och kyrkoåret som behöver fler psalmer. I fråga om gudstjänstens olika moment saknade man mest nya psalmer för nattvarden: 37 procent svarade jakande här medan 27 procent gav ett nekande svar (och resten kunde inte säga). 28 procent ville ha fler psalmer till ordet (31 % svarade nej). 23 procent av dem som besvarade enkäten nämnde avslutningen (34 % nej) och 21 procent inledningen (36 % nej).

I fråga om kyrkoårets högtider ville de flesta, 40 procent av dem som svarade, ha nya psalmer för påsken (27 % svarade nej). För flera av kyrkoårets högtider inkom ungefär ett lika stort antal jakande och nekande svar: exempelvis önskade 36 procent av alla som svarade nya psalmer för julen (31 % nej), 33 procent för advent, (33 % nej) och 31 procent för Mikaelidagen (28 % nej). För kyrkoårets avslutning (19 %), nyårsdagen (19 %), trettondagen (20 %) och Kristi lidande

och död (21 %) ville bara ungefär var femte ha nya psalmer medan mer än en tredjedel inte ville det.

År 2011 inledde kantorsutbildningskommittén, som verkar under biskopsmötet, projektet Urku auki! i samarbete med Finlands musikläroinrättningars förbund. Projektet syftar till att främja samarbetet mellan församlingarna och musikläroinrättningarna samt orgelstudierna vid musikläroinrättningarna.

Nämnden för enheten gudstjänstliv och musik genomförde under redogörelseperioden en utredning av kyrkans musikverksamhet i sin helhet. Utredningen Selvitys kirkon musiikkitoiminnan perusteista, sisällöstä ja toteutumisesta (Utredning om grunderna för, innehållet i och realiserandet av kyrkans musikverksamhet) färdigställdes 2011. Rapporten ger en översikt av den samlande musikverksamheten i församlingarna i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Dokumentet innehåller också reflektioner över musikens teologi och dess betydelse i församlingen samt en beskrivning av funktionernas innehåll.

Samlingen Kyrkoårets antifoner publicerades på både finska och svenska. Samlingen innehåller antifoner med psalmmelodier till alla dagens psalmer i Evangelieboken. Melodierna till de finskspråkiga antifonerna har komponerats av Tuomo Nikkola och melodierna till de svenskspråkiga av Åsa Westerlund.

Kyrkomusikevenemang

De fjärde riksomfattande rådplägningsdagarna för kantorer, Kantorsdagarna, hölls 2008 i Åbo. Temat för rådplägningsdagarna var "Vad gör en bra kantor?". Huvudarrangör var Kyrkostyrelsen (enheten för gudstjänstliv och musik) tillsammans med Finlands kantor-organistförbund, Suomen Kirkkomusiikkiliitto (Finlands finskspråkiga kyrkomusikförbund), Teologer och kyrkomusiker rf, Åbo och S:t Karins kyrkliga samfällighet och Åbo ärkestift. Dagarna nådde ut till hälften av kantorskåren (cirka 450 deltagare).

De femte riksomfattande rådplägningsdagarna för kantorer anordnades i Tammerfors 2010. Temat för dagarna var "I anden och livet". Arrangörer var Kyrkostyrelsen (enheten för gudstjänstliv och musik), Finlands kantor-organistförbund, Tammerfors stift, Tammerfors kyrkliga samfällighet, Suomen Kirkkomusiikkiliitto (Finlands finskspråkiga kyrkomusikförbund), Teologer och kyrkomusiker

rf och Seurakuntien lapsityön keskus (Centrum för evangelisk-lutherska församlingarnas arbete bland barn i Finland). Dagarna samlade nästan hälften av kantorerna i tjänst (440 deltagare). Vid sidan av de professionella frågorna har stödet för de anställdas andliga liv blivit ett allt viktigare inslag i rådplägningsdagarnas program.

Evenemanget Ilon kautta (Genom glädje) anordnades Heinola i april 2010. Evenemanget riktar sig till församlingarnas ungdomskörer och unga sånggrupper och har anordnats två gånger. Denna gång arrangerades det samtidigt som Kirkon nuorisopäivät (Kyrkans ungdomsdagar) i Heinola och cirka 120 ungdomar deltog.

En kurs i låtskrivande anordnades år 2010 i Päiväkumpu i form av ett seminarium för inbjudna gäster i samarbete med Lapsityön keskus, PTK – Poikien ja Tyttöjen keskus, (Förbundet för pojkar och flickor i Finland), Lutherska Ungdomscentret i Finland och Finska Missionssällskapet. Till seminariet hade man bjudit in textskrivare och kompositörer som representerar olika åldrar och genrer. Målet för seminariet var att ge redskap för att skriva andliga allsånger. Seminariet resulterade i flera tiotals nya sånger.

5.2 Kulturverksamhet

En av Kyrkostyrelsen år 2008 tillsatt strategigrupp för kulturarvsarbetet gjorde en bedömning av kulturarvsarbetets nuläge och beredde betänkandet Strategiska riktlinjer för Kyrkostyrelsens kulturarvsarbete 2010–2015. Betänkandet godkändes i januari 2010 och där fastställs det kyrkliga kulturarbetets grundläggande uppgift, värderingar och vision.

Enligt den grundläggande uppgift som slås fast i strategin ansvarar Kyrkostyrelsen för de myndighetsuppgifter i anslutning till kyrkans materiella kulturarv som avses i kyrkolagen och erbjuder experttjänster gällande kyrkans kulturarv till församlingarna och övrig sektorer inom den offentliga förvaltningen. Dessutom ska Kyrkostyrelsen sträva efter att öka kulturarvskännedomen och utveckla yrkeskompetensen inom kulturarvsarbetet i kyrkan. I enlighet med de värderingar som definieras i betänkandet ska kyrkans materiella och andliga kulturarv respekteras som en förmedlare och tjänare av

det heliga och kyrkans grundläggande uppgift. Kyrkan värnar om sitt kulturarv och bevarar det ansvarsfullt för kommande generationer som en del av det gemensamma nationella kulturarvet. Dessutom värdesätts den kyrkliga kulturens olika former, kulturell mångfald och mångspråkighet. Kyrkostyrelsens vision är att stärka hela kyrkans samt församlingarnas kulturidentitet och traditionsmedvetenhet, upprätthålla en hög yrkeskompetens inom kulturarvsarbetet samt samarbeta på många olika plan och med olika organisationer i det finländska samhället som ägnar sig åt kulturarvsarbete. Kunskapen om kyrkans kulturarv förmedlas öppet och avsikten är att synas, höras och diskutera även på nätet.

Värnandet om det kyrkliga kulturarvet

År 2009 firade kyrkans mission ett jubileumsår, för då var det 150 år sedan Finska Missionssällskapet grundades. Samma år färdigställdes också kyrkans nya gemensamma missionsstrategi. Jubileumsåret inleddes med ett seminarium och avslutades med en jubileumsmässa som firades i Helsingfors domkyrka i januari. Dessutom anordnade Finska Missionssällskapet flera olika evenemang under året.

I februari 2011 hade det gått 150 år sedan den lappländska väckelserörelsens grundare Lars Leevi Læstadius (1800–1861) död. Jubileumsdagen firades på många sätt, exempelvis ordnades i Torneå ett internationellt seminarium och en jubileumsmässa. På seminariet offentliggjordes också en ny komplett upplaga av Læstadius verk, Lappalaisten mytologian katkelmia, redigerad av professor Juha Pentikäinen och docent Risto Pulkkinen, som innehåller alla delar som Læstadius skrivit på finska. Under jubileumsåret färdigställdes också en dokumentärfilm om Læstadius samt en bok som belyser hans liv.

År 2011 hade det också gått 200 år sedan den evangeliska väckelserörelsens grundare, Fredrik Gabriel Hedberg, (1811–1893) föddes. Jubileumsårets huvudevenemang var ett seminarium som hölls på Helsingfors universitets institution för kyrkohistoria. Under jubileumsåret utkom även docent Seppo Suokunnas biografi över Hedberg.

Den riksomfattande Bibelkuppen är en frågesport som anordnats sedan 1992, och som har som mål att inspirera elever till att läsa Bibeln. Bibelkuppen arrangerades nu för sjunde gången och består

av fyra olika skeden: den inleddes i mars 2009 och avslutades med finalen i april 2010 i Agricolakyrkans krypta i Helsingfors. I kuppen deltog nästan 5 000 skolever från mer än 140 skolor. Den arrangerades av Kyrkostyrelsen, Kyrktjänst, Utbildningsstyrelsen, Klasslärarförbundet, Suomen Raamattuopisto (Finska Bibelinstitutet) samt Finlands evangelisk-lutherska Student- och Skolungdomsmission. Också församlingarna deltog i arrangemangen. Denna gång var det skolan Marttilan koulu från Seinäjoki som tog hem segern.

Sedan år 2000 har man arrangerat en finskspråkig psalmkupp under namnet Virsivisa, och målet med den är att uppmuntra skolelever till att sjunga tillsammans och att främja en mångsidig kännedom om den finska psalmtraditionen. Tävlingen Virsivisa arrangeras av Centralen för Församlingarnas Barnarbete i samarbete med Kyrkostyrelsen och Utbildningsstyrelsen. Finalen i Virsivisa 2009 gick av stapeln i Jyväskylä, och Kauhavan virsiveijarit från Kosola skola och Kauhava församling tog hem segern. I tävlingens olika skeden deltog sammanlagt cirka 8 000 skolelever. Den femte omgången av Virsivisa arrangerades 2011 i Åbo domkyrka och 7 000 skolelever deltog. Tävlingen vanns av Virsieleet från Esbo stift.

Kyrkliga kulturpris

Sedan år 1992 har Kyrkostyrelsen årligen delat ut kyrkans kulturpris för en konstnärlig verksamhet eller en kulturgärning av betydelse för det kristna budskapet. Kyrkans kulturpris 2008 delades mellan professor Reijo Pajamo och musiksekreterare Kaija Eerola för deras psalmexpertis. Professor Reijo Pajamo fick erkännande för sitt livsverk som lärare, forskare och främjare av psalmfostran. Kaija Eerola premierades för sitt långvariga arbete för psalmfostran och i synnerhet som en främjare av musikfostran bland barn och unga.

Kyrkans kulturpris 2009 gick till bildkonstnärerna Kuutti Lavonen och Osmo Rauhala som ett erkännande för målningarna i S:t Olofs kyrka i Tyrvis. S:t Olofs kyrka byggdes på 1500-talet och förstördes i en anlagd brand 1997, varefter kyrkan har restaurerats. De bildkonstnärliga målningsarbetena utfördes under åren 2005–2009. Lavonen och Rauhala målade utifrån bildmotiv från 1700-talet 101 arbeten i kyrkan.

Kyrkans kulturpris 2010 beviljades arkitekten och akademikern Juha Leiviskä som ett erkännande för hans långvariga och engagera-

de arbete med att planera kyrkor och andra sakrala rum, där han på ett betydande sätt har förmedlat det kristna budskapet. Juha Leiviskä är en känd arkitekt och formgivare både i Finland och utomlands. Bland de kyrkor han har planerat kan nämnas S:t Thomas kyrka i Uleåborg (1975), Myrbacka kyrka i Vanda (1984), Männistö kyrka i Kuopio (1992) och Baggböle kyrka i Helsingfors (2002). Utomlands har han bland annat ritat det internationella kulturcentret Ad Dar i Betlehem, Palestina (2003). Det senaste av Leiviskäs projekt är Diakonissanstaltens stödda serviceboende Aurorahuset, där de första boende flyttade in i december 2010.

Kyrkans kulturpris 2011 beviljades dansaren och koreografen Tiina Lindfors. Hon fick sitt pris för dansdramat *Passionen* som var en del av Åbos kulturhuvudstadsprogram och som skildrar Jesu lidande. Lindfors ansvarade för *Passionens* regi och koreografi. Kyrkans kulturprisarbetsgrupp ansåg att dramat var en betydande kulturgärning med tanke på det kristna budskapet. Tiina Lindfors är en av de grundande medlemmarna av Dansteater ERI och hon har gjort koreografin till 54 av teaterns verk. Lindfors har också gjort beställningskoreografier för Helsingfors festspel, Finlands Nationalbalett och Estonia-baletten.

Föreningen Kristilliset kustantajat ry (Kristna förläggare) har sedan år 1993 utsett årets kristna bok. Som årets kristna bok kan väljas ett eller flera verk som har skrivits, redigerats eller utförts av en finländsk medborgare och som utkommit efter föregående urvalsprocess, också ett bildverk eller ett skönlitterärt verk kan komma i fråga. Tävlningen är öppen för alla förläggare. Riksdagsledamot Timo Soini valde Tauno Väinöläs verk *Virsikirjamme virret* (Kirjapaja) till årets kristna bok 2008. Väinölä är en hymnolog som har forskat i psalmer under flera decennier. Han är känd för att samla in och sprida kunskap om psalmer och har skrivit om psalmer bland annat i tidningen Kotimaa. Som medlem av psalmbokskommitténs textsektion deltog han i arbetet med den nuvarande finska psalmboken, som togs i bruk år 1987.

Årets kristna bok 2009 var Tuomas Heikkilä och Liisa Suvikumpus *Pyhimyksiä ja paanukattoja – Kulttuuriretkiä Suomen kirkkoihin* (Kirjapaja). Verket ger en inblick i de finska helgonens värld ända från medeltiden till nutid. Verket valdes ut av skådespelaren och sångerskan Ritva Oksanen.

Årets kristna bok år 2010 var Juha Pihkalas och Esko Valtaojas verk *Tiedän uskovani, uskon tietäväni – Keskustelukirjeitä* (Minerva). Redaktör Maarit Tastula utsåg vinnaren i tävlingen. Verket innehåller Pihkalas och Valtaojas korrespondens om bland annat tro och vetenskap, moralens grunder, kyrkan och religionernas betydelse.

Årets kristna bok 2011 var Juha Sihvolas *Maailmankansalaisen uskonto* (Otava). I verket granskas religionsfilosofins kärnfrågor och religionernas ställning i en globaliserad värld. Uppmärksamheten riktas främst mot spänningarna mellan de liberala och konservativa kristna riktningarna, situationen i Mellanöstern, islam och judendomen samt aktuella sexualetiska dispyter. Vinnaren av tävlingen valdes av företagaren Jari Sarasvuo.

Kyrkostyrelsen har varje år sedan 1975 delat ut kyrkans informationspris för förtjänstfull kommunikation som berör det kristna budskapet, kristen kunskap eller livsvärden i enlighet med kristen tro.

Informationspriset år 2008 gick till Jari Sinkkonen, specialläkare i barnpsykiatri och författare. Sinkkonen har genom sin aktiva verksamhet visat hur det i de etablerade medierna ännu finns utrymme för och möjlighet att diskutera samhällseliga värden, såsom barnens ställning i det finländska informationssamhället. Han har i sina böcker och talrika tidningsartiklar lyft fram de utmaningar som barn ställs inför, och i synnerhet pojkar när de växer upp till män.

År 2009 delades inget pris ut. Kyrkans informationspris år 2010 gick till Jaakko Heinimäki. I motiveringarna till priset berömdes Jaakko Heinimäki för att han framträtt mycket i medierna och framhållit kyrkan och det kristna kulturarvet. Han har gjort kyrkan och den kristna tron känd med sin sakkunskap och sitt moderna språkbruk och på ett intressant sätt. Jaakko Heinimäki är författare av facklitteratur, kolumnist och präst och han är bosatt i Helsingfors. Han har bland annat skrivit om helgonlegender, dödssynderna och förhållandet mellan religion och humor. Hösten 2011 beslutade Kyrkostyrelsen att ändra namnet på utmärkelsen till Kyrkans kommunikationspris och beslutet om nästa pris fattas hösten 2012.

Kristna medieförbundet har sedan år 2005 delat ut priset Årets kristna mediegärning som syftar till att främja kännedomen om och uppskattningen av den kristna mediebranschen och de personer som arbetar inom den. Priset tilldelas förtjänstfulla personer, projekt el-

ler aktörer inom branschen. Priset år 2008 gick till pingstvänner-
nas tidning Ristin Voitto (Korsets Seger) för dess rapportering som
undanröjer fördomar. Under 2008 hade tidningen exempelvis lyft fram
ekumeniska frågor mycket synligt. Priset år 2009 tilldelades festivalen
Maata näkyvissä (Land i sikte) som anordnas i Åbo. Erkännandet
gavs för festivalens målmedvetna och fördomsfria sätt att förmedla
kristna värderingar till de unga med hjälp av musik, konst och nya
medier. År 2010 gick utmärkelsen till riksdagsledamot Päivi Räsänen
med anledning av den mediedebatt som uppstod efter Aktuella tvåans
program Homokväll. Priset Årets kristna mediegärning år 2011 gick
till evangelisk-lutherska kyrkans projekt Andligt liv på webben och
det stöd projektet gett kyrkans arbete på internet.

Kyrktjänsts utmärkelse Årets församlingsgärning ändrades år
2007 till Kyrktuppen, som delas ut vartannat år. Kyrktuppen är en
utmärkelse som utifrån inkomna förslag beviljas en församling el-
ler kyrklig organisation som varit på alerten. Utmärkelsen ska i ett
positivt ljus lyfta fram fräscha och värdefulla fenomen eller projekt
inom det kyrkliga fältet. Första gången priset delades ut var på kyr-
kodagarna i Jyväskylä 2009. Priset gick till Lappo domkyrkoförsam-
ling för det paket för nya medlemmar som församlingen utvecklat;
paketet delas ut till alla 15 år fyllda personer som ansluter sig till
Lappo evangelisk-lutherska församling. Paketen har delats ut i Lap-
po sedan början av december 2008 och de innehåller en Bibel vars
utseende kan anpassas, en psalmbok med en bild på Lappo dom-
kyrka, Katekesen, lutherska bönepärlor, ett par sockor stickade av
församlingens frivilliga, en änglatvål, cd:n Ristin salaisuutta pohdin,
ett hängsmycke i form av ett kors, hemkyrkans ljus och en spegel.
Barnfamiljer får också en psalmbok för barn. Kyrktuppen 2011 dela-
des ut på kyrkodagarna i Lahtis till Birkalands församlingars gemen-
sama kampanj "UskonPuhdistus", vars mål var att sprida synen på
församlingen som en gemenskap och i synnerhet att nå ut till unga
vuxna. Prisjuryn berömde särskilt det professionella realiserandet av
kampanjen samt den nya typen av ställningstagande till frågan om
kyrkans medlemmar.

År 2009 inrättade Kyrkans mediestiftelse priset Se till mig...
som delades ut på Barn- och ungdomsfilmfestivalen i Uleåborg, och
som går till bästa finländska barnfilmsregissör som deltar i tävlingen.

Med priset vill man stödja den nationella barn- och ungdomsfilmen samt sporra filmskaparna till att ta upp det kristna ansvaret och de kristna värderingarna. Priset delades ut första gången 2009 och gick då till Dome Karukoski för filmen Förbjuden frukt. Vinnaren utsågs av dokumentärregissören Jean Bitar, som motiverade sitt val med att filmen behandlar religionen, och de känslor och sedvänjor som är förknippade med den, som något som naturligt ingår i familjernas och de ungas vardag. År 2011 gick priset Se till mig... till Iris Härmä för dokumentärfilmen I egen klass. Filmen skildrar den sista våren i en specialklass i ett högstadium i Esbo. Priset motiverades med att filmen förmedlar kärlekens kraft via handlingar på ett sätt som placerar den i den kristna värdegrundens kärna.

Kulturforum

Kultur- och religionsforumet FOKUS rf (före detta Kristliga Kulturförbundet) som grundades 1947 genomför och stöder ekumenisk växelverkan och växelverkan mellan religioner och kulturer, stärker kopplingarna mellan vetenskap, konst och religion samt deltar i den samhälleliga värdediskussionen utifrån ett kristet perspektiv. Sedan 1980 har det anordnats Kulturforumevenemang, som syftar till att väcka olika instansers intresse för att delta i en värdediskussion.

Kulturforumet 2008 anordnades i Tavastehus och där granskades hur identiteten formas i det föränderliga finländska samhället. Rubriken för temat var Peilikuvaa etsimässä – keskusteluja identiteetistä (Att söka sin spegelbild – diskussioner om identitet.) Kulturprogrammet och diskussionerna behandlade frågan ur såväl lokala som nationella perspektiv. Under veckoslutet deltog cirka 1 500 personer i Kulturforumets evenemang. Kulturforumet 2010 anordnades i Åbo och dess tema var Uskonto – kulttuurin kantaja? (Religionen – en kulturbärare?) Under evenemangen diskuterades religionens tillstånd och plats i samhället och temat anknöt till de europeiska kyrkornas temaår för migration 2010.

Reflektion

Församlingarnas musikevenemang har tappat i popularitet, men trots detta samlar de fortsättningsvis ett stort antal människor. Deras styrka ligger i förmågan att nå ut till sådana människor som deltar mindre aktivt i kyrkans övriga verksamhet. Därför bör uppmärksamhet fästas vid den andliga musiktraditionen och i synnerhet vid att mångsidiga musikstilar ska finnas representerade. Det är också viktigt att få fram mer forskningsbaserade fakta om psalmer och andlig musik. Det psalmforskningsprojekt som Kyrkostyrelsen initierat kan ge kunskap om hur andlig musik används och vad den betyder i dag. För att nå ut till större grupper av människor är det också möjligt att anordna fester och evenemang som på andra sätt anknyter till det kristna kulturarvet och värnandet om detta.

6. Fostran

- Konfirmandundervisningen behöll sin starka ställning. Enligt en internationell komparativ undersökning är de unga i Finland ovanligt nöjda med sin konfirmandundervisning och den påverkar också ofta de ungas attityder till kyrka och religion positivt.
- Hjälpedarutbildningen är en hörnsten i ungdomsarbetet i många församlingar. År 2011 engagerade sig nästan 16 000 unga som hjälpledare, vilket svarar mot 30 procent av konfirmandernas åldersklass. I många församlingar finns det fler som vill bli hjälpledare än det finns platser för dem.
- Religiös fostran i hemmen har minskat. I synnerhet unga män ger inte, eller planerar inte att ge, sina barn en religiös fostran.
- Kyrkans samlande verksamhet inom barn- och familjearbetet nådde under redogörelseperioden färre barn än tidigare. Antalet barn i dagklubbarna har minskat betydligt. År 2011 deltog 27 procent av alla 3–5-åringar i dagklubbarna. I söndagsskolan deltog 6 procent av barnen i åldern 4–10 år. Även den samlande verksamheten inom minior- och juniorarbetet har minskat under en längre tid.

6.1 Riktlinjer för fostran

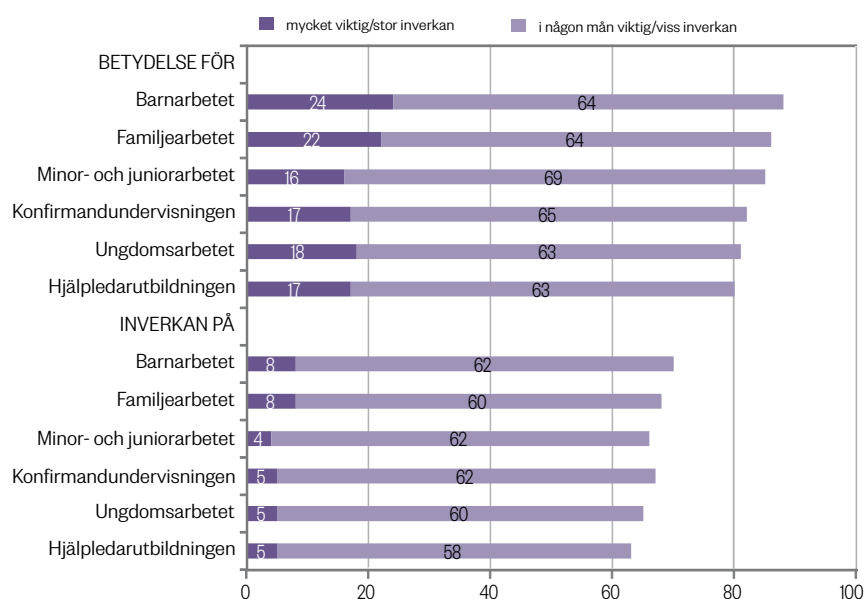
Dopundervisningen utgör den centrala utgångspunkten för kyrkans arbete med barn och ungdomar. Dopet förpliktar till att undervisa i kristendomens grunder. Undervisning i den kristna tron ges till exempel i dagklubbarna, söndagsskolorna och konfirmandundervisningen. Målet för verksamheten är att stödja människans holistiska välbefinnande och utveckling. Nätverk och samarbete med exempelvis läroinrättningar spelar en viktig roll inom det fostrande arbetet.

I strategin *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet* lyfts stödet för andlighet i hemmen fram som ett centralt mål. Strategin uppmanar kyrkan att stödja det andliga livet i hemmen och familjerna i deras vardag, också under svårigheter och konflikter. Viktiga metoder är bland annat att bjuda in familjer till gudstjänster och att uppmuntra föräldrarna till att lära sina barn be aftonbön.

Kyrkans barn- och ungdomsarbets mission, vision och strategi 2010 Gud är. *Livet är nu. Kärleken rör.* utstakade linjerna för kyrkans fostran och i synnerhet arbetet med barn och ungdomar fram till 2010. Enligt strategin är utgångspunkten i kyrkans barn- och ungdomsarbete Guds närvaro i världen och Kristus närvaro i ordet och sakramenten. Verksamhetsidén i kyrkans barn- och ungdomsarbete bygger på missionsbefallningen och barnens evangelium. Genom att arbeta för fostran förmedlar kyrkan de religiösa traditionerna från en generation till en annan och hjälper människor att leva ett meningsfullt liv.

Figur 6.1

Församlingarnas bedömning av hur viktig kyrkans mission, vision och strategi 2010 för barn- och ungdomsarbetet är i relation till den egna församlingens olika verksamhetsformer inom det fostrande arbetet och i vilken mån de påverkat verksamheten.

I församlingarna ansågs strategin för kyrkans barn- och ungdomsarbete allmänt vara viktig åtminstone i någon mån. Mycket viktig för olika arbetsformer ansågs den vara i cirka var femte församling och viktig i någon mån i två av tre församlingar. I färre än var femte församling ansågs den inte alls viktig i relation till olika verksamhetsformer. Allra viktigast ansågs den vara inom arbetet med barn.

De flesta församlingar bedömde att strategin också inverkat på verksamheten. I olika arbetsformer bedömde cirka två av tre församlingar att strategin inverkat i någon mån, i 4–8 procent att den haft stor inverkan. Allra viktigast och mest inflytelserik bedömdes strategin vara inom församlingarnas arbete med barn.

Kyrkans kommitté för fostran och ungdomsarbete beslutade i juni 2010 att starta arbetet med att utstaka riktlinjer för kyrkans fostran och tillsatte i september en arbetsgrupp med uppgift att klarlägga riktlinjerna före utgången av 2011. Arbetsgruppen utgick från strategin *Vår kyrka 2015* och tillämpningen av denna på den grundläggande uppgiften inom kyrkans fostran.

Målet med kyrkans riktlinjer för fostran, *Vår kyrka – vi växer tillsammans. Riktlinjer för fostran i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland fram till 2015*, är att uppdatera ordalydelsen i kyrkans grundläggande uppgift inom fostran, att välja de synvinklar som styr verkställandet av den och utvidga den till att omfatta människor i alla åldrar samt att initiera en gemensam diskussion om tillväxt, fostran och därtill anslutna uppfattningar samt fostrandets teologi i församlingarna och i kyrkan som helhet.

Det nya är att fostran utformas i ord ur växandets, inte ur fostrarens eller organisationens perspektiv, och att även vuxnas rätt att få stöd för sin utveckling lyfts fram. I bakgrunden framhävs en holistisk människouppfattning där andlig tillväxt inte betraktas som ett separat fenomen och där individen ges stöd för att växa som individ, inte för att bli något. Målet att stödja tillväxten är alltid bundet till individen, gruppen, tidpunkten och platsen, och därför togs inget separat mål in i riktlinjerna. De teman som valdes för dessa är dop, gemenskap, delaktighet, trygghet och levnadslöpp. Riktlinjerna framhäver att fostran är en av kyrkans grundläggande uppgifter som ska implementeras i församlingens alla arbetsformer.

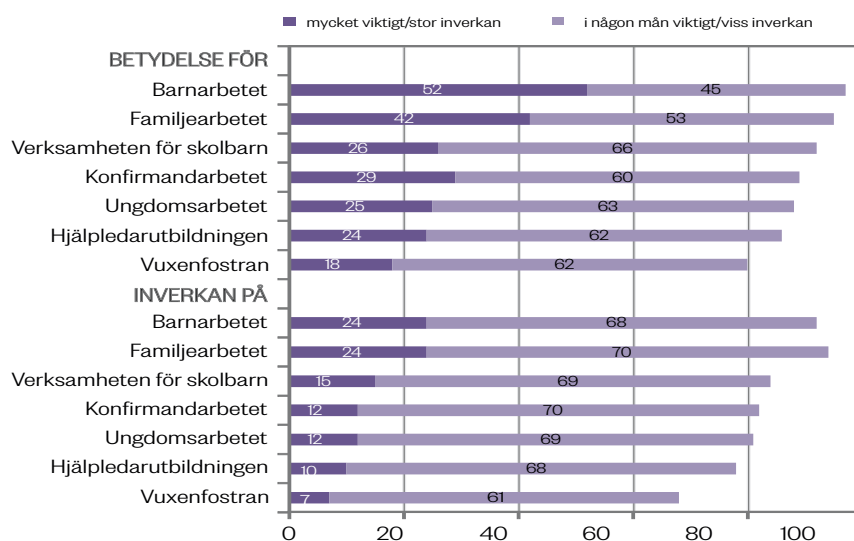
Helig är evangelisk-lutherska kyrkans gemensamma prioritets-

område 2010–2012. Det uppmuntrar till att uppleva det heliga och leva ett ansvarsfullt liv. Prioritetsområdet är en del av strategin *Vår kyrka*. Avsikten med prioritetsområdet är att uppmuntra människor att söka och närma sig det heliga, stärka den kristna tron och livsstilen och främja skapelsens välfärd.

Prioritetsområdet *Helig* bedömdes som viktigt av församlingarnas olika arbetsområden inom fostran. I arbetet med barn ansåg rentav hälften av församlingarna att det är mycket viktigt, och i de andra verksamhetsformerna vanligen minst en fjärdedel. Dessutom ansåg 45–66 procent av församlingarna att prioritetsområdet är ganska viktigt i relation till de olika arbetsformerna. Man bedömde att det också har haft konkret inverkan. Allra mest bedömdes prioritetsområdet ha inverkat på arbetet med barn, där endast färre än var tionde församling ansåg att prioritetsområdet inte haft någon inverkan alls. I var fjärde församling bedömdes prioritetsområdet ha inverkat mycket på arbetet med barn och i två av tre församlingar bedömdes det ha inverkat i någon mån. Även i de andra verksamhetsformerna ansåg en klar majoritet av församlingarna att prioritetsområdet haft inverkan.

Figur 6.2

Betydelsen av prioritetsområdet Helig och dess inverkan på de olika verksamhetsformerna inom församlingarnas fostrande arbete.

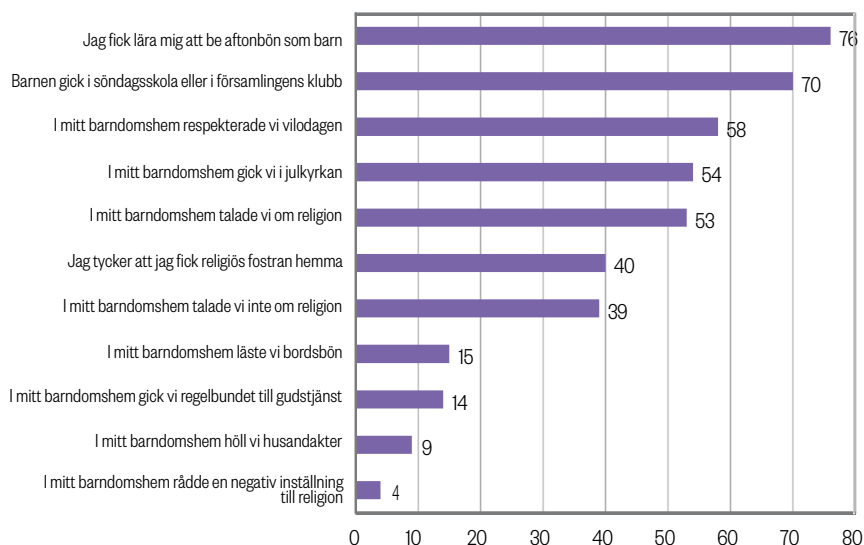

Tjejer och killar – Vacker i Guds ögon var fokus i kyrkans fostrande arbete 2006–2008. I arbetet med detta prioriteringsområde ville man uppmäna till insikt om vad det innebär att leva och växa upp som flicka och pojke i dagens finländska samhälle.

I och med den nya ungdomslagen genomförde Undervisningsministeriet sitt första utvecklingsprogram för barn- och ungdomsarbetet (2007–2011). Kyrkan var en av nätverksaktörerna i programarbetet. Målen för den politiska styrningen överensstämde i många avseenden med målen för kyrkans ungdomsarbete.

Figur 6.3

Finländarnas syn på religiös fostran i barndomshemmet. Andelen personer som svarade "ja" på de olika punkterna. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 919 (%).

Flera undersökningar under redogörelseperioden visade, liksom tidigare undersökningar, att religiös fostran har minskat i hemmen. Av alla som svarade på enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* berättade 40 procent att de fått en religiös fostran hemma. Av 15–24-åringarna hade endast var femte (21 %) fått det, av de 65 år fyllda över hälften (52 %). Av alla som svarade hade 76 procent lärt sig be aftonbön hemma. Av de 65 år fyllda hade nästan 90 procent lärt sig be afton-

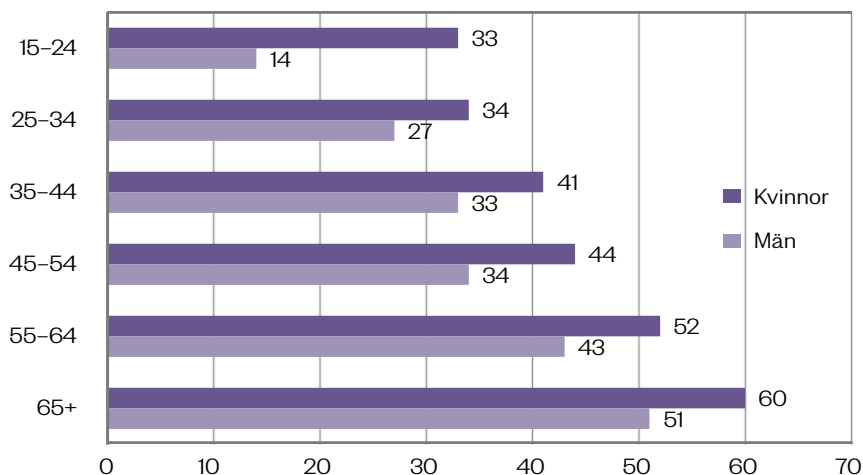
bön hemma, av under 25-åringarna drygt hälften (55 %). Även helgandet av vilodagen har minskat avsevärt. Av de 65 år fyllda uppgav fyra av fem att vilodagen helgats i hemmet, av de unga endast var fjärde. Av alla som svarade uppgav över hälften att vilodagen respekterats i hemmet.

Man talar också mindre om religion i hemmen än förr. Av alla som svarade uppgav hälften att man talat om religion hemma. Av de 65 år fyllda gällde detta två av tre, men av under 25-åringarna 40 procent. Av de unga uppgav över hälften (56 %) att religion inte tagits upp överhuvudtaget i deras barndomshem. Motsvarande andel av de 65 år fyllda var en fjärdedel.

Samma förändring kan skönjas när det gäller frågan om man gett eller planerar att ge sina egna barn en religiös fostran (se figur 6.4). Ju yngre åldersklass, desto mindre var andelen personer som vill ge barnen en religiös fostran. Här framgår också en tydlig skillnad mellan könen. Unga män är exceptionellt ovilliga att ge sina barn en religiös fostran. Av männen i åldern 15–24 år sade sig endast 14 procent vilja ge sina barn en religiös fostran, av kvinnorna var tredje. Av 65 år fyllda män var andelen hälften och av kvinnorna nästan två av tre.

Figur 6.4

Om du själv har eller någon gång kommer att få barn, har du gett/vill du ge dem en religiös fostran? Andelen "ja"-svar. Gallup Ecclesiastica 2011, N=4 859.

6.2 Kyrkans barn- och familjearbete

Med kyrkans barn- och familjearbete avses den sektor inom kyrkans fostrande arbete som församlingarna genomför med barn under skolåldern och deras familjer.

Barn- och familjearbetet styrs nationellt av grunderna för planen för småbarnsfostran (VASU). Dessa utgår från de nationella riktlinjerna för småbarnsfostran som godkänts av statsrådet och som inkluderar de centrala principerna och utvecklingsområdena för den småbarnsfostran som ordnas och övervakas av samhället. Principerna ingår också i kyrkans dokument för utveckling av barn- och familjearbetet, *Med barnet*, som publicerades 2008. Dokumentet består av två delar: Utvecklingsplanen för kyrkans barn- och familjearbete är ett sammandrag som i korthet presenterar kyrkans barn- och familjearbete och prioriteringarna i utvecklingen av arbetet. Planen är avsedd för föräldrar och församlingarnas förtroendevalda och samarbetspartner.

Det mer omfattande *Utvecklingsdokumentet för kyrkans barn- och familjearbete* riktar sig främst till församlingarnas anställda och utbildningsaktörerna. I dokumentet breddas och fördjupas de områden som nämns i broschyren och här presenteras utvecklingsmål för de olika verksamhetsformerna inom barn- och familjearbetet. I arbetet med barn ansågs dokumentet vanligen ganska viktigt (59 % av församlingarna) eller viktigt (29 %). De flesta församlingar bedömde att det också inverkat på verksamheten (68 % viss inverkan, 17 % stor). I var femte församling (20 %) hade man också utarbetat en egen utvecklingsplan för barn- och familjearbetet.

Enligt en enkät om barns utslagning, som genomfördes av Kyrkostyrelsens verksamhetsavdelning under redogörelseperioden, behöver de anställda i kyrkans barn- och familjearbete utbildning och verksamhetsmodeller i sitt arbete särskilt när det gäller tidigt ingripande. Enligt deras erfarenhet har utslagningen bland barn ökat och detta syns också i församlingens verksamhet.

Dagklubbar

I dagklubbarna deltog år 2011 totalt cirka 48 500 barn, vilket svarar mot 27 procent av 3–5-åringarna (36 % år 2007). Antalet dag-

klubbsbarn minskade med 21 procent under redogörelseperioden. Samtidigt växte ändå åldersklasserna i och med nativitetsökningen med cirka tre procent.

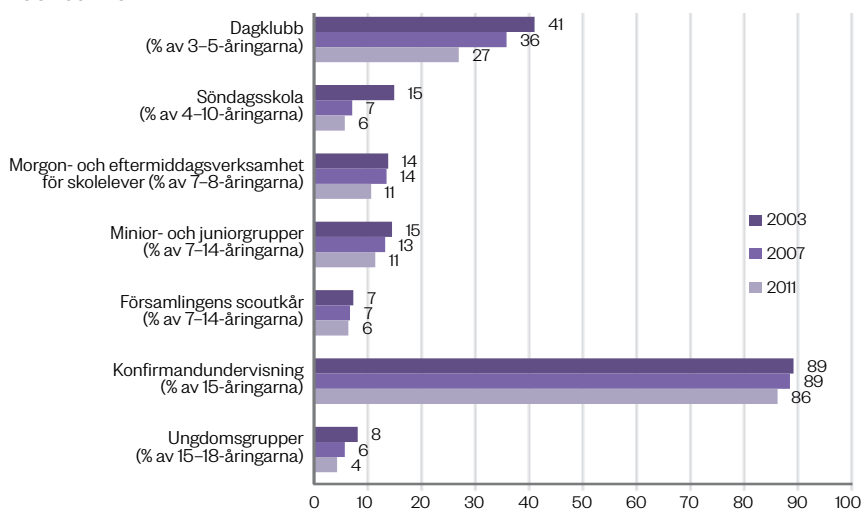
Dagklubbsarbetet har i flera decennier utgjort styrkan i kyrkans arbete med barn. Antalet dagklubbsbarn har ändå minskat, i synnerhet sedan mitten av 1990-talet. År 1995 deltog 58 procent av barnen i församlingens dagklubbar. Antalet dagklubbsbarn minskade i synnerhet i och med att den kommunala dagvårdsrätten utvidgades. Eftersom en allt mindre del av barnen vårdas hemma har allt färre barn praktiska möjligheter att delta i församlingens dagklubbar. I och med att den avgiftsfria förskoleundervisningen trädde i kraft 2003 minskade antalet sexåringar i dagklubbarna kraftigt och dagklubbsarbetets främsta målgrupp blev 3–5-åringar i stället för tidigare 4–6-åringar. Av dagklubbsbarnen var 52 procent flickor och tre av fyra i hemvård, resten vanligen i familjedagvård (14 %).

Inom ramen för dagklubbsarbetet anordnas också olika evenemang, bland annat föräldrakvällar och fester i dagklubbsarbetets regi. Antalet evenemang och deltagare har halverats under redogörelseperioden. Under år 2011 hölls 3 000 evenemang i församlingarna (6 500 år 2007) som samlade 150 000 deltagare (305 000 år 2007). Läger och utflykter i dagklubbsarbetet och deltagarantalet i dessa har likaså minskat kraftigt under redogörelseperioden. År 2011 arrangerade dagklubbsarbetet totalt 1 400 utflykter och i dem deltog nästan 28 000 barn. I dagklubbsarbetets läger deltog 4 000 personer. Antalet utflykter minskade med en tredjedel och antalet utflyktsdeltagare med nästan hälften. Antalet läger halverades och antalet lägerdeltagare minskade med över 60 procent.

Inom ramen för dagklubbsarbetet hölls sammanlagt 2 800 föräldraevenemang som samlade 16 000 deltagare. Föräldrakvarter, samtal om fostran med dagklubbsbarnens föräldrar, har blivit allt vanligare i församlingarna. I tre av fyra församlingar ordnades föräldrakvarter åtminstone vid behov, i var fjärde församling för alla föräldrar till dagklubbsbarn.

Figur 6.5

Deltagandet i verksamheten inom kyrkans fostrande arbete och ungdomsarbete 2003, 2007 och 2011.*

*Siffrorna för söndagsskolarbetet 2003 är inte helt jämförbara. Efter 2005 har söndagsskolor i daghemmen inte längre införts i statistiken över söndagsskolorna, utan som de anställdas besök i dagvården.

Söndagsskola

Söndagsskolan är en verksamhet som församlingen ordnar för små barn och barn i skolåldern. Den har karaktären av både klubb och gudstjänst. Söndagsskolan kallas därför ibland för barnens kyrka. Söndagsskolorna samlas varje vecka på söndagarna eller någon vardag. Även föräldrarna till små barn är välkomna till söndagsskolan.

I söndagsskolorna deltog år 2011 sammanlagt drygt 23 000 barn. Detta motsvarar 5,7 procent av 5–11-åringarna. Det totala antalet söndagsskolgrupper var 1 300. Antalet grupper minskade med 20 procent under redogörelseperioden och antalet söndagsskolbarn med 18 procent. Antalet barn i söndagsskolorna har länge visat en sjunkande trend, men exakta siffror för minskningen kan inte presenteras för en längre period, eftersom statistikföringen av söndagsskolorna ändrades vid ingången av 2005. Söndagsskolan är alltid församlingens egen verksamhet och kan inte genomföras i dagvården. Termen ”daghemssöndagsskola” används därför inte längre och

rekommenderas inte heller. Samarbete med dagvården (religiös fosteran) statistikförs som de anställdas besök i dagvården. År 2011 gjorde församlingarnas anställda totalt nästan 17 000 besök i dagvården. (Sammanlagt gjorde de anställda i barn- och ungdomsarbetet över 75 000 besök: 43 000 i skolor, 17 000 i dagvården, 11 000 i hemmen och 5 000 på andra platser.)

Söndagsskolorna samlades fortsättningsvis vanligen på traditionellt sätt på söndagar, även om antalet grupper som samlades på andra dagar hade ökat. Av grupperna samlades 63 procent på söndagar (73 % år 2007).

Söndagsskollärarna är vanligen frivilliga. År 2011 fanns det 3 300 frivilliga söndagsskollärare, av vilka 80 procent kvinnor. Antalet frivilliga har minskat med drygt en femtedel under redogörelseperioden.

Samordnandet av söndagsskolarbetet har i de flesta församlingar inkluderats i någon annan anställds uppgifter. I cirka 65 procent av församlingarna samordnades söndagsskolarbetet på detta sätt. Endast i två procent fanns en heltidsanställd söndagsskolsekreterare (4 % år 2007) och i var tionde församling en deltidsanställd eller en anställd med tjänsten som bisyssla. I var tionde församling sköttes samordnandet av en frivillig eller arvodesanställd medhjälpare. I 16 procent av församlingarna hade ingen tilldelats uppgiften att samordna söndagsskolarbetet.

Övrig verksamhet inom barn- och familjearbetet

Allt flera församlingar skickade födelsedagskort till småbarnen. I nästan två av tre församlingar (63 %) skickades födelsedagskort till hela åldersklassen, vanligen 1–4-åringarna eller 1–5-åringarna (57 % år 2007). I 14 procent av församlingarna skickades kort till en del av åldersklassen. Fler än var tredje församling (39 %) skickade en inbjudan till dagklubben till hela åldersklassen, 15 procent till en del av åldersklassen. Antalet sammankomster dit hela åldersklassen inbjöds ökade under redogörelseperioden. Varannan församling (51 %) ordnade sammankomster för hela åldersklassen, då motsvarande andel vid slutet av föregående redogörelseperiod var bara var tredje. Två procent av församlingarna donerade material på teckenspråk till behövande. 65 procent av församlingarna samarbetade med

rådgivningarna (70 % år 2007), 21 procent regelbundet, 47 procent sporadiskt.

En betydande del av församlingarnas barn- och familjearbete genomförs i samarbete med kommunens aktörer inom småbarnsfostran. Församlingarna höll aktivt kontakt med småbarnsfostran i samhället, både inom dagvården och inom förskoleundervisningen. Religiös och etisk fostran är i princip en lagstadgad del av det fostrande arbetet inom dagvården. I dagvården är den religiösa fostran allmänbildande till sin karaktär, så att så många som möjligt ska kunna delta. Merparten av församlingarna hade någon form av samarbete med samhällets småbarnsfostran och dagvård. Kontakterna hade formen av besök, morgonsamlingar och gudstjänster samt materialhjälp och gemensamma kurser.

De aktivaste kontakterna hade man med daghemmen. Majoriteten av församlingarna (86 %) ordnade morgonsamlingar och andakter i daghemmen, 59 procent i familjedagvården. De flesta församlingarna ordnade också gudstjänster och kyrkobesök för daghemmen och familjedagvården. I 79 procent av församlingarna ordnades gudstjänster för daghemmen och i 68 procent kyrkobesök. Nästan lika många församlingar ordnade också gudstjänster (72 %) och kyrkobesök (50 %) för barnen i familjedagvård. Varannan församling erbjöd daghemmen materialstöd och var tredje erbjöd detta stöd till familjedagvården. Församlingarnas materialstöd till den kommunala småbarnsfostran har ökat avsevärt under redogörelseperioden. I var femte församling arrangerades utbildning för daghemmens och familjedagvårdens personal.

Nästan var tredje församling erbjöd daghemmen mentorverksamhet, 16 procent familjedagvården. Mentorverksamheten har tydligt ökat sedan föregående redogörelseperiod, då sådan genomfördes i endast 13 procent av församlingarna. Utgångspunkten för mentorverksamheten inom religiös fostran är att dagvårdens egen personal har hand om fostran och vid behov får stöd för denna uppgift av församlingen. Mentorskapet upplevs som en ömsesidig samtalsrelation där man delar erfarenheter och synpunkter. Relationen bygger på förtroende, öppenhet och engagemang. Målet med mentorskapet är att stödja den pedagogiska idén och de religionspedagogiska aspekterna samt den dagliga verksamheten. Förutom med daghemmen

och familjedagvården samarbetade cirka var fjärde församling också med det öppna barn- och familjearbetet (lekverksamheten) (se även kapitel 6.10 Samhällets religiösa fostran).

I 84 procent av församlingarna hade kontakterna till aktörerna inom kommunal småbarnsfostran vid arbetsfördelningen tilldelats en viss anställd i församlingen. Vanligen hade ansvaret ålagts barnarbetsledaren (38 %) (se även kapitel 6.10 Samhällets religiösa fostran).

Familjearbete

Kyrkans strategi för barn- och ungdomsarbetet 2010 betonade stödet för familjen. Att förmedla den kristna traditionen och stärka kyrkotillhörigheten är viktigt i all fostran som utförs inom kyrkan.

Familjeklubbarna samlar barnen och de vuxna som har hand om dem. Mammor, pappor, mor- och farföräldrar och familjedagvårdare deltar i klubbarna. I vuxen-barnklubbarna samtalar de vuxna vanligen sinsemellan en del av klubbtiden. Diskussionerna kan gälla till exempel något visst tema. Barnen har under tiden egna aktiviteter. I de öppna klubbarna är vuxna och barn tillsammans hela tiden. Deltagarna kan också indelas i mindre grupper. I samband med familjeklubbarna hålls en andakt.

I församlingarnas familjeklubbar statistikfördes 1,19 miljoner besök år 2011, vilket är lika många som år 2007. Familjeklubbarna samlades 49 600 gånger, en ökning på fyra procent från år 2007.

Klubbverksamheten inom församlingarnas familjearbete går under namnet familjeklubb i de flesta församlingar (57 % av församlingarna, 60 % år 2007). I sex procent av församlingarna kallas de öppna klubbar (10 % år 2007). Många församlingar har klubbar med olika namn. Andra namn är bland annat förälder-barnklubb, mamma-barnklubb, babyklubb, knatteklubb och familjekafé.

I var tredje församling (33 %) fanns ett team för familjearbetet. Andelen har hållits på samma nivå sedan föregående fyraårsperiod. Vid sidan av klubbar ordnar församlingarna inom ramen för familjearbetet också läger, utflykter och evenemang för familjer. (Läs mer om församlingarnas familjearbete i kapitel 7.2 Familjerådgivning och familjearbete.)

6.3 Minior- och juniorverksamhet

Kyrkans arbete med barn i skolåldern är en mångsidig helhet som bland annat består av klubbar, utflykter, läger, mångsidigt nätverks- och skolsamarbete, scoutverksamhet och enskilda evenemang eller temadagar såsom tioårskalas. Samarbetet med skolorna är en viktig del av verksamheten. Målgruppen är 7–14-åringar.

Utarbetandet av ett utvecklingsdokument för minior- och juniorverksamheten inleddes 2010. Målet med utvecklingsdokumentet är att dra upp linjer för och utveckla församlingarnas verksamhet för denna åldersgrupp så att den kan svara mot framtida utmaningar. Dokumentet är det första i sitt slag och det färdigställs under 2012.

Den samlande verksamheten inom kyrkans minior- och juniorarbete, dvs. klubbar, läger och utflykter, har visat en avtagande tendens i redan 30 år. Vid sidan av denna verksamhet har skolsamarbetet blivit viktigare och fått nya, varierande former. Grundelementen i samarbetet är morgonsamlingar, lektionsbesök, skolfadderverksamhet, lägerskolor, skolgudstjänster och andra verksamhetsformer såsom evenemang, temadagar, projekt, grupper, konserter, läsförhör och kurser. Även Utbildningsstyrelsens projekt för utveckling av skolornas klubbverksamhet har ökat denna verksamhet i skolorna och erbjudit församlingarna nya samarbetsmöjligheter. År 2010 var församlingarna den tredje största serviceproducenten från den tredje sektorn i klubbverksamheten i skolorna. Utöver dessa verksamhetsformer ordnas ofta enskilda evenemang inom arbetet med barn i skolåldern. Även familjeinriktade arbetsmetoder har blivit vanligare. Gemensamma utflykter, läger, klubbar och evenemangsdagar har ordnats för vuxna och barn.

Internet har blivit en allt viktigare verksamhetsmiljö för flickor och pojkar. Kyrkostyrelsens projekt Andligt liv på webben har utbildat församlingsanställda i att möta pojkar och flickor inte bara i församlingshemmet och skolan, utan också på webben. Ändringen i verksamhetsmiljön ledde också till att den traditionella tidningen *JiiPee* (tidigare *JokaPoika*) slutade tryckas efter årsskiftet 2011–2012 och därefter blev ett webbmedium där pojkar och flickor själva kan delta i debatter och tävlingar och också skriva artiklar.

Frivilliga klubbledare gör en betydande insats i ledningen av klubbarna. År 2011 hade församlingarna nästan 14 000 frivilliga minior-, junior- och scoutledare.

Morgon- och eftermiddagsverksamhet

I enlighet med lagen om grundläggande utbildning är morgon- och eftermiddagsverksamheten för skolelever avsedd för elever i årskurs 1 och 2 samt för specialelever i alla årskurser. Kommunerna har det övergripande ansvaret för verksamheten. De kan ordna morgon- och eftermiddagsverksamhet själva eller i samarbete med andra kommuner eller köpa tjänsterna från till exempel olika organisationer. Kommunerna har dock ingen skyldighet att erbjuda denna verksamhet.

Varannan församling ordnade morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever, antingen självständigt (21 % av församlingarna) eller med kommunen som samordnare (29 % av församlingarna). I 73 procent av församlingarna samlades klubbarna dagligen (74 % år 2007), och i synnerhet i små församlingar också mer sällan. Var femte klubb samlades bara en eller två dagar i veckan, åtta procent tre eller fyra dagar.

I församlingarnas morgon- och eftermiddagsverksamhet deltog år 2011 sammanlagt 12 400 barn. Antalet barn minskade med 21 procent under redogörelseperioden. Detta motsvarar 10,6 procent av 7–8-åringarna (13,5 % år 2007). Antalet grupper uppgick till 536, en minskning med 26 procent under redogörelseperioden.

Gruppverksamhet för barn i skolålder

I minior- och juniorklubbarna deltog år 2011 sammanlagt 53 400 barn. Andelen pojkar (47 %) var nästan lika stor som andelen flickor. Av klubbledarna var däremot 71 procent kvinnor. Antalet minior- och juniorledare uppgick totalt till över 7 300 personer.

I minior- och juniorklubbarna deltog totalt 11,4 procent av 7–14-åringarna (13,2 % år 2007). Antalet klubbar minskade med 16 procent under redogörelseperioden och antalet deltagare med 18 procent. Allt som allt samlades 4 400 klubbar, vilket svarar mot 10 grupper per församling. Trots det minskade gruppantalet är antalet klubbar per församling lika stort som för fyra år sedan, eftersom antalet församlingar minskat.

För miniorer och juniorer ordnar församlingarna också ofta olika slags öppna klubbar, som vanligen inte har egentliga medlemmar, utan fungerar enligt principen för ungdomskvällar eller öppet hus-kvällar.

I största delen av församlingarna ordnades särskild utbildning för klubbledarna. I varannan församling ordnades utbildningen av den egna församlingen ensam, i var tredje (34 %) i samarbete med en annan församling och i tre procent i samarbete med en organisation. Endast 13 procent av församlingarna hade ingen klubbledarutbildning.

Scouting

I scoutverksamheten i Finland deltog 60 000 scouter år 2011. Cirka hälften av scouterna hör till församlingarnas scoutkårer. Församlingarnas scoutverksamhet omfattar såväl barn i skolåldern som unga. Ofta medverkar också unga vuxna i verksamheten.

År 2011 hade församlingarna 3 100 scoutgrupper med 6 600 ledare och 29 700 scouter. Antalet scoutgrupper i församlingarna minskade under redogörelseperioden med 15 procent och gruppdeltagarna med 10 procent. Minskningen i scoutverksamheten beror dels på att ålderklasserna minskat, dels på bristen på ledare. Man har inte kunnat rekrytera tillräckligt med frivilliga ledare överallt. Av scoutledarna i församlingarna var 64 procent kvinnor. I församlingarnas scoutkårer deltog inalles 6,4 procent av åldersklassen 7–14 år. Andelen var nästan densamma år 2007 (6,7 %).

Scouternas förnyade scoutprogram infördes hösten 2008 och samma år godkändes en ny stadga för Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry. Ett samarbetsavtal ingicks mellan Finlands Scouter och evangelisk-lutherska kyrkan. Avtalet trädde i kraft i början av 2009. Syftet med avtalet är att främja religiös fostran inom Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry:s verksamhet. Föreningens medlemmar erbjuder religiös fostran enligt deras samfunds bekännelse. Genom samarbetsavtalet främjas scouting som en av formerna för de evangelisk-lutherska församlingarnas barn- och ungdomsarbete.

År 2010 firade scoutrörelsen i Finland 100-årsjubileum. Då ordnades också scouternas storläger Kilke som samlade över 10 000 deltagare. På Kilke fanns en lägerförsamling som leddes av frivilliga och som ansvarade för lägrets gudstjänster och andliga program.

Under redogörelseperioden har allt fler församlingar utsett en Frans, dvs. en anställd med ansvar för församlingens scouting. Informationslistan över dessa anställda omfattar för närvarande över 120 personer. Kyrkostyrelsens fransgrupp och stiftens fransmästare har gett stöd åt fransarna och församlingarnas arbete i scoutkåren. Arbetet med att förnya handboken för församlingarnas scouting inleddes 2011.

Inom ramen för scoutingen ordnades år 2011 sammanlagt 3 500 utflykter som samlade 38 000 deltagare. Antalet utflykter och deltagare minskade klart under redogörelseperioden. I de 4 500 utflykter som ordnades under föregående fyraårsperiod deltog sammanlagt 50 000 personer. Det hölls 1 400 läger (1 500 år 2007) och antalet deltagare uppgick till 29 000 (30 000 år 2007).

Övrig verksamhet för barn i skolåldern

Utflykter och läger samlar en stor del av miniorernas och juniorernas åldersklasser. År 2011 hölls över 5 000 läger inom arbetet bland barn i minior- och juniorålder som samlade 57 000 barn (64 000 år 2007). Deltagarantalet minskade med 17 procent. Minskningen beror delvis på att åldersklasserna var mindre. Det hölls 2 200 läger och antalet lägerdygn uppgick till 5 000. Inom detta arbete ordnades 1 000 utflykter som samlade 18 000 deltagare. Antalet utflykter bibehölls oförändrat under redogörelseperioden, medan antalet deltagare minskade klart (–44 %). Av de läger som hölls under redogörelseperioden var det största storlägret Syke för 10–14-åriga flickor och pojkar sommaren 2011. Syke samlade omkring 2 000 deltagare.

Flickornas och pojkarnas delaktighet har utvecklats via olika projekt. Åren 2010–2011 genomfördes projektet Sedd och hörd, som hade direkta paralleller till stärkandet av delaktigheten. Som ett resultat av projektet utarbetades bland annat kriterier för en barnvänlig församling och församlingarnas barnombud började få utbildning. Dessutom bereddes ett förslag till lagändring för kyrkomötet i syfte att införa barnkonsekvensanalys i kyrkans beslutsfattande. Med denna lagändring och de därtill anslutna instruktionerna syftar man till att stärka under 18-åriga församlingsmedlemmars möjligheter att påverka i församlingarnas beslutssystem.

6.4 Konfirmandundervisning

Konfirmandundervisningen var nästan lika populär under redogörelseperioden som tidigare. År 2011 deltog 53 400 unga i konfirmandundervisningen, vilket svarar mot 86,2 procent av 15-åringarna (88,5 % år 2007). Den lutherska kyrkans konfirmandundervisning har inte motsvarande ställning i något annat land. År 2011 deltog 32 procent av de unga i konfirmandundervisningen i Sverige (45 % av kyrkans medlemmar), 65 procent i Norge och 73 procent i Danmark.

Allra aktivast deltog de unga i konfirmandundervisningen i Uleåborgs stift, där antalet konfirmander svarade mot hela 95 procent av 15-åringarna. I Borgå, Åbo och S:t Michels stift deltog 89 procent i konfirmandundervisningen. I Lappo, Kuopio och Tammerfors stift var andelen 88 procent och i Esbo stift 84 procent av 15-åringarna. I Helsingfors stift var deltagandet i konfirmandundervisningen på en klart lägre nivå än i de andra stiften; antalet konfirmander svarade mot 70 procent av åldersklassen 15 åringar.

När man granskar deltagarantalen ska man beakta att de också inkluderar konfirmander som inte är 15 år. Med finns också unga som skjutit fram konfirmandundervisningen med ett eller två år, vuxna som deltar privat och värnpliktiga. År 2011 var 96,2 procent av konfirmanderna 14–15 år. 1,9 procent var ett eller två år äldre, och likaså 1,9 procent var 18-åringar och äldre. Konfirmandundervisningen nådde 83,0 procent av alla som fyllde 15 under året. När även äldre personer som deltog i konfirmandundervisningen räknas med nådde den 86,2 procent av finländarna.

Den åldersklass som deltog i konfirmandundervisningen 2011 var exceptionellt liten. Åldersklassen 1996 födda var fyra procent mindre än åldersklassen 1995 födda och sju procent mindre än åldersklassen 1994 födda. Under de närmaste åren kommer åldersklasserna att minska ytterligare, i fem år. Under redogörelseperioden minskade antalet konfirmander totalt med 8,4 procent. Allra mest minskade antalet i Helsingfors (–17 %), Kuopio (–14 %), Lappo (–13 %) och S:t Michels (–13 %) stift.

Det är fortfarande något fler som börjar i konfirmandundervisningen än som slutför den. År 2011 avbröt 1,4 procent av alla som började i konfirmandundervisningen. Nästan alla som slutför konfirmandundervisningen blir konfirmerade (99,7 %).

Största delen av dem som deltar i konfirmandundervisningen som vuxna gör det enskilt. Antalet vuxengrupper var 77, och i dem deltog 222 vuxna. Detta innebär alltså i genomsnitt tre vuxna per grupp. År 2011 slutförde nästan 800 personer konfirmandundervisningen som enskild undervisning. Antalet vuxna konfirmander har minskat något. År 2007 slutförde över 1 000 vuxna konfirmandundervisningen enskilt och 260 personer deltog i grupperna för vuxna.

Särskild konfirmandundervisning för utvecklingsstörda ordnades i nio procent av församlingarna, och i den deltog 157 personer. Särskild konfirmandundervisning för autister eller dysfatiker ordnades i fem församlingar. Särskilda konfirmandgrupper för invandrare fanns i åtta församlingar.

I samband med konfirmandundervisningen ansluter sig en betydande mängd unga till kyrkan. År 2011 inträdde cirka 1 300 12–17-åringar i kyrkan. Av dem döptes 928. Antalet har minskat under redogörelseperioden. År 2007 inträdde nästan 1 900 unga i kyrkan i samband med konfirmandundervisningen och över 1 100 döptes.

Av konfirmanderna deltog 11,5 procent, totalt nästan 6 200, i konfirmandundervisningen utanför den egna församlingen. En del av dem deltog i konfirmandundervisningen i någon annan lokal församling än den egna och en del inom olika organisationer. Antalet och andelen har inte förändrats under redogörelseperioden. Den största gruppen bland dem som slutförde konfirmandundervisningen någon annanstans var unga som deltog i konfirmandundervisningen inom gammellaestadianska Centralföreningen för fridsföreningarna i Finland. År 2011 deltog nästan 1 900 unga i föreningens konfirmandundervisning (nästan 1 800 år 2007), vilket svarar mot 3,5 procent av konfirmanderna.

Konfirmationsläger var den överlägset populäraste formen av konfirmandundervisning. Av de unga deltog 92 procent i sådan konfirmandundervisning där merparten av undervisningen förlades till ett läger. Sex procent av de unga deltog i dagundervisning och en

procent i kvällsundervisning. I konfirmandundervisningen för vuxna deltog en halv procent. Lägerkonfirmandernas andel ökade med nästan en procentenhet under redogörelseperioden. Konfirmationsläger blev vanliga i församlingarna i synnerhet under 1970- och 1980-talet. År 1990 fanns det redan 81 procent lägerkonfirmander och år 2000 var andelen 89 procent. Samtidigt har andelen konfirmander i kvälls- och dagundervisningen minskat. År 1980 deltog 12 procent av konfirmanderna i dagundervisning och sju procent i kvällsundervisning.

Enligt en internationell undersökning kring konfirmandundervisningen i sju länder 2007–2008 är konfirmationslägren den absoluta styrkan i konfirmandundervisningen i Finland. De unga i Finland är exceptionellt nöjda med sin konfirmandundervisning och den inverkar positivt på deras förhållande till kyrkan. Lägren i Finland är vanligen sju eller åtta dagar långa. Resultaten visar att konfirmandundervisningens längd förklarar varför de unga upplever den som positiv och också varför den har inverkan. Typiskt är att ju längre läger, desto nöjdare är de unga med det och desto fler positiva effekter har det (se Innanen, Tapani & Niemelä, Kati (toim.): *Rippikoulun todellisuus*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107, 2009).

Konfirmandundervisningen i Finland har utvecklats exceptionellt kundinriktat, utifrån praxis som befunnits god i församlingarna. Konfirmandundervisningen har ett bra rykte bland de unga, som i regel deltar med iver och ser den som en del av ungdomskulturen. Konfirmandundervisningens exceptionellt stora popularitet i Finland förklaras också av de rättigheter den ger. Till skillnad från det övriga Norden är konfirmandundervisningen hos oss en förutsättning för kyrklig vigsel.

En följdstudie bland unga som genomgick konfirmandundervisning i Tammerfors för tio år sedan visar att den har en central betydelse för förhållandet till kyrkan i vuxen ålder. Ännu i 25 års ålder bedömde de unga vuxna att konfirmandundervisningen varit den viktigaste enskilda faktorn som påverkat deras religiösa tänkande. Näst viktigast ansågs religionsundervisningen i skolan och därpå viktigast det egna hemmets inflytande.

Under redogörelseperioden genomfördes också ett omfattande nationellt forskningsprojekt kring temat unga, konfirmandundervisning och verklighet (Nuoret, rippikoulu ja todellisuus). Till detta forskningskoncept anknöt en undersökning av undervisningspraxis.

Projektet visade att den finländska konfirmandundervisningen är mer lärarcentrerad än i andra länder. Även om kontexten i lägerförhållanden möjliggör mångsidiga metoder, tillämpas tämligen ofta traditionell, föreläsande undervisning.

I församlingarna betraktas konfirmandundervisningen som en gemensam angelägenhet för hela familjen. År 2011 arrangerades över 2 200 föräldrasammankomster i samband med konfirmandundervisningen. Eftersom antalet grupper totalt uppgick till nästan 2 400 betyder det nästan en sammankomst per grupp. Sammankomsterna hade över 61 000 deltagare. Av församlingarna uppgav 75 procent att de alltid ordnar sammankomster i början av konfirmandundervisningen och lika många (74 %) under undervisningens lopp. År 2007 var sammankomster i början av konfirmandundervisningen lika allmänna, medan antalet sammankomster under undervisningens lopp har ökat något (65 % år 2007). Efter konfirmationen ordnas sammankomster bara sällan. År 2011 sade sig endast tre procent av församlingarna ordna dylika sammankomster åtminstone i något skede efter konfirmationen.

I en del av församlingarna håller föräldrakvarter på att etablera sig i konfirmandundervisningen. Endast en liten del av församlingarna (3 %) försöker ordna föräldrakvarter regelbundet för alla föräldrar. Varannan församling (54 %) strävar efter att ordna sådana vid behov. Andelarna har inte förändrats sedan föregående redogörelseperiod.

Uppföljningshelger efter konfirmationen har blivit ovanligare på 2000-talet. Sådan ordnades varje gång i samband med konfirmandundervisningen i var femte församling, oftast eller ibland i nio procent av församlingarna. Andra sammankomster ordnades åtminstone ibland i nästan varannan församling och varje gång i samband med konfirmandundervisningen i var femte församling.

År 2010 trädde en lag i kraft i Finland som förbjuder användning och innehav av tobaksprodukter för under 18-åringar. I församlingarna innebär detta en allt starkare strävan mot rökfri konfirmandundervisning. Nästan alla församlingar har fattat någotslags beslut med praktiska anvisningar om rökfri konfirmandundervisning. Vanligen har beslutet fattats av fullmäktige (22 %) eller konfirmand- eller ungdomsteamet (22 %). I 13 procent av församlingarna har beslutet fattats av kyrkoherden och i fem procent av den anställda som

ansvarar för konfirmandundervisningen. I 12 procent har beslut fattats på samfällighetsplanet. I fem procent av församlingarna fattas beslutet separat för varje konfirmandgrupp, antingen gemensamt av lärarna för respektive grupp (3 %) eller av konfirmandundervisningens program- eller säkerhetsansvariga. Endast två procent av församlingarna har inte fattat något beslut eller utfärdat anvisningar i frågan.

Nästan alla församlingar (98 %) marknadsför sin konfirmandundervisning för unga. Vanligast är att utnyttja församlingarnas webbplatser (91 %) och att skicka brev till de unga i konfirmationsåldern (85 %). Var tredje församling skickar ett brev till konfirmandens föräldrar. En viktig kanal är skolorna. I nästan två av tre församlingar görs besök på lektioner (60 % av församlingarna). Fler än varannan församling gör reklam för konfirmandundervisningen på morgonsamlingar och via centralradioutrop i skolorna (55 %). 43 procent av församlingarna informerar om den i församlingens egen tidning, 49 procent i andra tidningar. Sociala medier anlitas för information om konfirmandundervisningen i var tredje församling.

Enligt konfirmandundervisningsplanen är lokal planering väsentligt i undervisningsarbetet. Majoriteten av församlingarna hade år 2011 en årsplan för konfirmandundervisningen (78 %) eller höll på att utarbeta en sådan (5 %). I nästan lika många församlingar fanns också en realiseringsplan för konfirmandundervisningen (72 %, under arbete i 6 %). Andelarna låg på samma nivå som fyra år tidigare. Av församlingarna hade 59 procent en lokal plan för konfirmandundervisningen (51 % år 2007).

6.5 Ungdomsarbete

Hjälpleदारutbildningen är en hörnsten i ungdomsarbetet i många församlingar. Den samlar en stor del av tidigare års konfirmander. I och med att hjälpleदारverksamheten ökat har den traditionella verksamheten i församlingarnas ungdomsgrupper minskat. År 2011 fanns det sammanlagt 738 ungdomsgrupper i församlingarna med 11 100 deltagare (15 200 år 2007). Antalet deltagare i grupperna svarade mot 4,3 procent av åldersklassen 15–18 år. År 2007 var andelen 5,7 procent och år 2003 8,1 procent.

I många församlingar samlar ungdomskvällar betydligt fler unga än den traditionella gruppverksamheten. I församlingarna ordnades år 2011 totalt 19 100 ungdomskvällar som besöktes av 448 000 unga (20 600 år 2007). Antalet deltagare minskade med sju procent under redogörelseperioden (484 000 år 2007). I församlingarna ordnades dessutom 2 300 andra ungdomsevenemang som besöktes av 122 000 unga.

Konfirmandundervisningen är en viktig inspiratör när det gäller medverkan i församlingen. Internationella undersökningar visar att inget annat nord- eller mellaneuropeiskt land får med lika många unga i kyrkans ungdomsarbete genom konfirmandundervisningen. I Finland ville hälften av de unga gå med i kyrkans ungdomsarbete efter konfirmationen. Cirka hälften av de intresserade går slutligen i praktiken med i verksamheten.

År 2011 deltog 25 100 unga i hjälpledarutbildningen. Av dem var 68 procent flickor. Fyra år tidigare deltog 27 000 unga i hjälpledarutbildningen. År 2011 ställde sammanlagt 15 900 unga upp som hjälpledare, vilket svarar mot 30 procent av konfirmandernas åldersklass. Antalet minskade under redogörelseperioden med två tusen. En bidragande orsak var att åldersklasserna var mindre.

Av alla som började i hjälpledarutbildningen 2011 slutförde 92 procent sin utbildning. Av dem blev 81 procent verksamma hjälpledare. I församlingarna är det klart oftare så att man har fler som vill bli hjälpledare än man kan placera än att man har brist på intresserade. Allt som allt hade var tredje (39 %) församling fler som ville bli hjälpledare än vad behovet förutsatte. Antalet hjälpledare var lagom stort i varannan församling (54 %). Brist på hjälpledare hade bara åtta procent av församlingarna. Andelarna ligger på samma nivå som under föregående redovisningsperiod.

Två av tre församlingar (67 %) hade ordnat hjälpledarutbildning på ett eller annat sätt. Vanligen genomfördes utbildningen av församlingen på egen hand (65 % av församlingarna med hjälpledarutbildning). I var tredje församling ordnades utbildningen av den egna församlingen i samarbete med en annan församling (33 %) och i tre procent i samarbete med en organisation.

Hjälpledarutbildningen varar totalt i genomsnitt 51 timmar. Utbildningens längd varierar stort, från några timmar till nästan 200

timmar. I var tredje församling varar utbildningen högst 35 timmar och i var tionde församling över 80 timmar. Vanligen förläggs hjälpledarutbildningen till en period som varar ½–1 år, totalt 60 procent av all hjälpledarutbildning. I var tredje församling varar utbildningen 1–2 år, i två procent ännu längre. Var tredje (33 %) församling erbjuder även vidareutbildning i egen grupp för dem som gått igenom hjälpledarutbildningen, var fjärde (23 %) i samma grupp med de nya hjälpledarna.

Hjälpledarna verkar inom både minior- och juniorarbetet och konfirmandundervisningen. I kvällsundervisningen för konfirmander deltog hjälpledare varje gång i var fjärde församling som ordnade sådana, ibland i 30 procent. I veckoslutsläger för konfirmander deltog hjälpledare varje gång i två av tre församlingar (67 %). I utbildningen dagtid deltog hjälpledare varje gång i 63 % av de församlingar som ordnade sådan. I konfirmationslägergrupperna var hjälpledarna med varje gång i 98 procent av församlingarna. I konfirmandundervisningen som genomfördes som enskild undervisning utnyttjades hjälpledare sporadiskt i endast sju församlingar. I konfirmandundervisningen verkar också ett antal andra frivilliga medhjälpare. I var fjärde församling (28 %) medverkade medhjälpare regelbundet i alla eller nästan alla grupper.

Per konfirmandgrupp har församlingarna vanligen 5–8 hjälpledare, men i vissa församlingar har grupperna nästan lika många hjälpledare som konfirmander, upp till 20. I genomsnitt deltar sex hjälpledare per undervisningsgrupp. I 85 procent av församlingarna får hjälpledarna ett arvode för sitt arbete. Vanligen betalar församlingarna 10–20 euro per dag i arvode. Arvodet är i genomsnitt 15 euro per dag eller 93 euro för hela konfirmandundervisningsperioden. Arvodena är något lägre än för fyra år sedan, då det genomsnittliga arvodet var 17 euro per dag eller 95 euro för hela konfirmandundervisningsperioden.

Ungdomsarbetet på webben har under redogörelseperioden blivit en allt viktigare del av ungdomsarbetet. Under redogörelseperioden satsade kyrkan kraftigt på ungdomsarbetet på webben. Allt fler av de anställda arbetar med ungdomar på webben och använder sociala medier i sitt arbete. Projektet Andligt liv på webben utbildade församlingarnas ungdomsarbetare i webbarbete.

I församlingsvalet 2010 fick 16-åringar rösta för första gången. I detta sammanhang väckte kyrkans roll som föregångare i samhället stor positiv uppmärksamhet i medierna och satte fart på debatten om lägre rösträttsålder även i kommunalvalet. Man försökte påverka de ungas röstningsaktivitet bland annat med hjälp av projektet Första gången – nu är det vårt val, som leddes av Lutherska ungdomscentret i Finland, och genom en betydande insats av Kyrkans informationscentral. Valdeltagandet bland de unga var 15,3 procent. I början av 2000-talet lyftes delaktighet och gemenskap fram i debatten inom kyrkan. Rösträtten för 16-åringar var ett sätt att stärka de ungas delaktighet.

Under redogörelseperioden tog församlingarna i bruk säkerhetsanvisningar för utflykts- och lägerverksamheten, och säkerhetsanvisningar för församlingsverksamheten, som publicerades 2006 och 2007. Utgångspunkten för anvisningarna var en lagändring som inkluderade församlingarna i produktsäkerhetslagstiftningen. Säkerhet, riskhantering och agerande i krissituationer började uppmärksammas mer regelrätt, bland annat med hjälp av utbildning och de säkerhetsdokument som myndigheterna kräver.

Ett utvecklingsdokument, likadant som för barn i skolåldern, började utarbetas även för ungdomsarbetet 2010. Målet med utvecklingsdokumentet är att dra upp riktlinjer för och utveckla församlingarnas ungdomsarbete så att det kan svara mot framtida utmaningar. Dokumentet är det första i sitt slag och det färdigställs under 2012.

6.6 Specialungdomsarbete

Med kyrkans specialungdomsarbete avses ett uppsökande ungdoms-, minior- och juniorarbete som utgår från medmänniskan och riktar sig till barn och unga som kan antas löpa risk för att bli utslagna eller redan har blivit det. Specialungdomsarbetet har ingått i församlingarnas ungdomsarbete sedan 1968. Till en början användes benämningen gängarbete, men senare etablerades benämningen specialungdomsarbete. I och med ungdomslagen som trädde i kraft i början av 2011 blev det uppsökande ungdomsarbetet lagstadgat.

Sammanlagt varannan (52 %) församling utförde specialungdomsarbete. I 37 församlingar fanns en eller flera anställda i specialungdomsarbete på heltid. Särskilt aktiv var verksamheten i stora församlingar. Verksamhetsformerna var öppet hus (129 församlingar), Steg för steg (Saapas, 42 församlingar), uppsökande arbete (92 församlingar), smågruppsverksamhet (105 församlingar) och samarbete med skolorna (203 församlingar).

Inom specialungdomsarbetet samarbetade församlingarna aktivt med skolorna och det kommunala ungdomsarbetet. Regelbundet samarbete med skolorna hade 65 procent av de församlingar som bedrev specialungdomsarbete. Med det kommunala ungdomsarbetet samarbetade regelbundet hälften (49 %) av dessa församlingar. Regelbundet samarbete med polisen och socialsektorn hade var femte församling med specialungdomsarbete.

Missionen, visionen och strategin för kyrkans specialungdomsarbete 2015 heter *Läsnäolon nuorisotyö (Närvarande ungdomsarbete)*. Den godkändes år 2007. Av församlingarna ansåg 11 procent att den var mycket viktig och hälften att den var viktig i någon mån. Sex procent av församlingarna bedömde att strategin haft stor inverkan på specialungdomsarbetet i församlingen, 46 procent att den haft viss inverkan.

6.7 Samarbete med skolor och läroinrättningar

Arbetet i skolor och läroinrättningar innebär kyrkligt arbete inom den grundläggande utbildningen, gymnasier, yrkesläroanstalter, yrkeshögskolor, universitet och vuxenutbildningscentra. Arbetet i skolor och läroinrättningar är en central del av såväl minior-, junior- och ungdomsarbetet som arbetet med unga vuxna. Utgångspunkten för samarbetet är fostran, där kyrkans och läroinrättningarnas uppgifter korsar varandra.

Arbetet är särskilt ämnat att stödja och främja värdefostran och den övergripande bildningen i läroinrättningarna. Den andra uppgiften är att främja elevernas, studenternas, lärarnas och den övriga personalens samt hela gemenskapens andliga, psykiska och sociala välbefinnande. Den tredje uppgiften är att främja människovärde,

jämlikhet, rättvisa, miljöansvar och kärlek till nästan i gemenskapen, utbildningen och samhället.

I studentarbetet, arbetet vid läroinrättningar, medverkade år 2011 cirka 65 anställda med arbetet som huvudsyssla, de flesta av dem präster, och därtill ett antal specialungdomsarbetare, fyra diakoner och tre kyrkomusiker. Merparten av dessa tjänster har inrättats på läroinrättningarnas initiativ. Studentarbetet utförs i huvudsak i yrkesläroanstalter, yrkeshögskolor och högskolor. Tjänsterna inom arbetsområdet omfattar alla orter med minst 3 000 studerande, och på en del orter har deltidstjänster inrättats. Utöver dem som arbetar i läroinrättningar som huvudsyssla utför många kyrkligt anställda dessa uppgifter som en del av sitt övriga arbete. Arbetet i skolor och läroinrättningar ingår i församlingarna vanligen i såväl ungdomsarbetsbetarnas, prästernas som diakonernas befattningsbeskrivningar.

Var tionde församling hade en heltidsanställd i skol- eller studentarbetet, antingen som samfällighetens anställda (7 %) eller som församlingens egen anställda (3 %). Tre procent av församlingarna hade en deltidsanställd i skol- eller studentarbetet. I 58 procent av församlingarna var samordnandet av skol- och studentarbetet inkluderat i en annan anställds uppgifter och i 12 procent sköttes denna uppgift på annat sätt. I 16 procent av församlingarna hade ingen tilldelats uppgiften att samordna detta arbete. Så var fallet bland församlingar av alla storlekar men mest bland små församlingar.

Nästan alla församlingar meddelade att de idkar någon form av samarbete med skolor och läroinrättningar. 93 procent samarbetade regelbundet med den grundläggande utbildningen och gymnasiet, fem procent sporadiskt. Endast i två procent av församlingarna förekom inget samarbete alls. Med undantag av en var dessa församlingar med under 4 000 medlemmar. Samarbete med yrkesläroanstalter förekom i cirka varannan församling.

Mest samarbetade man med de lägre årskurserna i den grundläggande utbildningen. Totalt 92 procent av församlingarna hade regelbundet samarbete med dessa, sju procent samarbete i någon mån. 86 procent av församlingarna samarbetade regelbundet med de högre årskurserna i den grundläggande utbildningen, 12 procent sporadiskt.

Av församlingarna samarbetade 15 procent regelbundet med yrkesläroanstalter, 45 procent sporadiskt. 14 procent av församlingarna hade regelbundet samarbete med yrkeshögskolor, 31 procent i någon mån. 13 procent hade regelbundet samarbete med universitet och högskolor, 21 procent i någon mån.

De vanligaste samarbetsformerna var gudstjänster, utflykts- och lägersamarbete samt skol- och studentpastor/skolfadderverksamhet. Nästan alla församlingar (98 %) ordnade gudstjänster med de lägre årskurserna i den grundläggande utbildningen, 93 procent med de högre årskurserna. Av de församlingar som hade gymnasier inom sitt område ordnade fyra av fem gudstjänster med dessa. Med yrkesskolor ordnades gudstjänster i var tredje församling, med yrkeshögskolor i var femte och med universitet och högskolor i var sjunde (av de församlingar som hade dessa läroinrättningar inom sitt område).

Tabell 6.1

Former av samarbete med läroinrättningar (andelarna omfattar de församlingar som har dessa läroinrättningar inom sitt område), % av församlingarna.

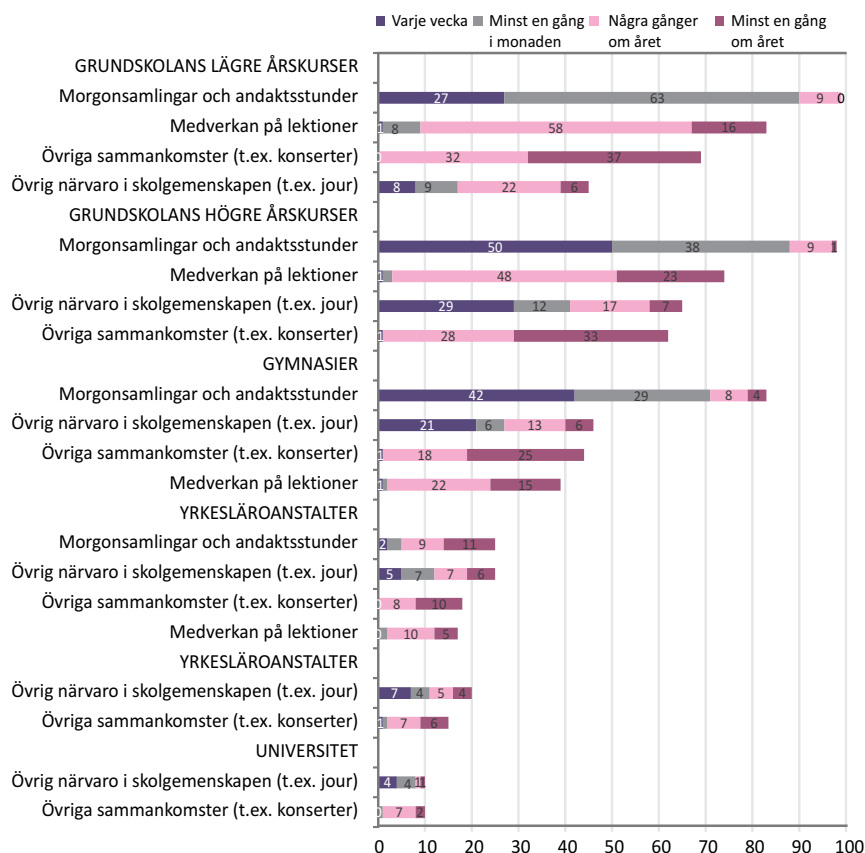
	De lägre årskurserna i grundskolan	De högre årskurserna i grundskolan	Gymnasier	Yrkesskolor	Yrkeshög- skolor	Universitet/ högskolor
Gudstjänster	98	93	80	31	21	16
Skol- och studentpas- tor/skolfadderverk- samhet	24	35	27	24	24	16
Utbildningsdagar och rekreation för lärare	9	7	5			
Kurser (t.ex. Nuisku och K12)	8	9	9			
Utflykts- och lägersa- marbete	43	34	10			
Medverkan på föräldra- möten	12	18	4			
Klubbverksamhet	32	11	2			
Lägerskolor	23	11	3			

Nästan varannan församling (43 %) hade utflykts- och lägersamarbete med de lägre årskurserna i den grundläggande utbildningen, var tredje med de högre. Skolpastor-/skolfadderverksamhet hade var fjärde församling med de lägre årskurserna och var tredje med de högre. Av de församlingar som hade ett gymnasium, en yrkesskola eller en

yrkeshögskola inom sitt område hade var fjärde skolpastorverksamhet med dessa läroinrättningar. Var tredje församling samarbetade med de lägre årskurserna i deras klubbverksamhet, var tionde med de högre. Var fjärde församling samarbetade med de lägre årskurserna i lägerskolverksamheten. Besök på föräldramöten var vanligast i de högre årskurserna i den grundläggande utbildningen. Cirka var tionde församling samarbetade med skolan kring utbildningsdagar och rekreation för lärare och skolans kursverksamhet.

Figur 6.6

Formerna för församlingarnas samarbete med skolor och läroinrättningar och genomsnittlig aktivitet per enskild skola 2011. % av församlingarna (andelarna omfattar de församlingar som har dessa läroinrättningar inom sitt område).

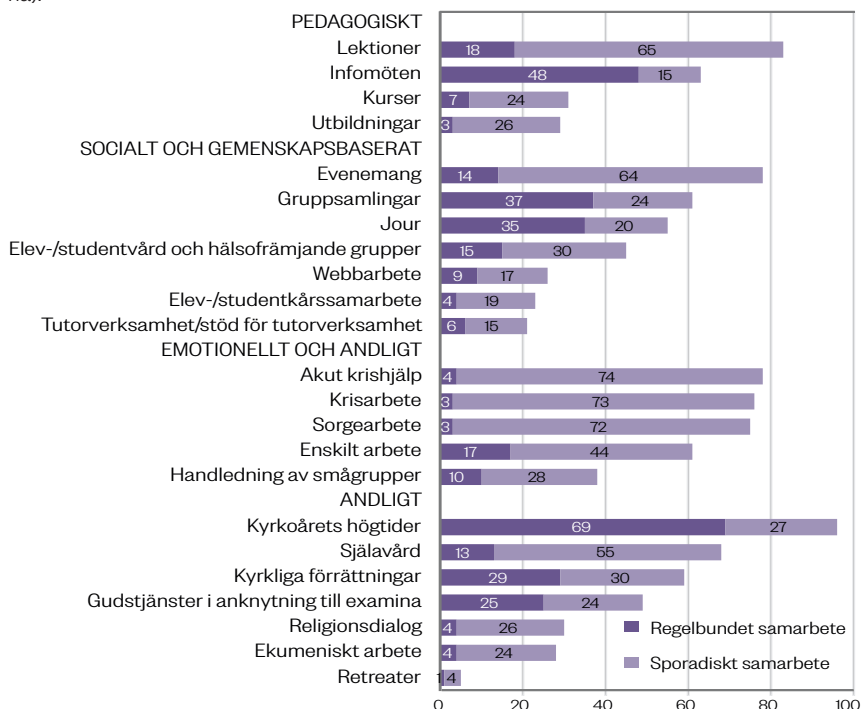

Församlingarna ombads också närmare beskriva samarbetsformerna per skola (i genomsnitt). Allra mest närvarande var församlingen i de högre årskurserna i den grundläggande utbildningen. Morgonsamlingar och andakter ordnades i åk 7–9 veckovis i varannan församling och månadsvis i fler än var tredje församling. I nästan varannan åk 7–9 i den grundläggande undervisningen var församlingen närvarande i skolsamarbetet även på annat sätt minst en gång per månad. Med de lägre årskurserna ordnades morgonsamlingar och andakter i de flesta skolor veckovis (27 %) eller månadsvis (63 %).

Samarbetet med skolorna var såväl pedagogiskt, socialt och emotionellt som psykiskt och andligt. Pedagogiskt samarbete innefattade särskilt besök på lektioner och olika slags informationsmöten. Samarbetets sociala dimension förverkligades i synnerhet genom ordnandet av evenemang, gruppssamlingar och jour.

Figur 6.7

Formerna av församlingarnas samarbete med skolor och läroinrättningar (% av församlingarna).

Församlingarnas specialkompetens återspeglades särskilt i krishjälp av olika slag. Fyra av fem församlingar gav vid behov krishjälp i skolorna, till exempel akut krishjälp, krisarbete och stöd för sorgearbete.

Utifrån en enkät bland dem som arbetar i läroinrättningar i huvud- eller deltidssyssla fördelas dessa anställdas arbetsinsats jämnt mellan universitet, yrkeshögskolor och yrkesläroanstalter. Arbetet i läroinrättningarna på grundskolenivå utgör en mindre del av arbetet bland de anställda med läroinrättningsarbete som huvudsyssla. Därför fördelas arbetet i läroinrättningarna på grundskolenivå på församlingens övriga anställda, medan arbetet i yrkesläroanstalter, yrkeshögskolor och universitet till stor del faller på de anställdas ansvar som arbetar med detta som huvudsyssla. En betydande del av de kyrkligt anställdas arbete i yrkesläroanstalter, i yrkeshögskolor och på universitet består av att öka delaktigheten, gemenskapen och välbefinnandet som helhet med hjälp av olika metoder, bland annat grupparbeten och samtal. De arbetar med såväl studerande som personal.

6.8 Unga vuxna

Målet med kyrkans verksamhet för unga vuxna är att stärka deras upplevelse av församlingen och kyrkan som en relevant och närliggande gemenskap i deras liv och att främja deras möjligheter att påverka kyrkans verksamhet och förvaltning. Inom kyrkan avses med unga vuxna vanligen 18–29-åringar. Under redogörelseperioden utgjorde de unga vuxna den grupp i den kyrkliga debatten som blev en central spegel för debatten om kyrkotillhörighet och kyrkans framtidsvisioner.

Projektet Unga vuxna som medlemmar av kyrkan (2006–2009) genomfördes som ett samprojekt mellan Kyrkostyrelsen och Kyrktjänst rf. Målet med projektet var att stärka de unga vuxnas kristna identitet och tillväxt till en vuxen människas tro. Avsikten var att de unga vuxna och kyrkan ska uppleva sin växelverkan som meningsfull och att församlingarna och de som arbetar med unga vuxna via projektet ska få nya verktyg i synnerhet för att stödja de unga vuxnas kyrkotillhörighet. Ett annat mål var att kyrkan i sin grundläggande

verksamhet bättre ska beakta de unga vuxnas livsfrågor och andliga behov. Projektet syftade inte till att skapa nya verksamhetsformer, utan till att förnya kyrkans grundläggande verksamhet så att den bättre beaktar de unga vuxna. Idealet var att man i församlingens grundläggande verksamhet kan nå ut till vuxna församlingsmedlemmar i alla åldrar. Projektets åtgärdshelhet tog formen av fyra delområden: kristen identitet, församlingsarbete, påverkan och kommunikation. Som stöd för utvecklingen av församlingsarbetet utarbetades publikationen *Kirkosta kiinni!* (Ta tag i församlingen!) (Kirjapaja 2009).

I projektets startfas ingick en församlingskartläggning som omfattade 167 församlingar. Av dessa kunde 97 (58 %) namnge en viss person med verksamheten för unga vuxna som arbetsområde, 23 (14 %) hade utnämnt en egen präst för de unga vuxna och 23 församlingar (14 %) kunde inte namnge någon anställd med ansvar för verksamheten för unga vuxna. Av församlingarna meddelade 27 (16 %) att unga vuxna är en speciell fokusering i församlingen, 84 (50 %) nämnde unga vuxna som en del av verksamhetsplanen eller en fokusering i församlingen, 14 (8 %) berättade att ingen särskild verksamhet ordnas för unga vuxna, 6 (4 %) hade inrättat ett team för kartläggning av de unga vuxnas situation eller betonade särskilt att verksamheten ordnats via samfälligheten och 34 (20 %) meddelade att unga vuxna inte är någon särskild fokusering men att någon form av verksamhet ändå ordnas för denna målgrupp.

Mötet med unga vuxna på webbforumen stärktes i och med detta projekt och blev en av fokuseringarna i arbetet med unga vuxna. Det befästes ytterligare i och med projektet Andligt liv på webben som startade 2009. I kyrkans gemensamma utvecklingsprojekt inom gudstjänstlivet och frivilligverksamheten har de unga vuxna varit en av målgrupperna.

Församlingarna har i stärkandet av de unga vuxnas tillhörighet stannat för olika slags lösningar. De har till exempel fokuserat på att beakta de unga vuxna i det grundläggande arbetet såsom barn- och familjearbetet, gudstjänstlivet, de kyrkliga förrättningarna eller musikverksamheten. På många orter har frivilligverksamheten utvecklats. Församlingarna har utvecklat kommunikationen och webbarbetet för att göra kyrkan synlig i de unga vuxnas liv som inte deltar i församlingarnas verksamhet. Även särskild verksamhet och större jippon har ordnats för unga vuxna. Efter projektet diskuteras alltjämt

frågan om man ska ordna egen verksamhet för de unga vuxna eller möta dem i det grundläggande arbetet genom att beakta deras livssituationer och intressen.

Arbetet med unga vuxna har ökat i församlingarna. År 2011 ordnade 37 procent av församlingarna särskild samlande verksamhet för åldergruppen unga vuxna. År 2007 hade 32 procent av församlingarna dylik verksamhet och år 2003 22 procent. Av de stora församlingarna ordnade hela tre av fyra (76 %) verksamhet av det slaget.

Även samordnandet av arbetet med unga vuxna har ökat något i församlingarna under redogörelseperioden, och allt fler församlingar har anställda inom detta arbetsområde. År 2011 uppgav 16 församlingar att de hade en heltidsanställd pastor eller flera för arbetet med unga vuxna (10 år 2007). 17 församlingar uppgav att de hade en deltidsanställd pastor för arbetet med unga vuxna (15 år 2007). Dessa församlingar var nästan alla stora, med över 16 000 medlemmar. I fyra procent var denna person anställd av samfälligheten. I 43 procent av församlingarna hade arbetet med unga vuxna kombinerats med uppgifterna för någon annan anställd. I 45 procent av församlingarna samordnades inte arbetet med unga vuxna. Samordnandet var ovanligare i små och medelstora församlingar.

I församlingarna fanns år 2011 totalt 219 grupper för unga vuxna med sammanlagt 3 800 medlemmar. Antalet grupper var på samma nivå som under den förra redogörelseperioden, men deltagarantalet ökade med nästan 1 000 (2 900 år 2007).

6.9 Vuxenfostran

Under redogörelseperioden utarbetades strategin *Vår kyrka och Kyrkan 2020 – Framtidsredogörelse för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland*, som bäge framhöll hur viktigt det är att beakta den vuxna befolkningen då man under de närmaste åren diskuterar kyrkans betydelse för medlemmarna och kyrkans roll i medborgarsamhället. En slutledning av projektet Unga vuxna som medlemmar av kyrkan var också att mötet med den vuxna befolkningen och stärkandet av tillhörigheten bör utredas som helhet.

Kyrkostyrelsen tillsatte år 2010 en arbetsgrupp med uppgift att utveckla vuxenarbetet i församlingarna. Som stöd för sitt arbete behövde gruppen en utredning av vuxenverksamheten i församlingarna. En sådan utredning utfördes hösten 2011 av forskare Minna Rikkinen, som utgick från sammanlagt 81 församlingars webbplatser. Enligt utredningen hade en del församlingar verksamhet som faller under arbetsområdet vuxenarbete. Tyngdpunkten låg i samlande gruppverksamhet och innehållet fokuserade på Bibeln. En annan fokusering i verksamheten var större evenemang för vuxna dit man bjuder in gästtalare från kristna organisationer eller samfund. Målen med vuxenverksamheten var allmänna och ospecificerade. En del av församlingarna använde inte termen vuxenarbete eller vuxenverksamhet, utan ordnade verksamhet som en del av andra verksamhetsformer eller arbetsområden.

År 2011 fanns det totalt 3 900 regelbundet sammankommande grupper inom vuxenarbetet. De hade totalt 46 000 medlemmar. Största delen av grupperna var bibelgrupper (över 2 000 grupper med 19 000 medlemmar). Övriga grupper var samtalsgrupper (660 grupper med 7 500 medlemmar), smågrupper kring temat parförhållandet (100 med 1 600 medlemmar) och övriga grupper inom vuxenarbetet (över 1 000 grupper med 17 000 medlemmar).

Verksamheten inom ramen för Vuxenkatekumenatet har utvecklats under redogörelseperioden. Vuxenkatekumenatet är smågruppsverksamhet som leds av församlingsmedlemmarna och som fokuserar på innehålls- och lyftsframurgruppmedlemmarnas egna frågor och på att ta till sig kyrkoårets rytm och församlingens gudstjänstliv. Grupperna träffas under cirka ett år. Vuxenkatekumenatgrupper finns i varje stift. Under redogörelseperioden har i synnerhet katekumenatets gudstjänstliv anpassats till finländska förhållanden och gruppledarutbildningen har utvecklats. Kyrkostyrelsen gav år 2011 ut *en handbok för katekumenatledare*, och den omfattar båda dimensionerna.

6.10 Samhällets religiösa fostran

I Finland ges religiös fostran på bred basis på olika nivåer inom systemet för fostran och utbildning. Religiös fostran ingår i både små-

barnsfostran och förskoleundervisningen i samhället. I grundskolan och gymnasiet finns läroämnet religion. I yrkesläroanstalterna, universiteten och yrkeshögskolorna finns ingen egentlig religionsundervisning. I yrkesläroanstalterna kan undervisningen dock inkludera etik, fostran till kulturell mångfald och undervisning om olika kulturer. Många av dessa ämnen tangerar religionsundervisningen.

I religionsundervisningen finns det en arbetsfördelning mellan skolan och kyrkan. Skolan har i uppgift att erbjuda eleverna en mångsidig allmänbildning som baserar sig på den gällande läroplanen och som även ger färdigheter för världsåskådning. Kyrkan ger dopundervisning och leder sina medlemmar till att växa som kristna. Skolan och kyrkan konkurrerar inte sinsemellan trots att bägge har liknande strävanden: att stödja barnens och de ungas uppväxt till ansvarsfulla vuxna som känner världen ur många perspektiv.

Religiös fostran inom dagvården

Den småbarnsfostran som ordnas och övervakas av samhället består av omsorg, fostran och undervisning (educare). Barn- och familjearbetet genomförs i samarbete med det breda nätverk som betjänar barnet och familjen och som omfattar social-, hälso- och sjukvårds- och utbildningsväsendet samt olika organisationer som arbetar med barn och familjer och samfund med tjänster inom småbarnsfostran. I detta samarbete är kyrkan med som arrangör av öppna tjänster inom barn- och familjearbetet och som ett stöd för samhällets religiösa fostran för barn.

Religiös fostran har ingått i dagvården sedan början av 1980-talet och nämns i både *Grunderna för förskoleundervisningens läroplan* (Utbildningsstyrelsen, 2000) och *Grunderna för planen för småbarnsfostran* (Stakes, nuv. THL, 2005). Religiös fostran fick lagstadgad status i dagvården då dagvårdslagen 1983 kompletterades med en paragraf enligt vilken dagvården, med beaktande av det allmänna kulturarvet, ska stödja barnets religiösa fostran. Dessutom förutsatte lagen att barnets föräldrars eller förmyndares övertygelse ska respekteras. Barn- och familjearbetets ställning stärktes betydligt på 1990-talet och in på 2000-talet och det styrs nationellt av *Grunderna för planen för småbarnsfostran* (VASU).

Merparten av församlingarna har kontakt med dagvården i sitt område (se ovan kapitel 6.2 Kyrkans barn- och familjearbete) Samarbetets omfattning och karaktär varierar stort i olika delar av landet. Även de anställda inom dagvården ger religiös fostran, eftersom de bäst känner till barnens frågor och tänkesätt och familjernas synpunkter. Församlingens anställda stöder dagvårdspersonalen på olika sätt. Mentorskap, utbildning, besök, barnens kyrkandakter och information om material är de viktigaste samarbetsformerna (se kapitel 6.2).

Kyrkans fostran och ungdomsarbete ordnar tillsammans med Centralen för Församlingarnas Barnarbete mentorutbildning för religiös fostran. Målet är att utbilda församlingarnas anställda till mentorer för religiös fostran i dagvården. När mentorerna gått utbildningen fungerar de som stöd för dagvårdspersonalen i sitt eget område. Avsikten är att så många dagvårdsanställda som möjligt ska ha bättre beredskap för religiös fostran. Kyrkan stöder dagvårdspersonalens beredskap för religiös fostran även genom att ordna utbildarutbildning i religiös fostran. Fortbildningen i religiös fostran genomförs som kamratutbildning. Kyrkostyrelsens representant sitter med i SHM:s delegation för småbarnsfostran.

Möjligheten att delta i förskoleundervisningen blev varje barns subjektiva rätt hösten 2001. *Grunderna för förskoleundervisningens läroplan* inkluderar nu även "etik och livsåskådning". Enligt läroplanen genomsyrar etisk fostran all förskoleverksamhet. I ämnesområdet ingår dessutom kulturell åskådningsfostran, där målet är att utveckla barnens åskådningsmässiga tänkande exempelvis genom att låta dem bekanta sig med sederna i olika religioner och övertygelser. I enlighet med vårdnadshavarens val deltar barnet i religiös fostran, livsåskådningsfostran eller annan fostran. Förskollärarna har dock upplevt det som besvärligt att fostran inom en och samma barngrupp indelas i religiös fostran och livsåskådningsfostran.

Religionsundervisning

Enligt *Grunderna för läroplanen för den grundläggande undervisningen* (Utbildningsstyrelsen, 2004) är den grundläggande utbildningens värden "de mänskliga rättigheterna, alla människors lika värde, demokrati, en vilja att bevara naturens mångfald och omgivningens

livskraft samt tolerans och vilja att slå vakt om den kulturella mångfalden. Den ska också främja social gemenskap, ansvarskänsla och respekt för individens friheter och rättigheter.” Alla dessa är också grundläggande värden i den kristna tron. Människan som Guds avbild, kärleken till nästan och ansvaret för skapelsen är kyrkliga uttryck för samma sak.

Det centrala innehållet i religionsfrihetslagen som trädde i kraft 2003 var tanken på de positiva och negativa aspekterna av religionsfriheten. Först nämnda syftar på rätten att höra till ett religiöst samfund, få undervisning i den egna religionen och utöva sin religion både privat och offentligt. Negativ religionsfrihet syftar på rätten att inte höra till något religiöst samfund och inte utöva någon religion. Därefter utarbetades de gällande grunderna för läroplanen för grundskolan och gymnasiet 2004. I dessa definieras läroämnet religion som undervisning enligt elevernas religion. Man kan inte längre tala om konfessionell undervisning och undervisningen enligt elevernas religion innebär inget utövande av religion.

Den ändrade terminologin ansågs återspegla rådande praxis, eftersom den konfessionella undervisningen trots namnet inte längre på flera decennier hade inneburit undervisning utgående från lärosynen i ett religionssamfund. Det att termen slopades hade också sin grund i den rådande oklarheten och motstridigheten i fråga om begreppet konfessionell. I läroplanerna för grundskolan och gymnasiet understryks att den centrala uppgiften för religionsundervisningen är att ge kunskap om och erfarenhet av den egna religionens betydelse och dess samhälleliga och kulturella inflytande. I lagen ströks också bestämmelsen om att religionslärarna skulle höra till kyrkan. En lärare undervisar i religion med samma tjänsteansvar som gäller för alla andra läroämnena i skolan. Termbytet påverkade inte modellen för ordnande av religionsundervisning.

Vanligen avser undervisning enligt elevernas religion undervisning i evangelisk-luthersk eller ortodox tro. Om det i en kommun bor minst tre elever som hör till något annat religiöst samfund är kommunen skyldig att ordna undervisning för dem enligt deras religion om deras vårdnadshavare så vill. Villkoret för ordnandet av undervisningen är att det finns nationellt godkända läroplansgrunder för undervisningen i det aktuella samfundets religion. År 2011 fanns

det läroplansgrunder för undervisning i 13 olika samfunds religioner.

Livsåskådningskunskap infördes 1985 som ett läroämne för konfessionslösa elever. En elev som inte hör till något religiöst samfund kan delta i undervisningen av livsåskådningskunskap eller i den religionsundervisning som ordnas för majoriteten. Även de elever som inte kan få undervisning enligt deras egen religion kan delta i undervisningen i livsåskådningskunskap. Sådan undervisning ska ordnas om antalet deltagande elever är minst tre. Grundlagsutskottet och bildningsutskottet framlade i sina ställningstaganden att religionsundervisning ska ordnas som undervisning enligt elevernas religion med stöd av majoritetsprincipen. Även Kyrkostyrelsen ansåg i sitt utlåtande att den gällande modellen för undervisning enligt elevernas religion var bra och framhöll att timantalet bör bevaras oförändrat (11 årsveckotimmar).

Enligt timfördelningsreformen i juni 2012 kommer religionstimmarna i skolan dock att minska i framtiden. Genom reformen ökas timantalet i konst- och färdighetsämnen, samhällslära och gymnastik. Språkprogrammen görs mångsidigare. Timantalet i religion och livsåskådningskunskap minskar med en årsveckotimme.

Religiösa sammankomster i skolorna utgör en del av skolornas religiösa fostran. Eleverna deltar i dessa sammankomster med vårdnadshavarens samtycke. Gymnasieeleverna beslutar själva om sitt deltagande. Skolan kan ordna religiösa sammankomster såsom skolgudstjänster, religiösa morgonsamlingar och andliga konserter. Dessa sammankomster betraktas som utövande av religion. Därför behöver eleverna vårdnadshavarnas samtycke för att delta.

I 11 § i grundlagen föreskrivs religions- och samvetsfrihet för alla. Till religions- och samvetsfriheten hör rätten att bekänna sig till och utöva en religion, rätten att ge uttryck för sin övertygelse och rätten att höra till eller inte höra till ett religiöst samfund. Ingen är skyldig att mot sin övertygelse ta del i religionsutövning. I Utbildningsstyrelsens anvisning från 2006 gavs närmare information om religionsundervisningens karaktär, skolans fester och religiösa sammankomster.

Tolkningen av lagen har varit något oklar i synnerhet i fråga om skolans gemensamma festtraditioner, och i vissa enskilda skolor har man till exempel med tolerans som motivering låtit bli att sjunga Den blomstertid nu kommer på skolavslutningen. Andra skolor har

med återopande av religionsfrihetslagen vägrat samarbeta med församlingen eller till exempel krävt att morgonsamlingarna ska vara universellt humana utan kristet innehåll.

Finländarnas attityder till religionens och den kristna kulturtraditionens synlighet i skolan har dock varit positiva. Majoriteten anser att Den blomstertid nu kommer hör till skolavslutningen och ett kristet program till julfesten. I enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* ställdes många frågor om samarbetet mellan kyrka och stat.

Mycket eller ganska positiva till att Den blomstertid nu kommer sjungs på skolavslutningen var 84 procent av alla som svarade på enkäten. Nästan tre fjärdedelar var också positivt inställda till ett kristet program på skolans julfest. Endast fyra procent förhöll sig negativa till Den blomstertid nu kommer, och en tiondel önskade inget kristet program på skolans julfest. Över 60 procent av alla som svarade förhöll sig positiva till religionsundervisningen i skolan, cirka 20 procent negativa.

Kvinnorna var positivare än männen i frågor som gällde religionens synlighet i skolan. Av kvinnorna ansåg 69 procent att religionsundervisningen i skolan är positiv, av männen endast 54 procent. 77 procent av kvinnorna var också positivt inställda till ett kristet program på skolans julfest och 88 procent till Den blomstertid nu kommer på skolavslutningen. Allra positivast var man i de äldre åldersgrupperna och i glesbygden. Utbildningsnivån påverkade inte nämnvärt attityderna.

Reflektion

Religiös fostran i hemmen har minskat. Allt färre får en kristen fostran hemma. Hälften av de unga vuxna berättar att de lärt sig be aftonbön hemma. Av kvinnorna i åldern under 25 år sade sig var tredje och av männen endast var sjunde vilja ge sina barn en religiös fostran. Även antalet deltagare i den kyrkliga fostrande verksamhetens arbetsformer har minskat under redogörelseperioden. Då allt fler barn är i kommunal dagvård har antalet deltagare i församlingens dagklubbar minskat kraftigt. Även deltagandet i söndagsskolorna, församlingens morgon- och eftermiddagsverksamhet och minior- och juniorgrupperna har minskat. Detta gör det allt mer komplicerat att stödja en kristen fostran i hemmen och utmanar kyrkan till att

agera aktivare i de nätverk där barn och unga finns. Ett gott exempel på detta är församlingarnas aktiva samarbete med den kommunala dagvården.

En betydande del av kyrkans barn- och familjearbete genomförs i samarbete med kommunens aktörer inom småbarnsfostran. Även i minior-, junior- och ungdomsarbetet är samarbetet med skolorna av central betydelse. I och med att deltagarna i församlingarnas gruppverksamhet minskar behöver man satsa allt mer på samarbete.

Trots att konfirmandundervisningen behöll sin starka ställning ska den inte längre betraktas som en självklarhet. Minskningen i antalet döpta och det minskade intresset för kyrklig vigsel förebådar också en minskning i antalet konfirmander. Hjälpedarverksamheten är ett exempel på en verksamhetsform som har stark resonans bland de finländska ungdomarna. I verksamheten ges de ett stort ansvar och de förbinder sig till det. Tack vare hjälpedarverksamheten inspirerar konfirmandundervisningen i Finland unga till att gå med i kyrkans verksamhet i högre utsträckning än i något annat europeiskt land. Motsvarande praxis, där deltagarna ges ett stort ansvar, borde tillämpas oftare även i vuxenarbetet.

Även om hjälpedarverksamheten är populär när den inte alla. Man måste se till att församlingarna också har verksamhet för de unga som inte är intresserade av hjälpedarverksamheten. Av hjälpedarna är majoriteten flickor. Man måste se till att församlingen också ordnar verksamhet som intresserar pojkar.

7. Själavård

- Prästerna och diakoniarbetarna förde cirka 190 000 själavårdande samtal per år. Antalet minskade under redogörelseperioden.
- Antalet parsamtal vid kyrkans familjerådgivning ökade och antalet klienter uppgick år 2011 till över 16 500. De vanligaste orsakerna till klientkontaktarna var kommunikationsproblem och skilsmäsofrågor. Andelen unga vuxna och småbarnsfamiljer ökade inom klientelet.
- Inom sjukhussjälavården är de själavårdande samtalen sjukhusprästens viktigaste arbetsredskap. Antalet enskilda samtal har ökat varje år.
- Det rikstäckande joursystemet Samtalstjänst/Palveleva puhelin och dess nätjour betjänade olika målgrupper. Per år kom det in 54 000 samtal och nätjouren tog emot över 1 000 meddelanden.
- Eftervården vid kriser och olyckor var viktig inom alla delområden av själavården.

7.1 Själavården i församlingarna

Enligt den lutherska trostolkningen är själavården människans kallelse till att av kärlek hjälpa medmänniskorna eller gemenskapen enligt deras verkliga behov. I den allra vidaste bemärkelsen bär alla kyrkans medlemmar omsorg om varandra och alla församlingsmedlemmar ger varandra själavård. Själavård är hjälpande växelverkan där man försöker ge mentalt och andligt stöd genom samtal, bikt, bön, Bibelläsning och psalmer. Enligt kyrkoordningen ska församlingarna dra försorg om själavården bland de på området bosatta samt vårda sig om deras kristna tro och liv och bereda tillfälle till enskild bikt (KO 4:1). Verksamhetsformerna för kyrkans själavård

är själavårdsarbete i lokalförsamlingen, familjerådgivning, sjukhus-själavård, samtalstjänst och nätjour. Dessutom ges själavård även till exempel i fängelser och inom försvarsmakten samt som frivilligverksamhet. Nedan behandlas endast den professionella själavården som ges av kyrkligt anställda.

Enligt strategin *Vår kyrka* finns den kristna kyrkan till för att föda tro på Gud den treenige och kärlek till nästan. Förändringarna i kyrkans omvärld kommer enligt strategin att ställa nya och växande krav på församlingarna. I och med den ökande andliga nöden ökar också behovet av själavård, och det är kyrkans uppgift att lyfta fram nåden i vardagen.

Under redogörelseperioden minskade prästernas själavårdande samtal liksom under de två föregående redogörelseperioderna. I november 2011 uppgav prästerna att de hade fört sammanlagt 2 600 på förhand överenskomna själavårdande samtal (3 300 år 2007 och 3 900 år 2003), vilket är cirka 31 000 samtal per år. Utöver de på förhand överenskomna samtalen förde prästerna i november 2 300 (3 500 år 2007) andra själavårdande samtal. Av prästernas själavårdande samtal ledde cirka 350 till bikt (600 år 2007). Andelen själavårdande samtal som leder till bikt har således minskat något. Siffrorna inkluderar inte de själavårdande samtal som förts i samband med kyrkliga förrättningar.

Andliga samtal och själavård hos diakoniarbetarna utgjorde en femtedel av åtgärderna vid klientkontakt. Detta innebar nästan 135 000 samtal år 2011. Samtal var den tredje vanligaste åtgärden vid de totalt nästan 672 000 klientkontakterna inom diakonin, efter åtgärder som innebär ekonomiskt understöd (27 %) och utredning av livssituationen (22 %). Diakoniarbetarna behandlade andliga frågor även per telefon och e-post. De hade nästan 210 000 e-postkontakter år 2011. Även andra församlingsanställda förde själavårdande samtal.

I november 2011 förrättade församlingsprästerna nattvard hos sjuka 900 gånger, då nattvard delades ut till över 2 500 personer. I november 2011 förrättade prästerna nattvardsgudstjänster för grupper på sjukhus och vårdinrättningar vid över 1 000 sammankomster och antalet nattvardsgäster var nästan 18 000. Antalet nattvardsgångar minskade något från år 2007.

Antalet själavårdande samtal i samband med nattvard hos sjuka,

nattvardsgudstjänst på sjukhus och inrättningar samt välsignelse av hemmet statistikförs inte separat, utan ingår i prästernas ovan nämnda själavårdande samtal.

Förrättningssamtalen i samband med de kyrkliga förrättningar utgör en central del av själavården i församlingarna. De kyrkliga förrättningar i november 2011 var nästan alltid förenade med förrättningssamtal. I statistiken räknas förrättningssamtalen inte till de själavårdande samtalen. I november 2011 förde prästerna över 9 300 förrättningssamtal. Dop förrättades utan särskilt förrättningssamtal i 0,3 procent, jordfästning i 0,4 procent och vigsel eller kyrklig välsignelse av äktenskap i 1,5 procent av förrättningarna. Vid var fjärde jordfästning fördes förrättningssamtal åtminstone en gång eller delvis antingen per telefon eller via elektroniska medier.

I november 2011 förrättades cirka 100 kyrkliga välsignelser av äktenskap. Detta är en tiondedel av antalet vigslar. Jordfästningarna av personer som inte hörde till kyrkan uppgick i november 2011 till nio procent av alla jordfästningar.

Enligt strategin *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet* erbjuder de kyrkliga förrättningarna en bred kontaktyta till finländarna och församlingsmedlemmarna. Via förrättningarna når man ut till dem som sällan går i kyrkan, och man står inför kyrkans kärnbudskap och grundläggande uppgift. Trots det har samtal efter kyrkliga förrättningar inte blivit vanligare sedan föregående redogörelseperiod, utan totalt sett ytterligare minskat något. I november 2011 fördes samtal med anhöriga efter jordfästning i samband med ungefär var tionde förrättning, med föräldrarna till döpta barn efter fyra procent av dopen och med gifta par efter fem procent av vigselförrättningarna eller välsignelserna av äktenskapet.

Antalet sorgegrupper minskade under redogörelseperioden. Det ordnades totalt cirka 420 grupper år 2011 (450 år 2007) och i dem deltog cirka 2 600 anhöriga (2 700 år 2007). Sorgegrupperna hade cirka 50 ledare.

I slutet av redogörelseperioden utkom Harri Koskelas avhandling om hur förlusten av ett barn påverkar föräldrarnas andlighet: *Lapseni elää aina sydämessäni. Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa* (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 114, 2011.) Undersökningsresultaten visar att förlusten av ett barn har en

övergripande och långvarig effekt på förälderns liv. Effekterna anhopas och leder ofta till så stora utmaningar för förälderns inre värld att han eller hon samtidigt upplever att både identiteten och förhållandet till andra människor och till Gud förändras. Undersökningen erbjuder alla som utför hjälparbete kunskap om hur man bemöter sorg och död.

7.2 Familjerådgivning och familjearbete

Kyrkans familjerådgivning erbjuder professionell samtalshjälp i parrelations- och familjefrågor och livskriser. Förutom vid kriser i parrelationen ges hjälp även i andra frågor som gäller mänskliga relationer och fostran, och familjen och individen stöds på ett holistiskt sätt.

Enligt strategin *Vår kyrka* är familjen församlingens viktigaste samarbetspartner. Kyrkan stöder familjerna i deras vardag, också under svårigheter och konflikter. Med stöd av strategin fästs särskild uppmärksamhet vid barns och familjers välbefinnande, och stöd ordnas för människor som kämpar med psykiska, sociala och ekonomiska svårigheter.

Biskoparnas uttalande år 2008 om familjen, äktenskapet och sexualiteten, *Kärlekens gåva*, är enligt familjerådgivarnas egen bedömning en av de viktigaste publikationerna för kyrkans familjerådgivning. Dess teman har nära anknytning till familjerådgivningens grundläggande uppgift. Biskoparnas uttalande stakar ut riktlinjerna för kyrkans officiella ställning i viktiga och ofta också känsliga frågor om äktenskapet och familjen. I uttalandet framhävs att kärlek, sexualitet, äktenskap och barn är Guds goda gåvor. Uttalandet uttrycker en särskild oro över barnens ställning. Några sidor ägnas åt frågor som gäller sexuella minoriteter. Det principiella ställningstagandet har undertecknats av åtta biskopar. Biskoparna Wille Riekkinen och Kari Mäkinen valde att inte skriva under. Som orsak nämndes att tidpunkten var illa vald, eftersom ett omfattande arbete om homosexualitet skulle färdigställas av biskopsmötets arbetsgrupp våren 2009. En annan motivering var önskemålet om en mer djupgåen-

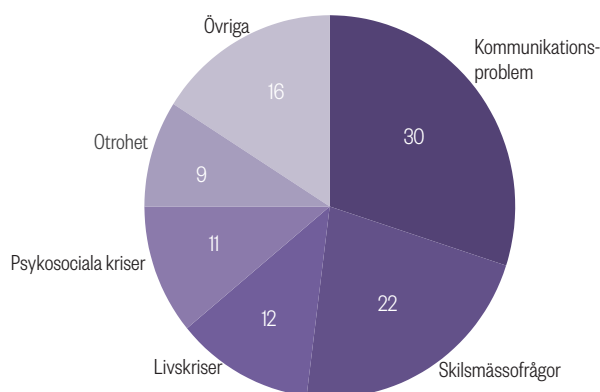
de samhällelig och kulturell analys av hur den kristna traditionen står i växelverkan med verkligheten. Biskoparnas förra uttalande om familjen och sexualiteten var biskoparnas brev 84 om familje- och sexualetiska frågor, som publicerades 1984.

Strategin för kyrkans familjerådgivning, *Vår kyrka i familjernas vardag – Strategi för Kyrkans familjerådgivning fram till år 2016*, godkändes i januari 2010. Målet med strategin är att staka ut riktlinjerna för kyrkans familjerådgivning i en föränderlig omvärld, för planeringen av arbetet vid de lokala centralerna och för beslutsfattandet i församlingarna samt att informera samarbetspartnerna om riktlinjerna. Det viktigaste strategiska målet är att familjerna ska få högkvalitativ hjälp när de behöver det. Av församlingarna ansåg 65 procent att strategin var viktig åtminstone i viss mån och nästan hälften (47 %) att den haft en viss eller stor inverkan på församlingens verksamhet.

År 2011 hade familjerådgivningen över 16 500 klienter (över 17 400 år 2008). Den totala omfattningen av familjerådgivningscentralernas terapeutiska arbete var nästan 84 000 moduler, det vill säga terapisessioner på 45 minuter. I enlighet med strategin för familjerådgivningen fokuserade arbetet särskilt på parsamtal (43 %), och dessa ökade i antal under redogörelseperioden.

Figur 7.1

De vanligaste orsakerna till att klienterna sökte sig till familjerådgivningen år 2011 (%).

Kommunikationsproblem (30 %) och skilsmässsofrågor (22 %) var de vanligaste orsakerna till att man sökte sig till familjerådgivningen år 2011. Livskriser var orsaken för 12 procent av klienterna. Andra registrerade orsaker var psykosociala kriser (11 %), otrohet (9 %), problem med släkt- och andra nära relationer (6 %), fysiskt/psykiskt våld (4 %), traumatiserande oförutsedda kriser (4 %), sexuella problem (2 %) och religiösa frågor (0,3 %). Männens andel av klienterna var 42 procent. Allt fler unga vuxna och småbarnsfamiljer sökte sig till familjerådgivningen. År 2011 hörde nästan 50 procent av klienterna till åldersgruppen 18–39 år.

Antalet grupper och deltagare har minskat med cirka 100 under de två senaste fyraårsperioderna. Familjerådgivningen ordnade år 2011 över 60 terapeutiska grupper med totalt över 400 deltagare. Antalet förlikningar i familjefrågor ökade och uppgick till över 5 900 mot drygt 4 400 år 2008. Familjerådgivarna hade cirka 390 (470 år 2008) personer i arbetshandledning och 63 (84 år 2008) arbetshandledningsgrupper. Bägge har minskat i antal under de två senaste redogörelseperioderna.

År 2011 hade kyrkan 171 familjerådgivare (163 år 2007) som arbetade vid 43 (42 år 2007) familjerådgivningscentraler. Av familjerådgivarna var 46 män. Det fanns 32 mottagningssekreterare.

Personalomsättningen inom familjerådgivningen ökade då de stora årskullarna uppnådde pensionsåldern; en omfattande generationsväxling pågår inom arbetsområdet. Under redogörelseperioden slutfördes tre familjerådgivarkurser varav en enligt den gamla utbildningsplanen och två enligt den nya. Dessutom inleddes två kurser som fortsättningsvis pågår. I kurserna deltog totalt 62 nya familjerådgivare. Under redogörelseperioden genomfördes också en specialiseringsutbildning för mottagningssekreterare 2010–2011 och en arbetshandledarutbildning i samarbete med sjukhussjälavården och Kyrkans utbildningscentral.

Specialiseringsutbildningen för familjerådgivare breddades avsevärt och godkändes år 2011 som psykoterapiutbildning. År 2012 flyttas psykoterapiutbildningen till universiteten. Till följd av detta inleddes förhandlingar om utbildningssamarbete med Östra Finlands universitet.

Familjearbete Med kyrkans familjearbete avses all verksamhet som församlingarnas anställda och frivilliga bedriver för att stärka det andliga livet i olika slags familjer och för familjemedlemmarna individuellt, tillväxten som människa, den ömsesidiga omsorgen och respekten, krafterna i svåra livssituationer och kontakten till församlingen. Kurser, läger och smågrupper med fokus på parrelationen via olika anknytande teman ordnas runtom i Finland. De ger deltagarna möjlighet att söka efter de starka sidorna i sitt förhållande, ställa upp nya mål och försöka öppna knutarna mellan sig. Kurserna är avsedda för såväl gifta par som sambonde och sällskapande par. Dylika kurser ordnas inte bara av församlingarna utan också av många kristna organisationer. Dessutom anordnas kurser, smågrupper, läger och evenemang för familjer med fokus på föräldraskap eller fostran. Dessa presenteras närmare i kapitlet om fostran.

År 2011 ordnade församlingarna nästan 400 sammankomster speciellt för gifta par. Antalet var detsamma som år 2007. År 2011 deltog dock flera personer i sammankomsterna, över 9 300 mot 8 300 år 2007. Dessutom ordnade sju procent av församlingarna cirka 70 läger eller kurser för gifta par, som år 2011 hade över 1 100 deltagare (cirka 1 800 år 2007), varav cirka 160 barn. I 30 procent av församlingarna ordnades familjeevenemang och dessa hade cirka 144 000 deltagare. Flest evenemang ordnade församlingarna i Helsingfors, Esbo och Tammerfors stift. Antalet familjeläger uppgick till över 300 och i dem deltog nästan 10 000 personer, varav cirka 4 300 vuxna. Över en tredjedel av församlingarna (38 %) ordnade läger, mest i Helsingfors stift (65 %).

År 2011 ansåg 42 procent av finländarna att kyrkan bör ta starkare ställning för äktenskapet och familjen. Av de församlingsanställda var majoriteten (68 %) av denna åsikt. Enligt *Gallup Ecclesiastica* (2011) var 28 procent av finländarna och var tionde av de kyrkligt anställda (11 %) av annan åsikt.

Parrelationsprojektet Parisuhteen palikat utvecklades under redogörelseperioden till ett riksomfattande projekt. Projektet varar fram till 2015 och har fem mål: att värna om kärlek och trohet, att stärka banden i parrelationen, att göra parrelationsarbetet synligare i medierna, att få mer resurser för parrelations- och fa-

miljearbetet och att inkludera parrelationsfärdigheter i medborgarfärdigheterna.

Trots att de kristna arrangörerna har arbetat kring parrelationer och med gifta par i över 40 år är projektet det första riksomfattande samprojektet. Den för projektledningen tillsatta arbetsgruppen har en bred bas. Arbetsgruppen har representanter förutom för Kyrkostyrelsens familjefrågor även för den finskspråkiga evangelisk-lutherska församlingen i Borgå, Folkets Bibelsällskap, Finska Bibelinstitutet, KFUM i Helsingfors, frikyrkan, pingstkyrkan och adventistkyrkan, föreningarna Mennään Eteenpäin ry och Kataja ry och familjetidskriften Perheiden ABC.

Inom projektet producerades under redogörelseperioden material som ska sänka tröskeln för de församlingsanställda att ta upp parrelationsfrågor, skapa möjligheter till kamratsamtal och ordna sammankomster kring parrelationstemat inom ramen för det egna grundläggande arbetet. Projektets verksamhetsidéer och material har ända från början även erbjudits kommun- och organisationsfältet. Många anställda från kommuner och organisationer deltog i de grundläggande utbildningarna. I de grundläggande Parisuhteen palikat-utbildningarna deltog under redogörelseperioden sammanlagt cirka 1 500 anställda och frivilliga. De lokala utbildningsdagarna var viktiga även med tanke på samarbetet och nätverkandet bland familjearbetarna. Den riksomfattande invigningen av projektet samlade 1 500 deltagare i Lahtis 2009.

Parisuhteen palikat-evenemang ordnades år 2011 i nästan 70 församlingar (16 %) och de samlade över 3 000 deltagare. Av deltagarna var cirka 800 barn. Flest församlingar som ordnade sådana evenemang fanns i Tammerfors (31 %) och Uleåborgs (24 %) stift. Andra evenemang för gifta par, allt som allt nästan 200, ordnades i cirka en femtedel av församlingarna. I Helsingfors och Esbo stift medverkade var tredje församling som arrangör. Antalet deltagare uppgick till drygt 6 100.

Under redogörelseperioden distribuerades ett nytt arbetsredskap, ett hus i trä med byggklossar för parrelationen, till församlingarnas, kommunernas och organisationernas anställda runtom i Finland. Tema- och bönekort trycktes i cirka 250 000 exemplar och gratistidningen *Parisuhteen palikat* i 100 000 exemplar. Materialet

har delvis översatts till svenska, engelska, franska, ryska och kinesiska. Av församlingarna utnyttjade 44 procent arbetsredskapet i viss mån och två procent flitigt.

Parrelationsprojektet Virtaa välillämme (2003–2007 och 2008–2009), som riktades till unga vuxna och var avsett att stödja parrelationen, utvärderades av en extern part 2009. Enligt utvärderingen uppnåddes de för projektet uppställda målen väl. Projektet fick nästan enbart positiv och stor publicitet, församlingarna och de unga vuxna deltog aktivt i verksamheten och kurserna hade en positiv effekt på parrelationerna, särskilt kommunikationen. Som ett resultat av verksamheten knöts även nätverk och vänskapsband mellan paren. Projektet nådde ut till unga vuxna med olika andliga liv, tröskeln för att delta i övrig församlingsverksamhet blev lägre, fördomarna mot kyrkan minskade och den positiva bilden av kyrkan stärktes. Kursmaterialet ansågs vara utmärkt.

I slutet av 2009 ordnades verksamhet i 44 församlingar och kursverksamhet i 28 av dessa. Projektet genomfördes i 100 församlingar. Rutiner etablerades, men i utvärderingen konstaterades att verksamheten är sårbar, eftersom kyrkan saknar en gemensam, enhetlig syn på vilken ställning som ska tillskrivs parrelationsarbetet. Bristen på stöd i arbetsgemenskapen och på resurser, personalomsättningen, ändringar i befattningsbeskrivningen och den arbetskrävande rekryteringen av frivilliga krävde tid och krafter och försvårade etablerandet av verksamheten som en del av församlingarnas grundläggande arbete. Projektverksamheten befästs inom ramen för projektet Parisuhteen palikat. Virtaa välillämme-relationskursen utgör en modell för fortsättning på Parisuhteen palikat-föreläsningarna. År 2011 hölls ännu Virtaa välillämme-sammankomster i sju församlingar och antalet deltagare var cirka 200.

År 2011 hade en tredjedel (33 %) av församlingarna ett team för familjearbetet och dessutom planerade tio procent av församlingarna att inrätta ett sådant team. Sex procent av församlingarna uppgav att de anlätade frivilliga för familjearbetet. Flest frivilliga fanns i församlingarna i Kuopio stift (16 %) där de var stödpersoner för barn och unga eller hjälpte familjer.

Fler än var femte församling (23 %) genomförde år 2011 ett långvarigt projekt kring parrelationen, föräldraskapet eller familjen. Flest projekt hade församlingarna i Tammerfors stift (37 %).

Över hälften av församlingarna (52 %) hade regelbundet samarbete med kommunen inom familjearbetet. Var femte församling (22 %) samarbetade med det kommunala familjerådgivningsarbetet. Nästan tio procent av församlingarna hade regelbundet samarbete med andra kristna församlingar eller organisationer och med väckelserörelser, och sporadiskt samarbete, beroende på samarbetsparten, hade cirka var tredje eller var femte församling. Cirka var femte församling hade varken regelbundet eller tillfälligt samarbete med kommunen i fråga om familjearbetet.

Som stöd för planeringen av församlingarnas familjearbete utkom de efterlängtnade och omdiskuterade riktlinjerna för familjearbetet *Familjearbete – min sak? – riktlinjer för ett familjeinriktat arbetssätt i församlingen*. I riktlinjerna framhävs mötet med människan som grunden för församlingens familjearbete: familjearbetet erbjuder möjligheter att möta jaget, en annan människa och Gud. Enligt riktlinjerna kan alla anställda utföra sitt eget grundläggande arbete på ett familjeinriktat sätt och på så sätt stärka familjernas välbefinnande. De omfattar en mängd mål för familjearbetet uppdelat på fem sektorer: familj och egen mognad, familj, parrelationer och äkten-skap, familj och föräldraskap, familj, mor- och farföräldrar och faddrar samt familjen i utmanande, föränderliga och svåra omständigheter. Riktlinjerna gavs ut på både finska och svenska och trycktes i två upplagor på finska, totalt 13 000 exemplar, och ämnet togs upp i många utbildningar.

7.3 Sjukhussjälavård

Kyrkans sjukhussjälavård främjar det andliga arbetet på vårdinstitutioner och utvecklar den själavård som utförs inom öppenvården. Den ordnar själavårds- och arbetshandledarutbildning för anställda i kyrkan, deltar i den diskussion om etik och själavård som förs inom hälso- och sjukvården, producerar publikationer om själavård och står i kontakt med andra kyrkors själavårdare både i hemlandet och utomlands.

Kyrkomötets allmänna utskott fäste i november 2010 uppmärksamhet vid sjukhussjälavårdens tre framtida riktlinjer: 1. Å ena sidan är själavården starkt professionaliserad, men å andra sidan ökar behovet av frivillig omsorg om nästan. 2. Det finns en efterfrågan på kyrkans insats när det gäller de etiska frågorna inom vården. Särskilt inom områden som god vård, vård i livets slutskede och förmåga att möta döende har kyrkan god kompetens. 3. Minskande resurser innebär att de yrkesutbildade sjukhussjälavårdarnas arbetsinsats allt mer får styras till de viktigaste uppgifterna som kräver yrkeskunskap och till handledningen av frivilliga. Allmänna utskottet betonade att det är viktigt att kyrkan bevarar en tydlig kristen identitet i den sjukhussjälavård man erbjuder. En av sjukhussjälavårdens viktiga uppgifter har varit och kommer att vara att garantera högklassig sjukhussjälavård i vårt land.

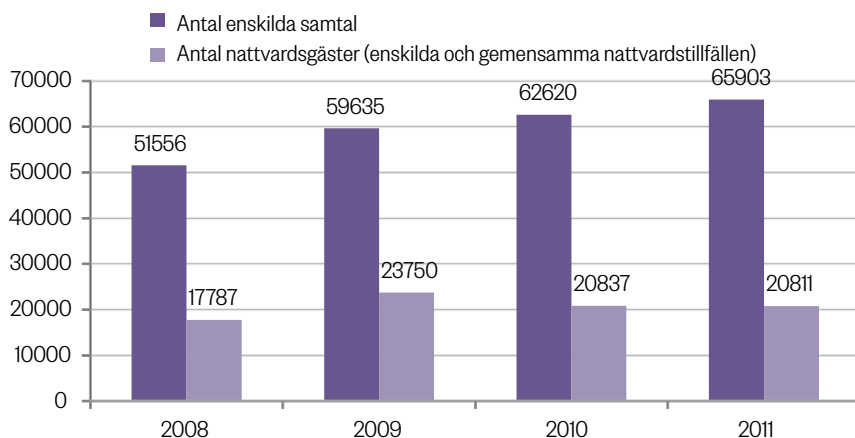
Det praktiska sjukhussjälavårdsarbetet utförs av specialutbildade sjukhuspräster som finns till för patienterna, de anhöriga och personalen. Sjukhusprästens arbete består av att föra enskilda samtal, vara närvarande, lyssna och finnas vid människornas sida. Själavårdande grupper, andliga sammankomster, kyrkliga förrättningar samt utbildning och handledning ingår också i sjukhusprästens befattningsbeskrivning. I vårdsamfundet är sjukhusprästen expert på religiösa och etiska frågor. Under redogörelseperioden var sjukhussjälavårdarna allt oftare sysselsatta med krisarbete, eftervård vid olyckor och etiska frågor i hälso- och sjukvården.

Sjukhussjälavårdarna är kyrkligt anställda och under redogörelseperioden samordnades arbetet av kyrkans enhet för sjukhussjälavård. Även församlingsprästerna utför själavårdande arbete på sjukhus.

Antalet sjukhussjälavårdare bibehölls oförändrat under redogörelseperioden. Det fanns 120 sjukhuspräster med tjänsten som huvudsyssla och 17 med tjänsten som bisyssla. Sjukhussjälavårdarnas tjänster är prästtjänster, därtill fanns fyra lektorer. Antalet kvinnor i dessa tjänster ökade och år 2011 var 93 (68 %) sjukhuspräster kvinnor mot 58 procent år 2007. Över hälften av sjukhussjälavårdarna hade genomgått kyrkans arbetshandledarutbildning. Många hade även psykoterapeututbildning. Ett flertal sjukhuspräster hade utbildat sig till retreathandledare eller bibliodramahandledare.

Figur 7.2

Antalet enskilda samtal och nattvardsgäster i sjukhussjälavården 2008–2011.

Det viktigaste redskapet i sjukhusprästens arbete är det själavårdande samtalet. Antalet själavårdande samtal har ökat årligen. År 2011 hölls nästan 66 000 samtal.

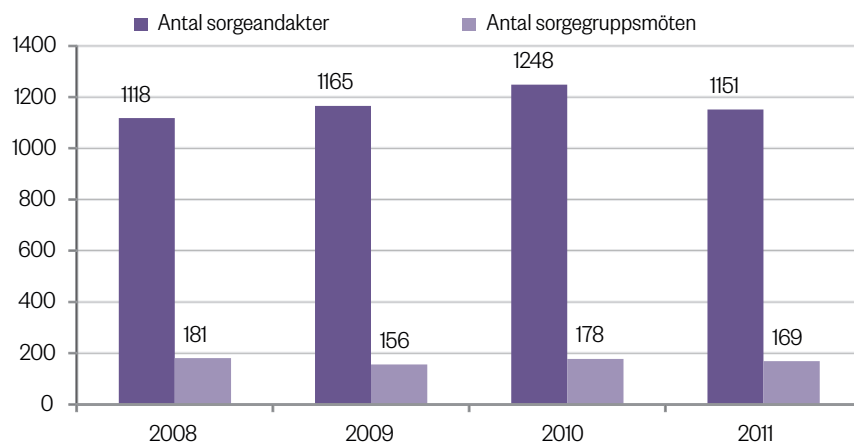
Under kyrkoåret sägs topparna i sjukhusens nattvardstillfällen vid advent, stilla veckan och veckan före alla helgons dag. Enskild nattvard har blivit vanligare för varje år. Ofta deltog även patientens anhöriga i den enskilda nattvarden.

Under redogörelseperioden förrättade sjukhusprästerna drygt 1 000 sorgeandakter per år. År 2011 hölls 1 151 sorgeandakter. En sorgeandakt är en bönestund som hålls när någon avlidit, antingen i sjukhusets kapell eller i det rum där personen avlidit. På sjukhus, äldreboenden och hälsovårdscentraler finns vanligen ett kapell där anhöriga kan ta farväl av den avlidne.

Sorgegrupper hölls på sjukhusen och i församlingarna för personer som mist sin maka eller make, någon närstående eller sitt barn och för anhöriga till personer som begått självmord. På allhelgonaaf- ton hölls en mässa för dem som sörjde sin barnlöshet eller förlusten av sitt barn. Denna typ av mässor och andakter har ordnats i försam- lingarna sedan början av 1990-talet, då den första hölls i Björneborg.

Figur 7.3

Antalet sorgeandakter och sorgegruppsmöten inom sjukhussjälavården 2008–2011.

Ökningen av själavården och behovet av själavård inom den öppna vården bekräftas av att sjukhussjälavårdarna under år 2011 gjorde över 1 300 hembesök. Dessutom hörde ledning av frivilligverksamheten år 2011 till 46 sjukhussjälavårdares uppgifter. År 2010 och 2009 var motsvarande antal 32 och 23. Att utveckla de frivilligas insatser för att stödja ensamma, sjuka och äldre är ett prioriterat område i kyrkans strategi. Sjukhusprästerna verkar också som mentorer och arbetshandledare, och erfarna sjukhuspräster som utbildare vid stiftens utbildning i själavård. Sjukhusprästerna använde cirka 10 procent av sin arbetstid för själavård inom öppenvården.

Bussolyckan i Malaga, skoltragedierna i Jokela och Kauhajoki och skottdramat i köpcentret Sello var länkar i den kedja av storlyckor där sjukhusprästernas yrkeskunnighet behövdes. Sjukhusprästerna förmedlar också ofta dödsbud tillsammans med polisen. Betydelsen av detta arbete accentuerades i samband med olyckor och kriser.

Till följd av generationsväxlingen bland själavårdare och arbetshandledare behöver en stor mängd nya kyrkligt anställda de yrkesfärdigheter som ges via utbildningen. Under fyraårsperioden startade tre specialiseringskurser i sjukhussjälavård som blev mer omfattande än planerat.

Utvecklingen av sjukhussjälavårdarnas specialisering inleddes hösten 2009. Syftet med specialiseringsutbildningen är att utbilda sjukhussjälavårdare med en stark prästidentitet, god självkänedom och mångsidig kompetens i frågor som gäller sjukdom, livets bräcklighet och död. Sjukhuspräster behöver behärska krisarbete, själavård och andligt ledarskap. I en mångreligiös och mångkulturell miljö ska de kunna bemöta olika slags livsåskådningar. Sjukhusprästerna måste också kunna försvara sitt arbete. Stödet för vårdpersonalen och den ökande frivilligverksamheten förutsätter att sjukhussjälavårdarna har allt större kompetens i utbildning, arbetshandledning och samordning.

I specialiseringsutbildningen integrerades en studiehelhet i psykoterapeutiska färdigheter som gav 30 studiepoäng och som förutsätts av den som söker sig till psykoterapiutbildning. Studietiden är tre år. Hösten 2011 godkändes den reviderade specialiseringsutbildningen av biskopsmötet. Utbildningen i dess nya form startar hösten 2012.

I den riksomfattande etiska delegationen inom social- och hälsovården (Etene) ingick under redogörelseperioden en representant för kyrkans sjukhussjälavård. Till delegationens uppgifter hör att behandla etiska frågor inom hälsovården som berör klienternas och patienternas ställning, ge rekommendationer och uttalanden, ta initiativ och väcka diskussion. Sedan hösten 2009 har delegationen också haft hand om etiska frågor inom socialvården. Delegationen verkar i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet. Under den gångna verksamhetsperioden koncentrerade sig delegationen på etiska frågor kring åldrande och mental hälsa och gav i december 2011 till exempel ett ställningstagande om vård i livets slutskede och eutanasi. Under de följande fyra åren koncentrerar sig Etene på förebyggande arbete med etiska frågor som berör befolkningens vardag och servicen inom vård och omsorg.

Sjukhusprästerna gav ett ställningstagande på sina rådplägningsdagar hösten 2009, i vilket de försvarar den döendes rätt till andlig vård. Patientens övertygelse måste respekteras också då den avviker från vårdarens egen övertygelse. Hänsyn till övertygelsen inverkar på behandlingen, maten, förrättningarna, vården i livets slutskede och begravningssederna. Sjukhusprästerna betonar den döendes rätt till en fridfull förberedelse inför döden.

Under redogörelseperioden diskuterades både passiv och aktiv dödshjälp. I stället för aktiv eutanasi betonas utvecklingen av vården i livets slutskede och den lindrande, eller palliativa, vården. Social- och hälsovårdsministeriet gav hösten 2010 rekommendationer för vård i livets slutskede, där man till god vård räknar att se till den döendes själsliga och andliga behov.

Frågan om skillnaden mellan bikt och själavård lyftes fram i den livliga offentliga debatt som följde efter pedofilavslöjanden. Kyrkans ledning och statens företrädare diskuterade frågan och som en följd av diskussionerna gav biskopsmötet våren 2011 präster och lektorer anvisningar om samordningen av tystnadsplikten och anmälnings-skyldigheten. I en *enkät bland de församlingsanställda* 2012 kände över hälften (52 %) till redogörelsen över samordningen av bikthemligheten och barnskyddet. På frågan om redogörelsen hade klargjort samordningen av bikthemligheten och barnskyddet svarade 41 procent av de anställda att frågan inte är relevant i deras arbete. Redogörelsen hade hjälpt merparten (78 %) av de anställda för vilkas arbetsuppgifter den var relevant. Var femte anställd (22 %) var av motsatt åsikt. På frågan om redogörelsen hade klargjort praxis i anslutning till bikten svarade sex procent av dem till vilkas arbetsuppgifter frågan anknyter att den varit till stor hjälp och hälften (49 %) att den varit till viss hjälp. Var fjärde anställd (26 %) ansåg sig ha haft lite hjälp av redogörelsen och var femte (18 %) ingen hjälp alls.

Direktionen för kyrkans sjukhussjälavård tillsatte en arbetsgrupp för utveckling av sjukhussjälavården åren 2010–2011. Arbetsgruppen hade i uppgift att klarlägga riktlinjerna för verksamheten inom sjukhussjälavården i den föränderliga hälso- och sjukvården och att förnya specialiseringsutbildningen för sjukhussjälavårdare.

Arbetsgruppen uppdaterade *principerna för sjukhussjälavården* från 2003. Lagen om patientens ställning och rättigheter samt religionsfrihetslagen inverkar på sjukhusprästens arbete, och deras effekt utreds i de reviderade principerna. De uppdaterade principerna för sjukhussjälavården godkändes hösten 2011.

Sjukhussjälavårdens rådplägningsdagar samlade årligen över 90 sjukhuspräster från olika håll i Finland. Teman för dagarna var "En bro över mörka vatten" (2008), Hälsovårdsetik i dödens närhet: "... så var mina dagar redan räknade" (2009), Religioner och kulturer

som utmaning för sjukhussjälavårdaren: ”Det finns många slags tro i världen” (2010) samt Sjukhussjälavårdarens identitet och arbetsresurser: ”... när jag bland människorna går ut till mödor, ansvar och beslut” (2011). Förutom att ge utbildning var dagarnas syfte också att värna om sjukhussjälavårdarnas identitet, kollegiala växelverkan och andliga liv.

Våren 2009 utkom en lärobok om andlighet i vårdarbetet för hälsovårdsstuderande (Kirsi Aalto och Raili Gothóni: *Ihmisen lähellä – Hengellisyys hoitotyössä*. Kirjapaja). Skribenterna är sjukhuspräster. Boken översattes till estniska och utkom i Estland hösten 2010 under namnet *Inimese kõrval*.

Arbetsgruppen som utvecklade frivilligverksamheten färdigställde materialet *Vierelläkulkijat. Kirkon vapaaehtoiset terveydenhuollossa* om kyrkans frivilliga i hälsovården. Det innehåller ett program för utbildning av frivilliga och en beskrivning av deras uppgifter och rättigheter.

7.4 Samtalstjänst och samtalstjänstens nätjour

Kyrkans samtalstjänst är en hjälptelefon som upprätthålls av de evangelisk-lutherska församlingarna och som vem som helst kan ringa när de behöver någon som lyssnar eller någon att tala med. Samtalstjänsten hjälper vid olyckor och andra krissituationer när människor har ett behov av att berätta om sina upplevelser och känslor och diskutera det som hänt. Samtalen tas emot av utbildade frivilliga och kyrkligt anställda som också fått utbildning om kriser och storolyckor. Samtalen är konfidentiella och den som ringer behöver inte uppge sitt namn.

Det rikstäckande jourssystemet för samtalstjänsten, som bygger på ett intelligent nät och togs i bruk 2007, har visat sig vara lyckat. Systemet garanterar samma servicetid i hela landet. Samtalstjänst svarar varje kväll på svenska på nummer 01019 0072 och Palveleva puhelin på finska på nummer 01019 0071. Man kan också ringa från utlandet.

Tjänstens organisationer var lika många (31) under hela redogörelseperioden. De verkade inom ramen för enskilda församlingar,

kyrkliga samfälligheter eller prosterier. Antalet församlingar med ansvar för jourarbetet i dessa organisationer uppgick till över 70.

Efter att samtalerna började dirigeras dit det finns en ledig linje blev det lättare för dem som ringer att nå fram. Av denna orsak ökade antalet samtal genast med cirka 30 procent och hölls på i genomsnitt 54 000 samtal per år (41 000 år 2007). De vanligaste samtalsämnena var ensamhet, tro och livsåskådning, psykiska problem samt äktenskapet och parrelationen. Under redogörelseperioden skedde inga större förändringar i samtalsämnena. Andelen män och kvinnor är ungefär lika stora. Många av dem som ringde levde ensamma och majoriteten var pensionärer.

Arbetet fördelades jämnt mellan de jourhavande, årligen drygt 2 000 personer vid olika jourställen. För att servicen ska vara lika högklassig oberoende av vart samtalet dirigeras utarbetades kvalitetskriterier för samtalstjänsten och samtalstjänstens nätjour 2008. Av de jourhavande var cirka två tredjedelar församlingsanställda och resten frivilliga. Under de senaste åren har kyrkan framhållit betydelsen av frivilligarbetet. Samtalstjänsten har redan i årtionden utgjort en form av frivilligarbete som erbjuder församlingsmedlemmarna en viktig tjänande uppgift.

Kommunikationsverket beviljade år 2008 Kyrkans centralfond rätt att använda det allmänneuropeiska servicenumret 116 123 (samtalstjänst för andligt stöd). Syftet var att ta i bruk numret för samtalstjänstens jour. Numret måste vara avgiftsfritt för uppringaren, så att numrets innehavare står för samtalskostnaderna. Av denna orsak verkställdes aldrig planen och numret slopades tillsvidare.

Samtalstjänstens nätjour har alltsedan 2005 fungerat som en parallell tjänst till samtalstjänsten och enligt samma principer. Man kan skicka ett meddelande till tjänsten (<http://evl.fi/natjour> eller <http://evl.fi/palvelevanetti>) anonymt och konfidentiellt och de jourhavande svarar inom fem dagar, även de anonymt. De som svarar är jourhavande från samtalstjänsten som har fått tilläggsutbildning för arbetet på webben. Det fanns drygt 100 jourhavande och av dem var majoriteten (80 %) frivilliga år 2011.

Nätjourens klienter skiljde sig under redogörelseperioden från samtalstjänstens klienter. En större del av dem som tog kontakt via webben levde i en familj eller en parrelation och var i arbetslivet eller

studerade. Detta återspeglades också i meddelandenas innehåll. Via nätjouren behandlades oftare familje- och parrelationskriser och per telefon oftare ensamhet och sjukdom. Av nätjourens klienter var cirka tre fjärdedelar kvinnor.

Till nätjouren sändes under redogörelseperioden årligen över tusen meddelanden. Efter de två första verksamhetsåren har kontakterna inte längre ökat i antal. En orsak till detta kan vara att många på webben hellre tar kontakt med diskussionsforum där man inte behöver registrera sig och där man snabbare får svar på sitt meddelande. I samtalstjänstens nätjour har man trots det velat hålla fast vid datasekretessen. Nätjourens verksamhetskultur har också granskats kritiskt och dess utvecklingsriktningar har diskuterats i samråd med kyrkans projekt Andligt liv på webben. I slutet av 2011 fick nätjouren och nätprästerna ett nytt, gemensamt program. Även andra samarbetsmöjligheter utreds, till exempel i fråga om utbildning och information.

7.5 Beredskap vid storolyckor och kriser

Det har alltid hört till kyrkans arbete att stödja dem som drabbats av akuta kriser. De kyrkligt anställda har grundläggande beredskap att möta kriser. Oförutsedda katastrofer och allvarliga olyckor samt krissituationer har dock ökat behovet av att utveckla krishjälpen och utbildningen för denna. Inträffade katastrofer, allvarliga olyckor och kriser har likaså förutsatt att man skapar system som kan tas i bruk snabbt.

I händelse av en storolycka eller kris ska kyrkan agera som en del av den övergripande beredskapen för olika hotfulla och störningssituationer på riksnivå. Målet med statsrådets principbeslut *Säkerhetsstrategi för samhället* (2010) är att upprätthålla funktionen i samhället, trygga Finlands självständighet och främja befolkningens säkerhet och välfärd.

Säkerhetsstrategi för samhället inkluderar mental kristålighet, vilket avser nationens förmåga att hantera den psykiska press som orsakas av säkerhetssituationer och följderna av dem samt förmågan att snabbt återhämta sig efter dem. I strategin är den andliga verksamheten en del av nationens mentala kristålighet. Enligt strategin ga-

ranteras folkkyrkorna och de övriga religiösa samfundens möjligheter att upprätthålla andlig verksamhet samt delta i skötseln av människornas andliga välmående som en del av samhällets psykosociala stöd och bistå krisoffer i alla slags säkerhetssituationer.

Huvudregeln är att beredskapsarrangemangen i så hög grad som möjligt ska basera sig på funktionerna under normala förhållanden. På det lokala planet inom den kyrkliga förvaltningen koncentreras verksamheten till församlingarna och de kyrkliga samfälligheterna, på det regionala planet till stiftet, som utarbetar regionala beredskapsplaner. Verksamheten samordnas av respektive stift inom deras områden. På riksplanet förläggs verksamheten till Kyrkostyrelsen.

På lokalplanet inom kyrkans krisorganisation ligger ansvaret hos kyrkorådet eller församlingsrådet och hos kyrkoherden. I samband med kriser är det ytterst viktigt att samarbeta med de kommunala myndigheterna i regionen och med prosterna och övriga församlingar och särskilda arbetsområden, såsom familjerådgivningen och sjukhussjälavården. På regional nivå styr och övervakar stiftet församlingarnas verksamhet också under krisförhållanden och samarbetar med andra aktörer i samhället. Vid nationella storolyckor och kriser framhävs i synnerhet biskoparnas roll. Kanslichefen vid Kyrkostyrelsen ansvarar för krisberedskapen inom kyrkans centralförvaltning med hjälp av Kyrkostyrelsens ledningsgrupp. Vid katastrofer ingriper förutom Kyrkostyrelsens olika avdelningar och Kyrkans informationscentral även Kyrkans Utlandshjälp och Finska Missionssällskapet samt kyrkans Stöd i kris (SiK).

SiK ingår i de psykosociala stödtjänsterna. Under redogörelseperioden verkade eller planerades SiK-organisationer på ett flertal orter. Målet med SiK är att den ska vara en välfungerande egen krisgrupp inom kyrkan och att den ska svara på människornas behov när nöden är akut och ge olycksoffer och anhöriga andligt stöd. Vid storolyckor ska kyrkan delta i myndighetsorganisationernas och krisgruppernas arbete. I syfte att etablera bästa praxis för respektive ort förs i inledningsskedet förhandlingar med nödcentralen, polisen, räddningsmyndigheterna, sjukvårdsdistrikten och andra instanser som ingår i det psykosociala stödet. Grupperna förbinder sig till de gemensamt överenskomna SiK-principerna, som garanterar en gemensam praxis på riksplanet i vissa väsentliga frågor.

SiK-organisationen engageras på räddningsmyndigheternas begäran vid olika slags olyckor, katastrofer och kriser, och den integreras i myndigheternas hjälpkedja. Till exempel inom Kauhajokiprojektet i Lappo stift mötte kyrkan offrens anhöriga och skolans elever på bred basis genom kamratstödsträffar, enskilda samtal, på läger och i andra sammanhang.

Kyrkostyrelsen godkände principerna för stöd i kris 2011 och gav verksamhetsavdelningen i uppgift att samordna verksamheten. Nationella rådplägningsdagar för psykosocialt stöd och krisarbete har ordnats sedan 2009. I kyrkans utbildningsutbud inkluderades en modul för kris- och traumaarbete.

Under redogörelseperioden engagerades församlingar runtom i Finland vid flera slags allvarliga olyckor och kriser: de erbjöd psykiskt stöd, ordnade andakter med mycket kort varsel och möjligheter att samtala med församlingsanställda och förlängde kyrkornas öppettider för att ge möjlighet till stillhet.

Finländarna anser att krisarbete ingår i kyrkans uppgifter och att även den kristna förkunnelsen har en given plats i krisarbetet. Undersökningar visar att kyrkans betydelse förefaller framhävas vid kollektiva kriser.

Planen för kyrkans kristelefon, som utarbetats som ett samprojekt mellan samtalstjänsten och kyrkans övriga krisarbete, färdigställdes under redogörelseperioden och krisjouren var klar att tas i bruk i januari 2012. I praktiken fungerar kristelefonen så att den finskspråkiga samtalstjänstjouren förlängs till dygnet runt-jour under en viss tid. Jouren sköts av församlingsanställda och jourhavande vid samtalstjänsten. Kristelefonjouren tas i användning vid nationella kriser och storolyckor.

Reflektion

Under redogörelseperioden kunde man se tecken på att människor mår psykiskt sämre än förr. Många frågor föreföll inverka allt mer negativt på människornas vardag och hur de klarar sig. Negativa förändringar, nya livssituationer och kriser föder sorg, ångest och otrygghet. Känslan av övergivenhet och ångest påverkar människors psykiska välbefinnande på många sätt. Samtidigt lever allt fler ensamma och befolkningen åldras. Människors behov av självavård ökar.

Själavården ska vara lätt tillgänglig. Den förefaller dock närmast utvecklas till ett separat specialområde. Församlingsprästernas själavårdande samtal har hela tiden minskat i antal, medan anställda i specialuppgifter såsom sjukhussjälavård har fört ett ökande antal själavårdande samtal.

Det råder stor efterfrågan på kyrkans familjerådgivningstjänster och kyrkans familjerådgivningsarbete är uppskattat. Över hälften av klienterna kontaktade familjerådgivningen på grund av kommunikationsproblem eller skilsmäsofrågor. Ökningen i antalet förlikningar i familjefrågor vittnar om att allt fler familjer kämpar med problem och konflikter.

Inom sjukhussjälavården har de enskilda samtalen ökat i antal. I vårdteamen på sjukhusen, där arbetsmiljön blir allt mer mångkulturell och mångreligiös, representerar sjukhusprästen den andliga sakkunskapen och är tolk för det andliga språket. Själavården inom öppenvården blir allt mer krävande och utvecklingen av frivilligverksamheten till stöd för ensamma, sjuka och äldre är en framtida utmaning.

Vid hotfulla situationer och kriser deltar kyrkan i skötseln av människornas andliga välmående som en del av samhällets psykosociala stöd.

8. Diakoni och samhällsarbete samt kyrkans gemensamma projekt

- Under redogörelseperioden ökade antalet ärenden och klienter med problem i anslutning till grundtryggheten och skuldsättningen. Kyrkans diakoni anlätades i synnerhet av dem som sökte hjälp med ekonomiska problem, och den ekonomiska hjälpen ökade.
- Det ordnades mer än 18 000 öppet hus-evenemang i församlingarna och i dem deltog cirka 476 000 personer. Antalet deltagare fortsatte att öka och detsamma gällde mathjälpen och matbidragen.
- Antalet frivilliga inom diakoniarbetet fortsatte att öka.
- Invandrarna fortsatte att öka i antal och församlingarnas invandrararbete koncentrerades framför allt till huvudstadsregionen. Olika frågor i samband med invandring debatterades i offentligheten.
- Insamlingen Gemensamt ansvar var den största årliga medborgarinsamlingen i Finland, men vid sidan av listinsamlingen eftersöktes alternativa medelanskaffningsmetoder.

8.1 Församlingsdiakoni

Kyrkans diakonala och samhälleliga uppgift är att utifrån den kristna tron leva ut kärleken till medmänniskan, arbeta för rättvisa och ta ansvar för miljön. Diakonin ingår i kyrkans grundläggande uppgift. Målet är att utifrån kristen kärlek hjälpa i synnerhet dem vars nöd är störst och som inte får hjälp på något annat sätt. Kyrkans dia-

koniarbete utförs inom lokalförsamlingarnas verksamhet av både yrkesutbildade tjänsteinnehavare inom diakonin och av frivilliga. Även andra anställda inom kyrkan deltar i diakoniarbetet. Kyrkan samarbetar ofta med andra hjälpinstanser i samhället.

Strategisk planering

Enligt de riktlinjer som dras upp i strategin *Vår kyrka – gemenskap och delaktighet* tar kyrkan och dess medlemmar hand om de svagaste och bär globalt ansvar. I strategin anges följande riktlinjer för verksamheten: ”i samhällsdebatten höjer vi vår röst för de utsatta, vi är med och värnar om skapelsen och verkar för fred och rättvisa och vi ger frivilliga möjlighet till ansvarstagande och konkret omsorg om nästan.” I strategibetänkandet konstateras att inkomstskillnaderna ständigt växer och antalet utslagna ökar. Samtidigt uppskattas att den åldrande befolkningen kommer att föra med sig nya och allt större utmaningar för diakonin.

Diakoniarbetet präglades under redogörelseperioden av den strategiska planeringen som fortgick på många håll och som drog upp riktlinjerna för den framtida diakonin genom att beakta de utmaningar som den närmaste framtiden väntas föra med sig. *Vår kyrka – gemenskap och omsorg. Riktlinjer för diakoni och samhällsansvar i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland fram till 2015* godkändes våren 2010. Avsikten är att riktlinjerna ska uppmuntra församlingarna att utarbeta egna strategier. Särskilt i samband med strukturförändringar i församlingarna är det viktigt att diakonin styrs av en stark strategi. Strategin gör det lättare för medarbetarna att prioritera, orka med sitt arbete och svara på utmaningarna. En lyckad strategiprocess stöder också gemenskapen. Enligt visionen i strategin är kyrkan en gemenskap som visar omsorg och som frimodigt arbetar för kärleken till medmänniskan och ett gott liv i Finland och över hela världen. Det finländska samhället är rättvist och samhällsmedlemmarna lever ett måttfullt liv. Strategin innehåller fem riktlinjer: vi hjälper framför allt de mest utsatta, vi är med och utvecklar det finländska samhället, vi gör mera tillsammans, vi främjar en världsvid medmänsklighet och vi ber och arbetar.

Den nya strategin ersatte *En gemenskap av ansvar och delaktighet* – riktlinjer för diakoni och samhällsarbete 2010 som godkändes

2003. Visionen för en gemenskap av ansvar och delaktighet definierades så "att kyrkan genom sitt diakoni- och samhällsarbete vill växa till en gemenskap av ansvar och delaktighet, men å andra sidan också att kyrkan vill påverka samhället så att det styrs av principerna om ansvar och delaktighet och utvecklas till olika slag av gemenskaper av ansvar och delaktighet". De allmänna målen var att fördjupa samhällsansvaret och ansvaret för nästan, att bygga en diakonal församling, att stärka delaktigheten, att bygga och förstärka skyddsnät och att stödja en hållbar utveckling.

Förändringar i omvärlden

Polariseringen av samhället gjorde sig till känna i församlingsdiakonin under redogörelseperioden. Som en följd av detta präglades diakoniarbetet av att människors problem både blev mer komplicerade och förvärrades. Under hela perioden var det särskilt problematiskt att levnadsstandarden sjönk bland de människor som måste klara sig på den grundtrygghet som samhället ger. Detta gäller både absolut sett, eftersom boendekostnaderna stigit, och relativt sett jämfört med befolkningens genomsnittliga levnadsstandard. Den sociala distansen mellan olika befolkningsgrupper ökade, vilket minskar samhörigheten mellan grupperna och skapar ett solidaritetsunderskott.

Enligt *medborgarbarometern 2011* råder ingen jämställdhet i social- och hälsovårdstjänsterna. Över en halv miljon vuxna människor har så små inkomster att de inte vill räkna till för läkarbesök. Under det senaste året har cirka 15 procent av finländarna, alltså 600 000 människor, blivit utan den hjälp de hade behövt. Det var oftast fråga om hälsovårdstjänster. Cirka 300 000 vuxna finländare kan betecknas som fattiga och marginaliserade. Värst hopade sig problemen för de arbetslösa. Enligt *medborgarbarometern* upplevde cirka 70 000 finländare sig ofta eller ständigt som förfördelade, diskriminerade och utanför.

I början av 2008 trädde en ändring av utsökningsbalken i kraft, vilken möjliggjorde en slutgiltig preskribering av skulder. Detta var resultatet av en lång process. Lagberedningen inleddes under depressionen på 1990-talet. Ett stort antal företagare och arbetslösa råkade då i långvarigt ekonomiskt trångmål på grund av överskuldsättning. Lagändringen kom dock för sent för många.

Skillnaderna i människors hälsa började diskuteras i offentligheten särskilt 2010. Under de senaste åren har hälsoskillnaderna i Finland varit störst av alla OECD-länder. Diakonins kunder är ofta precis den grupp som lider av hälsoskillnaderna. Sjukdomar orsakar nöd och lidande som inte alltid kan avhjälpas med hälso- och sjukvårdsinsatser. Sjukdom och fattigdom verkar gå hand i hand särskilt bland diakonins kunder. En ny hälso- och sjukvårdslag trädde i kraft våren 2011. Den nya lagen förutsätter att hälso- och sjukvårdsmyndigheterna samarbetar med övriga aktörer för att främja människornas hälsa. Detta ställer också församlingsdiakonin inför nya utmaningar.

Åldringsvårdens tillstånd i Finland blev aktuellt till följd av en utredning som utfördes av Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) 2010. Utredningen visade att minimiantalet personal underskreds i fler än var tionde enhet där åldringar vårdades dygnet runt. Recessionen påverkade dock utvecklingen av servicen för äldre i negativ riktning i samhället. Detsamma skedde i församlingarna där antalet klienter med mångahanda ekonomiska svårigheter ökade.

I regeringsprogrammet 2011 slogs fast att de äldres rätt till kvalitativ och behovsanpassad vård ska tryggas i lag. Avsikten är att lagen ska träda i kraft 2013. Syftet med lagen om äldreomsorg är bland annat att minska behovet av anstaltsvård. Detta innebär att tjänsterna i hemmet och rehabiliteringsinsatserna ska utökas och den förebyggande verksamheten prioriteras. Kyrkostyrelsen föreslog i sitt utlåtande att även de äldres andliga (religiösa) behov ska beaktas i lagförslaget som en del av en äldres människas vårdbehov.

Diakoni

Under redogörelseperioden innebar förändringarna i samhället en utmaning särskilt för diakoniarbetet. De många olika arbetsformerna tvingade församlingarnas anställda att göra prioriteringar i sitt arbete. Samtidigt påverkades diakoniarbetets resurser i många församlingar av församlingens strukturomvandling eller av en ansträngd församlingsekonomi.

Antalet klienter inom diakoniarbetet minskade under redogörelseperioden trots att allt flera klienter behövde hjälp med att få

grundtryggheten att räcka till och med skuldsättning. År 2011 hade diakonin 184 000 unika klienter (år 2007 var klienterna 193 000 och år 2003 var de 288 000). Antalet klienter minskade i församlingarna i Tammerfors, Kuopio, S:t Michel, Lappo och Esbo stift. I de övriga stiften ökade antalet unika klienter. Relaterat till folkmängden fanns det flest diakoniklienter i församlingarna i Uleåborgs och Borgå stift. Minst klienter fanns det i församlingarna i Esbo och Helsingfors stift.

Tabell 8.1

Antal unika klienter hos diakoniarbetarna stiftsvis 2007 och 2011 samt förändring i antalet klienter.

Stift	Unika klienter år 2007	Unika klienter år 2011
Åbo	26 598	26 835
Tammerfors	26 552	24 988
Uleåborg	31 033	31 376
S:t Michel	18 682	17 379
Borgå	12 934	13 111
Kuopio	23 759	22 395
Lappo	28 582	22 942
Helsingfors	14 634	15 206
Esbo	10 286	10 171
Hela kyrkan	193 060	184 403

Klientkontakterna inom diakoniarbetet minskade tydligt under redogörelseperioden. År 2011 uppgick de till sammanlagt cirka 591 000 (780 000 år 2007 och 910 000 år 2003). I detta antal ingår också telefon- och e-postkontakter som var 210 000 (259 000 år 2007).

Antalet klientkontakter på mottagningarna minskade till 33 procent från 45 procent under föregående redogörelseperiod. Mest minskade dock klientkontakterna i hemmet, vilka utgjorde 22 procent mot 38 procent under föregående redogörelseperiod. Kontakterna någon annanstans än i hemmet eller på mottagningarna minskade till nio procent av alla klientkontakter. E-post- och telefonkontakterna utgjorde liksom tidigare 36 procent.

Över hälften av klientkontakterna var kontakter med personer i arbetsför ålder (58 %) och ensamboende (50 %). Andelen sådana

kontakter var särskilt stor, nästan 70 procent, i Helsingfors och Esbo stift. En granskning av klientkontakterna under redogörelseperioden per åldersgrupp visar att 21 procent av alla klientkontakter var med personer över 74 år. I församlingarna i Borgå stift var andelen klienter i den äldsta åldersgruppen störst (36 %). Av alla klientkontakter inom diakonin var två procent personer under 18 år.

När det gäller klienternas familjestruktur var andelen ensamförsörjare i Helsingfors stift (15 %) och Esbo stift (15 %) större än i hela landet (11 %). Könstillhörigheten statistikfördes inte för alla klientkontakter, men i fråga om de klientkontakter där könstillhörigheten statistikfördes var andelen män 35 procent.

Tabell 8.2

Antal klientkontakter för diakoniarbetarna stiftsvis 2007 och 2011 samt förändring i antalet klientkontakter.

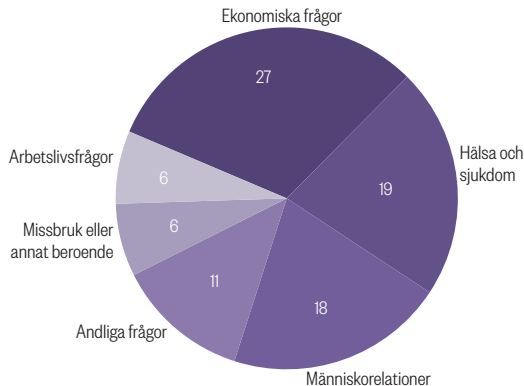
Stift	Klientkontakter inom diakoniarbetet		
	År 2007	År 2011	Förändring 2007-2011 %
Åbo	102 002	89 036	-13
Tammerfors	105 789	100 005	-5
Uleåborg	97 927	75 025	-23
St Michel	65 868	51 778	-21
Borgå	55 170	43 347	-21
Kuopio	82 382	64 666	-22
Lappo	95 894	71 783	-25
Helsingfors	60 340	55 057	-9
Esbo	43 444	40 361	-7
Hela kyrkan	780 816	591 058	-17

De åtgärder som tjänsteinnehavarna inom diakonin registrerade klassificerades 2011 i sex olika kategorier. Den största gruppen utgjordes av åtgärder för att avhjälpa ekonomiska svårigheter (27 %). På andra plats kom åtgärder för att reda ut livssituationen, 22 procent, samt själavårdssamtal och andliga samtal, 20 procent. Sex procent utgjordes av åtgärder i samband med hälsa och sjukdom (43 000). Sedan 2009 har krissamtalen registrerats separat och år 2011 uppgick de till över 33 000 (5 %). Antalet olika åtgärder var totalt nästan 672 000 år 2011.

Bland orsakerna till att klienterna tar kontakt ökade de ekonomiska frågorna ytterligare jämfört med 2007. Ekonomiska frågor (27 %) sysselsatte klienterna inom diakoniarbetet allra mest (240 000 klientkontakter). Bland orsakerna till klientkontakterna ökade också frågorna kring hälsa och sjukdom (167 700) även om dessa frågors andel minskade till 19 procent (22 % år 2007). Klientkontakterna kring relationsfrågor (157 800) och andliga frågor (94 000) minskade också med över 40 000 kontakter jämfört med 2007. Orsaken till sex procent av kontakterna, alltså över 50 000 kontakter, var antingen arbetslivsfrågor eller drog- eller annat beroende. Dessutom togs övriga frågor upp i 108 000 klientkontakter. Orsakerna till klientkontakterna och klientstrukturen såg något olika ut i olika delar av landet 2011. I Borgå stift var klienternas åldersstruktur den viktigaste förklarande faktorn.

Figur 8.1

Klientkontakter inom diakoniarbetet enligt innehåll 2011.

År 2011 utdelades matbidrag i församlingarna till ett belopp av 3,77 miljoner euro, antalet bidrag var nästan 150 000. År 2007 var motsvarande siffror 2,7 miljoner euro, cirka 114 000 matbidrag. Också beloppet av annan ekonomisk hjälp ökade under redogörelseperioden. Även detta belopp var 3,77 miljoner euro till 31 000 hushåll. År 2007 gavs 2,8 miljoner euro som annat ekonomiskt bistånd i 28 000 olika fall.

Diakoniarbetarna gjorde år 2011 sammanlagt 171 000 besök i hem och skolor, på anstalter och på andra ställen. Antalet besök minskade under redogörelseperioden.

Diakoniarbetet hade år 2011 cirka 4 900 grupper som samlades regelbundet. Antalet medlemmar i grupperna var nästan 63 000. Antalet grupper som samlas regelbundet minskade, liksom också under föregående redogörelseperiod. Församlingarna ordnade år 2011 cirka 500 (540 år 2007) diakonikretsar och i dem deltog 5 900 personer (6 500 år 2007). Det fanns 280 kombinerade diakoni- och missionskretsar (420 år 2007) och i dem 3 400 medlemmar (5 400 år 2007). Människorelationsgrupperna var cirka 550 (580 år 2007) och antalet deltagare i dem var 5 200 (5 100 år 2007). Fortfarande fanns det cirka 1 500 pensionärsgrupper med cirka 26 000 medlemmar (27 000 år 2007).

Antalet deltagare i utfärder inom diakoniarbetet var 83 000 (-7 %) och antalet lägerdeltagare var 47 000 (-14 %). Antalet lägerdagar var år 2011 sammanlagt 4 560 (-17 %) och antalet utfärdsdygn 3 660 (-8 %). Utomlands gjordes 121 resor.

Liksom under föregående redogörelseperiod ökade antalet frivilliga medhjälpare inom diakonin. Antalet frivilliga inom diakoniarbetet var år 2011 över 30 100 (28 300 år 2007). I de flesta lokalförsamlingar gjorde frivilliga hembesök (80 %) och anstaltsbesök (75 %) och verkade som gruppleddare (67 %). I åldersstrukturen hos de frivilliga låg betoningen på människor i arbetsför ålder och pensionärer. Över hälften av församlingarna (57 %) bedömde att personer under 30 år inte verkar som frivilliga inom diakonin.

Bland klienterna inom församlingsdiakonin har särskilt frågor som gäller grundtrygghetens tillräcklighet (76 %) och skuldsättning (75 %) ökat under de fyra senaste åren. I över 50 procent av församlingarna har antalet klienter och ärenden som gäller ensamhet och sociala relationer (61 %) människorelationer (55 %) och psykiska problem (50 %) ökat. Frågor förknippade med åldrandet hade ökat i 48 procent av församlingarna och frågor som gäller parförhållandet och familjen i 46 procent av församlingarna. Antalet frågor var oförändrat i följande ärenden: barn och unga (62 %), barnskydd (61 %), arbetslivet (67 %), våld och kriminalitet (68 %), missbruk och beroende (67 %), handikapp och invalidisering (82 %) samt sexuell identitet (61 %). En

minskning noterades i under tio procent av församlingarna. Församlingarna bedömde att rasism inte var en orsak till klientkontakt (42 % av församlingarna). Frågorna i anslutning till invandring (30 %), sexuell identitet (28 %) eller bostadslöshet (21 %) hade likaså minskat.

Resurserna för arbete bland äldre till följd av det ökade antalet åldringar hade utökats i 14 procent av församlingarna. I var femte församling hade man under redogörelseperioden tagit i bruk någon form av hjälp på webben eller ordnat själavård över internet.

Enligt församlingarnas bedömning förändrades fokuseringarna i församlingens diakoniarbete under åren 2008–2011. I över en tredjedel av församlingarna ökade följande verksamheter: mathjälp och annan materiell hjälp (61 %), mentalt stöd (52 %), nätverkssamarbete för att hjälpa klienterna, olika former av frivilligverksamhet (44 %), ledning av frivilligverksamheten (39 %), arbete bland äldre (42 %), familjearbete (41 %) och förebyggande arbete (33 %). Däremot minskade antalet hembesök (20 %) och arbetet bland personer som blivit bestraffade och deras familjer (36 %) i en femtedel av församlingarna. Å andra sidan ökade detta arbete samtidigt i 49 procent av församlingarna. Oförändrat deltagarantal uppvisade gudstjänstlivet och konfirmandarbetet, internationell diakoni, internationell fostran, verksamhet till förmån för rättvisa och fred samt förkunnelse och missionsarbete. Inom alla dessa arbetsområden förblev situationen oförändrad under redogörelseperioden. I många församlingar gör man inte alls diakonalt arbete på arbetsplatserna eller stöder arbetsplatserna (52 %), arbetar bland invandrare (44 %) eller utför arbete inom ramen för programmet En kyrka för alla (43 %).

Församlingarnas diakoniarbete samarbetade 2011 mycket såväl med den egna församlingens andra arbetsområden som med kommunen. Av församlingarna gjorde 24 procent den bedömningen. 71 procent uppgav att de samarbetade åtminstone ganska mycket. I 11 procent av församlingarna samarbetade man mycket med organisationer och i sex procent med andra evangelisk-lutherska församlingar. Endast lite samarbete eller inget samarbete alls hade församlingarna med andra kristna organisationer (69 %), väckelserörelser (68 %), företag (65 %) eller andra religiösa samfund (63 %).

Majoriteten av kyrkans medlemmar (83 %) ansåg enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica* (N=3 735) 2011 att det hjälparbete som kyrkan

utför är en viktig orsak till medlemskap i kyrkan. Att kyrkan hjälper människor i svårigheter, äldre människor och funktionshindrade hade i jämförelse med tidigare motsvarande enkäter framträtt som en av de allra viktigaste orsakerna till att höra till kyrkan. Av kyrkans medlemmar ansåg majoriteten (72 %) att en viktig orsak att höra till kyrkan också är att kyrkan lär ut den kristna kärleken till nästan och i offentligheten står upp för fattiga och utslagna.

År 2012 ombads församlingarna uppskatta i vilken utsträckning strategierna har påverkat församlingens diakoniarbete och hur viktiga strategierna bedömdes vara för diakonin. En dryg femtedel av alla församlingar bedömde att strategierna (22 %) inte haft någon inverkan och 15 procent bedömde att strategierna inte alls var viktiga. För majoriteten av församlingarna (över 70 %) hade kyrkans gemensamma strategi och riktlinjerna för diakonin haft en viss betydelse. Av församlingarna ansåg 73 procent att kyrkans gemensamma strategi var viktig i viss mån och 69 procent av ansåg detsamma om riktlinjerna för diakonin. 6–7 procent av församlingarna bedömde att bägge hade haft stor inverkan. Av församlingarna ansåg 16 procent att riktlinjerna var mycket viktiga för deras eget arbete och 13 procent av församlingarna ansåg detsamma om strategin för hela kyrkan. I jämförelse med motsvarande enkät 2008 var församlingarnas bedömningar nu klart mera positiva. Då ansåg 39 procent av församlingarna att strategin *En gemenskap av ansvar och delaktighet, riktlinjer för diakoni och samhällsarbete 2010* inte hade haft någon inverkan på församlingens diakoniarbete, medan 59 procent ansåg att den haft en viss inverkan.

I barnskyddslagen gjordes stora ändringar 2007. Under 2008 ordnades därför i varje stift utbildningar under rubriken Tid att tala – Tid att tåla, som behandlade ändringarna i barnskyddslagen och tidigt stöd. I utbildningarna deltog under året cirka 1 000 församlingsanställda från olika arbetsformer runtom i landet.

År 2009 präglades av diskussioner om den ekonomiska krisen och om svininfluensa. Inom kyrkans centralförvaltning och i stift och församlingarna förberedde man sig på de verkningar båda dessa problem kunde medföra i församlingsarbetet.

Inom EU var 2010 ett temaår för avvärjning av fattigdom och social utslagning. Romernas situation diskuterades både inom landet

och ute i Europa där romerna reser mellan olika EU-länder. I Finland ingrep man i tiggeriet genom att ändra lagstiftningen. Kyrkostyrelsen konstaterades att förbud mot tiggeri inte är ett adekvat sätt att få slut på det.

År 2011 sammankallade ärkebiskopen en bredbasig fattigdomsarbetsgrupp med deltagare som representerade olika aktörer i samhället. Fattigdomsgruppen lade fram en vädjan om att de fattigas situation ska förbättras och vården och omsorgen tryggas samt att fattigdomsfrågan ska lyftas fram som ett centralt tema i regeringsprogrammet.

Under 2009 blev kyrkans riktlinjer för frivilligverksamheten klara och 2011 var frivilligverksamhetens år inom EU. Ambitionen var att föra fram frivilligverksamhetens betydelse, öka uppskattningen av frivilligverksamheten samt engagera nya frivilliga i verksamheten. Under 2009–2012 genomförs ett utvecklingsprojekt för frivilligverksamheten i anslutning till kyrkans strategi. Målet är att stärka församlingarnas frivilligverksamhet. Under fyraårsperioden började den första långa utbildningen inom frivilligverksamhet som pågick 2008–2010 och den andra perioden ordnades hösten 2011.

År 2008 blev *kyrkans landsbygdsstrategi* klar. År 2009 utkom i Kyrkostyrelsens publikationsserie undersökningen *Sairas köyhyys – Tutkimus sairauteen liittyvästä huono-osaisuudesta diakoniatyössä* som behandlade problematiken i samband med sjukdom kopplad till fattigdom. Undersökningen utgör en fortsättning på undersökningen *Viimeisellä luukulla* (Vid den sista luckan) som publicerades 2006. I undersökningen *Sairas köyhyys* granskades kopplingen mellan fattigdom och sjukdom genom att diakoniarbetare intervjuades.

8.2 Handikapparbete

Själavård och praktisk service för handikappade är en del av diakonin. Kyrkans handikapparbete verkar för tillgänglighet, delaktighet och jämlikhet i kyrkan och samhället. Utgångspunkten för arbetet är att ingen på grund av funktionshinder ska utestängas från gudstjänsten

eller det övriga livet i församlingen. Personer med funktionshinder är likvärdiga, verksamma församlingsmedlemmar och får hjälp bara i den mån det särskilt behövs på grund av handikappet. I församlingarna sköts arbetet av diakoniarbetarna. Dövpräster är präster i teckenspråkiga församlingar och för personer med nedsatt hörsel. Inom specialomsorgsdistrikten och vid deras servicecentraler finns det präster, lektorer och diakoniarbetare inom kyrkans handikapparbete med tjänsten som huvudsyssla.

I församlingarna samlas grupper för handikapparbete och kyrkans anställda ordnar verksamhet för personer med särskilda behov, såsom grupper och läger. Inom kyrkan har man i flera års tid utvecklat särskild konfirmandundervisning för lindrigt utvecklingsstörda och gravt handikappade. Under redogörelseperioden samordnas handikapparbetet av Kyrkans enhet för diakoni och samhällsarbete. Efter en organisationsförändring överfördes handikapparbetet från början av 2012 till enheten för Gudstjänst och samhälle inom verksamhetsavdelningen.

Det handikappolitiska programmet för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, *En kyrka för alla*, är en handbok för församlingarnas anställda, förtroendevalda och församlingsmedlemmarna. Programmet syftar till att hjälpa såväl kyrkan som de handikappade själva att bli medvetna om och utveckla de handikappades möjligheter att delta i församlingsverksamheten. Det är också kyrkans inlägg för de funktionshindrades likvärdighet i samhället. Under redogörelseperioden var hälften av församlingarna (56 %) engagerade i arbete enligt handikappprogrammet. Av dessa församlingar uppgav sex procent att arbetet ökat och fyra procent att det minskat.

I arbetet som följer programmet *En kyrka för alla* betonas turvis olika arbetsområden. Under redogörelseperioden fokuserade arbetet särskilt på de döva, teckenspråksarbete och de dövblindas specialfrågor samt på ärenden som gäller personer med nedsatt hörsel. I slutet av redogörelseperioden flyttades tyngdpunkten till frågor som berör de utvecklingsstörda. Arbetet med att ta fram material för konfirmandundervisning och en katekes på lättläst språk inleddes. Under 2008–2011 ordnades för diakoniarbetarna en lång utbildning i programmet *En kyrka för alla* i samarbete med missbruks- och kriminalarbetet.

Församlingarnas diakoniarbete arrangerade år 2011 totalt 530 (560 år 2007) olika grupper avsedda för personer med funktionsnedsättning. Grupperna hade över 7 000 deltagare (6 600 år 2007). Flest grupper fanns det i Uleåborgs stift och flest deltagare i Lappo stift medan antalet grupper och deltagare var minst i Esbo och Borgå stift.

År 2011 samarbetade hälften av församlingarna (49%) regelbundet med kommunens handikapparbete. Sporadiskt samarbete förekom i 37 procent av församlingarna och 14 procent av församlingarna uppgav att inget samarbete förekom. En tredjedel (33 %) av församlingarna hade regelbundet samarbete med handikapporganisationerna och en femtedel (20 %) hade inget samarbete. Sporadiskt samarbete hade cirka hälften (47 %) av församlingarna.

Kyrkans dövarbete firade sitt 100-årsjubileum i Helsingfors 2008 och i samband med det utkom en historik över kyrkans dövarbete *Matkalla – Kyrkon kuurojentyö 100 vuotta*. Samma år arrangerades i Kyrkslätt en internationell ekumenisk konferens om självvård bland döva och personer med nedsatt hörsel.

Kyrkomötet gav i november 2009 Kyrkostyrelsen i uppdrag att utarbeta ett tillgänglighetsprogram för kyrkan. I samband därmed gjordes hösten 2010 en församlingsenkät vars resultat presenterades i en forskningsrapport över kyrkans tillgänglighetsprogram. Efter att tillgänglighetsprogrammet blivit färdigt ordnade branschsekreterarna i samråd med stiftens en rådplägningsdag för att kartlägga tillgängligheten i olika delar av landet.

Kyrkans delegation för handikapparbete ordnade 2011 i Kuopio ett symposium med fokus på programmet En kyrka för alla. På symposiet Kyvyt käyttöön–tarpeet täyttöön behandlades delaktighet ur församlingsmedlemsperspektiv, sysselsättningen av personer med funktionsnedsättning, mänskliga rättigheter och övergripande teologi. Dövblindarbetet var ett särskilt prioriteringsområde 2011 och samma år firade de dövblindas organisation sitt 40-årsjubileum. Fokus låg särskilt på de funktionella svårigheter som det dubbla handikappet medför samt på utmaningarna med kommunikation via flera kanaler.

Under redogörelseperioden fortsatte arbetet med att översätta kyrkliga texter till finskt teckenspråk som hade inletts redan under föregående fyraårsperiod för att betjäna de dövas församling. Under

redogörelseperioden utkom översättningar till finskt teckenspråk av kyrkohandboken, mässan och de kyrkliga förrättningarna, evangelieboken och filmen *Lukas evangelium för barn* (2009) samt år 2010 Bibelns urberättelser (1 Mos. 1:1–4:16, 6:1–9:17).

8.3 Missbruks- och kriminalarbete

Missbruksarbete

Utgångspunkten för det kristna missbruksarbetet är att erkänna människans unika värde. Syftet med missbruksarbetet är att hjälpa människan i hennes sökande efter mening i livet och befria henne från den tryckande skuldbördan. Kyrkans roll i förebyggandet och behandlingen av missbruk är att lyfta fram nådens budskap och hoppets perspektiv under alla omständigheter. Kyrkan och församlingarna är närvarande i hela det finländska samhället och möter människorna i deras livsmiljöer. Kyrkan har stor erfarenhet av att motarbeta skadligt alkoholbruk. Missbruksarbetet är en separat arbetsform i församlingarna och de kyrkliga samfälligheterna och ett verksamhetsfält för många kristna organisationer.

Kyrkans rusmedelsstrategi från 2005 framhöll vikten av förebyggande missbruksarbete och betonade i synnerhet gemenskap, som förutom allmänt församlingsarbete även omfattar gruppverksamhet och kamrattstöd för missbrukare. Rusmedelsstrategin betonade också behovet av samarbete både inom och utanför församlingarna.

Som mål för rusmedelsstrategin framfördes att kyrkans anställda ska kunna identifiera missbruk och klara av att föra det på tal, att alla arbetsområden i sin verksamhet ska syfta till att förebygga missbruk och att församlingarna ska stödja föräldrar, far- och morföräldrar och övriga fostrare i rusmedelsfostran för barn och unga och även stödja familjer med missbruksproblem. Dessutom framfördes att församlingarna i sin verksamhet bör fästa särskild uppmärksamhet vid de möjligheter och utmaningar som gruppanshörigheten för med sig och att kyrkan ska påverka alkohol- och drogpolitiken för att minska de problem som följer av missbruk.

En betydande del av kyrkans missbruksarbete utförs i form av församlings- eller samfällighetsarbete. Till exempel inom diakonin år 2011 var missbruk eller annat beroende orsaken till klientkontakten i över 52 000 fall, vilket utgör sex procent av alla klientkontakter inom diakonin.

År 2011 ordnade församlingarnas diakoniarbete 188 grupper inom missbruksarbetet. Antalet grupper minskade med fyra procent. I grupperna deltog dock flera personer än år 2007: antalet medlemmar år 2011 uppgick till 1 600.

Under redogörelseperioden fortsatte verksamheten i enlighet med de mål som ställts upp i alkoholprogrammet och partnerskapsavtalet. I enlighet med avtalet arbetar Finlands evangelisk-lutherska församlingar, stift och centralförvaltning tillsammans för att förebygga missbruk och bekämpa de skadliga verkningarna av förändrade alkohol- och drogförhållanden.

Centralförbundet för kristliga nykterhetsorganisationer, Blåbandsrörelsen, inledde ett närserviceprojekt. Syftet med projektet är att i reformen av kommunernas servicestruktur trygga de mest utsatta kommuninvånarnas möjligheter att få hjälp på nära håll. I det gemensamma projektet stärks samarbetet mellan organisationer, kommuner, församlingar och närings-, trafik- och miljöcentraler och genom partnerskapet mellan dessa utvecklas medborgarcenterverksamheten som erbjuder närservice och närstöd, såsom servicehandledning, rehabilitering och kamratstöd.

Institutet för hälsa och välfärd genomförde en inventering av alkohol- och narkotikarelaterade fall för sjunde gången i oktober 2011. Syftet var att samla information om alla missbruksrelaterade ärenden inom social- och hälsovården, om klientelets struktur och om använda rusmedel. Inventeringen gjordes inom alla social- och hälsovårdstjänster med undantag av barndagvården. I inventeringen deltog också tjänsteinnehavare inom församlingarnas fostran och diakoni. Resultaten av inventeringen visade att hemtjänsten hade fler missbrukarklienter än tidigare. Detta kan tyda på att äldre personer numera använder mer rusmedel.

Församlingarna tillfrågades i början av 2012 och i slutet av 2007 i vilken mån de bedömer att kyrkans rusmedelsstrategi har inverkat på arbetet i den egna församlingen. År 2012 uppgav nästan hälften

(46 %) av församlingarna att rusmedelsstrategin inverkat i viss mån och fyra procent att den inverkat mycket. Tidigare uppgav 47 procent av församlingarna att strategin haft stor eller viss inverkan. 49 procent (54 % år 2007) av församlingarna svarade att rusmedelsstrategin inte haft någon inverkan alls.

Under redogörelseperioden genomfördes specialiserings- och fortbildningsprogram för kyrkliga tjänsteinnehavare inom missbruksarbetet, kriminalarbetet och handikapparbetet. Samtidigt lanserades också ett nytt specialiserings- och fortbildningsprogram för missbruksarbetet, kriminalarbetet och fängelsesjälavården.

Kriminalarbete

Rätten att utöva religion enligt religionsfriheten gäller också livet i fängelserna. Det är såväl hela fängsvårdens som fängelsesjälavårdarnas uppgift att bevaka denna rätt. Fängelsepastorerna arbetar för brottspåföljdsmyndigheten och är en länk i rehabiliteringsarbetet i fängelserna. Fängelsediakonerna är tjänsteinnehavare anställda av stiftet.

Enligt en enkät bland fängelsepastorerna 2011 hörde 65 procent av internerna till evangelisk-lutherska kyrkan. Under det senaste året deltog var fjärde (27 %) intern i religiös verksamhet. Den andliga verksamheten omfattade mässor, andakter, bibelstudiegrupper, musikevenemang och gruppverksamhet. Pastorerna förde själavårdssamtal med var femte (18 %) intern.

En stor del av kyrkans fängelsearbete utförs av lokalförsamlingarna. Församlingarnas präster, kantorer och diakoner håller gudstjänster och andakter med internerna. I de kyrkliga samfälligheterna och större församlingarna finns specialdiakonerna för kriminalarbetet. Dessutom utför ungdomsarbetarna, och i större städer även specialungdomsarbetarna, fängelsearbete bland unga interner. Kyrkostyrelsens kriminalarbete stöder kyrkans arbete för att hjälpa alla parter, ordnar utbildning och deltar i det nationella och ekumeniska samarbetet som betjänar arbetsområdet samt i det internationella samarbetet inom området.

De viktigaste arbetsformerna inom kriminalarbetet var enskilda själavårdssamtal med internerna eller deras anhöriga och med frigivna interner. Diakoniarbetarna och prästerna ordnade samtalen i sam-

arbete med fängelserna och i församlingarna. Dessutom gavs stöd i fängelserna och i församlingarna via smågruppsverksamhet.

Arbetet bland bestraffade utfördes också utanför fängelserna. Särskilt diakoni- och ungdomsarbetarna mötte i sitt arbete både frivilliga interner och personer som dömts till samhällstjänst eller villkorligt fängelse. Församlingarna erbjöd också platser för avtjänande av samhällstjänst. Eftervård var ett av det kyrkliga kriminalarbetets centrala delområden. Av kyrkan förväntade man sig särskilt stöd för internernas familjer, parförhållanden, boende och missbruksproblem. Under redogörelseperioden främjades stödet till internernas familjer genom att man tillsammans med Kyrkostyrelsen och anhörigföreningen Vankien omaisiet ry utvecklade flera nya verksamhetsformer till stöd för anhöriga.

Kriminalarbetet inom kyrkan och församlingarna utvecklades också på stiftsnivå. I flera stift fanns en särskild delegation för kriminalarbetet. Delegationerna erbjöd stöd för kriminalarbetet i församlingarna och det kyrkliga arbetet i fängelserna. Kyrkostyrelsen har en nationell expertgrupp som utvecklar det kyrkliga kriminalarbetet.

Under redogörelseperioden var en av de centrala frågorna inom kyrkans fängelsearbete hur brottspåföljdssektorns och församlingarnas samarbete kan utvecklas och hur själavården och det kyrkliga arbetet bland personer som dömts till olika straff och deras familjer kan organiseras som helhet. I bakgrunden inverkar också de sparmål som statsförvaltningen ställt upp för brottspåföljdssektorn och som medför stora utmaningar för fängelsearbete och även för kyrkans fängelsearbete. År 2010 ordnade Kyrkostyrelsen och brottspåföljdsmyndigheten tillsammans möjlighet för interner att rösta i församlingsvalet.

8.4 Samhällsarbete

Kyrkans samhällsarbete tar del i den sociala debatten och lyfter fram kristna infallsvinklar i samhällsdebatten, stöder det samhälleliga ansvarstagandet och beaktar i sin egen verksamhet särskilt arbetslivs- och miljöfrågor. I församlingarna och de kyrkliga samfälligheterna hör samhällsarbetet vanligen till diakonin eller stöder som ett separat arbetsområde arbetsgemenskaper och arbetslösa i arbetslivets

förändringsprocesser. Ansvarsområdet för samhällsarbete omfattar till exempel arbets- och näringsliv, arbete som gäller arbetslöshet, verksamhet på arbetsplatserna, miljöfrågor, arbete för fred och mänskliga rättigheter samt mångkulturellt arbete.

Av församlingarna hade år 2011 66 procent regelbundet samarbete med kommunens social- och hälsovårdsväsende. Sporadiskt samarbete hade nästan en tredjedel (30 %) av församlingarna, och fyra procent bedömde att de inte hade något samarbete alls. Var fjärde församling samarbetade regelbundet med kommunens skuldrådgivning. Samarbete med medborgarorganisationer, dvs. kommittéer för arbetslösa och motsvarande, förekom i hälften (53 %) av församlingarna, och av dessa uppgav var femte (18 %) att samarbetet var regelbundet. Sporadiskt eller regelbundet samarbete förekom år 2011 också till exempel med patientföreningar (50 %), partiorganisationer (32 %), naturskydds- och miljöorganisationer (35 %) och fackförbund (21 %).

Enligt egen utsago använde 72 procent (69 % år 2007) av församlingarna budgetmedel och 42 procent (37 %) kollektmedel för att stödja arbetslösa. Nio kyrkliga samfälligheter uppgav att budgetanslag användes för stöd till arbetslösa och sex att de inte användes för detta ändamål. Däremot uppgav nästan alla kyrkliga samfälligheter att de använt kollektmedel till stöd för arbetslösa.

Antalet ärenden som gäller arbetslivet och mängden klienter med arbetslivsärenden bedömdes ha ökat under redogörelseperioden i var fjärde (27 %) församling. Verksamheten på arbetsplatser eller stödet till arbetsgemenskaper bedömdes ha ökat under redogörelseperioden i 42 procent av församlingarna och minskat i sex procent. Cirka hälften (52 %) hade ingen verksamhet på arbetsplatser under redogörelseperioden.

I syfte att stödja de arbetslösa ordnade församlingarna och de kyrkliga samfälligheterna själva eller i samarbete med andra instanser enskild samtalshjälp, måltidstjänster, läger och utflykter samt skuldrådgivning. Mötesplatser och kaféer hörde också till verksamhetsformerna.

Öppet hus-verksamheten minskade med cirka tusen evenemang. År 2011 ordnades över 18 000 öppet hus-evenemang som dock lockade flera deltagare än år 2007, sammanlagt 476 000 (443 000 år 2007).

Lokaler för öppet hus- och frivilligverksamheten ordnades i 46 procent av församlingarna. Vanligen sköttes dessa som självständig

församlingsverksamhet, men i 12 procent av församlingarna sköttes de i samarbete med kommunen eller någon organisation. Besöken på mötesplatserna ökade under år 2011 i 47 procent av församlingarna och minskade i 12 procent.

För det mesta var mötesplatsen en lokal för öppet hus-verksamhet (93 %), där vem som helst under öppettiden kunde titta in och ta sig en kopp kaffe. På de flesta mötesplatserna för frivilligarbetet ordnades samtalsgrupper (67 %), andakter (88 %), pyssel- och tal-koträffar (71 %) och föreläsningar (52 %). En del av mötesplatserna förmedlade frivillighjälp till hem eller anstalter (36 %) eller hade kamrattstödsggrupper (47 %).

Enligt de uppgifter som samlades in från församlingarna hade 44 procent år 2011 främjat sysselsättningen av långtidsarbetslösa och var fjärde hade främjat sysselsättningen av unga utan yrkesutbildning (24 %) och personer i mental rehabilitering (23 %). Församlingarna hade också främjat sysselsättningen av andra med svag ställning på arbetsmarknaden: personer med fysiska funktionsnedsättningar (19 % av församlingarna), invandrare (17 %), äldre (17 %) och utvecklingsstörda (15 %).

Arbetslivsprojektet Hyvä muutos (En bra förändring) genomfördes 2007–2010. I projektet utformades kriterier som, när de uppfylls, medför att förändringarna i arbetslivet gagnar människan. Kriterierna delades ut i broschyrform som diskussionsunderlag. Inom ramen för projektet ordnades möten för de församlingsanställda som genomförde projektet på lokalplanet. På projektets webbplats fanns en interaktiv blogg om förändringar i arbetslivet där man varje vecka tog in argument om positiva förändringar.

Under redogörelseperioden fortsatte de gemensamma mötena för arbetsområdet, såsom symposierna för arbetsplatspräster, Finlands socialforum och seminarierna Kyrkan och samhället, som senare började kallas specialutbildning. I utbildningen ingår sex veckors arbete på en arbetsplats inom församlingens område.

Socialpolitiska teman blev aktuella i samband med *EU:s strategi 2020*. Kyrkostyrelsen fäste i sitt utlåtande uppmärksamhet vid bland annat behovet av att minska fattigdomen och ett fenomen som uppkommit till följd av arbetskraftens fria rörlighet: barn som blir utan vård när föräldrarna åker utomlands för att arbeta.

I fråga om fred och mänskliga rättigheter följde kyrkan aktivt människohandelssituationen. Kyrkan hade representanter i såväl den av Inrikesministeriet tillsatta styrgruppen för handlingsplanen mot människohandel som i organisationssamarbetet. Arbetet mot människohandel i församlingarna kanaliserades i huvudsak via Ansvarsveckan, som ordnas varje år av Ekumeniska rådet i Finland. Temat under Ansvarsveckan 2008–2009 var arbete mot människohandel, 2010 ”Bygg fred, sök försoning” och 2011 och 2012 religionsfrihet och religiös förföljelse.

Teologin i samhällsarbetet undersöktes och utreddes i en process som år 2008 resulterade i boken *Pyhä arki. Kirkon yhteiskyntätyön teologia*. (Helig vardag. Teologin i kyrkans samhällsarbete.) Samma år utkom också evangelisk-lutherska kyrkans klimatprogram Tacksamhet, respekt, måttfullhet, som erbjuder teologiska infallsvinklar och praktiska råd för bekämpningen av klimatförändringen. På initiativ av kyrkans delegation för mänskliga rättigheter genomfördes 2008–2010 ett utredningsprojekt om tillämpandet av lagen om likabehandling inom kyrkan. En enkätundersökning om *likabehandling på arbetsplatser inom evangelisk-lutherska kyrkan färdigställdes 2010*. 61 procent av de församlingsanställda som svarade på enkäten hade inte personligen upplevt trakasserier, fientliga attityder eller särbehandling i rekryteringen, avancemanget, avlöningen, tillträdet till utbildning eller förmånerna enligt ett enda av diskrimineringskriterierna. Återstående 39 procent hade personligen upplevt särbehandling, trakasserier eller fientliga attityder enligt minst ett av diskrimineringskriterierna. Undersökningen visade att även om diskriminering inte är ett utbredd fenomen inom kyrkan är upplevelser av särbehandling på kyrkliga arbetsplatser tämligen vanliga. Olika problem förefaller hopas i arbetsgemenskaperna, och problem med särbehandling förekommer ofta på arbetsplatser som även har andra problem.

8.5 Mångkulturellt arbete

Det mångkulturella arbetet inbjuder människor som flyttat till Finland från andra länder till församlingens gemenskap och främjar ett positivt attitydklimat både på regional nivå och allmänt i det fin-

ländska samhället. Målet är att främja invandrarnas integration och delaktighet i kyrkan och samhället. Det jämlikhetsfrämjande arbetet stöder med hjälp av träffar, utbildning, påverkan och information ett attitydsklimat som är fritt från rasism och etniska fördomar. Invandringen kommer med stor sannolikhet att öka under de kommande åren.

I 30 procent av församlingarna hade man utsett en person eller ett team med ansvar för invandrararbetet. År 2007 var motsvarande andel var fjärde (25 %) församling. Flest sådana församlingar fanns i Esbo (75 %) och Helsingfors (63 %) stift, minst i Åbo (21 %) och Borgå (10 %) stift.

Regelbunden verksamhet ordnades mest i form av gemensamma sammankomster för olika nationaliteter (7 %), för ingermanländare (4 %) och för ryssar (4 %). Tillfällig verksamhet ordnades mest som gemensamma sammankomster (13 %) samt för ryssar (9 %) och för romer (9 %). Majoriteten av församlingarna hade alltså ingen verksamhet alls för invandrargrupper 2011.

Över 80 församlingar ordnade särskilda läger för invandrare 2011. Hälften av dessa hade parförhållandet som tema. Internationella mångkulturella läger och familjeläger ordnades vardera i nästan 20 församlingar och några läger var avsedda endast för kvinnor.

Diakonimottagningarna besöktes år 2011 av över 4 800 invandrare. Hjälp till invandrare bestod i huvudsak av mentalt stöd (41 %), ekonomiskt understöd (39 %), rådgivning (35 %) eller andligt stöd (15 %). Församlingarna uppgav att de ordnat hjälp av detta slag i stor eller ganska stor utsträckning. I en knapp tredjedel av församlingarna gavs vare sig rådgivning, ekonomiskt understöd eller andligt stöd för invandrare inom diakonin år 2011.

Verksamhet som anknyter till religionsdialog ordnades år 2011 regelbundet i två procent och som engångsföreteelser i 15 procent av församlingarna. Av församlingarna uppgav 15 procent att de hade verksamhet för att möta muslimer, medan motsvarande andel år 2007 var 17 procent.

Kyrkostyrelsen utgav år 2011 ut handboken *Hyvä tietää uskonto-dialogista* (Bra att veta om religionsdialog). I den konstateras att man i dialogen ärligt bör medge att kristendomen är en missionerande religion och alltså har ett budskap till hela världen. Enligt handboken

undersöker en missionerande religionsdialog den andra religionen för att bättre kunna främja sin egen syn. Målet med religionsdialogen bör vara transparent och bygga på ömsesidig tillit och respekt.

År 2011 ordnades utbildning i anknytning till kulturell mångfald i 16 procent av församlingarna, mot 13 procent år 2007. Mest utbildning ordnades i Helsingfors (36 %) och Esbo (29 %) stifts församlingar, minst i Borgå (6 %) och Lappo (9 %) stifts församlingar.

Verksamheten för att främja det mångkulturella församlingsarbetet inriktades under redogörelseperioden tydligt på delaktighet. Referensramen kom från de europeiska kyrkornas konferenstemaår "Migration 2010", kampanjen Gemensamt Ansvar 2009 och projekt- och påverkansarbetet i församlingarna för främjandet av sysselsättning av invandrare, vilket utsträcktes till år 2012. Temaåret fick stor uppmärksamhet och en utmaning för kyrkan kommer att vara att rikta uppmärksamheten på det konkreta församlingsarbetet som ska skapa delaktighet för invandrare och återflyttare.

Åren 2008–2010 deltog kyrkan i de europeiska kyrkornas migrationskommissions projekt Miracle, som finansierades av EU. Målet med projektet var att främja invandrarnas delaktighet i kyrkornas gudstjänstliv och övriga verksamhet. Det var det första EU-stödda projektet som utredde de religiösa samfundens potential ur invandrarintegrationens synvinkel.

Finlands asylpolitik var aktuell under redogörelseperioden och församlingarna erbjöd skydd och stöd av olika slag för tiotals personer. Även sammanförandet av familjer och tolkningen av familjebegreppet betonades i påverkansarbetet, särskilt år 2010 till följd av beslutet att avvisa två sjuka äldre invandrare. Även missförhållandena inom arbetsrelaterad invandring diskuterades.

År 2010 ökade den rasistiska hatretoriken kraftigt i synnerhet i de elektroniska medierna, även inom kyrkan. I samarbete med flyktingorganisationerna tog kyrkan fram materialet *10 påstående och fakta* och kortet 10 kalla fakta om flyktingar i synnerhet till stöd för debatterna inför församlings- och riksdagsvalet.

Särskilt mot slutet av redogörelseperioden aktualiserades romernas ställning och tiggeri på offentliga platser. Våren 2011 öppnades dagcentret Hirundo av Helsingfors diakonissanstalt för den kringvandrande folkgruppen. Målet med verksamheten på denna mötes-

plats är att få kontroll över tiggarsituationen, förbättra situationen för klienterna själva och upprätthålla friden på Helsingfors gator.

År 2010 utkom en handbok om ordnande av läger för romer vid namn *Romanit leirillä* (Romer på läger). Samma år utkom *Katekismos*, katekesen på romani.

8.6 Insamlingen Gemensamt Ansvar och andra gemensamma projekt inom kyrkan

Insamlingen Gemensamt Ansvar är den kyrkliga diakonins storinsamling och samtidigt den största årliga medborgarinsamlingen i Finland. Pengarna används för att hjälpa dem som har det sämst ställt, både i hemlandet och utomlands. Målet är att erbjuda så konkret stöd som möjligt och hjälpa människor att hjälpa sig själva. Hjälpen ges till behövande oavsett etnisk bakgrund, religion och politisk övertygelse. Gemensamt Ansvar berättar om nöden, påverkar i samhället och levererar konkret hjälp till dem som behöver det. Insamlingen genomförs av insamlare runtom i Finland och alla församlingar i landet deltar. Den första insamlingen ordnades 1950.

Temat för Gemensamt Ansvar 2008 var ”Työ ja osallisuus – Arbete och delaktighet”. Insamlingen inbringade totalt 4,7 miljoner euro, vilket var 6,2 procent mindre än 2007. Insamlingskostnadernas andel av totalintäkterna var 21 procent. Huvuddelen av intäkterna (60 %) gick till internationell diakoni och förmedlades via Kyrkans Utlandshjälp till utvecklingssamarbetsprojekt och nöd- och återuppbyggnadshjälp i krisområden i Afrika, Asien och Latinamerika. Den internationella diakonins andel uppgick till totalt 2,2 miljoner euro och informationsobjekt utomlands var Liberia. Av den inhemska andelen (40 %) användes 0,7 miljoner euro till stöd för sysselsättningen av utvecklingsstörda och 0,4 miljoner euro delades mellan stiftens diakonifonder.

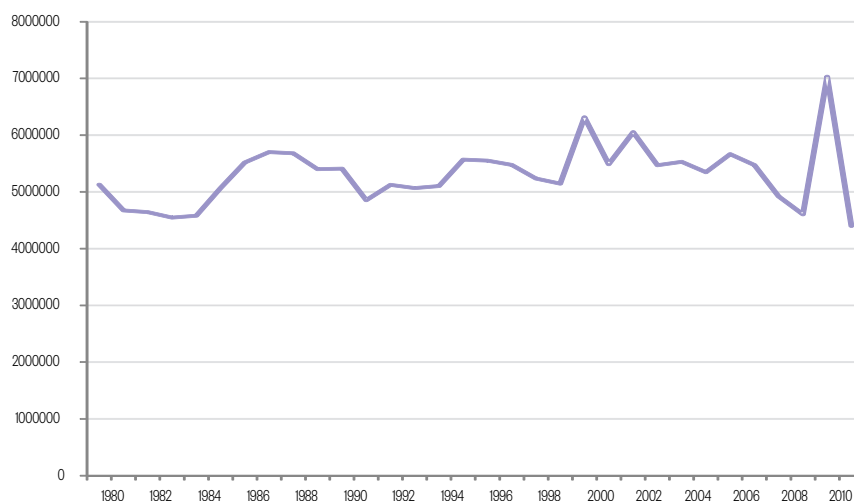
Temat för insamlingen 2009 var likaså ”Työ ja osallisuus – Arbete och delaktighet”. Totalintäkterna minskade från föregående år (–7 %) och var 4,4 miljoner euro. Insamlingskostnadernas andel av totalintäkterna var 22 procent. Den traditionella dörr-till-dörr-listin-

samlingen stod för 34 procent av intäkterna, men dess andel fortsatte att minska. Den internationella diakonins andel (2 miljoner euro) användes via Kyrkans Utlandshjälp och i informationen fästes uppmärksamhet vid utkomsten för de allra mest utsatta och främjandet av delaktighet i Bangladesh. Det inhemska specialobjektet var systerförening av invandrare som har svårt att få arbete. Temat väckte livliga diskussioner.

År 2010 firade insamlingen Gemensamt Ansvar 60-årsjubileum med temat ”Kohtuullinen elämä – Ett enkelt liv”. Med insamlingsintäkterna stöddes fattiga barnfamiljer i Finland och på Haiti. Det inhemska specialobjektet var projektet kring matsäkerhet för fattiga barnfamiljer. I kampanjen för det utländska objektet betonades också barnfamiljernas matsäkerhet. Lutherska Världsförbundet, som får understöd från Kyrkans Utlandshjälp, arbetar för att finna alternativa näringar och förhindra miljöförstörelse på Haiti. Insamlingen startades undantagsvis i förväg på grund av jordbävningen på Haiti i januari 2010. Insamlingsresultatet var rekordartade 6,8 miljoner euro, vilket var 55 procent mer än året innan. Insamlingskostnadernas andel av totalintäkterna var 15 procent.

Figur 8.2

Utvecklingen av intäkterna från insamlingen Gemensamt Ansvar 1980–2011.

Temat "Kohtuullinen elämä – Ett enkelt liv" betonade i insamlingen Gemensamt Ansvar 2011 motverkandet av ensamhet bland barn och unga. I Finland understöddes detta projekttema, och i informationen om det utländska objektet fästes uppmärksamheten vid förebyggande av utslagning och förstärkning av samhällets säkerhetsnätverk i Moçambique. Den internationella diakonins andel gick till utvecklingssamarbetsprojekt som kanaliserades via Kyrkans Utlandshjälp. Insamlingen inbringade totalt 4,4 miljoner euro, vilket var 36 procent mindre än året innan. Listinsamlingens ställning försvagades ytterligare och inga ersättande metoder kunde hittas i medelanskaffningen. Insamlingskostnadernas andel av totalintäkterna var 25 procent.

I den år 2008 genomförda enkäten *International Social Survey Programme (ISSP)* tillfrågades finländarna hur mycket de under det senaste året hade donerat till välgörenhet. Av dem som besvarade enkäten hade tre procent inte donerat alls och den högsta donationen uppgick till 4 000 euro. Medianen för donationerna var 30 euro och det aritmetiska medelvärdet 107 euro. Enligt enkäten anknyter religiositet till goda gärningar så att de av evangelisk-lutherska kyrkans medlemmar som aktivast deltog i religiösa sammankomster och trodde på Gud uppgav sig ha donerat mest pengar under det gångna året. Särskilt tydligt var det att donerandet anknöt till religiös delaktighet. (Harri Palmu: *Uskonto, suomalaisten onnellisuus, luottamus ja auttaminen* – Kimmo Ketola, Kati Niemelä, Harri Palmu och Hanna Salomäki: *Uskonto suomalaisten elämässä*. Yhteiskuntatieteellisen tietokannan julkaisu 9, 2011, Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv).

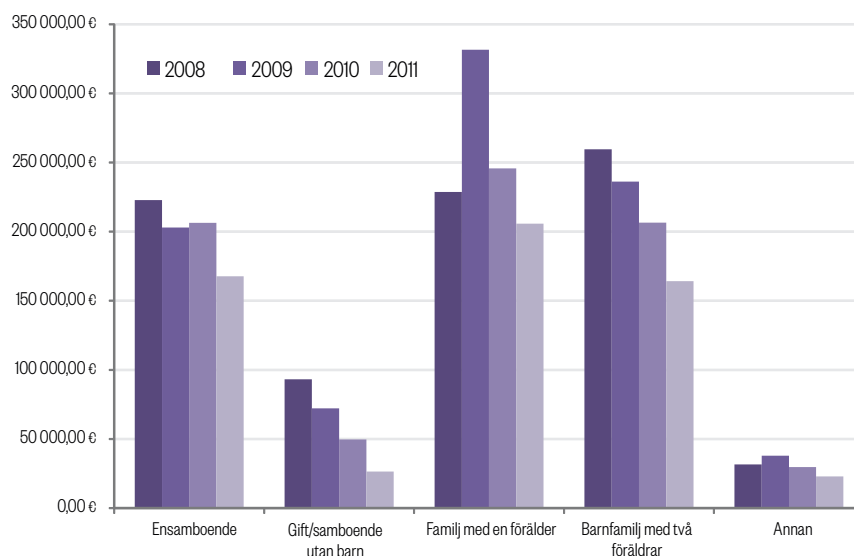
Kyrkans diakonifond är en gemensam understödsfond för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Alltsedan 1967 har man via fonden understött offer för livets oförutsägbarhet i Finland. De ekonomiska understöden har organiserats genom att man fördelat ansvaret mellan församlingarna, de kyrkliga samfälligheterna, stiftet och Kyrkans diakonifond. Fonden bär ansvar för de största understöden i euro och jämnar ut understödsresurserna på det nationella planet så att även mindre bemedlade församlingar får samma möjligheter att hjälpa. Lösningarna ska med den disponibla summan ge den bästa, mest omfattande och långvarigaste hjälpen till personer i svåra

livssituationer. Om understöd inte beviljas eftersöks andra lösningar i syfte att underlätta klientens orimliga livssituation. Åtgärder på lokalplanet tillsammans med sökanden och hjälpnätverket är väsentliga. Medlen till understöden fås från kollekter, insamlingen Gemensamt Ansvar och enskilda donationer.

Under redogörelseperioden beviljades årligen understöd för mellan 590 000 och 880 000 euro. Understöd söktes för 1,2–1,6 miljoner euro, och år 2011 uppgick de beviljade understöden i euro till 50 procent av de sökta understöden. Av de understöd som beviljades gick 35 procent till familjer med en förälder, 28 procent till ensamboende och likaså 28 procent till barnfamiljer med två föräldrar. Under redogörelseperioden var behovet av hjälp stort i Kuopio och Lappo stift och ökade avsevärt i Åbo ärkestift.

Figur 8.3

Beviljade understöd från Kyrkans diakonifond per familjestruktur 2008–2011 (euro).

Andelen fysiskt sjuka var betydande bland de hjälpbehövande. Sjukdom är en av de största orsakerna till ekonomiskt trångmål i Finland, vilket också konstaterades i en undersökningen om kopplingen mellan sjukdom och fattigdom i diakoniarbetet (*Sairas köyhyys – Tutki-*

mus sairauteen liittyvästä huono-osaisuudesta diakoniatyössä, red. Kaisa Kinnunen), som utkom 2009 och utgick från ansökningarna om understöd från Kyrkans diakonifond. Kyrkans diakonifond hade under redogörelseperioden ett penninginsamlingstillstånd, och med stöd av tillståndet kunde man framhålla möjligheten att donera. Dessutom finns möjlighet att ordna insamlingar snabbt, till exempel i situationer som skolskjutningarna i Kauhajoki och Jokela och storbranden i Nådendal. I och med en ändring av polisförvaltningens tillämpningsanvisningar erhöll Kyrkans diakonifond inget insamlingstillstånd för 2011, vilket påverkade fondens medelanskaffning.

Som en del av Kyrkans diakonifonds verksamhet beviljades understöd för förebyggande av utslagning av barn. Stiftelsen Tukikummit kanaliserade sina influtna donationer till fonden och de användes för barns studier och hobbyer i synnerhet i familjer där barnens utveckling har äventyrats på grund av barnets eller föräldrarnas sjukdom, skilsmässa, en traumatisk händelse eller någon annan orsak. År 2011 uppgick Tukikummit-understöden till nästan 180 000 euro.

Kyrkans socialforum har i uppgift att följa värdedebatten i samhället, delta i den och påverka beslutsfattandet i synnerhet i frågor som gäller välfärdstjänsterna. Kyrkans socialforum verkar både nationellt och regionalt. Temat under verksamhetsperioden 2008–2009 var "Arbete och delaktighet" och målet var att främja sysselsättningen av personer med svag ställning på arbetsmarknaden. Till forumet inbjöds representanter för företagen, ministerierna och arbetsmarknadsorganisationerna, experter på social sysselsättning, aktörer från medborgarorganisationerna, forskare samt representanter för kulturen, medierna och kyrkan. I samband med avslutningsseminariet publicerades ställningstagandet *Työ ja osallisuus* (Arbete och delaktighet). Kyrkans socialforum 2010–2011 jobbade inom ramen för kyrkans diakonitema "Ett enkelt liv". Som avslutning på denna verksamhetsperiod publicerades ställningstagandet *Ett enkelt liv* på kyrkodagarna i Lahtis.

Kampanjen **Från våld till försoning** fortsatte under redogörelseperioden fram till 2010. Den anslöt sig till firandet av Kyrkornas världsråds decennium mot våld under temat "Kyrkorna för fred och försoning". I Kyrkornas världsråds medlemskyrkor firades från år 2001 decenniet mot våld, "Decade to Overcome Violence", som i maj

2011 kulminerade i fredskongressen "International Ecumenical Peace Convocation" i Kingston på Jamaica.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland deltog i firandet av decenniet med temat "Från våld till försoning". Projektets tematiska arbete 2007–2010 fokuserade på våld i familjen och i nära relationer, kyrkornas och religionernas samarbete för fred och mot våld samt fredens teologi. Projektet genomfördes tillsammans med ett samarbetsnätverk. En Världsfri vecka ordnades årligen i oktober i samarbete med förbundet KFUK och forumet Från våld till försoning.

Finlands KFUK lanserade ett utställningsprojekt vid namn Ruusukuja 76 (Rosengränd 76), som inspirerades av decenniet och fäste besökarens uppmärksamhet vid familjevåld. I utställningslokalen, som iscensatts som ett vanligt hem, fanns informationskort om bland annat hur våld tar sig uttryck, hur det påverkar dem som blir vittne till det och dem som är föremål för det och var man kan få hjälp. Åren 2008–2011 hölls över 30 Ruusukuja 76-utställningar på olika håll i Finland.

År 2010 utkom inom ramen för Kyrkornas världsråds decennium mot våld (2001–2010) publikationen *Väkivallalla et tahdo hallita – Puheenpuoroja lapsiin kohdistuvasta väkivallasta uskontonäkökulmasta* (Med våld vill du inte härska – Inlägg om våld mot barn ur en religiös synvinkel). Publikationen är en samling artiklar om förebyggande av våld mot barn och ingripande i våld inom ramen för kristen fostran. Artiklarna poängterar vikten av att i kristen fostran beakta barnets bästa i enlighet med den centrala principen i konventionen om barnens rättigheter.

Reflektion

Polariseringen i samhället och människors allt djupare och mer komplexa problem ökade under redogörelseperioden. De ekonomiska problemen och skuldsättningen bland de allra sämst lottade och den markant växande ojämlikheten i hälsofrågor återspeglades tydligt i kyrkans diakoniarbete. Sjukdom och fattigdom var nära sammankopplade för diakoniklienterna. Behovet av materiell hjälp, befolkningens åldrande och utslagningen av barn och unga är centrala utmaningar för kyrkan och dess diakoni när man hjälper de allra mest nödställda och för de allra svagastes talan i samhällsdebatten och beslutsfattandet.

Att kyrkan hjälper de svaga, fattiga och utslagna och för de utsattas talan i den offentliga samhällsdebatten och i beslutsfattandet anser församlingsmedlemmarna vara av största vikt. Tyngdpunkter i framtidens kyrka är, enligt såväl finländarna som kyrkans förtroendevalda och anställda själva, förväntningarna på hjälp till de utsatta.

Att agera tillsammans blev allt viktigare under redogörelseperioden och återspeglades i det ökade antalet frivilliga. I allt flera församlingar verkar människor i arbetsför ålder och pensionärer som frivilliga, och undersökningar har visat att ett växande antal, även unga, är redo att ställa upp som frivilliga. Man bör beakta att en anmärkningsvärt liten del av klientkontakterna inom diakonin kom från personer under 18 år och att majoriteten av församlingarna bedömde att inga personer under 30 år verkade som frivilliga inom diakonin. Frivilligverksamheten lämnar ännu många outnyttjade tillfällen att erbjuda församlingsmedlemmarna meningsfulla möjligheter till ansvarstagande och delaktighet.

9. Ekumenisk verksamhet

- Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland är en ekumeniskt aktiv kyrka. I början av 2009 godkändes kyrkans ekumeniska strategi för styrning av kyrkans ekumeniska arbete fram till 2015.
- Två tredjedelar (69 %) av församlingarna ordnade ekumenisk verksamhet.
- Tre av fem församlingar (59 %) hade vänförsamlingsverksamhet med en luthersk församling utomlands, för det mesta inom den evangelisk-lutherska kyrkan i Estland eller Ingermanland.
- Inom arbetet bland finländarna utomlands medförde de tidsbundna flyttningarna, familjernas livssituation, den åldrande utflyttade befolkningen och den växande turismen nya utmaningar.

9.1 Ekumenik i Finland

Ekumenik är samarbete mellan kyrkor och främjande av kyrkans synliga enhet. De kristna kyrkornas och samfundens strävanden efter samarbete och kontakter sker på flera olika nivåer: inom kyrkan som helhet, stiftet, församlingarna, missionsorganisationerna och Ekumeniska rådet i Finland. De ekumeniska gudstjänsterna som firas i samband med självständighetsdagen och riksmötets öppnande synliggör ekumeniken och det ekumeniska samarbetet på ett betydelsefullt sätt.

Enligt strategin *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet* är kyrkan öppen för ekumeniskt samarbete och bygger utifrån den lutherska

traditionen en gemensam trosgrund med andra kyrkor. Ett ytterligare mål är att ge de kristnas enhet synliga former.

Kyrkans ekumeniska strategi

Kyrkans utrikesråd godkände i januari 2009 en ekumenisk strategi för kyrkan: *Vår kyrka – Ett samfund söker enhet, Ekumenisk strategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland till år 2015*. Strategin är utarbetad efter riktlinjerna i kyrkans gemensamma strategi. Arbetet med den ekumeniska strategin inleddes i början av 2008 och den skickades ut på bred remiss.

Kyrkans ekumeniska strategi är avsedd för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, dess församlingar, stift och kyrkliga organisationer som ett hjälpmedel för planering av ekumenisk verksamhet och strategi. De principer, mål och grunddrag för verksamheten som presenteras i den är avsedda att stödja dessa kyrkliga instansers egna strategier. Med ekumenik avses i strategin kyrkornas och de enskilda kristnas strävan efter enhet: gärningar, verksamhet och attityder som främjar gemenskap mellan kristna världen över.

Den ekumeniska strategin har sex uttalade mål: (1) vårt mål är kyrkans synliga enhet, (2) vi tar hand om de svagaste och bär globalt ansvar, (3) vi främjar den ekumeniska dimensionen i kyrkans och dess medlemmars liv, (4) vi förstärker betydelsen av medlemskap i kyrkan både i Finland och ute i världen, (5) vi förmedlar budskapet och samtalar öppet och (6) vi förnyar strukturerna för vårt ekumeniska arbete. Strategin säger att Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland i relationen till andra kyrkor har som mål att vara samma kyrka i alla riktningar trots att olika frågor vid olika tider kan få olika tyngd.

Enligt en enkät bland församlingsanställda (2012) ansåg sex procent att den ekumeniska strategin är mycket viktig och en femtedel (23 %) att den är ganska viktig. En stor del av de anställda, tre av fem, kände inte till den ekumeniska strategin. De anställda ansåg inte att strategin har särskilt stor inverkan. Av de anställda ansåg två procent att strategin inverkar mycket. En femtedel (19 %) ansåg att den ekumeniska strategin inverkar i viss mån och lika många (19 %) att den inte inverkar alls. Enligt en enkät bland församlingarnas förtroendevalda (2012) ansåg fem procent att den ekumeniska strategin inverkar mycket och 32 procent i viss mån. 16 procent ansåg att den

inte inverkar alls. En stor del (43 %) av de förtroendevalda kände inte till strategin.

Ekumenisk verksamhet i församlingarna

Två av tre församlingar (69 %) ordnade ekumenisk verksamhet 2011. I var fjärde församling (27 %) var verksamheten regelbunden och i två av fem (42 %) av engångsnatur. Mest förekom ekumenisk verksamhet i Kuopio stift, där 85 procent av församlingarna hade ekumenisk verksamhet. Hälften av församlingarna i Kuopio stift ordnade denna verksamhet regelbundet.

Nästan hälften av församlingarna ordnade sammankomster tillsammans med andra kyrkosamfund. Vanligast var detta i Kuopio stift där 70 procent av församlingarna uppgav att de ordnar gemensamma evenemang. I en tredjedel av församlingarna användes lokaler gemensamt och man bjöd in gästande talare eller ordnade gemensamma sammankomster för församlingarnas anställda. Även dessa var mest allmänna i Kuopio stift.

Tabell 9.1

Förekomsten av lokala ekumeniska verksamhetsformer i församlingarna 2011 (% av församlingarna).

Gemensamt arrangerad ekumenisk bönevecka	30
Samarbete i samband med Ansvarsvekan	12
Andra gemensamma evenemang	46
Gemensamma sammankomster för församlingarnas anställda	33
Talarbesök från andra församlingar	35
Gemensam användning av lokaler	35

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland hade regelbundna kontakter med nästan alla andra kyrkor och kristna samfund i Finland, i synnerhet via Ekumeniska rådet i Finland och dess verksamhet. Representeranter för Kyrkostyrelsen i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland samt Finska frikyrkorådet och Frikyrklig samverkan träffades årligen.

De nionde teologiska överläggningarna med ortodoxa kyrkan ordnades i januari 2009 i Helsingfors. Dess teman var Religionsmöte (Uskontojen kohtaaminen) och Trons språk – hur möter kyrkan

människan av idag? (Uskon kielet – miten kirkko kohtaa nykyihmisen?). De tionde teologiska överläggningarna i Helsingfors i november 2010 hölls kring temana Bibeltolkning i kyrkans lära (Raamatun tulkinta kirkon opetuksessa) och Ekologi och ett måttfullt liv (Ekologisuus ja kohtuullinen elämäntapa).

Kontakterna med frikyrkan Suomen vapaakirkko och pingströrelsen har etablerats som regelbundet arbete i gemensamma delegationer. Delegationerna samlades två gånger om året för att ta del av information om aktuell utveckling, diskutera teman av intresse för båda parterna och planera gemensam verksamhet. Med pingströrelsen fördes även diskussioner om nattvardsuppfattningen.

Lärosamtalen med de finsk- och svenskspråkiga baptistsamfundet fortgick under fyraårsperioden. Temat för den fjärde dialogen 2009 var Det allmänna prästadömet och ämbetet. Under samtalen fördjupades uppfattningen om likheterna i traditionerna och skillnaderna i tolkningen av prästadömet. Dessutom uppnåddes samförstånd om den gemensamma ekumeniska verksamheten till exempel inom katastrofarbetet.

Utifrån den enighet som uppnåddes under lärosamtalen med de finsk- och svenskspråkiga metodistkyrkorna under åren 2002–2007 godkände kyrkomötet ett avtal om samarbete med den finska metodistkyrkan och Finlands svenska metodistkyrka i maj 2010. Ett avtal om altar- och predikstolsgemenskap samt erkännande av varandras ämbeten undertecknades i december 2010. Kyrkans utrikesråd tillsatte en samarbetsarbetsgrupp för att främja verkställigheten av avtalet och fortsatt teologisk diskussion om ekumenisk kontakt.

Ekumeniska rådet i Finland

Ekumeniska rådet i Finland (ERF) är ett ekumeniskt samarbetsorgan för kyrkor, kristna samfund och församlingar verksamma i Finland. Rådets syfte är att främja Kristi kyrkas synliga enhet och att stärka de kristnas gemenskap, tjänst och vittnesbörd. Under de senaste åren har rådet tillmätts allt större betydelse som samhällelig aktör och länk i mötet mellan religioner. Det ekumeniska rådet har elva medlemskyrkor, fem observatörskyrkor och aderton partnerorganisationer. Generalsekreterare för rådet är fader Heikki Huttunen från Ortodoxa kyrkan i Finland. Biskop Teemu Sippo är rådets förste

katolske ordförande. Han vigdes till biskop vid en ekumenisk förrättning i Åbo domkyrka i september 2009.

I de årliga verksamheter som Ekumeniska rådet årligen planerar ingår Böneveckan för kristen enhet och kyrkornas internationella Ansvarsvecka som firas i ett stort antal församlingar. Under den aktuella perioden var Ansvarsveckans teman människohandel och religionsfrihet. I Ekumeniska rådets uppgifter ingår även att förbereda det ekumeniska bönedagsplakatet tillsammans med presidentens kansli. De årliga tilldragelserna omfattar även ett lokalekumeniskt forum, en temadag för mission, de kristnas gemensamma missionshelg, årets kristna mediegränning samt ett partnerskapsforum.

Ekumeniska rådet ingick som stiftande medlem i RESA-forumet som grundades i januari 2011 för att främja freden i samhället. Forumet består av representanter för kristendomen, judendomen och islam. Rådet gav under redogörelseperioden tre utlåtanden eller ställningstaganden för den nuvarande undervisningen i den egna religionen, av vilka ett tillsammans med Finska frikyrkorådet i september 2010. 2011 belönade Ekumeniska rådet första gången årets ekumeniska gärning som gick till det ekumeniska gatumissionsarbetet i Forssa.

9.2 Kyrkans internationella kontakter

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland är stiftande medlem i Lutherska världsförbundet, Kyrkornas världsråd och Europeiska kyrkonkonferensen. En avsevärd del av kyrkans internationella ekumeniska verksamhet utförs via dessa organisationer. Dessutom deltar evangelisk-lutherska kyrkan i regionala mellankyrkliga nätverk som Borgågemenskapen och Ekumenik i Norden samt för ömsesidiga lärosamtal med andra kyrkor.

Lutherska världsförbundet

År 2011 uppgick de lutherska kristna i världen till knappt 75 miljoner och av dem hörde över 70 miljoner till de 145 medlemskyrkor som ingår i Lutherska världsförbundet (LVF). Lutherska världsförbundet

verkar för kontakt och samarbete mellan de lutherska kyrkorna. Via förbundets världstjänst kanaliseras humanitär hjälp till olika delar av världen. Sommaren 2010 deltog en delegation på 13 medlemmar från Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland i världsförbundets 11:e generalförsamling i Stuttgart med temat "Giv oss vårt dagliga bröd". Centrala frågor var skötseln av den interna kontakten inom världsförbundet, i synnerhet med tanke på de sexaletiska spänningar som förekommer. Historiskt sett ekumenisk betydelse hade generalförsamlingens begäran om förlåtelse för förföljelsen av menoniter under reformationen som även lutheraner gjorde sig skyldiga till.

Till ny president för världsförbundet valdes biskop Munib Younan, och Martin Junge tillträdde som generalsekreterare i oktober 2010. Utvecklingssamarbetschef Maria Immonen valdes till Evangelisk-lutherska kyrkan i Finlands representant i Lutherska världsförbundet. Lutherska världsförbundets nya sjuåriga strategi för verksamhetsstyrningen godkändes i juni 2011 och föregicks av en omfattande konsulterings- och kommenteringsprocess på nästan ett år. Även Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland deltog aktivt i beredningen av dokumentet. Den livligaste debatten väcktes av punkter som hörde ihop med prioriteringen av arbetet och framtida strukturer. Framöver kommer kontoret i Genève att ha tre avdelningar: en avdelning för teologi och ekumenik, en avdelning med fokus på utveckling av kyrkornas kapacitet och skötsel av relationer och en avdelning för världstjänst (diakoni).

Kontakter med mellankyrkliga samarbetsorgan

Kyrkornas världsråd (KVR) är den mest täckande av de internationella ekumeniska organisationerna och bestod år 2011 av 350 medlemskyrkor. Världsrådet företräder över 560 miljoner kristna i fler än 110 länder över hela världen. Kyrkornas världsråd eftersträvar att de kristna kyrkorna ska kunna erkänna varandra som äkta kristna kyrkor. Det arbetar även för att lindra materiell och andlig nöd i världen genom att hjälpa i områden som är utsatta för krig eller naturkatastrofer. Kyrkornas världsråds centralkommitté valde i augusti 2009 den norske teologie doktor Olav Fykse Tveit till ny generalsekreterare. Biskop Simo Peura och chefen för enheten för utvecklingspoli-

tik Aaro Rytönen företrädde Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland i Kyrkornas världsråds centralkommitté.

Till minnet av den ekumeniska rörelsens 100-åriga historia högtidlighölls år 2010 den internationella missionskongressen i Edinburgh 1910, som var impulsen även för Kyrkans världsråd och dess kommission Faith and Order som behandlar frågor om lära och teologi. Det ekumeniska fredsmötet som utgjorde avslutningen på decenniet mot våld sammanträdde i Kingston, Jamaica 2011.

Konferensen för europeiska kyrkor (KEK) är ett ekumeniskt samarbetsorgan för de ortodoxa, anglikanska, lutherska och protestantiska kyrkorna i Europa. KEK hade år 2011 126 medlemskyrkor från nästan alla europeiska länder. Konferensen eftersträvar att främja kyrkornas enhet, fred och mänskliga rättigheter i Europa.

KEK:s 13:e generalförsamling hölls i juni 2009 i Lyon i Frankrike. Samtidigt firades även organisationens 50-årsjubileum. Frånvaron av KEK:s största medlemskyrka, ortodoxa kyrkan i Ryssland, kastade sin skugga över generalförsamlingen. Kyrkan meddelade även att den fryser sitt deltagande i organisationens verksamhet. Anledningen till detta var KEK:s centralkommittés beslut att skjuta upp behandlingen av ansökan om medlemskap från den ortodoxa kyrkan i Estland, som är underställd patriarkatet i Moskva, trots att centralkommittén redan tidigare hade godkänt den autonoma ortodoxa kyrkan i Estland under Konstantinopel som medlem i organisationen.

Rektor Tapani Rantala omvaldes till KEK:s centralkommitté. Generalförsamlingen tillsatte även en kommitté för att planera en reform av KEK. Dess utkast till ny strategi, organisation och beslutsordning för KEK blev klar i slutet av 2011. Från Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland valdes filosofie licentiat Gunnar Grönblom till medlem i kommittén. Teologie doktor Kaisamari Hintikka skötte uppgiften från och med hösten 2010. I april 2011 utsågs Hintikka att leda KEK:s dialogkommission. Uppgiften omfattar bland annat stöd till KEK:s medlemskyrkor i lärosamtal och religionsdialoger samt samarbete med nätverket för de teologiska fakulteterna i Europa.

Det ekumeniska samarbetet i Norden koordinerades via nätverket Ekumenik i Norden. Dess syfte är att främja växelverkan mellan både majoritets- och minoritetskyrkorna i de nordiska länderna. Nätverket ordnade ett flertal möten på olika teman samt årliga

ekumeniska idéforum. I fråga om finansieringen uppfyllades inte det nordiska samarbetet eftersom finansieringen under perioden endast kom från kyrkorna i Finland och Sverige. Efter att Svenska kyrkan beslutade att minska sin finansiering till en bråkdel av den tidigare var man tvungen att se över nätverkets verksamhet på nytt 2011.

Teologiska överläggningar och övriga kontakter

De teologiska lärosamtal som förts med den ortodoxa kyrkan i Ryssland allt sedan 1970 fortgick under perioden på två möten. Temat i S:t Petersburg i september 2008 var frihet som gåva och ansvar. De mänskliga rättigheterna och religionsfostran granskades ur en kristen synvinkel. Det centrala innehållet i samtalen sammanfattades i gemensamma teser: nio teser om de mänskliga rättigheterna och nio teser om religionsfostran och religionsundervisning ur en kristen synvinkel. Teserna om de mänskliga rättigheterna finns i kyrko- och samhällskommissionens elektroniska bibliotek om mänskliga rättigheter på Europeiska kyrkokonferensens webbplats (<http://csc.ceceurope.org/issues/human-rights-library/>). Ärkebiskop Jukka Paarma med följe deltog i installationsliturgin för den nye patriarken Kirill tillsammans med ärkebiskop Leon. I september 2011 handlade samtalen om kyrkan som samfund och om kristen identitet och medlemskap i kyrkan. Innehållet i föredragen och diskussionerna sammanfattades i tio teser ur en biblisk-läroinriktad synvinkel och sex teser ur en praktisk-teologisk synvinkel.

De lärosamtal som Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och Svenska kyrkan tillsammans förde med de katolska stiftet i Helsingfors och Stockholm avslutades 2009 och slutrapporten *Rättfärdiggörelsen i kyrkans liv* gavs ut på finska, svenska och engelska. Rapporten på engelska överräcktes till påven Benedictus XVI och delades även ut till kyrkornas delegater vid LVF:s generalförsamling i Stuttgart. Rapporten är en fortsättning på behandlingen av en rad frågor som blev öppna i *Gemensam deklaration om rättfärdiggörelseläran* (1999) i kontext av den måttfulla lutherska reformationen i Finland och Sverige. I rapporten konstaterades att man utifrån det samförstånd som uppnåts om dopet, nattvarden och kyrkans och mässans karaktär samt tillnärmelsen i ämbetsläran som ett profetiskt tecken på strävan mot en synlig enhet utvidgar undantagsreglerna om mottagandet av

nattvarden i en annan kyrka samt överväger införandet av begreppet ”systerkyrka” om varandra i finländsk och svensk kontext.

Den luthersk-katolska enhetskommissionen samlades sommaren 2011 i Helsingfors för att behandla dokumentet *From Conflict to Communion*, där man på ett ekumeniskt sätt närmar sig reformationens arv samt en gemensam hågkomst av att det år 2017 har förflutit 500 år sedan reformationen. Kommissionen diskuterade även dopets sakrament som grundval för en växande enhet. Man värnade även om de internationella luthersk-katolska kontakterna genom att fortsätta med den etablerade traditionen att fira en gemensam luthersk och katolsk mäsas på S:t Henriks dag i S:t Henriks kapell. En biskop från Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och en katolsk präst förrättade gudstjänsten och predikade vartannat år.

Den luthersk-anglikanska teologiska kontakten inom Borgågemenskapen fortgick under perioden. I mars 2009 ordnades i Oslo Borgågemenskapens andra konsultation om ett diakonat som byggde på Borgådeklarationens åtagande ”att arbeta för en gemensam syn på den diakonala tjänsten”. Borgågemenskapens primas och ledande biskopar samlades i Borgå i oktober 2009. Borgågemenskapens ledare samlades i Sigtuna i mars 2010, och deras primas på nytt i Cardiff i Wales i oktober 2011. Danska kyrkan anslöt sig som fullvärdig medlem till Borgågemenskapen i oktober 2010. Konsultation ordnades även 2011, i Tallinn om hur man svarar mot konflikter i kyrkorna, i Göteborg om uppdateringen av anvisningarna om mötet mellan religionerna och i Åbo om äktenskapet i november 2011. Det inhemska samarbetet med den anglikanska kyrkan förtätades ytterligare i de största städerna där lutherska kyrkans präster förrättade gudstjänster på engelska.

Samarbetet mellan de evangelisk-lutherska kyrkorna i Finland och Namibia utvecklades vidare under redogörelseperioden. Biskopen i Tammerfors Matti Repo deltog i vigningen av två nya biskopar i namibiska kyrkan våren 2011. Även kontakterna till den lutherska kyrkan i Sydafrika utvecklades. Ärkebiskop Jukka Paarma undertecknade för vår kyrkas del våren 2010 dokumentet *Memorandum of understanding* och hösten 2011 bereddes ett mellankyrkligt avtal utifrån ett avtal som ingåtts med den evangelisk-lutherska kyrkan i Namibia. Helsingfors och Esbo stift har ett samarbetsavtal med det

västra stiftet i evangelisk-lutherska kyrkan i Namibia och Tammerfors stift med det östra.

Stipendieutbyte

Syftet med stipendieutbytet för teologie studerande och kyrkans anställda är att öka den ekumeniska kunskapen, främja teologisk forskning, ge insikt i kyrkligt liv och förbättra språkkunskaperna. Stipendieprogrammet finansierades fram till 2009 helt av Kyrkans utlandshjälp, men administrerades av byrån för teologiska frågor vid utrikesavdelningen. Därefter flyttades finansieringsansvaret gradvis över på utrikesavdelningen undantaget stödet för den estniska kyrkans teologutbildning där Kyrkans utlandshjälp åtagande sträcker sig fram till att den nuvarande stipendiaten avlägger doktorsexamen.

Mot slutet av fyraårsperioden tog stipendieutbytet med den ortodoxa kyrkan i Ryssland ny fart efter en tystare period. En ungersk stipendiat har årligen studerat vid teologiska fakulteten vid Helsingfors universitet och en finländsk stipendiat har på samma vis haft möjlighet att studera vid det lutherska teologiska universitetet i Budapest. En studerande eller forskare i teologi har årligen skickats till lutherska teologiska seminariet i Gettysburg.

Under fyraårsperioden har stöd även getts för forskarnas resor till Erlangen, Strasbourgs ekumeniska instituts sommarseminarium samt den ekumeniska kursen i Josefstal och den förenade evangelisk-lutherska kyrkan i Tysklands Pastoralkollegium och det teologiska konventets seminarier om augsburgska bekännelsen. Dessutom finansierades ett antal finländska teologiforskarens besök vid internationella seminarier och utländska forskningsinstitut eller arkiv. Årligen eftersträvades att reservera en del av stipendiemedlen för att en teologistuderande skulle kunna delta i magisterskolan vid det ekumeniska institutet i Bossey.

Vänförsamlingsarbete

Vänförsamlingsarbetet är samarbete på det lokala planet och bygger på ett avtal mellan två eller flera församlingar. Dess syfte är att främja kontakten mellan kyrkorna, församlingarna och deras medlemmar och att växa i den gemensamma kristna tron och ansvaret för att tjäna. Vänförsamlingsverksamheten är en viktig del av kyrkans utri-

kesrelationer och församlingarnas fostran till internationalism samt en viktig form av internationell diakoni. Församlingarna, de kyrkliga samfälligheterna samt prosterierna och stiftet i vår kyrka har ingått vänförsamlingsrelationer med de evangelisk-lutherska kyrkorna i Ingermanland, Estland, Ungern, Lettland, Rumänien, Polen, Sverige, Tyskland, Namibia och USA. Dessutom har vänförsamlingsrelationer knutits med några församlingar i Rysslands ortodoxa kyrka och Engelska kyrkan.

Utrikesavdelningen vid Kyrkostyrelsen hjälper församlingarna att knyta vänskapsrelationer, upprätta avtal och styra hjälpen. Den för även bok över de vänförsamlingsrelationer som har ingåtts med de evangelisk-lutherska kyrkorna i Ingermanland, Lettland, Rumänien, Ungern och Estland samt ortodoxa kyrkan i Ryssland. Under 2011 utarbetades och publicerades ett dokument om principerna för vänförsamlingsarbetet mellan de evangelisk-lutherska kyrkorna i Finland och Ingermanland. Dokumentet var godkänt av båda kyrkorna. Dokumentet fungerar även som en allmän sammanfattning av principerna om vänförsamlingsarbete.

Vänförsamlingsarbetets rådplägningsdagar ordnas vartannat år i samband med Kyrkodagarna. Som en följd av att många församlingsanställda som har ansvarat för vänförsamlingsarbetet har avgått eller inom kort avgår med pension och av att församlingar har slagits ihop kan tidigare vänförsamlingsavtal bli bortglömda. Även kyrkornas olika tolkningar av frågor om tron och livet kan orsaka förvirring i församlingarna. Allt detta innebär utmaningar för kontinuiteten i vänförsamlingsverksamheten och kommer att kräva uppmärksamhet även under den kommande fyraårsperioden.

År 2011 uppgav tre av fem församlingar (59 %) att de har vänförsamlingsverksamhet med en utländsk luthersk församling. Vänförsamlingsverksamheten har minskat sedan 2007 (70 % av församlingarna). Församlingarna i Helsingfors stift (76 % av församlingarna), i Tammerfors stift (72 %) och Esbo stift (71 %) hade mer av denna slags verksamhet än de övriga. Tre procent av församlingarna samarbetade med en annan utländsk församling. Det var vanligast i Helsingfors stift (9 % av församlingarna) och Åbo stift (8 %). En tiondedel (9 %) av församlingarna hade vänförsamlingsverksamhet med en inhemsk

luthersk församling och en procent av församlingarna med en annan inhemsk församling.

De flesta av de ingångna vänförsamlingsavtalen gällde församlingar i Estlands evangelisk-lutherska kyrka (37 %) och Ingermanlands kyrka (33 %). Dessutom hade en tiondedel av församlingarna inofficiell vänförsamlingsverksamhet med dessa. 14 procent av församlingarna hade avtal med den lutherska kyrkan i Ungern.

Tre av fem församlingar (58 %) stödde sin vänförsamling finansiellt. Andelen var ungefär densamma som 2007. I församlingarna i Esbo stift (78 %) och Lappo stift (75 %) var det vanligast att ge ekonomiskt stöd. Stödet till vänförsamlingarna uppgick 2011 till sammanlagt över 660 000 euro. En tiondedel (11 %) av församlingarna gav även annat än ekonomiskt stöd.

9.3 Kyrkans arbete bland finländare utomlands

Kyrkan bedriver kyrkligt arbete bland utlandsfinländare i 40 länder. Detta arbete utförs av 140 heltidsanställda, av vilka de flesta är i Sverige. Utlandsarbetarna är i huvudsak präster eller kantorer. Församlingsarbetet bland utlandsfinländare sker oftast inom ramen för de lutherska systerkyrkorna. Ibland utförs arbetet i ekumenisk kontakt med någon annan kristen kyrka som till exempel katolska kyrkan i Spanien och de kyrkor som ingår i Borgågemenskapen. Församlingsverksamheten bland finländare utomlands varierar från land till land.

Kyrkans enhet för arbetet bland utlandsfinländare svarar för det kyrkliga arbetet bland finländare bosatta utomlands och för utlänningar bosatta i Finland. Enheten samordnar församlingsverksamheten bland utlandsfinländarna i samarbete med den lokala systerkyrkan samt stöder kyrkans arbete bland utlandsfinländare inom systerkyrkorna med personalresurser och ekonomiskt stöd. Dessutom informerar den om kyrkans verksamhet och tjänster utomlands.

Endast en liten del av församlingarna höll kontakt med finländarna utomlands. Fem procent av församlingarna uppgav att de höll kontakt med frånvarande medlemmar bosatta utomlands. Vanligast

var detta i församlingarna i Uleåborgs stift (12 %) och Borgå stift (10 %).

Flyttningsrörelsens betydelse i den globala befolkningsutvecklingen ökar hela tiden. FN:s befolkningsavdelning uppskattar att cirka 175 miljoner människor för närvarande bor i något annat land än där de föddes. Det motsvarar cirka tre procent av världens hela befolkning. Enligt befolkningsregistercentralens uppgifter för 2011 uppgick antalet röstberättigade finländska medborgare bosatta utomlands till cirka 228 000. Av dem var 82 procent medlemmar i kyrkan. Enligt Migrationsinstitutets uppskattningar bor det cirka 300 000 i Finland födda finländare (första generationen) utomlands. När man räknar med det uppskattade antalet andra, tredje och senare generationers utlandsfinländare är utlandsfinländarna cirka 1,4 miljoner.

Flyttningsrörelsen från Finland går till allt flera länder och små finländska gemenskaper uppstår ständigt utspridda över hela världen. Vistelserna utomlands är numera ofta av kortvarigare slag än tidigare och oftast avsedda att vara temporära. Därför är det allt viktigare med ett nära samarbete med systerkyrkorna. Högtiderna får ökad betydelse i finländarnas "glesbygder" utomlands. Självständighetsdagens gudstjänst, de vackraste julsångerna och midsommarfirandet är på många håll viktiga och efterlängtnade händelser.

Pensionärerna är en relativt ny grupp bland utflyttarna och en del tillbringar endast en del av året utomlands. I Spanien finns det uppskattningsvis 20 000 pensionärer som bor där en kortare tid. Att flytta utomlands tillfälligt kan ibland även vara ett sätt att komma loss från vardagens rutiner.

I synnerhet unga vuxna, 20–34-åringar, flyttar utomlands. Under de senaste åren har majoriteten av dem varit kvinnor. Permanent avsedda flyttningar beror mestadels på giftermål med en utlänning. Studier, språkträning, karriärutveckling, nya livserfarenheter och mänskliga relationer har gått förbi utkomsten som motiv för att flytta utomlands. De som flyttar idag gör det vanligtvis på grund av att de gifter sig med en utlänning eller målmedvetet väljer att flytta för en bestämd tid eftersom de ser det som en naturlig fas i livet.

Ungefär hälften av de utflyttade finländarna flyttar tillbaka inom fem år och 60 procent inom tio år. Det har skett en tydlig förändring i utflyttningen under de senaste decennierna. Tidigare

sågs migration som en slutlig lösning i livet, främst dikterad av ekonomiska skäl, nu som ett naturligt alternativ som berikar både livet och arbetserfarenheten, men där ett fast band till hemlandet består. I snitt har 8 500–9 000 finländska medborgare årligen (2008–2011) flyttat stadigvarande utomlands och i snitt cirka 8 000 finländare har flyttat tillbaka.

Finländarna gör allt fler utlandsresor och turistresor årligen. En ständigt föränderlig omvärld kräver ett flexibelt sätt att agera och inrikta resurserna. Den egentliga massturismen från Finland började i slutet av 1960-talet. Under tider av ekonomisk recession har antalet resor minskat kraftigt, men i princip uppvisar antalet utlandsresor hos oss en tydligt stigande trend. Den största tillväxten under de senaste åren återfinns i långdistansresorna. Även antalet säsongsturister som vistas utomlands en längre tid ökar.

År 2008 ordnades en konsultation mellan Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och evangeliska kyrkan i Tyskland (EKD) i Ratzeburg i Tyskland. Kyrkans enhet för arbete bland finländare utomlands och det finska kyrkliga arbetet (SKTK) i Tyskland beredde ett förslag i syfte att råda bot på missförhållanden i de finska prästernas lönesättning i Tyskland. Vid konsultationen konstaterade man att samarbetet mellan kyrkorna resulterade i en positiv lönelösning. Våren 2011 deltog kyrkans arbete bland finländare utomlands tillsammans med Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och evangeliska kyrkan i Tyskland i en konsultation som hålls med tre års mellanrum.

I enlighet med ett samarbetsprojekt mellan det finska kyrkliga arbetet i Schweiz, den lutherska församlingen i Zürich (ELZK) och kyrkans enhet för arbete bland finländare utomlands började en finsk präst sitt arbete i augusti 2008. Samarbetsprojektet avslutades i december 2009. Därefter inledde enheten förhandlingar med förbundet för de lutherska kyrkorna i Schweiz och Liechtenstein. Syftet var att fortsätta arbetet bland finländarna i Schweiz tillsammans med alla lutherska församlingar och finska samfund i Schweiz. Projektet fortgår till slutet av 2013.

I S:t Petersburgsregionen bor uppskattningsvis cirka 5 000 finländare. Tiotusentals finländska turister reser årligen till Estland och semesterorter utanför Tallinn. Tillsammans med de evangelisk-luth-

erska kyrkorna i Ingermanland och Estland genomförde kyrkans arbete med utlandsfinländare i S:t Petersburg och turistarbetet i Estland ett åtta månader långt försöksprojekt 2010. Beredningen och genomförandet av de verksamhetsmodeller som presenterades i utredningen sköts av ekonomiska skäl fram till efterföljande verksamhetsperioder. Arbetet med finländare inom S:t Petersburgsregionen sköttes via ett besöksprogram.

I norra Tyskland finns det två aktörer inom arbetet bland utlandsfinländare: kyrkans arbete bland finländare utomlands i samarbete med evangeliska kyrkan i Tyskland (EKD) och Finlands Sjömanskyrka rf. i Stor-Hamburg och Lybeck (för arbetet bland den tunga trafikens chaufförer och sjömän). I början av 2011 tog man itu med att utveckla samarbetet genom att det andliga arbetet i Stor-Hamburg flyttades över till en finsk präst som var anställd av EKD:s lokala landskyrka. På detta sätt omfattas även Hamburg av verksamhet i enlighet med avtalet mellan våra kyrkor. Den nya tjänsteinnehavaren tillträdde sin tjänst i början av 2012.

Kyrkans arbete bland utlandsfinländarna har under flera års tid letat efter möjligheter att inleda kyrkligt arbete i Kalifornien där det enligt en uppskattning av Finlands generalkonsulat bor cirka 35 000 personer med finländsk bakgrund av vilka cirka 8 000 är finländska medborgare. Här verkar några finska "församlingsgemenskaper" där tjänsterna har tillhandahållits av den finska församlingens präst i Dallas inom ramen för ett besöksprogram. Samtidigt har antalet finländare minskat inom Dallas finska församlings område.

Kyrkans enhet för arbete bland finländare utomlands har planerat utvecklandet av det kyrkliga arbetet tillsammans med Southwest California-synoden i evangelisk-lutherska kyrkan i USA och finländare i Kalifornien. Ett treårigt försöksprojekt inleddes och leds av en präst som började i april 2012. Han betjänar finländare på USA:s västkust och den finska församlingen i Dallas.

Kyrkan har bedrivit arbete bland turisterna i Thailand sedan 2001 i samarbete med Finska Missionssällskapet (FMS). Det har varit problem med att få en heltidsanställd på grund av Thailands arbetstillstånds- och visumbestämmelser. Slutligen stannade man för en lösning med en finsk präst via Finska Missionssällskapet. Prästens uppgift är arbete bland utlandsfinländarna och thailändsk-finländska

familjer. En präst för arbetet bland finländarna i Thailand började sitt arbete i september 2011.

Kyrkans enhet för arbete bland finländare utomlands ordnade i samarbete med Helsingfors domkyrkoförsamling en öppningsgudstjänst i samband med att utlandsfinländarparlamentet sammanträdde i maj 2010. Enheten förberedde i samarbete med enheten för fosteran och familjefrågor i anknytning till parlamentet ett seminarium under temat Byggklossarna i ett parförhållande ur en mångkulturell och utlandsfinländsk synvinkel och den anknyttande Tomasmässan. Seminariet hörde samman med utlandsfinländarparlamentets resolution 2006/32 Stödformer för mångkulturella parförhållanden och familjer. Kyrkans enhet för arbete bland finländare utomlands deltog även i förberedelserna och genomförandet av ett "seniorseminarium" i samband med parlamentet.

Kyrkans enhet för arbete bland finländare utomlands ordnar årligen ett seminarium om kyrkans arbete bland utlandsfinländare och en kyrklig helg i samarbete med en lokal församling. Syftet med seminarierna är, utöver att erbjuda ett diskussionsforum, att ge representanterna för de finländska församlingarna utomlands en aktuell bild av kyrkan i Finland. Under redogörelseperioden har utbildningsfrågor som gäller anställda och förtroendevalda lagts till i seminarieprogrammet.

Efter tsunamikatastrofen på annandag jul 2004 har Kyrkans arbete bland finländarna utomlands utvecklat sin krisberedskap i samarbete med Utrikesministeriet, Finlands Sjömanskyrka rf och kyrkans övriga utländska aktörer. Alla anställda inom arbetet bland utlandsfinländare har fått anvisningar om att upprätta en lokal beredskapsplan för olyckor. Efter den bussolycka som inträffade våren 2008 i Spanien var solkustens finländska församlingsanställda och frivilliggrupp bland de första att organisera hjälp för de skadade. De stödde, fungerade som tolkar och guider, hjälpte till i sjukvården och ordnade samtal för att bearbeta det inträffade med de skadade fram till att de skrevs ut från sjukhuset. Kyrkans kansli för arbete bland finländare utomlands skickade med ett myndighetsflyg ordnat av Utrikesministeriet extra personal till stöd för församlingens anställda på platsen. Efter olyckan ordnades samtal och debriefing för församlingens personal och dem som deltagit i frivilligarbetet.

Ett utkast till strategi för kyrkans arbete bland finländarna utomlands, som började utarbetas 2006, skickades i slutet av 2011 på remiss till alla präster bland utlandsfinländarna. Arbetsgruppen bedömde den respons den fick och gjorde de korrigeringar som responsen förutsatte. Strategin finns utlagd för kommentarer på hemsidan för arbetet bland utlandsfinländare (hösten 2012).

Reflektion

I strategin *Vår kyrka* lyfter man fram att de kristnas enhet bör få synliga former. Det ekumeniska samarbetet mellan kyrkorna är aktivt, men lärosamtalens och avtalens betydelse bör bättre än hittills nå ut även till församlingarna och lokalplanet till exempel inom ekumeniskt samarbete och fostran. En utmaning i detta sammanhang är att tre av fem församlingsanställda inte känner till den ekumeniska strategin.

De internationella kyrkoförbunden lever i en brytningstid och ställer upp nya mål och strukturer för sin verksamhet. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland ska delta aktivt i dessa processer. Den lutherska kyrkan för många ekumeniska dialoger med olika kyrkor. En grundlig utredning av dialogerna, metoderna och målen bör göras. Dessutom bör informationen om dialogernas resultat och betydelse kommuniceras bättre ut till kyrkans olika aktörer.

Arbetet bland utlandsfinländarna fungerar på bred basis bland medlemmar utomlands. I Finland håller dock endast några procent av församlingarna kontakt med de medlemmar som bor utomlands. Bandet till denna grupp bör förstärkas. En annan utmaning är att nå de utlänningar som bor i Finland.

10. Mission och internationell diakoni

- Kyrkans missionsstrategi blev klar. Den betonar att den missionerande dimensionen ska synas i församlingens hela verksamhet.
- Deltagandet i evenemang som missionsarbetet anordnar har minskat kraftigt i församlingarna.
- Antalet missionärer fortsatte att minska. I slutet av 2011 fanns det 337 anställda som verkade utomlands.
- Hälften av kyrkans anställda ansåg det viktigt att kyrkan starkare än nu stöder missionen och utvecklingssamarbetet. I fråga om finansieringen har den internationella diakonins andel stärkts.

10.1 Mission är kyrkans uppgift

Enligt kyrkoordningen har Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, dess församlingar och medlemmar i uppgift att sprida evangelium till dem som inte är kristna. Missionen är församlingens grundläggande uppgift. Till kyrkans mission hör, enligt missionsstrategin, såväl att öppna en dörr till den eviga frälsningen som att tjäna nästan. Missionen är allomfattande. Gud kallar medlemmarna av sin kyrka att tjäna i både ord och handling.

Församlingarna utför sin missionsuppgift tillsammans med kyrkans missionsorganisationer. Kyrkan har sju missionsorganisationer som godkänts av kyrkomötet: Finska Missionssällskapet (FMS), Finska Lutherska Evangeliföreningen i Finland (SLEY), Svenska

Lutherska Evangeliföreningen i Finland (SLEF), Finska Bibelsällskapet (FBS), Finlands evangelisk-lutherska Folkmission (SEKL), Evangelisk-lutherska Missionsföreningen Såningsmannen (ELK) samt Radiomissionsorganisationen Budbärarna (SANSÄ). Till missionsorganisationernas arbete utomlands hör evangelieförkunnelse och diakoni. Arbetet utförs vanligen i samarbete med lokala kyrkor. Den internationella diakonin utförs via missionsorganisationerna och Kyrkans Utlandshjälp. Kyrkans Utlandshjälp's arbete är inriktat på humanitär hjälp, utvecklingssamarbete och påverkningsarbete.

Enligt strategin *Vår kyrka* påminner kyrkans mission och internationella diakoni om verkligheten runtom i världen och arbetar för ett människovärdigt liv överallt på jorden. I strategin fastslås att kyrkan ska öka församlingsmedlemmarnas och de anställdas kännedom om hur livet ser ut för människorna och kyrkorna i tredje världen och fungera som en aktiv samarbetspartner för dem. Strategin har som mål att församlingarna ska använda fyra procent av sina budgetmedel för missionsarbete och internationell diakoni och att kyrkan aktivt ska vara i kontakt med utvecklingsländernas kyrkor.

Strategin betonar också vikten av att möta representanter för andra religioner utifrån en kristen trosgrund. Enligt strategin tryggar kyrkan samhällsfreden genom att föra dialog med andra religioner och genom att arbeta för en bättre förståelse mellan invandrare och finländare.

Den första delen av den missionsstrategi som styr den lutherska kyrkans missionsverksamhet *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian peruslinja vuoteen 2015* (Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland – riktlinjer för missionsarbetet och den internationella diakonin 2015) godkändes 2010. Av församlingarna ansåg fyra procent att strategin har ett stort inflytande på den egna församlingens verksamhet, tre av fem (59 %) ansåg att den har ett visst inflytande och drygt en tredjedel (37 %) ansåg att den inte har något inflytande alls.

Enligt *en enkät* som utfördes *bland de anställda* (2012) ansåg var fjärde (25 %) av församlingens anställda att missionsstrategin var ganska eller mycket viktig. Strategin var okänd för en stor del av kyrkans anställda: tre av fem anställda uppgav att de inte känner till den. När man utredde i vilken mån missionsstrategins påverkar arbetet i församlingen, ansåg en procent av de anställda att strategin påverkar

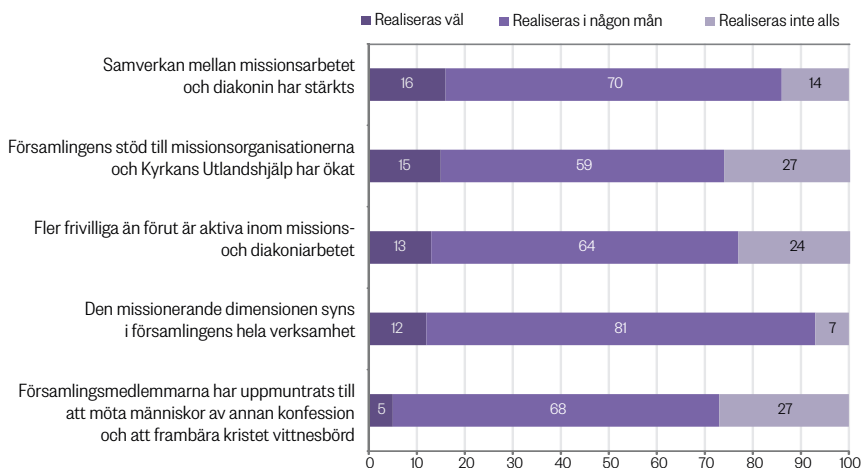
mycket. En knapp femtedel (18 %) uppskattade att missionsstrategin påverkar arbetet i viss mån och hade och en lika stor andel (18 %) ansåg att strategin inte alls påverkar arbetet. Församlingens förtroendevalda värderade strategins betydelse något högre: i *enkäten* som utfördes *bland de förtroendevalda* (2012) var det fem procent som bedömde att strategin påverkar arbetet mycket och 32 procent att den påverkar arbetet i viss mån. Hälften av de förtroendevalda uppgav att de inte känner till strategin.

10.2 Missionsarbetets och den internationella diakonins verksamhetsformer i församlingarna

I dokumentet som utstakar missionsarbetets mål betonas att den missionerande dimensionen ska komma till uttryck i hela församlingens verksamhet, och i alla åldersgrupper såväl bland vuxna som bland barn och ungdomar. Enligt strategin ska den missionsinriktade församlingen uppmuntra till ett kristet leverne, fostra till ett missionsansvar och tjäna såväl dem som håller på att tappa kontakten med den egna gemenskapen som dem som inte hör till kyrkan.

Figur 10.1

Hur väl missionsstrategins mål realiseras i församlingarna (% av församlingarna)

I missionsstrategin konstateras att församlingssammanslagningar också kan påverka hur missionsarbetet utförs i församlingarna. Sammanslagningar kan ge möjligheter att stärka församlingarnas missionsarbete, eftersom arbetskraftsresurser kan omorganiseras. Å andra sidan kan gemenskapsbaserade arbetsformer såsom missionskretsar och frivilligverksamhet för missionen komma att hotas.

De mål som presenterades i strategin ansågs inte ha realiserats särskilt bra. Var sjätte församling ansåg att målet att stärka samverkan mellan missionen och diakonin har realiserats väl. En lika stor andel utgjorde de församlingar som ansåg att målet inte realiserats alls. Bäst anser man att målet realiserats i församlingarna i Kuopio (25 % av församlingarna) och Tammerfors (24 %) stift.

Var sjätte församling bedömde också att målet att öka församlingens stöd till missionsorganisationerna och Kyrkans Utlandshjälp har realiserats väl. Bäst ser detta mål ut att ha realiserats i församlingarna i Tammerfors stift, där var fjärde (25 %) ansåg att målet har realiserats väl. Var fjärde församling uppgav att målet inte hade realiserats överhuvudtaget. De församlingar som svarat så var i synnerhet församlingar i Kuopio (34 %) och Borgå (34 %) stift.

Ett mål var också att flera frivilliga än nu skulle verka inom missionsarbetet och den internationella diakonin. Drygt en tiondel av församlingarna ansåg att detta mål hade realiserats väl. De flesta som svarade så fanns i Tammerfors (19 %), S:t Michel (19 %) och Helsingfors (18 %) stift, och minst i Esbo stift (4 %). Var fjärde församling ansåg dock att målet inte hade realiserats överhuvudtaget. Denna uppfattning var klart vanligast i Borgå stift, där hälften av församlingarna (52 %) var av denna åsikt.

Ett av strategins mål var att den missionerande dimensionen ska synas i församlingens hela verksamhet. En tiondel av församlingarna ansåg att detta mål hade realiserats väl. Bäst ansåg man att målet hade realiserats i församlingarna i Tammerfors stift (22 %). Av de mål som uppställs i strategin ansåg församlingarna att målet att uppmuntra församlingsmedlemmarna att möta människor av annan konfession och att frambära kristet vittnesbörd är det som har realiserats sämst. Bara fem procent av församlingarna ansåg att detta mål hade realiserats väl. En klart större del, var fjärde församling, svarade däremot att målet inte realiserats överhuvudtaget.

I missionsstrategin betonas att missionsarbetets och den internationella diakonins samarbete med andra arbetsområden ska utvecklas. Två av fem församlingar meddelade att samarbete bedrivs regelbundet och lika många uppgav att det sker sporadiskt. En tiondel av församlingarna uppgav att missionsarbetet och den internationella diakonin är starkt integrerade med de övriga arbetsområdena. Vanligast var detta i Borgå (19 %) och Uleåborgs (14 %) stift.

Tabell 10.1

Samarbete mellan missionen och den internationella diakonin och de övriga arbetsområdena (% av församlingarna).

Inget eller mycket litet samarbete med övriga arbetsområden	5
Sporadiskt samarbete med övriga arbetsområden	43
Regelbundet samarbete med övriga arbetsområden	44
Missionsarbetet och den internationella diakonin är starkt integrerade i övriga arbetsområden.	9

Församlingarnas vanligaste verksamhetsformer inom ramen för mission och internationell diakoni var anordnandet av basarer och missionsevenemang: sådana anordnades i nio av tio församlingar. Några regionala skillnader fanns inte, utan basarer anordnades i nio av tio församlingar i alla stift. Andra vanliga verksamhetsformer var missionskretsar och missionsluncher. Evenemang för den internationella diakonin anordnades i varannan församling. Vanligast var detta i församlingarna i Tammerfors (71 %) och Helsingfors (65 %) stift. Missionsloppmarknader var vanliga främst i församlingarna i Kuopio stift (55 %) och missionscaféer i församlingarna i S:t Michels stift (69 %).

I var femte församling anordnades verksamhet för att möta icke-kristna invandrare. Dylig verksamhet var vanligast i Helsingfors (34 % av församlingarna), Esbo (33 %) och Tammerfors (31 %) stift.

Evenemang för den internationella diakonin anordnades i samband med insamlingen Gemensamt ansvar i tre av fyra församlingar (73 %). Evenemang som anordnades vid någon annan speciell tidpunkt förekom i var fjärde församling (26 %). I var tionde församling (9 %) anordnades evenemang eller tillställningar för internationell

diakoni regelbundet under året. Anordnandet av regelbundna evenemang var vanligast i Esbo stift, där drygt en fjärdedel (29 %) av församlingarna uppgav att de anordnade evenemang året om. Regelbundna evenemang var vanligast i medelstora (8 001–12 000 medlemmar) församlingar och var fjärde av dessa anordnade återkommande evenemang.

Tabell 10.2

Genomförde er församling följande evenemang i anslutning till mission eller internationell diakoni under 2011?

Basarer	93
Missionsevenemang	93
Missionskretsar	85
Missionsluncher	73
Missionsutfärder	58
Evenemang för internationell diakoni	53
Missionsloppmarknad	43
Missionscaféer	42
Missionscirklar	41
Verksamhet för att möta icke-kristna invandrare	22
Missionsbutiker	16
Missionsläger	12
Missionsstudiegrupper	8

Missionsevenemang och sammankomster för vuxna hölls i nio församlingar av tio. Missionsevenemang för barn, skolbarn och unga var klart ovanligare: sådana arrangerades i varannan församling. Vanligast var det i församlingarna i Esbo (58 %) och Uleåborgs (57 %) stift. I fyra församlingar av fem anordnades besök från missionsorganisationer och från församlingarna deltog man även i prosteriets eller stiftets missionsevenemang. I missionsorganisationernas festligheter på riksnivå deltog fyra församlingar av fem. Deltagande i missionsorganisationernas festligheter var vanligast i Uleåborgs (88 %) och Åbo (87 %) stift, och minst vanligt i Borgå (60 %) och Esbo (65 %) stift.

Tabell 10.3

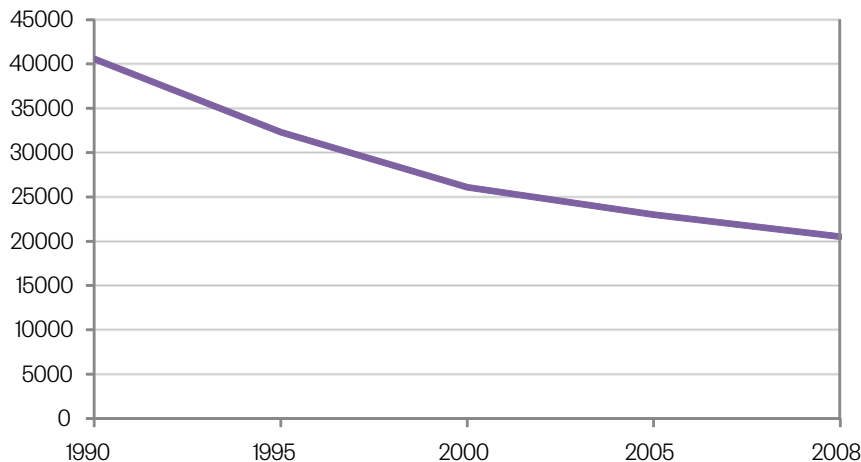
Formerna för missionsfostran och fostran till internationalism i församlingarna 2011 (% av församlingarna).

Missionsevenemang/sammankomster för vuxna	88
Andra besök av företrädare för missionsorganisationer (förutom avtalsmissionär)	82
Deltagande i prosteriets eller stiftets missionsevenemang	82
Församlingsbesök av avtalsmissionär	81
Deltagande i en missionsorganisations riksomfattande fest	78
Besök i skolor	67
Missionsevenemang för barn, skolbarn och ungdomar	52
Missionsutställningar	35
Kurser om missionsarbete	32
Församlingsbesök av företrädare för samsarbetskyrkor	31
Besök i samsarbetskyrka	27
Besök på daghem	22
Besök på utländska missionsfält	20
Frivilligverksamhet i samsarbetskyrka	12
Samsarbetskyrkornas medlemmars frivilligverksamhet i Finland	4

Missionsarbetets verksamhet nådde allt färre i församlingarna. Deltagandet i missionsarbetets grupper har under en lång tid sjunkit i församlingarna. År 1990 deltog över 40 000 finländare i missionskretsar och missionsgrupper, men år 2008 hade antalet deltagare nästan halverats.

Figur 10.2

Deltagande i missionsarbetets grupper 1990–2008.

År 2009 ändrades statistikföringen av missionsarbetet så att missionsarbetets gruppverksamhet och nätverk (såsom missionskretsarnas medlemmar) statistikfördes under en och samma punkt. År 2009 fanns det sammanlagt cirka 29 500 medlemmar i grupperna och nätverken. På bara några år sjönk antalet medlemmar snabbt och 2011 fanns det bara cirka 25 100 medlemmar kvar.

Missionsarbetets sammankomster och antalet deltagare i dessa har minskat i församlingarna sedan 2007. Antalet evenemang för missionsarbetet har också sjunkit avsevärt sedan år 2007. Flest evenemang och deltagare fanns i Tammerfors och Åbo stift. Antalet deltagare i evenemangen minskade med nästan 90 000 personer under åren 2007–2011.

Tabell 10.4

Missionsarbetets verksamhetsformer och antalet deltagare i stiften 2011.

	Evenemang av engångs- natur (antal)	Deltagare	Grupper och nätverk (antal)	Frivilliga ledare	Medlemmar i grupperna*	Lopp- marknader (öppet- dagar)	Antal frivil- liga medarbe- tare
Åbo	1449	70 992	178	191	2 305	2 135	1 851
Tammerfors	1 690	77 071	227	190	3 739	4 676	2 877
Uleåborg	1 314	62 327	116	88	2 133	2 727	2 314
St Michel	1 405	65 917	411	446	4 701	2 316	1 844
Borgå	292	20 159	155	149	1 788	1 008	882
Kuopio	1 314	55 390	253	235	3 711	2 458	1 967
Lappo	1 211	67 838	173	168	2 727	2 409	2 539
Helsingfors	444	23 949	95	66	1 930	241	845
Esbo	374	23 153	92	78	1 909	364	778
Hela kyrkan 2011	9 493	466 796	1 700	1 611	25 143	18 334	15 897
Hela kyrkan 2007	10 223	555 510	1 826	1 817		17 032	13 752

**Statistikföringen av missionsarbetets grupper ändrades 2009, varför uppgiften inte är jämförbar med 2007 års statistik i fråga om gruppverksamheten.

Antalet frivilliga ledare för gruppverksamheter har sjunkit under fyraårsperioden, men däremot har andelen frivilliga inom missionsarbetet ökat. Antalet frivilliga inom missionsarbetet har ökat kontinuerligt under 2000-talet. Detta hänger delvis samman med att café- och loppmarknadsverksamhet har blivit vanligare. Helsingfors och Esbo stift förefaller vara mer passiva än de övriga stiftet är det gäller att arrangera och delta i missionsarbetets evenemang. Också antalet frivilligarbetare är klart lägre än i de övriga stiftet.

I församlingarna besöker missionssekreterarena och avtalsmissionärerna också hem och skolor. Antalet besök har hållits på tidigare nivå. År 2011 gjordes cirka 5 840 sådana besök. Mest aktiv var verksamheten i Kuopio stift, där över tusen besök genomfördes, och minst aktiv var man i Helsingfors stift (190 besök).

10.3 Missionsarbetets och den internationella diakonins tjänster och förtroendeorgan

I missionsstrategin anser man att det är viktigt att de förtroendevalda och de anställda tillsammans har ansvar för missionens verksamhetsmöjligheter. Enligt *enkäten bland de anställda* (2012) svarade en femtedel av församlingens anställda helt av samma åsikt på påståendet att kyrkan starkare ska stödja missionsarbetet. Av männen var 56 procent, och kvinnorna 48 procent helt eller delvis av denna åsikt. De förtroendevalda betonade missionen något starkare än de anställda. Också bland de förtroendevalda var det männen som betonade missionsarbetet något mer än kvinnorna: av männen var 59 procent, och av kvinnorna 53 procent helt eller delvis av den åsikten att kyrkan starkare ska stödja missionen. Svaren skiljer sig från svaren i undersökningar bland vanliga finländare, där kvinnor i allmänhet tycker missionsarbetet är viktigare än vad män gör.

Tabell 10.5

Kyrkans anställdas och förtroendevaldas syn på stödet till missionsarbetet och utvecklingssamarbetet.(%) Enkät för församlingarnas anställda (2012) och enkät för församlingarnas förtroendevalda(2012).

		Helt av samma åsikt	Delvis av samma åsikt	Varken av samma eller annan åsikt	Delvis av annan åsikt	Helt av annan åsikt	Vet inte
Kyrkan ska starkare stödja missionsarbetet	Anställda	18	32	31	4	12	3
	Förtroendevalda	19	37	27	12	4	2
Kyrkan ska starkare stödja utvecklingssamarbetet	Anställda	8	40	34	5	10	3
	Förtroendevalda	9	36	34	16	4	2

Var tionde anställd är helt av samma åsikt beträffande att kyrkan starkare bör stödja utvecklingssamarbetet. Kvinnorna (51 %) förespråkade i större utsträckning än männen (41 %) att kyrkan ska stödja utvecklingssamarbetet.

Också bland de förtroendevalda var det kvinnorna (48 %) som något mer än männen (41 %) ville ha en starkare satsning på utvecklingssamarbetet.

Av en undersökning som Kati Niemelä vid Kyrkans forskningscentral gjorde bland präster och kantorer (*Papisto ja kanttorit 2010*. Kirkon tutkimuskeskuksen [www-julkaisuja](http://www.julkaisuja) 20, 2010) framgick att prästernas missionsinriktning klart håller på att försvagas. Ju yngre prästgrupp det gäller, desto mindre andel av dem anser att missionsarbetet är ett mycket viktigt arbetsområde. Bland präster över 55 år ansåg tre av fem (57 %) att missionsarbetet är ett mycket viktigt arbetsområde, men bland präster under 35 år var bara var tredje (34 %) av denna åsikt. Män och präster som tillhörde väckelserörelserna ansåg missionsarbetet vara viktigare än andra. Missionen betonades särskilt bland präster som tillhör nypietistiska rörelser, men det finns ett samband även mellan medlemskap i den evangeliska rörelsen (SLEY och ELY) och laestadianska rörelser (andra än gammalläestadianism) och åsikten att missionsarbetet är viktigt.

En avmattande missionsiver kom även till synes i resultaten från enkäten som genomfördes bland de förtroendevalda. Gällande påståendet att kyrkan starkare ska stödja missionsarbetet svarade var tionde (9 %) av de förtroendevalda under 35 år och var femte (22 %) av de förtroendevalda över 55 år att de var helt av samma åsikt. Bland de anställda var skillnaderna inte lika stora. Bland de svarande under 35 år var en femtedel (22 %) och bland dem över 55 år en fjärdedel (24 %) helt av samma åsikt.

Församlingen kan anställa en missionssekreterare för att sköta uppgifter som hör till missionsarbetet. I strategin för missionsarbetet slås fast att det i varje församling och kapellförsamling borde finnas åtminstone en frivillig missionssekreterare. Målet är att det i en församling med 15 000 medlemmar ska finnas en missionssekreterare i huvudsyssla. I de mindre församlingarna sköts missionssekreterarens uppgifter som kombinerade tjänster eller befattningar, antingen på arvodesbasis eller frivilligt.

En missionssekreterare på heltid finns i 15 procent av församlingarna. Ju större församling det gäller desto vanligare är detta. I de största församlingarna (över 16 000 medlemmar) har tre av fem (61 %) en heltidsanställd missionssekreterare. Det vanligaste var att man hade valt att inkludera skötseln av dessa uppgifter i någon tjänsteinnehavares eller anställds befattningsbeskrivning. I var tredje församling sköts uppgifterna på detta sätt. Vanligast är denna lösning i små församlingar.

Tabell 10.6

Skötseln av missionssekreterarens uppgifter 2011.	
Heltidsanställd missionssekreterare	15
Deltidsanställd missionssekreterare med befattningen som huvudsyssla	8
Missionssekreterare med befattningen som bisyssla	3
Arvodesavlönad missionssekreterare	6
Frivillig missionssekreterare	15
Kombinerad tjänst eller uppgift	17
Uppgifterna ingår i någon tjänsteinnehavares/anställds befattningsbeskrivning	32
Missionssekreteraren är en gemensam befattning för den kyrkliga samfälligheten	-
Uppgifterna har inte anvisats någon	4

I två församlingar av tre (68 %) har en viss anställd fått ansvaret för den internationella diakonin och uppgiften att synliggöra den. Oftast har den internationella diakonin anförtrots någon särskilt utsedd person i församlingar med över 16 000 medlemmar. I fyra av fem (85 %) av dessa låg den internationella diakonin på någon anställds ansvar. Vanligast var detta i Tammerfors stift (85 % av församlingarna).

Tabell 10.7

Har er församling ett förtroendevald organ för missionsarbetet? (% av församlingarna)

En direktion för missionsarbetet	32
En gemensam direktion för missionsarbetet och ett annat arbetsområde	10
En kommitté, ansvarsgrupp eller motsvarande för missionsarbetet	32
En gemensam kommitté, ansvarsgrupp eller motsvarande för missionsarbetet och ett annat arbetsområde	6
Inget separat förtroendeorgan	14
Annat	7

En separat direktion för missionsarbetet fanns i var tredje församling. Skillnaderna i hur man organiserat missionsarbetet är tämligen stora mellan de olika stift. I Uleåborgs stift hade tre församlingar av fem (63 %) en direktion för missionsarbete, medan bara en tiondel (13 %) av församlingarna i Esbo stift hade en sådan. I synnerhet i Borgå stift är det vanligt att det inte finns något separat förtroendeorgan: detta svarade två av fem församlingar (40 %). Mest sällan förekom direktioner för missionsarbete i de stora församlingarna med över 16 000 personer, bland dessa var det enbart var femte som hade en direktion.

Inom den internationella diakonins område bedrev församlingarna mest samarbete med Finska Missionssällskapet och Kyrkans Utlandshjälp. Samarbetet handlade oftast om att dela ut material eller ge ekonomiskt stöd.

Tabell 10.8

Församlingarnas och organisationernas samarbete i frågor som gäller internationell diakoni 2011 (% av församlingarna).

	Anordnande av gemensam verksamhet	Utdelande av material	Ekonomiskt understöd
Finska Missionssällskapet	67	89	88
Kyrkans Utlandshjälp	40	93	93
Finlands Röda Kors	23	12	5
Unicef	2	7	1
Stiftelsen Plan Finland	1	4	2
World Vision Finland rf	1	5	3
Annan	87	89	95

År 2009 inleddes planeringen av utbildningsprogrammet Kansainvälisen työn erityiskoulutus kotimaan henkilöstölle (Specialutbildning i internationellt arbete för personal i hemlandet). Utbildningen består av olika moduler som kan genomföras av Kyrkans utbildningscentral, Kyrkans missionscentral, stiftelsen och kyrkans organisationer. Utbildningen (5 sp x 5 moduler = 25 sp) inleddes år 2011. Kyrkans missionscentral ansvarar för två av modulerna. Kärnkompetensbeskrivningen för missionssekreterarna godkändes av biskopsmötet hösten 2011 som en del av Kyrkans utbildningscentralens dokument *Kärnkompetens i kyrkans andliga arbete*.

10.4 Missionärer

Missionsstrategins mål är att kyrkan före år 2015 ska ha förankrat sig i världsmissionens förändrade situation och hittat nya samarbetsformer som partner till kyrkorna i Asien, Afrika och Latinamerika. Arbetet och resurserna riktas till områden där antalet kristna och kyrkor är få eller obefintliga.

Enligt Finska Missionsrådets statistik fanns det år 2011 sammanlagt 745 missionärer utsända från Finland. Flest missionärer (247) sänds ut av pingströrelsen Fida International. Den lutherska kyrkans utsända missionärer uppgick i slutet av år 2011 till sammanlagt 354 personer.

Tabell 10.9

Antal missionärer utsända av kyrkans officiella missionsorganisationer per världsdel i slutet av 2011.

	Antalet missionärer
Bangladesh (ELK)	2
Israel (FMS)	10
Japan (ELK, SEKL, SLEY)	19
Kambodja (FMS)	5
Kina (FMS)	1
Kina/Den särskilda administrativa regionen Hongkong(FMS)	8
Laos (FMS)	2
Mongoliet (ELK)	1
Nepal (FMS)	8
Singapore (FMS)	2
Taiwan (FMS)	9
Thailand (FMS)	9
Ryssland (ELK, SEKL, SLEY)	5
Övriga (ELK, SEKL, SLEF)	36
Asien sammanlagt	117
Angola (FMS)	5
Botswana (FMS)	3
Etiopien (SEKL, FMS)	24
Kenya (SEKL, SLEF, SLEY)	16
Namibia (FMS)	8
Zambia (SLEY)	4
Senegal (FMS)	7
Sudan (SLEY)	2
Tanzania (FMS)	17
Övriga (ELK)	2
Afrika sammanlagt	88
England (SEKL)	2
Kroatien (SANSA)	3
Cypern (FMS)	2
Frankrike (FMS, SANSA)	4
Tyskland (SEKL)	2
Ryssland (SLEY, FMS, SEKL)	9
Estland (SLEY, FMS, SEKL)	11
Europa sammanlagt	33
Papua-Nya Guinea (FMS)	3
Oceanien sammanlagt	3
Utomlands sammanlagt	241
Missionärer på semester i hemlandet	96
A-gruppens missionärer sammanlagt	337
B-gruppen: Personer som arbetar i Finland och som uppfyller kriterierna för en utsänd missionär	17
MISSIONÄRER sammanlagt	354
C-gruppen: Avtalsbaserade, tidsbundna anställda	14
Alla sammanlagt	368

Antalet missionärer har fortsatt att minska. Antalet missionärer (A-gruppen) har minskat med över hundra personer sedan år 2003 (–24 %) Flest missionärer sänds ut av Finska Missionssällskapet.

Tabell 10.10

Ändring i missionärernas (A-gruppen) antal under 2000-talet.

	2003	2007	2011
Finska Missionssällskapet	239	218	185
Finlands Evangelisk-lutherska Folkmission	88	65	73
Evangelisk-lutherska Missionsföreningen Säningsmannen	56	42	38
Lutherska Evangeliföreningen i Finland	47	33	28
Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland	6	9	7
Radiomissionsorganisationen Budbärarna	9	7	6
Sammanlagt	445	374	337

Dokumentet *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetysyhteistyön sopimukset 2010 (Evangelisk-lutherska kyrkan i Finlands missionssamarbetsavtal)* färdigställdes år 2010. Enligt detta hade kyrkans missionsorganisationer och Kyrkans Utlandshjälp år 2010 samarbetsavtal med 34 kyrkor i Asien, Afrika, Europa och Latinamerika. År 2011 steg detta antal till 35. Dessutom är organisationerna aktiva inom mångformiga nätverk av internationella organisationer. Principerna för partnerskapsavtalen inom kyrkans missionssamarbete förnyades år 2010.

10.5 Organisationer för mission och internationell diakoni

Finska Missionssällskapet firade sitt 150-årsjubileum år 2009 och Kyrkostyrelsen inbjöd församlingarna och kyrkans missionsorganisationer att fira jubileumsår för hela kyrkans missionsarbete. Under jubileumsåret fäste man uppmärksamhet vid kyrkorna i syd och deras roll när det gäller att genomföra missionsarbetet, missionsarbetets innehåll samt de utmaningar som missionen i nuläget står inför.

Finska Missionssällskapet strävar efter att stärka det kristna vittnesbördet särskilt i sådana regioner som inte kommit i kontakt med förkunnelsen av evangeliet. De viktigaste samarbetspartnerna i Afrika är de evangelisk-lutherska kyrkorna i Tanzania, Namibia och Etiopien. Missionssällskapetets anställda deltar i förkunnelse- och församlingsarbete, utbildning, hälso- och sjukvård, uppgifter inom förvaltning och ekonomi samt utvecklingsprojekt.

I Asien verkar Missionssällskapetets anställda mitt bland de stora världsreligionerna: i Pakistan islam, i Nepal hinduism, i Thailand buddhism och i kinesiska områden taoistisk-konfucianistisk folktro. I Hongkong, Bangkok och Taiwan utförde Missionssällskapet evangelisations- och diakoniarbete. I Pakistan fokuserade arbetet på församlings-, skol- och hälsovårdsarbete och i Nepal låg tyngdpunkterna på utvecklingsprojekt i fattiga landsbygdsbyar och på mentalvårdsarbete.

I Israel i Mellanöstern bedrivs arbete bland judar och araber, bland annat församlingsarbete och arbete med barn, unga och äldre. I latinamerikanska Venezuela är den sociala servicen och församlingsarbetet koncentrerade till städerna. I Papua-Nya Guinea i Oceanien fokuserar verksamheten på bibelöversättning och arbete för att sprida läskunnighet. I Europa verkar Missionssällskapet i Frankrike, Ryssland och Estland och tyngdpunkten ligger på evangelisationsarbete och arbete bland unga och muslimer.

Finlands Evangelisk-lutherska Folkmission betonar förutom undervisning och förkunnelse även diakonin som en väsentlig del av missionsarbetet. Förutom att lindra fattigdom och nöd på kort sikt bedriver man även långsiktigt utvecklingssamarbete. I synnerhet i Mellanöstern och Afrika utgör diakonin en av Folkmissionens verksamhetsformer. Bibelöversättningsarbete utförs i bland annat Etiopien och i Ryssland. Folkmissionen bedriver medicinarbete i Mellanöstern och arbetar även bland judarna. I Kenya genomförs missionsflygningar. År 2008 firade Folkmissionens arbete i Japan sitt 40-årsjubileum.

Folkmissionen fokuserar i synnerhet på sådana folk där det kristna vittnesbördet är som minst spritt. Dessa så kallade onådade folk i Asien och Nordafrika förenas av att de tillhör den dominerande religionen islam. Arbetet syftar till att självständiga nationella lutherska kyrkor ska grundas och växa.

Evangelisk-lutherska Missionsföreningen Såningsmannen utför arbete i Bangladesh, Japan, Etiopien samt bland mongoliska

stammar, muslimer och judar. I Bangladesh genomförs utvecklings-samarbete, bland annat i form av projekt för att utveckla bygemen-skaperna, driva gemenskapsskolor och erbjuda hälsovårdstjänster. Skoleleverna får ekonomiskt understöd via fadderverksamheten. Missionsarbetet i Japan och Etiopien genomförs tillsammans med Norges lutherska missionsförbund. I Japan utför missionärerna olika uppgifter i små församlingar och arbetar med att utveckla kyr-kans olika arbetsområden samt sköter undervisningsuppgifter vid det lutherska teologiska seminariet och den lutherska bibelskolan. Man använder sig också ofta av olika typer av smågrupper för att kunna nå ut och förkunna evangeliet.

Såningsmannen samarbetar inom sina arbetsområden med na-tionella lutherska kyrkor, andra missionsorganisationer och interna-tionella kristna organisationer. Under kommande år handlar det allt mer om att befästa arbetet och garantera verksamhetsförutsättning-arna på de områden som redan öppnats upp.

Finska Lutherska Evangeliföreningen i Finland (SLEY) hade utsända missionärer i Japan, Kenya, Zambia, Ryssland och Estland. SLEY:s missionsarbete i Japan fyllde 110 år under 2010, vilket fi-rades med många specialevenemang. Den nutida missionen i Japan realiserar bland annat med hjälp av internet. I Kenya stödde SLEY sin samarbetskyrka inom områden som teologisk utbildning, försam-lings- och pionjärbete samt utbildning för skolelever och lärare. Diakonins arbetsformer är bland annat fadderprojekt, en skola för utvecklingsstörda barn och ungdomar, ett hem för föräldralösa barn och en nödinkvartering för flickor.

I Zambia stödde SLEY bibelskolearbete, diakoniarbete, barn- och ungdomsarbete, arbete bland kvinnor och föräldralösa samt fad-derverksamhet. Kongo stift stöder missionärerna genom att erbjuda utbildning. I Estland utförs församlings-, ungdoms- och smågrupps-arbete och SLEY bistår även Estniska kyrkans missionscentral. I Ryssland genomfördes bland annat diakoni-, barn- och ungdoms-arbete samt radioarbete och utbildningsverksamhet. SLEY gav eko-nomiskt understöd till den koreanska lutherska kyrkans teologiska seminarium och stödde teologisk utbildning i Malawi. I Papua-Nya Guinea har SLEY arbetat i 20 år.

Svenska Lutherska Evangeliföreningen bedrev missionsarbete i Kenya, Estland och Främre Asien. I Kenya utfördes bland annat bibelöversättningsarbete, utbildning och socialt arbete. I Estland utfördes församlingsarbete och litterärt arbete.

Radiomissionsorganisationen Budbärarna (sedan år 2012 Medimissionsorganisationen Budbärarna) stöder kristet radioarbete och övrigt medimissionsarbete, i synnerhet där traditionellt missionsarbete är svårt eller omöjligt. Budbärarna producerade radioprogram på 42 olika språk. I framtiden kommer organisationen att alltmer fokusera sina resurser på tv-arbete på arabiska, farsi och turkiska. Tyngdpunkten i utlandsarbetet flyttas till Asien och storstäderna. Största delen av de radio- och tv-program som Budbärarna finansierar stöder kristna som lever under svåra förhållanden.

Finska Bibelsällskapet distribuerade Biblar i Finland och andra länder i samarbete med kristna kyrkor och samfund, missionsorganisationer och den internationella centralorganisationen Förenade Bibelsällskapen. Finska Bibelsällskapet utförde internationellt bibelarbete, ägnade sig åt förlagsverksamhet och främjade bibel användningen. Till det internationella arbetet hörde bibelöversättning, arbete för att främja läskunnighet, bibelutdelning samt hiv-attitydfostran.

Temat för 2011 var "Läskunnighet – dörren till delaktighet". Detta syntes i det internationella påverkningsarbetet, i allokeringen av resurser och i kommunikationen. En viktig del var också det material som producerats för församlingarna, där läskunnighetsprojekten i Argentina, Bolivia och Centralafrikanska republiken presenterades.

Kyrkans Utlandshjälp grundade flera lands- och regionkontor och organisationen omorganiserades för att stödja den verksamhet som bedrivs på fältet. I slutet av 2011 hade Utlandshjälpen kontor i sju länder. Den största förändringen i Kyrkans Utlandshjälps internationella nätverk var att ACT-alliansen uppstod år 2010. Den är en takorganisation för 125 kyrkliga organisationer för utveckling och humanitär hjälp och utgör en av världens största biståndsorganisationer. ACT-alliansens mål är att förbättra den interna koordinationen mellan kyrkliga aktörer på det lokala planet och att stärka deras gemensamma röst och möjlighet till påverkan i internationella nätverk såsom FN.

Utlandshjälpens viktigaste partner när det gäller genomförande av utvecklings- och katastrofprogram var Lutherska världsförbundet. Utlandshjälpens genomförde inte bara projekt tillsammans med olika kyrkliga partner utan även i samarbetet med övriga lokala organisationer. Sitt första landskontor grundade Utlandshjälpens i Liberia 2008.

Viktiga projekt under redogörelseperioden var nödhjälpens och återuppbyggnadsarbetet efter den förödande jordbävningen på Haiti (2010) samt det fredsprojekt som inletts bland religiösa och traditionella ledare i Somalia. Vid sidan av det långsiktiga utvecklingssamarbetet och den humanitära hjälpen blev påverkningsarbete en central verksamhetsform på såväl det nationella som det internationella planet.

I hemlandet investerade Kyrkans Utlandshjälp under perioden i medelanskaffning (exempelvis Annorlunda Gäva) och kampanjer samt började värva månadsgivare genom face-to-face medelanskaffning ute på gatorna. Insamlingen Gemensamt Ansvar uppnådde år 2010 sitt bästa resultat genom tiderna, i synnerhet på grund av att jordbävningen i Haiti väckte människors villighet att hjälpa. Temat för de tvååriga kampanjerna "Handling" var under åren 2008–2009 "De osedda", dvs. situationen för papperslösa, och åren 2010–2011 matsäkerhet under devisen "Hunger. Något att bita i?". Med hjälp av dessa kampanjer strävade man efter att dels lyfta upp temat i den offentliga debatten, dels kunna påverka politiska beslutsfattare i Finland och EU.

Kyrkans Utlandshjälpens frivilligverksamhet utvidgades under perioden. Vid sidan av Changemaker-nätverket som bedriver opinionsarbete bland unga utgjorde Kvinnobanken ett snabbt växande frivillignätverk som snabbt nådde ut till nya målgrupper.

10.6 Ekonomiskt stöd till missionen och den internationella diakonin

Församlingarna fullgör sitt missionsansvar bland annat genom att bevilja medel för missionsarbetet och den internationella diakonin. Delegationen för Kyrkans missionsarbete färdigställde år 2008 en rekommendation om beviljande av församlingarnas budgetmedel till kyrkans missionsorganisationer och Kyrkans Utlandshjälp. Församlingarna

rekommenderas att ta i beaktande det ekonomiska stöd som missionsorganisationerna får från församlingen och det frivilliga understödet från församlingsmedlemmarna samt församlingens missionärsavtal. Dessutom uppmanas man beakta missionsorganisationernas utländska verksamhet och dennas andel av organisationens totala verksamhet, kvaliteten på och omfattningen av samarbetet mellan församlingen och missionsorganisationen samt församlingens möjlighet att delta i planeringen och utvecklandet av organisationens missionsverksamhet.

Beloppet av församlingarnas stöd till missionsorganisationerna och den internationella diakonin ökade under fyraårsperioden. År 2011 finansierade församlingarna missionsarbetet och den internationella diakonin med 53,6 miljoner euro (48,9 miljoner euro 2007). Av sina budgetmedel beviljade församlingarna diakonin 21 miljoner euro (19,1 milj. euro 2007).

Den internationella diakonins andel av det totala understödet stärktes under fyraårsperioden. År 2007 riktades tre fjärdedelar av det totala understödet till missionsorganisationerna, medan deras andel 2011 uppgick till två tredjedelar. Förändringarna beror framförallt på att det frivilliga stödet till Kyrkans Utlandshjälp har ökat avsevärt under de senaste åren.

Tabell 10.11

Missionsarbetets och den internationella diakonins totala understöd 2007 och 2011. Procentandelar per organisation.

	2007	2010
Finska Missionssällskapet	39,0 %	36,4 %
Finlands Evangelisk-lutherska Folkmission	10,8 %	10,9 %
Lutherska Evangeliföreningen i Finland	9,1 %	6,1 %
Evangelisk-lutherska Missionsföreningen Såningsmannen	5,3 %	5,4 %
Radiomissionsorganisationen Budbärarna	5,1 %	5,7 %
Finska Bibelsällskapet	4,6 %	4,0 %
Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland	0,8 %	0,8 %
Kyrkans Utlandshjälp	25,3 %	30,1 %

Det fanns stora regionala skillnader gällande hur stöden till missionsarbetet och den internationella diakonin fördelade sig. År 2011 var missionsorganisationernas andel av stödet som störst i S:t Mi-

chels stift (78 %) och nästan lika stor i Lappo och Åbo stift. I Esbo och Helsingfors stift riktades stödet allt oftare till den internationella diakonin. I Helsingfors gick 62 procent och i Esbo 65 procent av stödet till missionsorganisationerna. Särskilt i Helsingfors har finansieringens tyngdpunkt ändrat snabbt: år 2008 var missionsorganisationernas andel av stödet 72 procent.

Under fyraårsperioden har förändringar skett i församlingarnas budgetanslag. Finska Bibelsällskapet och Radiomissionsorganisationen Budbärarna är de som ökat sitt understöd mest. Finska Lutherska Evangeliföreningen i Finland får avsevärt mindre av budgetanslagen än förr (–31 %), likaså Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland (–20 %). Alla de övriga organisationernas budgetanslag har ökat.

Tabell 10.12

Församlingarnas budgetanslag till organisationerna 2007 och 2011.

	2007	2011	Föränd-ring (%)
Finska Missionssällskapet	8 780 759	9 697 222	10,4
Kyrkans Utlandshjälp	3 712 127	4 383 033	18,1
Finlands Evangelisk-lutherska Folkmission	2 084 450	2 259 257	8,4
Lutherska Evangeliföreningen i Finland	1 464 744	1 007 322	–31,2
Evangelisk-lutherska Missionsföreningen Säningsmannen	1 069 183	1 171 882	9,6
Radiomissionsorganisationen Budbärarna	933 926	1 182 468	26,6
Finska Bibelsällskapet	957 894	1 105 440	15,4
Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland	140 472	111 885	–20,1
TOTALT	19 143 556	20 008 103	

Under redogörelseperioden debatterades finansieringen av missionsorganisationerna livligt. Vanda och Helsingfors kyrkliga samfundigheter beslutade i november 2011 att de slutar ge understöd till en del av kyrkans missionsorganisationer. I Vanda gällde beslutet Finska Lutherska Evangeliföreningen i Finland, Svenska Lutherska Evangeliföreningen, Finlands Evangelisk-lutherska Folkmission, Evangelisk-lutherska Missionsföreningen Säningsmannen och Radiomissionsorganisationen Budbärarna. I Helsingfors gällde beslutet Folkmissionen, Säningsmannen och Budbärarna. I Helsingfors

har man redan tidigare dragit in understöden till Finska Lutherska Evangeliföreningen i Finland och Svenska Lutherska Evangeliföreningen. Orsaken till att understöden drogs in var organisationernas syn på kvinnopräster och homosexualitet.

Församlingarna har ingått missionärsavtal eller andra avtal med missionsorganisationerna. Det vanligaste är att församlingarna har ingått avtal med Finska Missionssällskapet: mer än nio församlingar av tio har ingått sådana avtal med Missionssällskapet. De i penningbelopp räknat största avtalen ingicks år 2011 med Finska Missions-sällskapet, till ett värde av över 7 miljoner euro.

Tabell 10.13.

Församlingarna avtal med missionsorganisationerna och organisationerna för internationell diakoni 2011. Procentandel av församlingarna och avtalens värde.

	2011	Stödets eurobe- lopp 2007	Stödets eurobe- lopp 2011	Förändring €
Finska Missionssällskapet	93	7 438 309	7 334 789	103 520
Finlands Evangelisk-lutherska Folkmission	50	1 276 048	1 636 137	360 089
Lutherska Evangeliföreningen i Finland	39	1 247 655	999 156	-248 499
Budbärarna	35	498 646	697 685	199 039
Finska Bibelsällskapet	32	480 642	510 989	30 347
Säningsmannen	31	631 214	811 247	+180 033
Svenska Lutherska Evangeliföreningen	5	74 217	91 458	17 241
Kyrkans Utlandshjälp	7		179 141	

10.7 Missionens nya strukturer

Kyrkans missionsstrategi och en revidering av missionens strukturer har bearbetats under flera års tid. Kyrkostyrelsen beslutade år 2010 att arbetet med att utveckla strukturerna för kyrkans mission fortsätts på avtalsbasis. I grundavtalet mellan kyrkan och missionsorganisationerna definieras en missionsorganisations rättigheter och skyldigheter. Enligt strategin ska kyrkans missionscentral stärkas jämfört med nuläget. Kyrkans missionsdelegation föreslås få en sam-

mansättning bestående av nio medlemmar, en från varje stift, och dessutom en från varje missionsorganisation som ingått grundavtalet samt en representant för Kyrkans Utlandshjälp.

Målet är att utveckla ett system som gör att de avtal som kyrkans missionsorganisationer ingår tydligare uppfattas som en del av kyrkans utrikesrelationer. Samtidigt förbinder sig missionsorganisationerna att följa kyrkans ekumeniska riktlinjer och en gemensam missionsstrategisk planering. Den gemensamma missionsstrategin omfattar teologiska riktlinjer, betydande utvidgningar av verksamheten, samarbetsavtal, de viktigaste samarbetsparterna, gemensamma offentliggöranden och utbildning. Därtill kommer arbete med att finna prioriteringsområden för verksamheten, där man tar hänsyn till traditionella finländska expertisområden och den internationella missionssituationens behov. Kyrkans missionsorganisationer och Kyrkans Utlandshjälp är internationella aktörer för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, som i sitt arbete i hemlandet och utomlands håller sig till kyrkans bekännelse och till ekumeniska avtal. Som kyrkans aktörer förbinder de sig till fortsatt arbete med att precisera innehållsliga frågor och arbetsfördelningen samt till en effektivisering av samarbetet.

Enligt strategin bör kyrkans missionsorganisationer intensifiera sitt inbördes samarbete. I Finland är organisationernas mångfald å ena sidan en rikedom och en möjlighet, å andra sidan en utmaning. Man kan dra nytta av mångfalden om församlingarna tydligt tar ansvar och definierar sitt eget engagemang i missionsuppdraget.

Enligt strategin ska övergripande stiftssekreterartjänster inrättas för det internationella arbetet. I de förhandlingar som fördes år 2011 kom man överens om befattningsbeskrivningen för stiftssekreterarna för det internationella arbetet. Gällande finansieringen av tjänsterna började man förhandla om en så kallad poolad modell, där kyrkans missionsorganisationer och Kyrkans Utlandshjälp betalar lönekostnaderna för de nya tjänsterna. Varje organisation betalar en summa i relation till budgetanslagen från församlingarna och Kyrkans centralfond betalar de övriga kostnader som tjänsterna medför.

Reflektion

I strategin *Vår kyrka* betonas att kyrkans medlemmar ser sig själva som en del av en världsomspännande kyrka och fullgör dess missionsuppgift samt känner ansvar för sin nästa och för att rättvisa skipas på det internationella planet.

Undersökningen visade på en betydande nedgång i deltagandet i såväl den regelbundna verksamheten som i enskilda missionsevenemang. Man måste hitta nya öppningar för missionsarbetets evenemang i församlingarna. I synnerhet bör man fästa uppmärksamhet vid att få ut missionsverksamheten även till församlingens barn och unga.

Det verkar som om negativa föreställningar, föråldrad information och fördomar präglar mångas inställning till missionsarbetet. Det vore viktigt att såväl kyrkans anställda som församlingsmedlemmarna skulle få en ökad insikt i det finländska missionsarbetet. Unga prästers inställning till missionsarbetet håller på att bli alltmer likgiltig. Missionsarbetet bör lyftas fram även inom kyrkliga utbildningar; enligt strategin har de anställda en viktig roll när det gäller att upprätthålla missionens verksamhetsförutsättningar ute i församlingarna.

Resande, invandrare och förbättrade internationella kontakter medför också stora möjligheter att främja missionstänkandet. En allt större grupp finländare har möjlighet att knyta egna kontakter med missionen. Positiva signaler är också engagemanget i den internationella diakonin samt det ökade antalet frivilliga.

11. Kommunikation

- Utvecklingen inom kommunikationen har fortgått i snabb takt under den aktuella fyraårsperioden, och särskilt användningen av sociala medier har ökat explosionsartat. År 2011 fanns cirka 1,7 miljoner finländare på Facebook.
- Kyrkans kommunikationsprogram *Vi förmedlar budskapet* som har sin grund i kyrkans nya strategi *Vår kyrka* blev klart i december 2009. I överensstämmelse med de centrala riktlinjerna talar vi i kyrkan frimodigt om Gud, tror och lever som vi lär och slår vakt om öppenhet i kyrkans verksamhet och genomskinlighet i förvaltningen.
- Projektet Andligt liv på webben var ett av kyrkans strategiska spetsprojekt för att utveckla det andliga arbetet på webben och utbilda kyrkans anställda.
- Under fyraårsperioden fördes ett stort antal diskussioner i medierna om frågor som för kyrkans del var en utmaning. Dessutom inträffade flera tragiska händelser som förutsatte kriskommunikation av kyrkan.

11.1 Ett förändrat kommunikationsfält

Den globala utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknologin har varit snabb under hela fyraårsperioden. Antalet internetanvändare fortsatte att öka, i synnerhet bland de äldre åldersklasserna. Enligt Statistikcentralens uppgifter 2010 hade sammanlagt 86 procent av finländarna använt internet under de tre senaste månaderna. I de yngre åldersgrupperna (15–29 år) var andelen hundra procent. Av personer i ålder 60–74 år hade 54 procent använt internet under samma period. Även bland dem hade andelen ökat med över

15 procentenheter sedan 2007. Enligt Statistikcentralens uppgifter hade 82 procent av hushållen en dator 2009. 72 procent av hushållen hade bredbandsförbindelse och över hälften (52 %) hade en mobiltelefon med internet. Sammanlagt 76 procent av företagen hade webbsidor 2009. (*Statistisk årsbok för Finland 2010*.)

Förändringarna i kommunikationsmiljön har haft en djupgående inverkan på människornas vardag och vanor. Medie- och kulturforskare har beskrivit situationen som en postmodern mediekultur där bilder, ljud och offentliga spektakel förmedlade av olika medier har blivit en väsentlig del av vardagen. I synnerhet den snabba utvecklingen av allt mångsidigare och användarvänligare mobil kommunikationsutrustning som förmedlar såväl text som ljud, bild och video har bidragit till detta.

Å ena sidan handlar mediekulturen om en global kommersiell industri där multinationella medieföretag på ett effektivt sätt producerar såväl verktyg som innehåll för global mediekonsumtion. Å andra sidan ger tekniken vem som helst möjlighet att skapa nya medieinnehåll som utmanar de innehåll som de stora medieföretagen och den förhärskande kulturen förmedlar. Den ständigt ökande användningen av sociala medier som till exempel Facebook har varit särskilt utmärkande för perioden.

Alla dessa förändringar har haft följdverkningar även för kyrkan, eftersom den nya mediekulturen har medfört att tröskeln för att reagera även på ämnen som anknyter till kyrkan och religionen har blivit lägre. En utredning som Kyrkans informationscentral gjorde visade att de redaktionella medierna var mest intresserade av kyrkans förvaltning och ekonomi. Dessa teman behandlades i en tredjedel av de artiklar som publicerades i september–oktober 2011 (N = 602). Däremot rörde de ämnen som togs upp i de sociala medierna vid samma tidpunkt andlighet och etik, kultur samt kyrkliga förrättningar och kyrkoåret (N = 431).

Målsättningarna i en föränderlig mediekultur

Kyrkans kommunikation har under den aktuella perioden styrts av ett flertal dokument. Kyrkans kommunikationsstrategi *En kommunikativ kyrka. Kommunikationsstrategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2004–2010* knöt an till den tidigare strategin *Den närvaran-*

de kyrkan. I den nya strategin *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet*, som godkändes 2008, listas sex strategiska riktlinjer fram till 2015 som visar hur kyrkans framtidsvision kan nås. En av dessa sex riktlinjer har rubricerats "Vi förmedlar budskapet" och den preciseras i fem punkter:

Vi ökar växelverkan i vår kommunikation och stöder församlingsbornas andliga liv också genom medierna.

Vi deltar aktivt i debatten i medierna.

Vi satsar mera på de nya medierna.

Vi utvecklar vår interna kommunikation.

Vi ger de centrala aktörerna utbildning i kommunikation.

I betänkandet bakom strategin understryks att varje kristen är en budbärare och att kyrkans kommunikation är en angelägenhet för hela gemenskapen. Dessutom konstateras i betänkandet att kyrkan genom en välskött offentlig kommunikation säkerställer att den är en del av den finländska vardagen och en aktiv part i den offentliga debatten.

Kommunikationsplanen *Vi förmedlar budskapet*, som har sin grund i kyrkans nya strategi *Vår kyrka*, blev klar i december 2009. I den understryks att sanning är grunden för kyrkans kommunikation. Enligt den talar vi i kyrkan frimodigt om Gud, vi tror och lever som vi lär och slår vakt om öppenhet i kyrkans verksamhet och genomskinlighet i förvaltningen. Dessutom blev *Vår kyrka i datanätverken. Informationsförvaltningsstrategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2009–2012* också klar i början av perioden.

I endast fyra procent av församlingarna bedömde man att kommunikationsplanen *Vi förmedlar budskapet* hade stor inverkan. I nästan hälften av församlingarna (44 %) bedömde man att planen helt saknade inverkan. Resten uppgav att kommunikationsplanen inverkade i viss mån. I ungefär var tionde församling (8 %) såg man dock planen som mycket viktigt. Tre av fyra församlingar (60 %) ansåg att kommunikationsplanen var ganska viktigt och en tredjedel (33 %) ansåg att den inte alls var viktig. I Helsingfors stift och Kuopio stift fanns flest församlingar som såg planen som viktig. I Borgå stift fanns flest församlingar som ansåg att den inte alls var viktig (61 %).

Bedömningen av den föregående kommunikationsstrategin 2010 *En kommunikativ kyrka* var något mera positiv. Sju procent av församlingarna ansåg att den hade inverkat mycket. Cirka tre av fem församlingar (61 %) bedömde att den hade haft en viss inverkan och cirka en tredjedel (32 %) att den inte hade inverkat alls. Cirka 16 procent av församlingarna ansåg dock att kommunikationsstrategin var viktig. I drygt en fjärdedel (26 %) såg man den inte alls som viktig och i cirka tre av fem församlingar (58 %) som ganska viktig.

Informationsförvaltningsstrategin *Vår kyrka i datanätverken* bedömdes på ett mycket snarlikt sätt. Endast i fyra procent av församlingarna bedömde man att den hade inverkat mycket, i tre av fem (58 %) att den inverkat i viss mån och i två av fem (38 %) att den inte haft någon inverkan alls. Bedömningarna av hur viktig strategin ansågs vara och vilken dess verkan var låg mycket när varandra. I Esbo stift ansåg man att den hade haft störst inverkan och i Borgå stift minst.

11.2 Religionen och kyrkan i medierna

Under hela den aktuella perioden var religionen föremål för stort intresse och livlig offentlig debatt. Många av de viktigaste diskussionsämnena var även internationellt relevanta som samkönade par och deras ställning inom kyrkan, sexuellt utnyttjande av barn och bikthemligheten i religiösa samfund samt den diskussion om gudstro som nyateismen gett upphov till. Andra aktuella ämnen i medierna var en kyrkoherdes transsexualitet, strukturomvandlingen i församlingarna, biskopsvalet, församlingsvalet, kyrkomötesvalet och kyrkans vigselrätt.

Dessutom inträffade det både i Finland och annanstans många kriser, våldsdåd och olyckor som krävde snabba insatser och satsningar på kommunikation av kyrkan. I synnerhet i samband med bussolyckan i Malaga och skjutningen i Kauhajoki (se kapitel 1) uppstod situationer där aktuell kriskommunikation behövdes och där den sköttes genom ett nära samarbete mellan kyrkans arbete bland utlandsfinländare, kyrkans enhet för familjefrågor, lokalförsamling-

en, stiftet, Kyrkans informationscentral och kyrkans svenskspråkiga arbete.

I nästa avsnitt granskar vi mer ingående diskussionerna kring homosexualitet och nyateism samt deras följdverkningar.

Homosexuellas ställning i kyrkan och samhället

Ett händelseförlopp som särskilt präglade den aktuella perioden startade med ett direktsänt diskussionsprogram under namnet Homoilta som Yle TV2 sände tisdagen den 12 oktober 2010. Det var fråga om en temakväll i Aktuella tvåan om homosexuellas ställning och rättigheter i samhället. Diskussionen i studion var intensiv och särskilt uppmärksammades de åsikter riksdagsledamot Päivi Räsäns framförde och hennes försvar av Bibelns lära om äktenskapet och förhållandet mellan man och kvinna. Enligt Yles tittarstatistik följde 415 000 finländare den första delen av programmet och 309 000 den andra. Inom en vecka sågs programmet dessutom på Yle Arenan på webben via fler än 100 000 webbläsare.

Sändningen följdes av en livlig offentlig debatt där många offentliga personer deltog. Den offentliga diskussionen bidrog till att den flykt ur kyrkan som programmet hade startat tilltog ytterligare. Redan två dagar efter programmet hade 4 500 personer lämnat kyrkan. Det var möjligt att i realtid följa hur många som lämnade kyrkan eftersom merparten gjorde det via webbplatsen eroakirkosta.fi där man även kunde se statistiken. Sidan administreras av Vakaumusten tasa-arvo VATA ry. Även medierna informerade på ett synligt och kontinuerligt sätt om flykten ur kyrkan under de följande veckorna.

Många av kyrkans företrädare blev tvungna att snabbt kommentera programmet och de reaktioner det väckt för medierna. Kyrkans informationscentral publicerade den 15 oktober ett meddelande där ärkebiskop Kari Mäkinen beklagade att människor lämnar kyrkan på grund av frågor som gäller homosexualitet eller medieuppbådet kring frågan. Han underströk att kyrkan är avsevärt mycket mer mångfacetterad än vad som kommer fram i olika tillspetsade diskussioner och önskade att människor inte ska lämna kyrkan utan istället delta och påverka genom att göra sin egen röst hörd i kyrkan. Ärkebiskopen blev föremål för en omfattande intervju måndagen den 18 oktober i A-studion i Yle TV1. I intervjun sa Mäkinen att han i budskapet

från dem som lämnade kyrkan tyckte sig höra frågan om huruvida Guds kärlek eller fulla godkännande verkligen kommer alla till del. Han sa även att han önskar att människorna ska kunna uppleva att Kristi kyrka och dess tro är en grundläggande trygghet i livet för alla och att ingen ska behöva stå utanför. Antalet dagliga utträden ur kyrkan vände den 19 oktober. Dock hade sammantaget cirka 40 000 människor hunnit lämna kyrkan under de tre veckorna fram till slutet av oktober. Det är lika många utträden som under de senaste åren normalt skett på ett helt år. Antalet utträden höll sig på högre nivå än genomsnittet fram till årets slut (se om utträde ur kyrkan, kapitel 2. Medlemmar).

På webben fördes rekordartat många diskussioner om programmet. Kyrkans nätsamtalspartner deltog i diskussionerna ända från början och förde fram det gemensamma budskapet att man inom kyrkan bör påverka genom att rösta och inte genom att gå ut ur kyrkan. Temat lyftes upp även med hjälp av de sociala medierna. Ett exempel är Facebooksidan Kristitty ei tuomitse rakkautta: homokielteisyys ei kuulu kirkkooni (fri övers. En kristen fördömer inte kärlek: homofobi hör inte till min kyrka) som skapades tre dagar efter programmet och som snabbt fick över 17 000 gillare. Stor uppmärksamhet fick även kampanjen "Älä alistu" (Stå på dig) som genomfördes av den kristna tidskriften Nuotta tillsammans med några kristna organisationer. Kampanjen uppmanade ungdomar att avstå från sin homosexuella livsstil. Den avvisande attityd som flera väckelserörelser har gentemot en homosexuell livsstil var under hela perioden ett mycket omdebatterat ämne både i traditionella och sociala medier och polariseringen inom kyrkan i denna fråga visade sig tydligt i offentligheten (se även kapitel 15 Kyrkliga väckelserörelser och organisationer).

Händelsen i sin helhet åskådliggör de sociala mediernas växande betydelse och potentiella genomslagskraft. Grundidén bakom aktiviteterna inom sociala medier är kamratdiskussioner. Människor letar utöver fakta även efter kamratgrupper på webben. På så sätt blir nätet allt mer ett nätverk av olika gemenskaper. Dessa gemenskaper kan uppstå snabbt kring olika aktuella teman och försvinna lika snabbt. Å andra sida är en del förvånansvärt bestående och långvariga. Till följd av denna förändring får olika uppseendeväckande händelser allt

större klangbotten bland människor och reaktionerna kan ta sig allt kraftigare och mer känsloladdade uttryck. Ett nytt effektivt verktyg har kommit till som gör det möjligt att utmana traditionella institutionella auktoriteter. Webben erbjuder minoriteter och nedtystade grupper ett verktyg för att göra sin röst hörd. Samtidigt kan även avsiktligt spridd falsk information spridas effektivt.

Diskussionen med grund i nyateismen

De religionskritiska tonfallen kunde märkas även på annat sätt under fyraårsperioden. Fyra internationellt kända nyateistiska bestseller hade översatts till finska före fyraårsperioden: biologen Richard Dawkins *Jumalharha* (Terra Cognita, 2007) (Illusionen om Gud), filosofen Daniel Dennetts *Lumous murtuu*, (Terra Cognita, 2007) (Breaking the Spell), författaren Sam Harris *Uskon loppu* (Terra Cognita, 2007) (The End of Faith) samt författaren, redaktören Christopher Hitchens *Jumala ei ole suuri* (WSOY, 2008) (Du store Gud?). Förläggarna uppger att Dawkins *Jumalharha* fram till våren 2012 sålts i cirka 4 900 exemplar i Finland och Dennetts och Harris böcker i 1 000–1 200 exemplar vardera.

Böckerna har på olika håll i världen resulterat i livliga offentliga debatter om religion som många intellektuella har deltagit i. Diskussionen har varit intensiv även i Finland. Enligt en analys av innehållet i Helsingin Sanomat som religionsforskaren Teemu Taira gjort publicerades de flesta artiklarna om ateism under åren 2007–2010 (More visible but limited in its popularity: Atheism (and atheists) in Finland. *Approaching Religion* vol. 2, no 1 [2012]). Antalet artiklar om ateism eller som hänvisar till ateism har ökat relativt jämnt sedan 1991, men kraftigare efter 2004. Den första hänvisningen till den nya ateismen gjordes 2008 och flest tidningsartiklar om ämnet skrevs 2010.

Ämnet lyftes upp även i övriga medier. I december 2010 och januari 2011 sände Yle Radio 1 ett diskussionsprogram under namnet Suoraa puhetta! Jumalaa ei ole, där ett antal gäster diskuterade religion. Seriens värd Tarja Koivumäki ledde oftast in på ämnet i en ton som öppet motsatte sig religionen och via nyateisminspirerade teman. Enligt Taira har så tydliga offentliga angrepp på religionen aldrig tidigare förekommit i Yles program.

Även organisationer som företräder konfessionslösa har försökt skärpa sin profil i diskussionens efterdyningar. Finländska fritänkare organiserade efter brittiskt exempel en busskampanj där reklamen på bussarnas sidor förde fram det ateistiska budskapet: "Jumalaa tuskin on olemassa. Lopeta siis murehtiminen ja nauti elämästä." (fri övers. Gud finns nog inte. Sluta alltså att oroa dig och njut av livet). Bussreklamen fanns i Helsingfors, Åbo och Tammerfors under två veckor i juni 2009. I Åbo och Tammerfors väckte reklamen motstånd hos trafikverket och den ändrades till "Iloitse elämästäsi kuin se olisi ainoasi, koska se on." (fri övers. Gläd dig åt ditt liv som om det var ditt enda. Därför att det är det).

I juni 2010 ordnade fritänkarföreningen Helsingin vapaa-ajattelijat ry även en offentlig kampanj vid Tre smeder i Helsingfors där religiös litteratur byttes ut mot porrtidningar. Syftet var att kritisera religionernas, i synnerhet kristendomens och islams, negativa inställning till sexualitet. Jippot väckte som väntat livlig debatt och kritik, men denna gång tog även en del ateister avstånd. Enligt Taira var det möjligt att kampanjen närmast fick många religiöst likgiltiga och konfessionslösa att fjärma sig från fritänkarna, och den betydelse som provokationerna gavs verkar ha orsakat splittring även bland ateisterna själva.

Ett regelbundet inslag i diskussionerna om nyateismen är den spänning mellan vetenskap och religion som präglar i synnerhet den amerikanska diskussionen. I Europa och i synnerhet i de lutherska länderna har ett motsatsförhållande av detta slag traditionellt haft mindre klangbotten, eftersom kyrkorna i Europa har framhållt arbetsfördelningen mellan vetenskap och religion. Den utmaning som vetenskapen utgör för religionen är dock inte nyateismens enda budskap, utan ett lika viktigt mål för skribenterna är att öka medvetenheten om religionens negativa inverkan på människors liv. Eftersom trons sanningar inte kan utsättas för förnuftsbaserad kritik, är de enligt nyateisterna otvivelaktigt grogrunder för våld och konflikter. Strävan är att bryta ner den allmänna respekten för religionen och det brett omfattade gemensamma antagandet om gudstrons godhet och mildhet. En ofta upprepad tes är att religion ska kunna kritiserars öppet som vad som helst annat.

På det sätt som är karaktäristiskt för övriga sociala rörelser är

även nyateisterna avsiktligt provocativa i framförandet av sitt budskap. Det kategoriska budskapet provocerar till ett allt mer strikt ställningstagande för eller emot religionen. Detta utmanar uttryckligen både dem som är lagom icke-troende och dem som är lagom troende. I den här situationen ligger ett skarpt och häftigt försvar av religionen i linje med nyateisternas syften eftersom det stärker bilden av religionen som en kraft som uppviglar till konflikter och osämja. Mediernas logik som framhäver alla tillspetsningar stärker ytterligare denna polariserande effekt och därför är det inte lätt för en genuin diskussion eller konstruktiva inlägg att få utrymme och berättigande.

11.3 Kyrklig kommunikation på webben

Webbkommunikationens växande betydelse och de ändringar som har skett inom detta område har på många sätt satt sin prägel på den aktuella perioden. Användningen av till exempel Facebook började öka explosionsartat i Finland 2007 och hösten 2011 fanns här redan 1,7 miljoner Facebookanvändare. I samband med olika kriser accentuerades nättjänsternas roll ytterligare.

Den ökade interaktiviteten och de sociala mediernas kraftiga tillväxt hade en stark inverkan även på kyrkans arbete på nätet under den aktuella perioden. Ett av kyrkans fem strategiska spetsprojekt var Andligt liv på webben som planenligt skulle genomföras under åren 2009–2011 inom ramen för webbkommunikationsenheten vid Kyrkans informationscentral (projektet pågick till slutet av 2012). Framöver är det verksamhetsavdelningen, Kyrkans informationscentral och Kyrkans central för det svenska arbetet som ansvarar för administrationen av det andliga arbetet på nätet.

Projektet fokuserade på utveckling av det andliga arbetet på webben, ledning av planering och försöksverksamhet, utveckling av kyrkans egna nättjänster och test av nya nätbaserade arbetssätt och samarbetsmodeller samt utveckling av kyrkans anställdas nätkompetens. Under projektet fäste man stark uppmärksamhet vid de sociala medier som vuxit fram under de senaste åren och deras olika fenomen. Projektet genomfördes på både finska och svenska.

Projektet fokuserade allt sedan början på att anpassa kyrkans bestående verksamhet. Inom projektet skapades helt nya arbetssätt för församlingarnas grundläggande arbete. Man såg att en ständig växelverkan som involverar hela det kyrkliga fältet är en förutsättning för ett välfungerande nätarbete. För projektet rekryterade Kyrkostyrelsen en projektchef, en projektsekreterare, en utbildningsplanerare, en koordinator för kyrkans arbete i nätgemenskaper, projektplanerare och dessutom anställdes fem nätsamtalspartner på deltid i enlighet med kyrkomötets beslut. Nätsamtalspartnerna har samordnats av Kyrkostyrelsen, men arbetet har skett i lokalförsamlingarna med stöd av Kyrkans centralfond. Nyttan med detta arrangemang var att man fick beröringspunkter med det övriga församlingsarbetet och att församlingen fick möjlighet att som arbetsgemenskap utvecklas på det sätt som den moderna kommunikations- och verksamhetsomgivningen förutsätter.

På initiativ av Andligt liv på webben startades 20.10.2010 en diskussionsspalt med namnet Kirkko kuulolla på webbforumet Suomi24. Enligt TNS Metrix är Suomi24 en av de mest flitigt besökta webbsidorna i Finland efter kvällstidningarna, MTV3 och Helsingin Sanomat. Suomi24 hade varje vecka cirka 1,3 miljoner besökare. Spalten Kirkko kuulolla erbjuder människor möjligheten att ge uttryck för sina tankar och ställa frågor i anslutning till tron, kyrkan och livets grundläggande frågor. Av en tillfällighet lanserades spalten samtidigt som den samhällseliga diskussionen om homosexualitet fördes vilket bidrog till att göra spalten mer känd och ökade dess popularitet. Under de fem första dagarna besöktes spalten av 6 400 unika besökare och diskussionen var mycket livlig. Under spaltens första verksamhetsår skrevs över 100 000 inlägg.

Cirka trettio anställda från församlingarna och Kyrkostyrelsen har deltagit i diskussionerna på spalten Kirkko kuulolla. Även anställda från andra arbetsområden har bidragit med sakkunskap i frågor om lagstiftning, förvaltning och ekonomi. Även enskilda medlemmar i kyrkan har deltagit i diskussionerna. De frivilliga är med på spalten och talar gott, visar kärlek till nästan, stödjer andra och bidrar till en konstruktiv diskussion.

Även kyrkans Facebooksidor, Kirkko Suomessa, som lanserades i slutet av 2011 har varit ett aktivt diskussionsforum. Sidan fungerar

som en träffpunkt för alla finländare för samtal om såväl aktuella som svåra frågor. På sidan finns även en säker privatchat i realtid där en kyrkligt anställd har jour.

Under 2008–2011 utvecklades kyrkans medborgartjänst evl.fi utifrån sitt grundkoncept. År 2008 förnyades evl.fi-tjänstens första sida och upplägg. År 2009 lades tjänsten blimedlemikyrkan.fi/liity-kirkkoon.fi till evl.fi-tjänsten. Tjänsten fick en mycket bra start och i slutet av 2009 hade 2 779 personer uttryckt sin vilja att ansluta sig till kyrkan. År 2010 kom inträdesanmälningar från 6 570 personer och året därpå från 7 425 personer.

Våren 2010 öppnades en intern nättjänst för kyrkans anställda, på svenska under namnet Sacrista, på finska Sakasti. Förnyandet av det nätinnehåll som kyrkans centralförvaltning erbjuder församlingarna hade fördröjts till följd av arbetet med evl.fi-tjänsten under den förra fyraårsperioden och den nya tjänsten började byggas upp först 2009. Tjänsten når dagligen cirka 2 000 kyrkligt anställda och användningen ökar kraftigt.

Under redogörelseperioden tillkom två kristna nyhetstjänster: Seurakuntalainen.fi och Kotimaa24.fi. Nyhetstjänsten Seurakuntalainen.fi lanserades i början av 2010 och finansieras av Kustannus Oy Uusi Tie och Perussanomaa Oy och publiceras av Kristillinen medialiitto. Den hade över 300 000 unika besökare på ett år och över en miljon besök. Nyhetstjänsten [Kotimaa24](http://Kotimaa24.fi) lanserades i september 2010 i samarbete med Kyrkans informationscentral, Kustannus-Osakelyhtiö Kotimaa och vissa stora kyrkliga samfälligheter. Tjänsten [Kotimaa24](http://Kotimaa24.fi) är för närvarande den mest anlitade kristna nättjänsten i Finland. Under det första hela verksamhetsåret hade sidan över 809 000 unika besökare och över 2 700 000 besök. Båda tjänsternas stora styrka är den livliga kommenteringen av nyhetsflödet.

Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* besöker fyra procent av finländarna webbsidor som relaterar till religion och kyrkan minst en gång i veckan eller oftare. I praktiken betyder detta över tvåhundra tusen finländare. Dessutom besöker fem procent dem minst några gånger i månaden. Med andra ord besöker nästan var tionde finländare, dvs. över en halv miljon, webbsidor med anknytning till religion åtminstone några gånger i månaden.

Utvecklingen av församlingarnas webbkommunikation gick i en gynnsam riktning under perioden. År 2011 hade nästan alla församlingar (97 %) egna webbsidor antingen själva eller som en del av den kyrkliga samfällighetens webbplats. År 2007 uppgav 90 procent av församlingarna att så var fallet. En tredjedel (35 %) av församlingarna uppgav att de aktivt och strukturerat följde kommunikationen om sin egen församling på nätet. I var tionde församling (10 %) kunde man sända gudstjänster via internet. I två av fem församlingar (41 %) användes interaktiva nättjänster. År 2007 var motsvarande andel endast en femtedel (20 %). Mer än två tredjedelar av församlingarna (70 %) eller någon av dess arbetsformer hade 2011 en egen Facebooksida.

11.4 Kyrklig kommunikation

Församlingarnas information

Var femte församling (20 %) hade en eller flera personer som var heltidsanställda inom kommunikation. I cirka hälften av församlingarna (54 %) fanns en eller fler med kommunikation som bisyssla. I drygt en tredjedel av församlingarna (35 %) hörde informationen till kyrkoherdens ansvarsområde. I nästan en lika stor del (33 %) ingick uppgiften i någon annan tjänsteinnehavares befattningsbeskrivning. I var sjunde församling fanns en heltidsanställd informatör, informationschef eller kommunikationschef. I fyra procent av församlingarna sköttes uppgiften av en deltidsanställd informatör i huvudsyssla. I fem procent av församlingarna svarade den kyrkliga samfällighetens informationsavdelning för uppgiften. Sex procent av församlingarna hade inte utsett någon ansvarsperson för informationen. I två av fem församlingar (40 %) hade frivilliga deltagit i församlingens informationsarbete.

Församlingarna ökade sina satsningar på kommunikationen under den aktuella perioden. I mer än en tredjedel av församlingarna (36 %) var kommunikationen ett insatsområde under 2008–2011. I nästan en tredjedel av församlingarna (29 %) uppgav man dessutom att alla församlingens anställda hade fått den utbildning i kommuni-

kation som han eller hon behöver i sin uppgift. Tre av fyra församlingar (76 %) hade en kommunikationsplan med grund i verksamhetsstrategin och i över hälften av församlingarna (55 %) fanns en kriskommunikationsplan för olyckor och i två av fem församlingar (41 %) en plan för övriga kriser. I knappt en tiondedel av församlingarna (8 %) hade det gjorts en kommunikationsutredning under de senaste fyra åren. 96 procent av församlingarna uppgav att de hade goda relationer till de lokala medierna.

Enligt församlingarnas uppskattningar tar den löpande informationen mest tid och resurser i anspråk. En femtedel uppskattade att informationen tog mycket och nästan två tredjedelar att den tog måttligt med resurser i anspråk (tabell 11.1). Näst mest resurser bedömdes gå till administrationen av internetsidor och till utarbetandet av broschyrer och reklam. Däremot bedömde endast tre procent av församlingarna att det gick mycket resurser till aktiviteterna inom de sociala medierna. Nästan hälften av församlingarna bedömde att aktiviteterna inom de sociala medierna tar lite resurser i anspråk mot att man i en femtedel ansåg att de inte tar några resurser alls. Också radio- och tv-arbetet bedömdes i huvudsak ta lite eller inga resurser alls i anspråk.

Tabell 11.1

Församlingarnas uppskattningar av hur mycket tid och resurser olika kommunikationsuppgifter i församlingen kräver (%).

	Mycket	Måttligt	Lite	Inte alls
Information	21	65	14	1
Egna internetsidor	14	61	22	4
Broschyrer och reklam	18	53	26	3
Församlingstidningen	9	35	16	41
Aktiviteter i sociala medier	3	29	47	21
Radio- och tv-arbete	1	4	21	74
Annat informationsarbete	6	45	39	11

Församlingarnas uppskattningar om i vilken riktning kommunikationsutvecklingen går under de kommande fyra åren avslöjade att satsningarna på webbkommunikationen fortsättningsvis kommer att öka (tabell 11.2.). Tre fjärdedelar av församlingarna uppskattade att

satsningarna på egna internetsidor kommer att öka under samma tid. Över två tredjedelar bedömde att satsningarna på sidor i de sociala medierna ökar. Över hälften av församlingarna bedömde dessutom att satsningarna på församlingens interaktiva nättjänster och på kommunikationssamarbetet mellan församlingarna kommer att öka. Över en tredjedel av församlingarna bedömde att de kommer att satsa mer på riktad post, mobil kommunikation och ett eget elektroniskt nyhetsbrev.

Tabell 11.2.

Församlingarnas uppskattningar av på vilket sätt satsningarna på olika kommunikationsverktyg kommer att ändras under de kommande fyra åren.

	Ökar	Förblir oförändrade	Minskar	Ingen åsikt
Egna internetsidor	74	23	0	3
Sidor i sociala medier	70	16	0	13
E-post	54	43	1	2
Församlingens interaktiva nättjänster	53	23	1	23
Kommunikationssamarbete mellan församlingarna	53	24	0	23
Riktad post	42	53	0	5
Mobil kommunikation (t.ex. sms)	41	37	2	21
Eget elektroniskt nyhetsbrev	33	30	1	35
Meddelande eller broschyr som församlingen delar ut	32	55	5	8
Reklam på internet	30	39	1	29
Gudstjänster via internet	26	30	1	43
Anslagstavla	14	77	7	3
Utomhusreklam	14	75	5	6
Församlingens bilagesidor i den lokala tidningen	13	55	5	27
Församlingstidning	11	59	7	23
Annonser i gratistidningar	10	65	7	18
Annonser i den lokala tidningen	9	78	10	4
Programproduktion: radio	4	48	7	41
Annonser i någon annan kyrklig tidning	3	67	13	18
Reklam i kommersiell radio	3	52	8	38
Annonser i annan dagstidning	2	63	16	18
Tv-reklam	1	43	9	47
Programproduktion: tv	1	44	7	48

Däremot bedömde man att satsningarna på traditionella medier mestadels förblir oförändrade. Över tre fjärdedelar av församlingarna uppskattade att satsningarna på annonser i de lokala tidningarna och på anslagstavlor inte kommer att förändras. Cirka två tredjedelar av församlingarna bedömde att annonser i någon annan kyrklig tidning, gratistidningar eller andra dagstidningar kommer att förbli på samma nivå som hittills. Endast i en liten del av församlingarna uppskattade man att satsningarna på något kommunikationsverktyg skulle minska. Det här betyder att webbkommunikationen i princip inte ersätter tidigare kommunikation utan blir en kompletterande kanal. För församlingarna betyder denna förändring att de totala satsningarna på kommunikation ökar.

Församlingarnas tidningar

Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* läste två femtedelar (41 %) av finländarna församlingstidningen eller någon annan kristen tidning minst en gång om året. Var tionde (11 %) läste dessa tidningar varje vecka och en dryg fjärdedel (27 %) minst några gånger i månaden.

Var sjätte församling (15 %) gav 2011 själva ut en församlingstidning som delades ut till varje hem minst två gånger om året. Cirka lika många församlingar (16 %) gav ut egna sidor som ingick in den lokala tidningen. Dessutom gav cirka en tiondedel av församlingarna (11 %) ut sådana sidor som en del av någon annan tidning. Sex procent av församlingarna uppgav att det utöver papperstidningen även finns en e-tidning. Församlingar som hör till kyrkliga samfälligheter (40 % av församlingarna) delade ut samfällighetens tidning till sina medlemmar.

Störst till upplagan är *Kirkko ja kaupunki* (200 000) som utges av Helsingfors kyrkliga samfällighet, *Kirkko ja me* (106 000) av Åbo och S:t Karins kyrkliga samfällighet, *Kirkkosanommat* (103 500) av Tammerfors evangelisk-lutherska kyrkliga samfällighet, *Rauhan tervehdys* (98 000) av Uleåborgs evangelisk-lutherska kyrkliga samfällighet, *Kirkonseutu* (90 000) av Lahtis kyrkliga samfällighet, *Vantaan Lauri* (83 100) av Vanda kyrkliga samfällighet samt *Espoon seurakuntasanommat* – ESSE (81 300) av Esbo evangelisk-lutherska kyrkliga samfällighet.

Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* ansåg nästan två av fem av dem som hörde till kyrkan (39 %) att församlingstidningen var församlingens viktigaste kommunikationskanal. En tredjedel ansåg att den lokala tidningen var viktigare och cirka var sjätte (16 %) valde församlingens webbplats. De övriga kommunikationskanalerna sågs som oviktiga. När man frågade kyrkans medlemmar på vilket sätt de vill få information från församlingen valde över hälften (54 %) församlingstidningen.

Trots att församlingstidningen har en viktig roll som kommunikationskanal finns det anledning att uppmärksamma att två av fem av kyrkans medlemmar (40 %) valde meddelanden, kort, brev eller något motsvarande som den mest önskvärda kommunikationskanalen. Nästan en tredjedel (30 %) föredrar e-post, förutsatt att e-postadressen har getts till församlingen. En fjärdedel (23 %) skulle föredra sociala medier där man själv kan följa församlingens kommunikation. Mindre än en tiondedel (9 %) föredrar att församlingen tar kontakt via telefon och lika många via sms.

Över två tredjedelar (70 %) av de finländare som hör till kyrkan ansåg att de fick tillräckligt med information från församlingen. Endast var tionde (11 %) ansåg att informationen från församlingen inte var tillräcklig och en femtedel (19 %) hade ingen åsikt. När man frågade kyrkans medlemmar om de önskade skraddarsydd information eller samma information till alla, valde hälften (49 %) det senare alternativet och över en fjärdedel (27 %) ville ha information i båda formerna. Endast fyra procent vill ha endast skraddarsydd information. En femtedel hade ingen åsikt i frågan.

Kyrkans gemensamma information

Kyrkans gemensamma information sköts av informationsenheten vid Kyrkans informationscentral i samarbete med kyrkans gemensamma organ, stiftet, församlingarna och de kyrkliga organisationerna. Informationsenheten stöder genomförandet av kyrkans mål med kommunikativa medel, som bland annat är information, kommunikationskonsultation och kampanjköp i samband med kyrkliga projekt, medietjänster på nätsidor, kontakter till och nätverk med redaktionerna samt medieutbildning för kyrkans aktörer.

Under den aktuella perioden har den avsändarcentrerade infor-

mationen utvecklats allt mer i riktning mot organisationskommunikation där det även ingår interaktion, utnyttjande av respons och medieuppföljning samt medverkan i sociala medier. Informationsenhetens arbete har utvecklats allt mer mot skapande av mediekontakter, tillhandahållande av experthjälp och personer att intervjua samt riktad kommunikation.

Informationsenheten tillhandahåller information om frågor som rör kyrkan och centrala livsfrågor för medierna och på sin webbplats. Enheten främjar och fördjupar den samhällseliga diskussionen genom att i enlighet med sina verksamhetsprinciper erbjuda tillförlitlig, aktuell och intressant information om kristendomen, kyrkan, församlingarna och den kyrkliga verksamheten.

Under åren 2008–2011 gav informationsenheten ut 335–452 pressmeddelanden om året.

Via kyrkans webbtjänsts respons- och svarstjänst svarade enheten, vid behov med hjälp av experter, på cirka 30–40 frågor i månaden. På årsbasis besvarade man cirka 550 frågor. Ett undantag utgjorde år 2010 då svar gavs på cirka ettusen inlägg som gjorts via respons- och svarstjänsten.

För församlingarnas informatörer skapades ett elektroniskt nyhetsbrev ”Tapuli” (2010) som informerar om Kyrkans informationscentrals kommande projekt. Detta är till stöd för församlingarnas kommunikationsplanering och gemenskapen bland kyrkans informatörer.

Inför kyrkomötesvalet (2011) producerades i samarbete en sida med kandidatpresentationer samt frågor som nästan alla 778 kandidaterna fyllde i. För valet av ärkebiskop och biskopar i Åbo, Helsingfors, Esbo och Kuopio producerades videor och sidor på webben där kandidaterna presenterades (2010, 2011). På Twitter öppnades ett eget konto ”Kirkon tiedotus” (2010). På evenemanget Kirkon arvoilta var diskussionen i de sociala medierna en del av kvällens program (2011). Informationsenheten producerar även material för Facebooksidan Kirkko Suomessa.

Informationsenheten deltog även i planeringen och genomförandet av många informationsprojekt. Den ordnade till exempel en valpanel inför ärkebiskopsvalet och sammanställde en webbplats med material om kandidaterna. Valdebatterna inför ärkebiskopsva-

let sändes för första gången direkt över nätet (2010). Enheten bistod domkapitlen med kommunikationen i samband med biskopsvalet (2010, 2011) och vissa valdiskussioner sändes på webben. Informationsenheten ordnade diskussionskvällar om kyrkans värden (Kirkon arvoilta) i Domkyrkans krypta. I mars 2011 ordnades ett evenemang för riksdagspartiernas partiordförande och i november för presidentvalskandidaterna i samarbete med Helsingfors kyrkliga samfällighet, Kyrkostyrelsens kanslichef och webbkommunikationsenheten. Evenemangen sändes direkt på nätet och i Radio Dei.

Kyrkans central för det svenska arbetet svarar för informationen på svenska. Enhetens uppgifter omfattar den svenska informationsverksamheten och produktionen av de svenskspråkiga andakts- och gudstjänstprogrammen för radio och tv. Nyhetstjänsten Kyrklig tidningstjänst (KT) producerar nyheter och ger de finlandssvenska medierna aktuell information om kyrkans händelser och beslut. Under den aktuella perioden har cirka 150–200 meddelanden sänts ut årligen. Kyrkans central för det svenska arbetet administrerar även kyrkans svenskspråkiga webbplats evl.fi. Informationstidningen Information till församlingarna utkommer åtta gånger om året och riktar sig i första hand till svenskspråkiga församlingar. Nyckeln är en tidning för de svenskspråkiga som arbetar med barn, ungdomar och familjer eller inom diakonin. Skattkistan är en tidning för barn i åldern 6–12 år och Dövas församlingsblad är en tidning för teckenspråkiga finlandssvenskar.

Kyrkliga tidningar

Det utkommer mer än 100 kyrkliga tidningar varje år i Finland. Utöver de allmänkyrkliga tidningarna har stiftet, kyrkliga organisationer och arbetsområden ofta sina egna tidningar. De kyrkliga tidningarnas sammanlagda upplaga 2011 var cirka 650 000 exemplar. I den sammanlagda upplagan skedde ingen nämnvärd förändring jämfört med den förra fyraårsperioden.

Av de kristliga tidningarna har ungefär varannan en e-version. Av e-tidningarna har cirka tre av fem materialet enbart på nätet. Cirka en tredjedel hade dock endast en mycket liten del material utlagt på webben.

Kyrkpressen är den kyrkliga tidning som har den största upplagan, med över 100 000 exemplar. Tidningens nätversion Kyrkpressen.fi har utkommit sedan 2007. Både den tryckta tidningen och nättidningen förnyade sitt upplägg hösten 2011.

Bland de finska allmänkyrkliga tidningarna har *Kotimaa* som utkommer en gång i veckan den största upplagan. Upplagan var 2011 cirka 39 000 exemplar. Tidningen fick en mer tidskriftsliknande utformning i början av 2011. Orsaken var att ge läsarna ett bredare utbud av innehåll i och med att nyhetsflödet nu i allt högre grad sker på nätet. År 2008 började även den periodiska publikationen *Kotimaan Suola* utkomma. Den skickas som läsarpresent två gånger om året till dem som fortlöpande prenumererar på *Kotimaa*. År 2011 började *Kotimaa* publicera specialbilagor som vände sig till de anställda och förtroendevalda inom kyrkan. Den första behandlade kyrkans ekonomi.

Andra tidningar av kyrkliga organisationer och väckelserörelser med en stor upplaga är *Tekoja/Handling* av Kyrkans utlandshjälp (upplaga 36 000), gammallaestadianernas tidning *Päivämies* (24 200) och *Siionin lähetyslehti* som sedan 2010 delats ut tillsammans med den samt tidningen *Sana* utgiven av Folkets Bibelsällskap (20 500).

Reklamkampanjer

Kyrkans informationscentral svarade för den riksomfattande kommunikationen i samband med församlingsvalet 2010. I detta syfte togs det fram en gemensam reklamkampanj för hela landet med sloganen "Första gången". Temat anknöt till att kyrkan för första gången gav 16-åringar rösträtt. Kampanjen synliggjorde församlingarna och deras verksamhet även i fråga om annat än valet. Valmaterialet fanns denna gång även för första gången på samiska, engelska och teckenspråk. Dessutom fanns det ett riksomfattande kandidattest där cirka 300 församlingar var med. Fokus i kampanjen låg på förhandsröstningen och på att ha röstningsställen där människor rör sig. Valet togs även ut till fängelserna, och det var möjligt att rösta i läroinrättningar. Informationen om valet gick väl fram och församlingsvalet uppmärksammades i den offentliga debatten på ett aldrig tidigare skådat sätt. Till detta bidrog även tv-diskussionen om homosexuella i oktober genom att både den offentliga debatten och utträdena ur kyrkan ökade. (Mer om församlingsvalet, se avsnitt 12. Förvaltning).

Satsningarna på kommunikationskampanjer kunde ses även i församlingarnas verksamhet. Sammantaget 16 procent av församlingarna (30 % av de kyrkliga samfälligheterna) meddelade att de under den aktuella perioden hade ordnat någon form av kommunikationsevenemang om medlemskap i kyrkan. Mest kampanjer gjorde församlingarna i Helsingfors stift (31 %) och Esbo stift (21 %). Minst till antalet var kampanjerna i Borgå stift och Lappo stift där en dryg tiondedel av församlingarna (11 %) uppgav att de hade genomfört en kampanj.

11.5 Kyrklig kommunikation i tv

Tv-redaktionen vid Kyrkans informationscentral stöder och främjar det kristna gudstjänst- och andaktslivet med televisionens medel samt producerar och utvecklar material om kristendomen och etiska frågor för både television och annan visuell kommunikation.

I slutet av 2009 lanserades en ny riksomfattande kanal, SuomiTV, som vänder sig till familjer. Kanalen började producera även religiösa program som t.ex. Sunnuntaikatsaus, som sändes på söndagar och som tog upp kyrkliga och religiösa frågor, och andaktsprogram för barn. År 2011 minskade och ändrade kanalen radikalt sin verksamhet och slutade bland annat helt med de religiösa programmen. I slutet av 2011 började en ny riksomfattande familjekanal IRR-TV som sände övervägande religiösa program och till exempel de barnprogram som tidigare hade visats på SuomiTV flyttades över till denna kanal. Kanalens profil är snarlik programutbudet på TV7.

Till följd av Yles osäkra ekonomiska läge under många år hamnade även säsongsplaneringen och sändningarna av andaktsprogram i ett pressat läge under perioden. Av kostnadsskäl skars antalet direktsändningar ner och i slutet av fyraårsperioden bandades flera gudstjänster med lättare teknik på samma ställe. Även antalet repri-ser på somrarna utökades. Den utdragna diskussionen om den nya finansieringsmodellen för Yle kom till ett slut 2011 när riksdagen i slutet av året drog upp riktlinjerna för en ny Yle-skatt för finansieringen av Yles public service-uppdrag från början av 2013.

Under 2010 slog Kyrkans informationscentral samman tv- och av-redaktionerna till en enda tv-redaktion. Sammanslagningen har möjliggjort mer flexibla arbetsrutiner inom olika projekt. Av-försäljningens verksamhet ändrades så att Kyrkostyrelsens publikationsförsäljning svarar för den praktiska försäljningen av filmer medan ansvaret för programmets innehåll fortfarande ligger på redaktionen. Uthyrnings- och utlåningsverksamheten avslutades i slutet av 2010 helt på grund av den anspråkslösa användningen och samarbetsavtalen med församlingarna i huvudstadsregionen förlängdes inte längre. I fortsättningen läggs det av-material som produceras i princip ut i nätmiljö.

Vad gäller andaktsprogram låg fokus fortfarande på gudstjänst-sändningarna. Våren 2010 sändes en popmessa från Tölö kyrka i Helsingfors där det första gången gjordes ett försök att erbjuda tittarna möjlighet att via webben interaktivt kommentera och diskutera till exempel gudstjänstens innehåll med de ansvariga. Under redogörelseperioden sändes sex biskopsvigningar i tv. De tragedier som drabbade folket beaktades i stor utsträckning i de tv-sända gudstjänsterna och även i Pisara-programmen.

Under sommarmånaderna fortsatte sändningarna av Kolmen vartin kirkko (Trekvartstimmes gudstjänst). Programmet Pisara fortgick under den aktuella perioden. I början av 2011 fick programmet ett nytt koncept och det manuskriptbaserade programmen slopades till förmån för läsning av bibeltexter. Sändningstiden ändades 2010 från tidig lördagskväll till förmiddag.

Uppföljningsdokumentären Tyrvään paratiisi ja passio om kyrkomålningarna i S:t Olofs kyrka i Tyrvis sändes i TV 1 under våren 2011. Tillsammans med ett externt produktionsbolag inleddes planeringen av ett nytt slags multimedieprogram om användningen av Bibeln och om Bibelns lära: StandUp Raamattu. I planeringen och finansieringen medverkade även Finska Bibelsällskapet och Kyrkans Mediastiftelse. Serien genomförs under 2012.

Under 2010 inleddes planeringen och sammanställningen av en gemensam bildbank för kyrkan tillsammans med de övriga redaktionerna vid Kyrkans informationscentral. Bildbanken tas i bruk 2012.

Kyrkans central för det svenska arbetet producerade tv-gudstjänster tillsammans med FST5 10–12 gånger om året. Gudstjänst-

terna hade i snitt 8 000–20 000 tittare. Televisionsprogrammet Himlaliv berättade om människor som har valt sitt eget unika sätt att utöva sin tro i livet. Halvtimmesprogrammet sändes 13 gånger under året och hade i snitt 25 000–40 000 tittare.

Tabell 11.3

Tv-sända finskspråkiga andaktsprogram 2008–2011.

		2008	2009	2010	2011
Tv-gudstjänster	Lutherska	26	25	22	26
	Ortodoxa	3	3	3	3
	Frikyrkliga	5	5	5	5
	Katolska	1	2	1	1
	Sammanlagt	35	35	31	35
Övriga andaktsprogram	Pisara – ajatus uskosta (En droppe – tankar om tron)	56	56	57	57
	Övrig produktion	-	-	-	1

Tabell 11.4

De finskspråkiga gudstjänsternas och Pisaras genomsnittliga tittarantal 2008–2011.

	2008	2009	2010	2011
Gudstjänster	169 000	153 000	171 000	139 000
Pisara	196 000	138 000	102 000	95 000

De lutherska gudstjänsterna hade under den aktuella perioden 158 000 tittare under året. Programmet Pisara – ajatus uskosta nådde ut till i snitt 133 000 tittare. Både gudstjänsternas och Pisaras genomsnittliga antal tittare sjönk jämfört med förra perioden. Nedgången i fråga om gudstjänsterna 2011 berodde delvis på att sommarreprisernas tittarantal sjönk, under den aktuella sommaren sändes till exempel endast repriserna av Kolmen vartin kirkko. Ändringen i fråga om Pisaras tittarantal berodde för sin del på att tidpunkten 2010 ändrades från tidig lördagskväll till förmiddag.

Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* följde tre procent av finländarna andliga eller religiösa program på tv varje vecka eller oftare.

Dessutom uppgav cirka 12 procent att de tittade på sådana program några gånger i månaden. Sammantaget cirka en fjärdedel av finländarna uppgav att de tittade på andliga program minst en gång om året. I den yngsta åldersgruppen, 15–24 år, uppgav fyra av fem att de inte alls tittar på andliga program. Däremot ser endast en tredjedel av personer över 65 år inte alls på dem.

Sammanlagt 18 församlingar och en kyrklig församlingsenhet hade under 2011 producerat program för lokal-tv antingen ensamma eller i samarbete med andra församlingar eller organisationer (mot 29 församlingar och tre kyrkliga församlingsenheter 2007). En församling och en kyrklig samfällighet uppgav att de hade betalat för lokaltelevisionens programtid, de övriga fick sändningstiden gratis.

11.6 Kyrklig kommunikation i radion

Radion är fortsättningsvis ett viktigt informationsmedium för finländarna. Den nådde under den aktuella perioden varje vecka 95 procent av finländarna och dagligen cirka 80 procent. Rundradio-kanalerna har en något större andel av radiolyssnandet än de kommersiella radiostationerna. År 2011 var Yles andel 53 procent och de kommersiella stationernas 47 procent. Kanalandelen för kyrkans största samarbetspartner, Yle Radio 1 har bevarats oförändrad, cirka åtta procent.

Enligt enkäten *Gallup Ecclesiastica 2011* lyssnar en knapp fjärdedel av finländarna på andliga eller religiösa program på radion minst en gång om året. Två procent uppgav att de lyssnade på dem dagligen och sex procent varje vecka. Åldern har en avsevärd inverkan på hur mycket man lyssnar. Cirka sex procent av personerna över 65 år lyssnar på radions andaktsprogram dagligen och dessutom var tionde minst en gång i veckan.

Samarbetet mellan kyrkan och Yle Radio 1 har fortsatt i oförändrad form. Kyrkan producerar innehållet i andaktsprogrammen och Yle svarar för bandningen och sändningen. Kyrkan säljer fortfarande programmen *Horisontti* som handlar om religion och livs-åskådning och programmet *Hartaita säveliä* som är specialiserat på andlig musik till Yle. Andaktsprogrammen är fortfarande bland de

mest lyssnade programmen i Yle Radio 1. Det har inte skett någon betydande förändring i lyssnarsiffrorna. Antalet personer som lyssnar på lutherska radiogudstjänster har trots smärre årliga variationer förblivit oförändrat. Under redogörelseperioden hade radiogudstjänsterna cirka 193 000–212 000 lyssnare. Antalet personer som lyssnade på den ortodoxa liturgin och Horisontti som sändes turvis på söndagarna kl. 11 var 118 000–124 000. På söndagskvällens sändningstid kl. 18 sänds turvis frikyrkornas, katolska kyrkans och ekumeniska gudstjänster samt en repris av Horisontti. Antalet lyssnare har gått ner en aning och under den aktuella perioden varierade de inom intervallet 59 000–70 000.

Den finska morgonandakten som sänds kl. 7.50 är den som har flest lyssnare. Den har tappat lyssnare, men nedgången verkar ha jämnat ut sig till cirka 150 000 lyssnare (under 2008–2011 cirka 140 000–159 000). Antalet som lyssnar till morgonandakten kl. 6.15 har varit oförändrat redan under en längre tid. År 2011 var antalet lyssnare 62 000. Andakten på lördagskvällen, Lauantai-illan rukoushetki, är den av kvällsandakterna som har flest lyssnare. 2011 nådde den cirka 112 000 lyssnare. Kvällsandakten från måndag till fredag nådde 77 000 lyssnare 2011 (mot 89 000 år 2008). Programmet Hartaita säveliä som sänds före andakterna har ungefär lika många lyssnare som andakterna (kl. 6.05 knappt 60 000, kl. 7.45 knappt 150 000 och kl. 18.30 cirka 70 000).

Efter lanseringen av nyhetssidan Kotimaa24 upphörde pod.fi som hade producerats av radioredaktionen vid Kyrkans informationscentral och de aktuella religionsrelaterade nyheterna har publicerats på Kotimaa24. Horisontti har på motsvarande sätt blivit både mer fördjupat och mångsidigare i sina uttrycksformer inom ramen för de möjligheter som radiomediet erbjuder.

Samarbetet med de kommersiella radiostationerna har varit ringa. År 2010 producerade Kyrkans informationscentral i samarbete med radiotjänsten Toivontuottajat Elämän tarkoituks, en diskussionsserie bestående av tio program för Radio Helsinki.

Kyrkans central för det svenska arbetet planerar och producerar de svenskspråkiga morgonandakterna och de svenskspråkiga radiogudstjänsterna som sänds i Yle Radio Vega. Radioandakter sänds tre gånger varje vardag och radiogudstjänster kl. 13 på helgdagar.

Radiogudstjänsterna når i snitt 22 000–28 000 lyssnare. Av de radioandakter som sänds under veckan nådde Andrum 22 000–28 000 lyssnare (kl. 6.54) och 32 000–38 000 i den andra sändningen (kl. 8.54), Aftonandakten (kl. 19.15) nådde 12 000–16 000 lyssnare. Lördagsmorgonens Familjeandakt hade 20 000–32 000 lyssnare.

Tabell 11.5

Frekvensen för programtyper producerade av församlingarna i Yles landskapsradio samt i kommersiella radiostationer (%).

	Yles landskapsradio				Kommersiell radio			
	Per månad	Mer sällan	Aldrig	N	Per månad	Mer sällan	Aldrig	N
Gudstjänster	-	-	-	-	21	15	63	104
Andaktsprogram eller motsvarande	2	9	89	96	11	21	69	101
Aktualitetsprogram	4	5	90	94	9	10	81	100
Information om församlingarnas kommande verksamhet	8	19	73	96	17	21	62	103
Musikprogram	0	4	96	94	2	8	89	99
Programinslag som en del av programflödet i radion	2	9	89	94	-	-	-	-
Radioreklam	-	-	-	-	0	20	80	98

Cirka 15 procent av församlingarna och cirka 41 procent av de kyrkliga samfälligheterna producerade program för Yles landskapsradio eller någon kommersiell radiostation år 2011. Andelarna förblev ungefär desamma under den aktuella perioden. År 2007 hade cirka 22 procent av församlingarna och 42 procent av de kyrkliga samfälligheterna själva producerat program för radion. År 2011 hade fem procent av församlingarna program varje vecka och nio procent hade program minst några gånger om året. Två procent hade själva producerat program för Yles landskapsradio, en procent hade producerat program i samarbete med andra församlingar och en församling i samarbete med organisationer. Åtta procent av församlingarna hade producerat programmen för de kommersiella radiostationerna självständigt och lika många i samarbete med andra församlingar samt två procent i samarbete med organisationer. Mest producerades gudstjänster (för den kommersiella radion) och rapporter om försam-

lingens kommande verksamhet (tabell 11.5). Församlingarna svarade oftast (60 %) ensamma för produktionen av programinnehållet. Cirka en fjärdedel av församlingarna uppgav att den mest typiska arbetsfördelningen var ett samarbete mellan församlingen och radion. I fråga om talat material var arbetsfördelningen mellan församlingarna och radion jämnare. Drygt en tredjedel uppgav att den mest typiska arbetsfördelningen var församlingen ensam och lika många radion ensam. Cirka en fjärdedel uppgav att den mest typiska arbetsfördelningen var ett samarbete. Det vanliga var att radiostationerna (51 %) svarade för den tekniska produktionen av programmet. Dock uppgav en tredjedel att den vanligaste arbetsformen var samarbete.

11.7 Kyrklig av-verksamhet och stöd till medieprojekt

Ett centralt projekt under 2008 var den tvådelade dockfilmen Tähdellistä som anknyter till julens tema och utgör en fortsättning på de tidigare dockfilmsserierna Ihmeellistä och Arvaa mitä. I anslutning till filmen tog kyrkan i samarbete med Finska Bibelsällskapet fram kringmaterial för personer som ansvarar för barns fostran. Till stöd för konfirmandundervisningen beställdes en serie om fyra kortfilmer under rubriken Minäkuva från yrkeshögskolan Diakonias enhet i Åbo.

Under den aktuella perioden var samarbetet med olika organisationer inom mediefostran intensivt. Tillsammans med centret för mediefostran Metka ry producerades 2008 *Mediametkaa osa 3 – Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt* och en dokumentär i anslutning till det med namnet Uskotko? Utbildning i mediefostran ordnades på sju orter i samarbete med centret för mediefostran Metka och medieorganisationen Aikakausmedia. Under 2009 ordnades föreläsningar och verkstäder i samband med olika evenemang dels för församlingarnas anställda, dels även för andra som arbetar med fostran. I Uleåborgs och Joensuu kyrkliga samfälligheter ordnades utbildning för församlingarnas anställda inom barn- och familjearbete. Dessutom producerades materialet *Noin 10 askelta eettiseen mediakulttuuriin*.

Utbildningarna och materialet producerades i samarbete med Metka. Under året ordnades mediekonfirmandundervisning vid två tillfällen tillsammans med Kyrkans enhet för fostran och ungdomsarbete, församlingarna och kristna organisationer. Genom dem samlade man in erfarenheter och forskningsmaterial för fortsatt behandling och utveckling. Redaktionen tog även fram videomaterial för webben i anslutning till rekryteringen av klubbledare till församlingarna och marknadsföringen av konfirmandundervisning för vuxna. En väsentlig del av mediefostran var även det finansiella stöd som Kyrkostyrelsen och Kyrkans mediestiftelse beviljade den femåriga professuren i mediepädagogik som inrättats vid Tammerfors universitet.

Kyrkans mediestiftelse, som grundades 2005, etablerade sin ställning som finansiär av programprojekt. Vid slutet av 2011 hade stiftelsen kontaktats av mer än 300 produktionsbolag och programmakare. Under den aktuella perioden fick stiftelsen motta ansökningar som gällde 196 projekt till ett belopp av 7 426 000 euro och sammanlagt beviljades etthundra projekt stöd om sammanlagt 1 593 700 euro. Fortfarande gällde merparten av ansökningarna produktion av tv-program och för detta ändamål beviljades även mest stöd, men bland dem som mottagit stöd finns även producenter av filmer, radioprogram och de nya medierna.

Även bolag som producerar långfilmer har i ökad omfattning valt teman som man kan ansöka om stöd för hos stiftelsen. Av dessa kan nämnas *Post till pastor Jakob* som regisserades av Klaus Härö, *Kielletty hedelmä (Förbjuden frukt)* regisserad av Dome Karukoski, *Vähän kunnioitusta (Lite respekt)* regisserad av Pekka Karjalainen och ungdomsfilmen *Roskisprinssi* regisserad av Raimo O. Niemi. Bland de projekt som har fått stöd under perioden återfinns även dokumentärfilmer och barnfilmer.

Reflektion

Religionen förekom under den aktuella perioden ovanligt frekvent i medierna. Föremål för diskussion blev dessutom ett antal ämnen som för kyrkans del innebar en utmaning, som de sexuella minoriteternas ställning i kyrkan och den internationella ateistiska kritiken mot religionen. När kontakterna till församlingen saknas skapar människor i allt högre grad sin uppfattning och bild av kyrkan utifrån medierna

och följderna av denna utveckling kan vara dramatiska. Den intensiva debatt om kyrkans förhållande till homosexuella som följde av ett tv-program fick under en kort tid ett stort antal människor att lämna kyrkan.

I synnerhet den livliga diskussionen i de sociala medierna visar att det finns en stor efterfrågan på en saklig diskussion om religionen, kyrkan och den kristna läran. Man förhåller sig inte längre till kyrkan som en auktoritet som inte får ifrågasättas, utan det krävs allt mer motiveringar och åtgärdande av sådant som upplevs som missförhållanden. Det tidigare objektet för kommunikationen har i allt högre grad blivit subjekt i kommunikationen och en diskussionspartner som ska tas på allvar.

Församlingarnas satsningar på webbkommunikation ökade under perioden och man bedömde även att den kommer att öka under den nästa fyraårsperioden. Som en följd av de sociala mediernas genombrott har webbkommunikationen i allt större omfattning blivit ett verktyg för alla anställda inom församlingarna. Brytningstiden kräver även att kyrkans professionella kommunikationspersonal vidareutvecklar arbetsorienteringen. I och med att nätet blir ett verktyg för alla och alla uttrycker sig själva och sina organisationers mål i en offentlig miljö måste den professionella personalen kunna erbjuda hjälp med konsultation och utbildning. Projektet Andligt liv på webben har erbjudit goda möjligheter till detta och stakat ut vägen framåt.

Trots att församlingstidningarna onekligen är församlingarnas viktigaste kommunikationskanal är det värt att beakta att två av fem av kyrkans medlemmar i en enkät uttryckte sin önskan att få meddelanden, kort, brev och motsvarande av församlingen. Nästan en tredjedel uttryckte sin vilja att ta emot e-post förutsatt att den egna e-postadressen har getts till församlingen. En fjärdedel skulle föredra att församlingen informerar om händelser och evenemang via sociala medier där man själv kan följa kommunikationen. Den förändrade kommunikationskulturen utmanar även församlingarna att tänka på hur man kan nå medlemmarna på ett nytt sätt.

12. Förvaltning

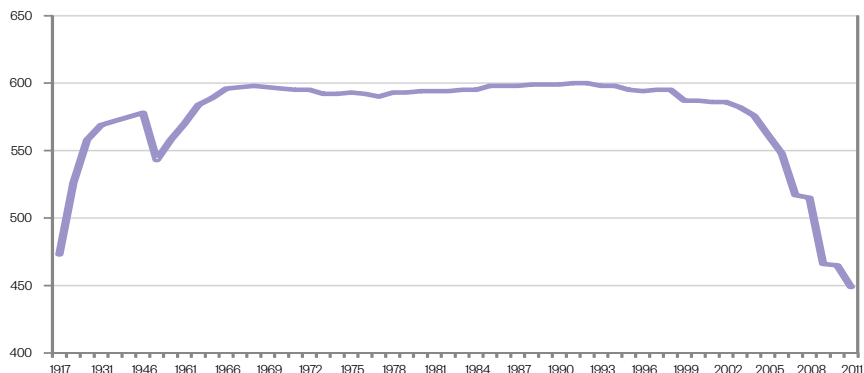
- Den kraftiga omvandlingen av församlingsstrukturerna fortskred och antalet församlingar minskade med 68 under redogörelseperioden.
- Valdeltagandet i församlingsvalet år 2010 var 17 procent och steg för fjärde valet i följd.
- För första gången kunde också 16-åringar rösta i församlingsvalet. Av församlingsmedlemmarna i åldern 16–17 år använde 15,3 procent sin rösträtt.
- Under redogörelseperioden verkställdes kyrkans strategi, som godkändes år 2008, och de strategiska riktlinjerna präglade verksamheten och beslutsfattandet inom förvaltningen.
- Kyrkans första framtidsredogörelse färdigställdes, och kyrkomötet beslutade att en redogörelse ska utarbetas vart fjärde år.

12.1 Församlingarna

Församlingsstrukturerna genomgick en kraftig omvandling. Vid utgången av 2011 tillhörde medlemmarna i den evangelisk-lutherska kyrkan 449 församlingar. Under redogörelseperioden minskade antalet församlingar med sammanlagt 68 (år 2007 fanns det 517 församlingar), i huvudsak på grund av förändringar i kommunstrukturen. År 2003 var antalet församlingar 582. I slutet av redogörelseperioden fanns det 311 ekonomiska enheter, av vilka 273 församlingar hade separat ekonomi. Sålunda minskade också antalet ekonomiska enheter, som ännu år 2007 uppgick till 390 (av vilka 351 församlingar hade separat ekonomi). Antalet kyrkliga samfälligheter var 38 och de bestod av 176 församlingar. Församlingarna bildade sammanlagt 69 prostier (78 år 2007).

Figur 12.1

Antalet församlingar åren 1900–2011.

Sex procent av kyrkans folkmängd fanns i små församlingar med färre än 3 000 medlemmar. En knapp tredjedel av församlingarna hade färre än 3 000 medlemmar och majoriteten av församlingarna (51 %) hade färre än 6 000 medlemmar. Under redogörelseperioden minskade antalet församlingar proportionellt sett mest inom dessa storleksklasser, medan andelarna ökade inom samtliga övriga storleksklasser. De stora församlingarna med fler än 20 000 medlemmar utgjorde 12 procent av alla församlingar, men de omfattade över 37 procent av kyrkans folkmängd. Församlingarna hade i genomsnitt 9 289 medlemmar. Under redogörelseperioden ökade församlingarnas genomsnittliga storlek med 917 medlemmar.

Tabell 12.1

Fördelningen av församlingarna i olika storleksklasser år 2011.

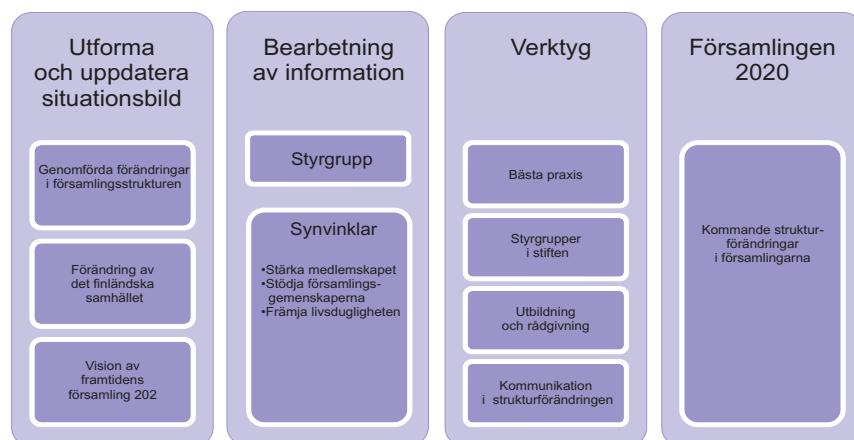
Folkmängd	Antalet församlingar	% av församlingarna	% av kyrkans folkmängd
under 3 000	132	29,4	6,0
3 000–5 999	97	21,6	10,1
6 000–8 999	63	14,0	11,1
9 000–11 999	33	7,4	8,2
12 000–14 999	35	7,8	11,2
15 000–19 999	39	8,7	16,3
20 000–29 999	33	7,1	18,7
30 000–	19	4,0	18,4
Sammanlagt	449	99,9	100,0

Förändrade församlingsstrukturer Projektet för kommun- och servicestrukturen (Paras-projektet) fortskred under redogörelseperioden, och de kommunsammanslagningar som genomfördes inom projektet påverkade antalet församlingar. Enligt kyrkolagen får det finnas endast en församling eller kyrklig samfällighet inom en och samma kommuns område. Å andra sidan bidrog också församlingarnas eget behov av att effektivisera verksamheten och ekonomin till det minskade antalet församlingar. Den största förändringsvägen svepte över kommun- och församlingsindelningen år 2009, då antalet församlingar minskade med 49.

Med anledning av församlingarnas strukturförändringsprocess tillsatte Kyrkostyrelsen i mars 2008 en styrgrupp för åren 2008–2011 som hade i uppgift att 1) sammanfatta utvecklingslinjerna i förändringsprocessen och dra slutsatser utifrån dessa, 2) stödja förändringsprocessen på olika nivåer i kyrkan och 3) planera och ge anvisningar för kommunikationen kring förändringsprocessen. Styrgruppen utgick i sitt arbete från de mål för strukturreformen som den tidigare, för åren 2005–2007 tillsatta arbetsgruppen för församlingsstrukturen hade föreslagit i sitt betänkande *Kyrkan – en gemenskap i förändring*: att stärka medlemskapet i kyrkan, stödja församlingsgemenskaperna och öka församlingarnas livsduglighet.

Figur 12.2

Projekt: Omvandlingen av församlingsstrukturer.

Styrgruppen hade tre underarbetsgrupper, Framtidens församling 2020, Kommunikationsgruppen och Kyrkan 2020. I projektet ingick också en forskningshelhet som genomfördes av Kyrkans forskningscentral om strukturförändringsprocesserna och deras inverkan på församlingarnas verksamhet och ekonomi. Forskningsprocessen kring församlingssammanslagningarna pågick åren 2009–2011. I forskningsprojektet undersöktes församlingsmedlemmarnas, de förtroendevaldas och de anställdas åsikter om strukturförändringens effekter. Dessutom utreddes hur strukturförändringarna har påverkat församlingarnas verksamhet och ekonomi. Inom projektet sammanställdes åtta undersökningar och rapporter som publicerades i Kyrkans forskningscentrals webbpublikationsserie.

Enligt Harri Palmus undersökning *Seurakuntaliitos jäsenen silmin* (Församlingssammanslagningen ur medlemsperspektiv, 2011) har strukturreformen för majoriteten av kyrkans medlemmar inte haft någon betydelse för deras förhållande till församlingen eller deltagande. Enkäten *Gallup Ecclesiastica* år 2011 gav liknande resultat. I de församlingar som genomgått en strukturförändring uppgav nio av tio församlingsmedlemmar att församlingens verksamhet och service motsvarar deras nuvarande behov. I enkäten *Gallup Ecclesiastica* uppgav tre av fem detsamma. Överlag ansåg alltså majoriteten av församlingsmedlemmarna att strukturförändringen inte har haft någon som helst inverkan på deras andliga liv, medlemskap, möjligheter att delta i verksamheten eller känsla av att församlingen är bekant. En klar majoritet ansåg också att förändringen inte på något sätt påverkat tillgången till församlingens tjänster eller deras mångsidighet och kvalitet och inte heller möjligheterna att arbeta som frivillig.

I *Gallup Ecclesiastica* uppgav två av tre (66 %) församlingsmedlemmar (N=3 455) att församlingsgränserna inte har någon betydelse för deras deltagande i församlingens verksamhet. Endast 17 procent av kyrkans medlemmar upplevde att församlingsgränserna har betydelse för deltagandet. Denna andel motsvarar resultaten av undersökningen i strukturförändringsförsamlingarna, enligt vilken församlingens gränser har betydelse för en femtedel av församlingens medlemmar. Endast sju procent ansåg att deras förhållande till församlingen hade förändrats: fem procent uppgav att församlingen

var mindre viktig och mer avlägsen och två procent att de hade kommit närmare församlingen än före reformen.

I *Gallup Ecclesiastica* ansåg åtta procent av församlingsmedlemmarna att församlingsgränserna har betydelse för deras andliga liv. Fler än fyra av fem (82 %) uppgav dock att dessa inte har betydelse. Resultatet har samband med att majoriteten knappt någonsin deltar i församlingens verksamhet. Också dessa andelar motsvarar rätt bra resultaten av undersökningen bland medlemmarna i strukturförändringsförsamlingarna: församlingsgränserna har betydelse för var tionde församlingsmedlem. Strukturförändringen påverkade främst de medlemmar som aktivt deltar i församlingens verksamhet. De uppgav oftare än andra att strukturförändringen har haft en positiv inverkan på deras möjligheter att delta.

Åsikterna bland församlingens anställda och förtroendevalda avviker inte bara från varandra utan också från församlingsmedlemmarnas åsikter. Att åsikterna går så kraftigt isär kan även vara ett tecken på att förändringsprocessen ännu är halvfärdig. Endast en liten del av församlingens anställda, en femtedel, ansåg att reformen hade förbättrat församlingsmedlemmarnas förutsättningar att sköta sitt andliga liv. Denna andel hade minskat från år 2009. De anställdas åsikter om reformens inverkan på församlingens service var rätt motstridiga. Två av fem ansåg att församlingens service hade minskat i och med reformen, medan en nästan lika stor andel ansåg att den blivit mångsidigare. Av församlingsmedlemmarna ansåg sju procent att servicen hade blivit sämre och var femte att den blivit mångsidigare. (Harri Palmu: *Tavoitteista totta. Johtavien luottamushenkilöiden ja henkilöstön kokemukset seurakuntien rakennemuutosten suunnitteluvaiheesta, uudistusten vaikutuksista ja uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta*, Mål blir verklighet. De ledande förtroendevaldas och personalens erfarenheter av planeringsskedet, effekterna och måluppfyllelsen av strukturförändringarna i församlingarna, Kyrkans forskningscentrals webbpublikationer 19, 2010 och Hanna Salomäki: *Rakennemuutosseurakuntien työntekijöiden näkemykset uudistuksen vaikutuksista ja työoloista*, De anställdas synpunkter på reformens effekter och arbetsförhållandena i strukturförändringsförsamlingarna, Kyrkans forskningscentrals webbpublikationer 28, 2012.)

Utifrån dessa undersökningar kan omstruktureringen av församlingarna knappast motiveras med medlemmarnas behov. För majoriteten av församlingsmedlemmarna spelar församlingsgränserna ingen roll och de påverkar inte heller på något sätt deras engagemang eller deltagande i församlingen.

Enligt Vesa Kesos och Jarmo Vakkuris undersökning *Rakennemuutosten yhteyks seurakuntien talouskehitykseen* (Strukturreformernas relation till församlingarnas ekonomiska utveckling, Kyrkans forskningscentral's webbpublikationer 25, 2011) hade församlingssammanslagningarna ingen bestående effekt för den positiva ekonomiska utvecklingen i församlingarna. I de sammanslagna församlingarna var den ekonomiska utvecklingen gynnsammare än i genomsnitt: nettoinvesteringarnas medeltal ökade under åren efter sammanslagningen. Detta har antagligen samband med att församlingarna fått sammanslagningsunderstöd eller att de dragit nytta av ekonomins storlek. Om den ekonomiska utvecklingen granskas utan att församlingarnas sammanslagningsunderstöd tas i beaktande ser situationen dock annorlunda ut.

Åsikterna bland de anställda i strukturförändringsförsamlingarna om strukturförändringens effekter för den ekonomiska utvecklingen blev mer negativa under åren 2009–2011. År 2011 ansåg endast en fjärdedel av de anställda att målet om ekonomisk stabilitet i församlingen hade nåtts bra under reformen. Också åsikterna om församlingens livsduglighet har gått i en negativ riktning sedan år 2009. Åsikterna var särskilt negativa i församlingar inom kyrkliga samfälligheter, där rentav 60 procent ansåg att reformen hade minskat församlingens resurser.

I undersökningen betonas att församlingssammanslagningarnas slutliga utfall till stora delar beror på hur förändringen leds och styrs. Det råder ett komplicerat förhållande mellan församlingssammanslagningarna och gemenskapen, och "nyttan" av stora gemenskaper kan inte mätas på ett entydigt sätt. Även om allt större församlingar kan ge fördelar på vissa delområden, kan de även medföra problem till exempel när det gäller gemenskapen eller servicens regionala täckning. Undersökningarna stödjer inte uppfattningen om att församlingssammanslagningarna automatiskt förbättrar församlingarnas ekonomiska utveckling. Därför är det nödvändigt att hitta andra än ekonomiska grunder för att motivera sammanslagningarna.

Strategin *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet*, som gäller fram

till 2015, slår fast att avsikten med strukturförändringarna är att effektivisera och trygga församlingarnas verksamhet samt fokusera verksamheten bättre. Undersökningarna inom forskningsprojektet visar att strukturförändringarna inte har någon entydig inverkan på deltagandet i församlingens verksamhet (Harri Palmu och Hanna Salomäki: *Rakenneuudistuksen vaikutukset toimintaan osallistumiseen ja tavoittavuuteen*, Strukturreformens effekter på deltagandet i verksamheten och verkningsfullheten, opublicerad 2012). Som ovan konstaterats anser församlingsmedlemmarna inte att förändringen har inverkat på deras deltagande. Deltagandet i gudstjänster minskade i vissa av de undersökta församlingarna, medan deltagandet i musikevenemang däremot ändrade i bägge riktningar. Å andra sidan minskade också gudstjänstdeltagandet på riksomfattande nivå, och det är omöjligt att säga i vilken grad detta berodde på församlingsammanslagningarna.

Resultatet av insamlingen Gemensamt Ansvar hade inte förändrats nämnvärt. Det relativa antalet frivilliga inom diakoniarbetet ökade i vissa sammanslagna församlingar, medan det minskade i andra. Barnarbetet nådde allt färre barn inom samtliga undersökta sammanslagna församlingar.

Sammanslagningarnas inverkan på deltagandet varierar beroende på vilken typ av evenemang det är fråga om. Antalet frivilliga inom sammanslagningarna minskar inte nödvändigtvis, men barn- och diakoniarbetet nådde ett mindre antal personer i de undersökta sammanslagna församlingarna.

I undersökningarna om strukturförändringarnas effekter förekom stora skillnader mellan församlingarna. De bästa resultaten konstaterades i de fall där två församlingar av relativt samma storlek hade gått samman. Då de sammanslagna församlingarna var av synnerligen olika storlek förekom det däremot många olika problem. Resultaten var sämst i de församlingar som bildat en kyrklig samfällighet. (Harri Palmu: *Tavoitteista totta*, Mål blir verklighet, Kyrkans forskningscentrals webbpublikationer 19, 2010.)

Undersökningarna ger vid handen att personalen har en nyckelroll i förändringen. Endast en tredjedel ansåg att arbetet på arbetsplatsen var välorganiserat. Detta är klart mindre än i församlingarna i genomsnitt. Allt färre anställda ansåg att deras mål överensstämmer med arbetsgivarens mål. De anställda upplevde sitt arbete meningsfullt och ändamålsenligt. Majoriteten av de anställda ansåg

fortfarande att deras arbete är psykiskt tungt. Detta gällde tre av fyra personer under 40 år. Av undersökningarna framgick vikten av att samgångsprocessen förbereds i god tid i församlingen och att förtroendevalda och anställda inkluderas i processen. Förberedelsen bör gå till så att en verksamhetsorganisation och ett ledningssystem fastställs redan innan sammanslagningen träder i kraft. På så vis kan personalen lättare anpassa sig till omställningen. Förändringsprocessens utfall beror i avsevärt högre grad på ledningen och personalen än på strukturerna. Strukturförändringsprocessen kan inte betraktas som färdig när de administrativa besluten om förändring har fattats. (Harri Palmu: Työolot rakennemuutosseurakunnissa, Arbetsförhållandena i strukturförändringsförsamlingarna, Kyrkans forskningscentrals webbpublikationer 21, 2010.)

Styrgruppen för församlingarnas strukturförändringar publicerade i mars 2010 sin mellanrapport Iakttagelser och erfarenheter av förändringar i församlingsstrukturerna. I mellanrapporten sammanställdes uppgifter om genomförda sammanslagningars strukturella lösningar, information om det kommunala Paras-projektet, uppgifter om församlingarnas medlemsantal och ekonomi samt erfarenheter av strukturförändringarna i församlingarna.

I samband med projektet upprättades på centralförvaltningens webbplats Sacrista en webbsida för församlingsstrukturer, där styrgruppen har samlat material i anslutning till sitt arbete för att stödja församlingarna i strukturförändringsprocessen.

Styrgruppens slutrapport publicerades i januari 2012. Avsikten med slutrapporten är att skapa en dialog om utvecklingen av kyrkans strukturer på lokalnivå. Många förändringskrafter i kyrkans omvärld, såsom den allmänna ekonomiska utvecklingen, utvecklingen av kyrkans medlemsantal, förändringar i personalstrukturen och kommunstrukturernas framtida utveckling skapar utmaningar för kyrkans strukturer. Rapporten lyfter fram de centrala målen för strukturutvecklingen ur församlingarnas synvinkel, nämligen att fokusera på medlemmarna och bereda rum för olika medlemsidentiteter, trygga en mångsidig verksamhet, främja närhetsprincipen och gemenskapen, minska polariseringen i församlingarnas ekonomi och öka den ekonomiska stabiliteten, utnyttja arbetskraftsresurserna mer flexibelt och förenkla ledarskapet och förvaltningen.

I slutrapporten presenterade styrgruppen tre olika alternativ för att utveckla kyrkans lokalstruktur: församlingsstrukturerna följer fortsättningsvis kommunstrukturernas utveckling, kyrkans struktur utvecklas enligt en ny prosterimodell eller kyrkans struktur utvecklas enligt en ny stiftsmodell. Styrgruppens ställningstagande är att kyrkans lokala strukturer måste utvecklas, och som utgångspunkt rekommenderas den prosterimodell som beskrivs i rapporten. Slutrapporten skickades på en omfattande responsrunda i januari 2012. Målet är att presentera en utredning av strukturreformen på kyrkomötet på hösten 2012.

Strukturförändringarna i församlingarna fortsätter, även om antalet församlingar som förde samgångsförhandlingar minskade klart under redogörelseperioden. Enligt församlingarnas egen uppgift hade var femte församling fört samgångsförhandlingar, medan denna andel under föregående redogörelseperiod var 37 procent. Också förhandlingarna om att bilda kyrkliga samfälligheter hade minskat så att var tionde församling hade fört förhandlingar under redogörelseperioden. Under föregående redogörelseperiod hade sådana förhandlingar förts av fler än var femte församling (21 %).

Tabell 12.2

Andelen församlingar som åren 2008–2011 inlett förhandlingar med grannförsamlingarna om att bilda en kyrklig samfällighet eller om sammanslagning av församlingarna (%).

	Förhandlingar har förts och sammangången genomförts	Förhandlingar har inletts	Förhandlingar kommer att inledas inom de närmaste åren	Inga förhandlingar har inletts eller planeras
Om att bilda en kyrklig samfällighet	9	11	7	73
Om sammanslagning av församlingarna	11	20	14	55

Strukturförändringarna i församlingarna går hand i hand med kommunstrukturreformen. I mer än hälften (61 %) av de församlingar där en sammanslagning hade genomförts eller förhandlingar pågick fanns en planerad eller pågående kommunsammanslagning i bakgrunden. Församlingarna ansåg att de strukturförändringar som skett under redogörelseperioden i de flesta fall hade en rätt positiv

effekt (66 %) eller en mycket positiv effekt (5 %) för utförandet av församlingens grundläggande uppgift. Enligt var fjärde (26 %) församling var denna effekt rätt negativ och enligt fyra procent av församlingarna var den mycket negativ.

Församlingsval

De förtroendevalda utövar högsta beslutanderätt i församlingarna. I församlingsvalet i november 2010 valdes i de självständiga församlingarna medlemmar till kyrkofullmäktige och i de kyrkliga samfälligheterna medlemmar till gemensamma kyrkofullmäktige och församlingsråd.

Valet 2010 medförde en betydande förändring ur hela samhällets perspektiv. Kyrkan tillät för första gången 16-åringar att rösta. Antalet röstberättigade under 18 år var drygt 115 000.

I församlingsvalets kommunikationsplan angavs som mål att församlingsmedlemmarna ska känna till valet, webben ska prioriteras, antalet unga kandidater ska utökas och kandidaterna ska göras kända. Dessutom tillämpades för första gången ett riksomfattande resultatsystem och kandidattest, och riksomfattande valkampanjmaterial kunde utnyttjas på lokal nivå. Ett ytterligare mål var att höja valdeltagandet med minst en procentenhet.

Församlingarna erbjöds ett gemensamt resultaträkningssystem och en resultattjänst. Tjänsten togs i bruk av många församlingar, och valresultatet kunde därför delges medierna avsevärt snabbare än tidigare samtidigt som tillförlitlig, mångsidig statistik kunde produceras snabbare.

Valdeltagandet i församlingsvalet steg till 17 procent (14,5 % år 2006), och bland unga i åldern 16–17 år var det 15,3 procent i hela landet. Valdeltagandet bland flickor var 17,2 procent och bland pojkar 13,2 procent. På riksnivå var valdeltagandet bland 16–17-åringar högst i Ranua (57,7 %) Kinnula (54,8 %) Kikois (48,3 %) Sievi (45,9 %) och Perho (44,3 %) församlingar. Närmare 23 000 kandidater ställde upp, och av dessa kom de yngsta från Pernå (medelålder 42,4 år), Kinnula (42,7 år), Forssa (43,7 år), Siikais och Pojo finska (43,9 år) samt Limingo (44 år) församlingar.

Granskat enligt stift var det endast i Helsingfors stift (14 %) som valdeltagandet bland dem som röstade för första gången var högre

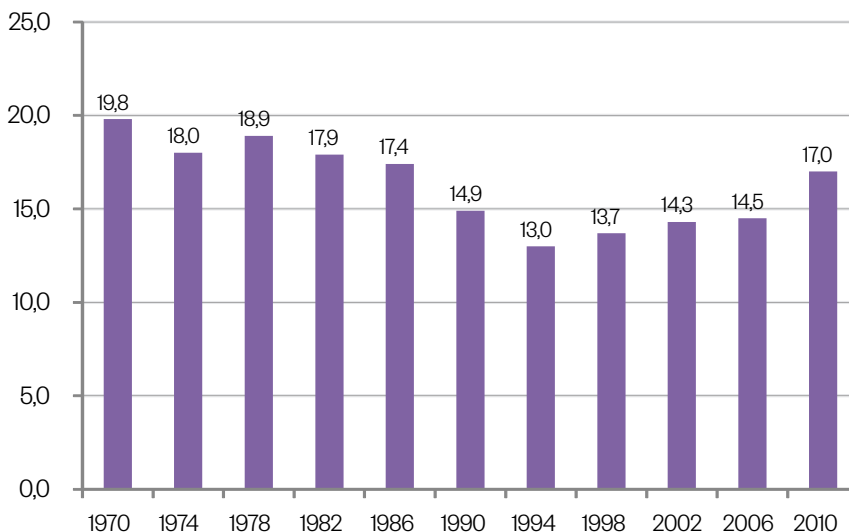
än det allmänna valdeltagandet i stiftet. Det högsta valdeltagandet bland stiftens nåddes liksom i föregående val i Lappo (22,4 %). Röstningsaktiviteten var lägst i Helsingfors stift (13,4 %). Bland väljarna under 30 år var röstningsaktiviteten lägre än i genomsnitt, och den varierade beroende på stift från 5,4 procent i Borgå till 16,2 procent i Helsingfors, vilket var klart högre än i de övriga stiftens. Valdeltagandet bland unga i åldern 16–17 år varierade från 11,5 procent i S:t Michels stift till 20 procent i Lappo och Uleåborgs stift.

I många kyrkliga samfälligheter var valdeltagandet bland unga i åldern 16–17 år högre än det allmänna valdeltagandet i samfälligheten. Det lägsta valdeltagandet bland unga i de kyrkliga samfälligheterna noterades i Kotka-Kymi (4,8 %), Tammerfors (7,9 %), Korsholm (8,1 %) samt Tavastehus och Närpes (8,7 %).

I sin helhet var röstningsaktiviteten bland unga i åldern 16–17 år rätt bra, och den minskade röstningsaktivitet som förutspåddes i Ungdomsbarometern år 2010 slog inte in. Enligt Ungdomsbarometern uppgav tre procent av de unga i denna ålder på våren 2010 att de med säkerhet kommer att rösta i församlingsvalet och 16 procent att de sannolikt kommer att göra det.

Figur 12.3

Valdeltagandet (%) i församlingsval åren 1970–2010.

Förhandsröstningen blev allttjämt populärare och var rekordhög i flera städer. Den totala andelen förhandsröster var 54,5 procent, medan den i föregående församlingsval låg på närmare 44 procent.

Förhandsröstade gjorde också andra än de som inte hade möjlighet att rösta under de egentliga valdagarna. Möjligheterna att förhandsrösta utökades i flera församlingar särskilt i skolor och läroanstalter vid sidan om ålderdomshem och motsvarande som använts i tidigare val. Försättningsvis användes butiker och köpcentrum flitigt som förhandsröstningsställen.

För första gången hade väljarna också möjlighet att använda kandidattest. Dessa togs i bruk av ett stort antal församlingar (295 st.). Kandidattesten utnyttjades av 280 000 användare och sammanlagt gjordes mer än tre miljoner nedladdningar. Av en undersökning som genomfördes av Kyrkans forskningscentral omedelbart efter valet framgick att möjligheten att använda kandidattest var en allt viktigare orsak att rösta ju yngre väljargrupp det var fråga om. Då detta bland samtliga väljare var en viktig orsak för var fjärde väljare, var det en viktig orsak för majoriteten av väljarna i åldern 16–24 år.

Majoriteten av de invalda förtroendevalda var kvinnor. Av samtliga drygt 9 200 invalda förtroendevalda var 54,2 procent kvinnor, liksom även i föregående val (54 %). Också bland kandidaterna var 53,6 procent kvinnor. Kvinnorna hade majoritet i alla andra åldersgrupper än bland församlingsmedlemmarna över 60 år. Flest kvinnliga förtroendevalda återfanns i Petalax församling (87,5 %), Pernå församling (85,7 %), Urjala församling (84,2 %), Kalevala församling i Tammerfors (82,6 %) och Munksnäs församling i Helsingfors (82,4 %). På motsvarande sätt fanns flest män i Larsmo (78,9 %), Seinäjoki (76,9 %), Pojo finska (75 %), Lauritsala (73,9 %) och Lochteå (71,4 %) församlingar.

I församlingsvalet invaldes drygt 9 200 förtroendevalda till 449 församlingar: 7 052 till kyrkofullmäktige och 2 174 till församlingsråden. Av samtliga invalda i både fullmäktige och församlingsråden var cirka 52 procent nya förtroendevalda. Bland kandidaterna var 72 procent nya till fullmäktige och 68 procent till församlingsråden.

Medelåldern hos de invalda förtroendevalda var 51,8 år. I förhållande till föregående val sjönk medelåldern något, och fler kandidater från de yngsta och den äldsta åldersgruppen blev invalda. Majori-

teten av de invalda förtroendevalda är dock fortfarande över 50 år (60 %), och de dominerade även kandidatlistorna med 59 procent. I församlingsråden var 8,5 procent av de förtroendevalda under 30 år och i kyrkofullmäktige 7,6 procent (7 % år 2006). Av kandidaterna var 9,5 procent under 30 år. Sammanlagt invaldes 233 kandidater under 20 år (2,5 %).

De yngsta förtroendevalda återfanns i Paavali församling i Helsingfors, där medelåldern bland de förtroendevalda var 40,1 år, samt i Rekola församling i Vanda (40,8 %), Sievi församling och Berghäll församling i Helsingfors (42,5 %) och Alberga församling i Esbo (43,1 %).

Väljarna var överlag i samma ålder som de invalda. Åldersfördelningen bland de invalda förtroendevalda avviker dock delvis från väljarnas åldersfördelning. Framför allt de unga väljarna uppgav att de hade röstat på unga kandidater.

Enligt undersökningen var de viktigaste orsakerna att rösta en positiv inställning till församlingens verksamhet (90 %), en önskan att påverka församlingens verksamhet (84 %), ett lämpligt röstningsställe (84 %) och uppfattningen att röstandet är en medborgerlig plikt (83 %). Viktigt var också att känna kandidaten personligen (74 %). I fråga om de viktigaste orsakerna skiljde sig väljarna i åldern 16–17 år inte från den övriga väljarkåren. Vid en separat granskning av väljarna i åldern 18–29 år sjönk dock vikten av att känna kandidaten personligen klart (59 %), och viktigare var att församlingsvalet togs upp i medierna (73 %). Bland de yngsta väljarna i åldern 16–17 år var ytterligare viktiga faktorer att reklam gjordes för församlingsvalet (59 %) och att föräldrarna röstade i valet (59 %).

Minst viktiga orsaker att rösta var en bekants uppmaning att rösta (19 %) och aktivitet i församlingens övriga verksamhet (36 %). Dessa orsaker var dock allt viktigare ju yngre väljargrupp det var fråga om. Bland de unga väljarna i åldern 16–17 år var orsaker att rösta även att församlingsvalet hade diskuterats i skolan eller läroanstalten (47 %), föräldrarna hade uppmanat dem att rösta (46 %), deltagandet i skriftskolan hade sporrat dem att rösta (40 %) och att församlingsvalet hade diskuterats inom församlingens ungdomsarbete (36 %).

Informationen om valet hade nått fram bra. Endast fyra procent av de församlingsmedlemmar som inte hade röstat uppgav att

det berodde på att de inte hade hört om valet. Sju procent av de 18–29-åringar och nio procent av de 16–17-åringar som inte hade röstat hade inte hört om valet. Detta bevisar att valkommunikationen lyckades bra, eftersom *Ungdomsbarometern* 2010 ännu i april-maj pekade på att endast var femte medlem under 29 år i evangelisk-lutherska kyrkan visste att det skulle hållas församlingsval i november.

Inte heller röstningsställets dåliga läge var en orsak till att inte rösta, eftersom endast 12 procent angav detta som orsak, bland de allra yngsta åtta procent. Den vanligaste orsaken till att församlingsborna lät bli att rösta var att de inte brukar rösta i församlingsval (60 %). Hälften av de församlingsbor som lät bli att rösta motiverade det med att de var nöjda med församlingens verksamhet i dess nuvarande form (51 %) eller att de inte var intresserade av församlingens angelägenheter (50 %). Bland de 18–29-åringar som låtit bli att rösta var viktigare orsaker än i snitt att de inte kände någon kandidat personligen (53 %) och att de inte visste vad en grupp arbetade för (48 %). Oklarhet om vad de kandiderande grupperna arbetade för var den största orsaken till att 16–17-åringarna lät bli att rösta.

De som låtit bli att rösta tillfrågades separat vad som skulle få dem att rösta i ett församlingsval. Andelen väljare som med säkerhet skulle rösta, särskilt bland unga under 30 år, skulle öka om det gick att använda internet och om de kände någon kandidat personligen. På motsvarande sätt skulle valdeltagandet bland unga öka om de bättre kände till vilka frågor de olika grupperna arbetade för och om de visste mer om valet.

Av alla som lät bli att rösta skulle en tredjedel med säkerhet rösta om det var möjligt att poströsta eller rösta elektroniskt över internet. Möjligheten att rösta elektroniskt betonades av en dryg fjärdedel av alla respondenter för fyra år sedan. Nu uppgav redan 44 procent av alla 18–29-åringar att de med säkerhet skulle rösta om det var möjligt att göra det elektroniskt.

Det har varit möjligt att använda politiska symboler i församlingsval allt sedan år 1994. Vid valet 2010 varierade dock användningen fortfarande, och en del kandidatlistor saknade politiska symboler även om det fanns en politisk referensgrupp i bakgrunden. Församlingarna uppgav i en statistikenkät att det i kyrkofullmäktige fanns fler förtroendevalda som invalts från politiska listor (61 %),

medan det i församlingsråden fanns fler invalda från politiskt obundna listor (62 %).

Tabell 12.3

Förtroendevalda som invalts från olika listor i församlingsvalet 2010 (%).

	Kyrkofullmäktige	Församlingsråd
Politiskt obunden	39	62
Centern	29	9
Samlingspartiet	13	11
SDP	11	11
Kristdemokraterna	2	0,4
Annan politisk lista	6	6
Sammanlagt	101	100

Majoriteten av församlingarna (79 %) verkade utifrån en arbetsformsbaserad struktur. Under redogörelseperioden tillämpades också områdesbaserade arbetsstrukturer, kapellförsamlingsstrukturer och kombinationer av olika strukturer. Inalles uppgav församlingarna att sammanlagt cirka 21 000 medlemmar verkade i olika förtroendeorgan år 2011. Församlingarna oroade sig för att strukturförändringen också i fortsättningen kommer att leda till att antalet förtroendeorgan minskar och närdemokratin urholkas.

12.2 Stiften

Landet är uppdelat i nio kyrkliga förvaltningsområden, dvs. stift. Stiftsförvaltningen sköts av biskopen, stiftsfullmäktige och domkapitlet samt dess organ och tjänsteinnehavare. Stiften är administrativt och ekonomiskt självständiga enheter. Biskopen är andlig ledare för sitt stift och dennes uppgifter hänför sig i huvudsak till prästerna och församlingarnas andliga verksamhet. Biskopen leder förvaltningen och verksamheten i sitt stift och övervakar dess församlingar och präster. Samtidigt leder och övervakar biskopen verksamheten i domkapitlet, vilket fungerar som ämbetsverk i stiftet, och verkar som överordnad för domkapitlets tjänsteinnehavare.

Stiftsfullmäktige har som uppgift att stöda och främja fullgörandet av kyrkans uppdrag i stiftet och dess församlingar. Stiftsfullmäktiges mandatperiod är fyra år och dess medlemmar består av 14 lekmän och sju präster. Kyrkofullmäktige eller gemensamma kyrkofullmäktige och församlingsråden väljer lekmannamedlemmarna till stiftsfullmäktige. Prästmedlemmarna väljs av prästerna i stiftet.

Domkapitlet främjar kyrkans uppdrag i stiftet. Dess uppgifter hänför sig till stiftets verksamhet, förvaltning och ekonomi samt stödet och övervakningen av församlingarna och deras personal. Domkapitlet består av biskopen, domprosten, två prästassessorer, en lagfaren assessor, en lekmannamedlem som valts av stiftsfullmäktige och stiftsdekanen. Dessutom har ordförande för stiftsfullmäktige rätt att närvara och yttra sig vid sammanträdena.

Biskopen och domkapitlet har i den kyrkliga förvaltningen av prostriet hjälp av kontraktsprosten, som fungerar på lokal nivå. Kontraktsprosten väljs för sex år bland kyrkoherdarna i prostriets församlingar.

De nio stiftet är: Åbo, Tammerfors, Uleåborgs, S:t Michels, Borgå, Kuopio, Lappo, Helsingfors och Esbo stift. Stiftet omfattar samtliga församlingar inom ett visst geografiskt område, med undantag av Borgå stift, som består av samtliga svenskspråkiga församlingar eller församlingar där majoriteten av medlemmarna är svenskspråkiga samt tyska församlingen och Olaus Petri församling.

Stiftens verksamhet präglades under redogörelseperioden av flera biskopsval. Följande biskopar verkade i stiftet under redogörelseperioden: i Åbo ärkestift ärkebiskop Jukka Paarma, som år 2010 efterträdde av Kari Mäkinen, därefter biskop i Åbo. Samma år valdes Kaarlo Kalliala till biskop i Åbo. Som biskop i Tammerfors stift Juha Pihkala och från år 2008 Matti Repo. Som biskop i Uleåborgs stift Samuel Salmi och i S:t Michels stift Voitto Huotari, från år 2009 Seppo Häkkinen. Som biskop i Borgå stift Gustav Björkstrand, som år 2009 efterträdde av Björn Vikström. Som biskop i Kuopio stift Wille Riekkinen och från år 2012 Jari Jolkkonen. Som biskop i Lappo stift Simo Peura, och i Helsingfors stift Eero Huovinen, från år 2010 Irja Askola. Som biskop i Esbo stift Mikko Heikka, från år 2012 Tapio Luoma.

Under redogörelseperioden färgades stiftsverksamheten av flera val vid sidan om biskopsvisitationer, myndighetsuppdrag och andra sedvanliga verksamhets-, förvaltnings- och ekonomiuppgifter. Utöver biskopsval hölls kyrkomötesval, nya stiftsfullmäktigeval, församlingsval och flera kyrkoherdeval. I fråga om stiftens centrala uppgifter för att stödja församlingarna prioriterades hela kyrkans gemensamma projekt och de områden som betonas i riktlinjerna i strategin *Vår kyrka* vid sidan om de utvecklingsområden och mål som präglas av stiftens särdrag. Dessa behandlas i närmare detalj i andra sammanhang i fyraårsberättelsen, dvs. prioritetsområdet *Helig*, gudstjänstlivet, medlemskap, frivilligverksamhet, diakoniskt ansvar, miljöfrågor, kommunikation och särskilt webbkommunikation, fördjupande av personalens andliga liv, ledning, utbildning och rekrytering samt stöd för församlingarnas strukturförändringar.

12.3 Biskopsmötet

Biskopsmötet behandlar ärenden som gäller kyrkans tro, förkunnelse och arbete samt stiftens förvaltning och vård. Medlemmar i biskopsmötet är biskoparna, fältbiskopen och en assessor som utsetts av varje domkapitel för respektive session. Biskopsmötets beslut är bindande i de fall då besluten gäller sådant som i kyrkolagen och kyrkoordningen uttryckligen anges som biskopsmötets angelägenheter. I övriga ärenden har besluten karaktär av rekommendationer.

Under redogörelseperioden avslutade den av biskopsmötet tillsatta partnerskapsarbetsgruppen sitt arbete. Bakgrunden till detta var att biskopsmötet år 2003 fått i uppgift av kyrkomötet att utreda följderna av registreringen av partnerskap för kyrkan ur ett teologiskt och juridiskt perspektiv. Arbetsgruppens betänkande *Kyrkan och registrerade partnerskap* publicerades år 2009. År 2010 godkände biskopsmötet utredningen *Partnerskapslagens följder för kyrkan*. Den omfattande utredningen beskriver kyrkans ställningstaganden i frågor som gäller äktenskap, familj och parrelationer mellan personer av samma kön samt bedömer partnerskapslagens följder med tanke på bibeltolkningen, den lutherska etiken, ekumeniken, den liturgiska traditionen, själavården och lagstiftningen. Avslutningsvis presente-

ras ett antal slutledningar och åtgärdsrekommendationer. Kyrkomötet behandlade utredningen och godkände slutledningarna om det kristna äktenskapet, människovärdet och möjligheten till bön för registrerade partnerskap samt gav biskopsmötet i uppdrag att utarbeta pastorala anvisningar för detta. De pastorala anvisningarna om bön med och för personer som registrerat sitt partnerskap godkändes på biskopsmötet i februari 2011.

I offentligheten fördes år 2008 en omfattande debatt om dopet, prästämbetet och medlemskapet i kyrkan med anledning av Lutherstiftelsens dopverksamhet. Biskopsmötet utfärdade anvisningar för kyrkoherdarna om hur barn som döpts av Lutherstiftelsen kan upptas som medlemmar i kyrkan. Enligt biskopsmötet strider stiftelsens förfarande mot den lutherska kyrkans bekännelse och ordning. En del av stiftelsens anställda saknar prästrättigheter i den lutherska kyrkan och kan inte döpa människor till medlemskap och andlig gemenskap i kyrkan. Deras verksamhet är problematisk ur barnen och deras föräldrar samt församlingens perspektiv.

I praktiken innebär anvisningarna att föräldrarna ska begära att deras barn upptas som medlem i kyrkan av kyrkoherden, som utreder hur dopet har förrättats. Kyrkoherden ska för föräldrarna förklara vad begäran innebär: att föräldrarna vill att deras barn växer upp som medlem i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och upptas i dess andliga gemenskap. Biskopsmötet betonade att upptagandet i kyrkan inte är en registreringsåtgärd utan att det förutsätter nära samarbete mellan föräldrarna och den lokala församlingen.

År 2009 godkände biskopsmötet en ny handbok för högmässan. Den presenterar de möjligheter som redan finns i den nuvarande gudstjänstboken att förrätta t.ex. andakter i vardagen och vid speciella tillfällen, veckomässor, familjemässor och gudstjänster i ekumeniska sammanhang. Biskopsmötet konstaterade att gudstjänsten kan bli en allt synligare medelpunkt för församlingslivet om den fördomsfritt och på ett berikande sätt förrättas enligt kyrkohandboken så att den samtidigt är högtidlig och enkel, andaktsfull och hemtrevlig, lärorik med många erfarenheter, liturgisk och karismatisk. Gudstjänsten ska också vara fri från jäkt men inte för lång. Biskoparna ansåg också att församlingarna ska satsa på det möte mellan människor som äger rum före och efter gudstjänsten och betonade vikten av att förstå nattvardsteologin.

Biskopsmötet gav i anslutning till kyrkans reformprojekt utlåtanden om betänkanterna om kodifieringen av kyrkolagstiftningen, kyrkans missionsstrategi och diakonämbetet. Biskopsmötet ansåg att revideringen av kyrkolagen är omfattande. Om exempelvis tjänstemannalagstiftningen inkluderas i kyrkolagen innebär det att den utvidgas med cirka en tredjedel. Biskopsmötet framhöll att frågan om tjänstemannalagstiftningen bör avgöras innan kyrkolagen revideras. Dessutom ansåg biskopsmötet att kodifieringskommittén inte i tillräcklig grad hade utrett möjligheten av en begränsad ramlag. Medlemskapet i församlingen ska enligt biskopsmötet fortsättningsvis i regel grunda sig på den permanenta bostadsorten. De nuvarande bestämmelserna kan ändå luckras upp så att en medlem av kyrkan av motiverade skäl kan tillhöra även en annan församling än den som finns på medlemmens bostadsort till exempel i församlingar som bildats på språkliga grunder.

Biskoparna begrundade de teologiska och teoretiska aspekterna av missionsstrategin. Biskopsmötet ansåg att strategiförslaget innehåller viktiga styrande principer för missionen: missionsarbetet ska inriktas på områden där det kristna vittnesbördet förekommer sparsamt eller inte alls. De kristna ska hålla fast vid det unika i Kristi person som frälsare. Det är viktigt att sträva efter att leva i samsam med människor av annan tro. Biskopsmötet betraktade det som en av missionsstrategins bedrifter att den anger att missionsorganisationerna tillsammans ska förbinda sig att respektera utländska kyrkors ämbetspraxis och undvika att öka spänningen i dessa.

År 2010 varsamordningen av barnskyddet och bikthemligheten på tapeten i offentligheten. Biskopsmötet mottog i december ett initiativ om att utreda ärendet och utforma anvisningar om tillvägagångssätt. Biskopsmötet godkände i februari 2011 en redogörelse över samordningen av bikthemligheten och barnskyddet. I redogörelsen utreds det juridiska förhållandet mellan bikthemligheten enligt kyrkolagen och anmälningsskyldigheten i barnskyddslagen. Enligt redogörelsen ska präster och lektorer handla i enlighet med barnskyddslagen och kyrkolagen.

År 2008 firade biskopsmötet sitt 100-årsjubileum. På hösten 2008 färdigställdes biskoparnas familjebok *Kärlekens gåva* om äktenskap, familj och sexualitet (se kapitel 7.2 Familjerådgivning och

familjearbete). Kyrkomötet beslutade att bekosta distributionen av boken till kyrkans anställda och förtroendevalda samt till dopfamiljer och brudpar år 2009. År 2010 publicerade biskoparna ställningstagandet *Ge oss i dag vårt dagliga bröd* om den globala matsäkerheten.

12.4 Kyrkostyrelsen

Kyrkostyrelsen är kyrkans allmänna förvaltningsmyndighet som sköter kyrkans gemensamma förvaltning, ekonomi och verksamhet. Medlemmar i Kyrkostyrelsens plenum är ärkebiskopen som ordförande, två biskopar som utsetts av biskopsmötet för fyra år samt två präster och nio lekmän, en från varje stift, som väljs av kyrkomötet för fyra år. En del av besluten fattas av ämbetskollegiet, som består av de sex ecklesiastikråden.

Kyrkostyrelsens ämbetsverk leds av kanslichefen. Under redogörelseperioden arbetade prosten Risto Junttila som kanslichef fram till 2010. Posten som kanslichef övertogs av teologie doktor Jukka Kesitalo den första augusti 2010. Organisatoriskt består Kyrkostyrelsen av kanslichefens kansli, en förvaltningsavdelning, en arbetsmarknadsavdelning, en ekonomiavdelning, en verksamhetsavdelning, en utrikesavdelning och specialenheter.

Under redogörelseperioden dokumenterades sammanlagt 3 634 nya ärenden vid Kyrkostyrelsen. Dessutom behandlades förfrågningar direkt riktade till tjänsteinnehavare och rådgivningsfrågor samt ansökningar till Kyrkans centralfonds hyresfastigheter och upphovsrättsliga ansökningar.

I protokollet från Kyrkostyrelsens plenum intogs 1 014 paragrafer och i ämbetskollegiets protokoll 3 069 paragrafer. Med stöd av Kyrkostyrelsens reglemente fattade kanslichefen dessutom 777 beslut och ecklesiastikrådet med ansvar för centralfonden 781 beslut. Närmare 800 ärenden behandlades enligt övriga beslutsförteckningar. I pensionsärenden fattades totalt mer än 18 000 beslut. På förhandsförfrågningar gavs skriftligen och per telefon mer än 7 000 svar.

Tabell 12.4

Ärenden som anhängiggjorts vid Kyrkostyrelsen samt ärenden som behandlats av Kyrkostyrelsens plenum och ämbetskollegiet åren 2008–2011.

	År 2008	År 2009	År 2010	År 2011	Sammanlaggt under redogörelseperioden
Anhängiggjorda ärenden	1039	834	877	884	3 634
Paragrafer som tagits in i plenarieprotokollet	280	230	267	237	1 014
Paragrafer som tagits in i ämbetskollegieprotokollet	764	830	748	727	3 069

De gemensamma projekten under redogörelseperioden behandlas närmare i kapitel 2. Vid Kyrkostyrelsen grundades Kyrkans servicecentral (Kipa). Dess huvudkontor och första kundkontor finns i Uleåborg (se kapitel 13. Ekonomi).

På förslag av kyrkans strategiarbetsgrupp tillsatte Kyrkostyrelsen en uppföljningsgrupp med mandat till utgången av 2010 som hade i uppgift att utvärdera verkställandet av strategin på olika nivåer i kyrkan, säkerställa att kyrkans strategi blir en sammanhängande process och omarbeta de operativa målen så att de motsvarar förändringen i kyrkans omvärld.

Kyrkostyrelsen tillsatte med anledning av strukturförändringsprocessen i församlingarna en styrgrupp för åren 2008–2011 som hade i uppgift att sammanfatta utvecklingslinjerna i förändringsprocessen och dra slutsatser utifrån dessa, stödja förändringsprocessen på olika nivåer i kyrkan och planera och ge anvisningar för kommunikationen kring förändringsprocessen.

I framtiden är det viktigt att stärka medlemskapet i kyrkan och i anslutning till de strategiska riktlinjerna betonas det funktionella prioritetområdet *Helig*. Avsikten med projektet var att hjälpa församlingarna att beakta förändringen i omvärlden, stärka kännedomen om innehållet i den kristna tron, främja skapelsens välfärd och reflektera över den egna livsstilen.

Den största frågan för den gemensamma förvaltningen 2009 var omstruktureringen av kyrkans centralförvaltning. Den har efter totalrevideringen av kyrkolagen inte setts över ur ett helhetsperspektiv utan har i grund och botten varit densamma allt sedan 1994. Kyrkostyrel-

sens förslag föregicks av långsiktigt arbete från år 2005. I utlåtandena om arbetet understöddes de utförda grundlinjerna för utvecklingen av centralförvaltningen. Kyrkomötet beslutade i november 2009 att låta ärendet förfalla och gav Kyrkostyrelsen i uppgift att utforma ett förslag för omstruktureringen av centralförvaltningen. Målet är att det nya kyrkomötet ska ta upp förslaget för behandling under år 2012.

År 2010 publicerade Kyrkostyrelsen kyrkans första framtidsredogörelse. I slutet av året färdigställdes Kyrkostyrelsens strategi. Enligt dess vision ska Kyrkostyrelsen år 2015 vara en välkänd organisation som bevakar kyrkans intressen, förutser förändringar i omvärlden och uppskattas för sitt arbete med att utveckla kyrkans gemensamma uppgifter och kommunikation samt ter sig som en ansvarstagande och attraktiv arbetsgemenskap.

Kyrkans mål för regeringsprogrammet förbereddes enligt kyrkostyrelsens strategi och godkändes av plenum i december. Bland kyrkans mål betonades åtgärder mot fördjupad fattigdom, stöd till familjer och föräldrar och förbättring av den globala matsäkerheten. Också finansieringen av kyrkans samhällsuppgifter lyftes fram, eftersom kyrkans andel av samfundsskatten under de senaste åren inte har räckt till dessa. Därtill tog kyrkan ställning till vissa aktuella lagstiftningsprojekt.

Diskussionen om kyrkans diakonat, som startade redan på 1970-talet, fortsatte år 2011 i och med att Kyrkostyrelsen presenterade ett förslag för kyrkomötet om att införa bestämmelser om diakonatet i kyrkolagen och kyrkoordningen. I november beslutade kyrkomötet att återremittera ärendet till Kyrkostyrelsen.

Under våren 2011 fördes en livlig debatt om församlingsstrukturer, personförsamlingar och avskaffandet av parokialprincipen i församlingarna. Kyrkostyrelsen presenterade i februari en utredning för kyrkomötet om möjligheten att bilda församlingar och kyrkliga samfälligheter oberoende av kommungränserna. Styrgruppen för församlingarnas strukturförändring färdigställde sin slutrapport vid årsskiftet. I slutrapporten presenterades tre alternativa modeller för kyrkans struktur på lokal och regional nivå. Under år 2011 fattades beslut både om en ny enhetsindelning för Kyrkostyrelsens verksamhetsavdelning och en ny ansvarsfördelning inom förvaltningsavdelningen. Bägge förändringarna trädde i kraft vid ingången av 2012.

Den ekonomiska recessionen och dess konsekvenser återspeglades i många avseenden också på kyrkans gemensamma verksamhet. Kyrkostyrelsen skapade i sitt arbete viktiga nätverk med olika kyrkliga organisationer, domkapitlen, större kyrkliga samfälligheter och aktörer i samhället.

12.5 Kyrkomötet

Kyrkomötet är kyrkans högsta beslutande organ. Det behandlar ärenden som gäller kyrkans lära, arbete, lagstiftning, förvaltning och ekonomi. Kyrkomötet samlas i Åbo två gånger per år, i maj och november. Sammanträdena pågår ungefär en vecka. Kyrkomötet består av 109 medlemmar: ärkebiskopen som ordförande, stiftsbiskoparna, fältbiskopen, 96 valda ombud (64 lekmän och 32 präster), ett ombud som valts av sametinget och ett ombud för statsrådet.

I valet i februari 2008 byttes nästan hälften av kyrkomötets ombud ut. Kyrkomötet arbetade med denna sammansättning under de följande fyra åren, dvs. hela redogörelseperioden.

Kyrkomötet behandlade många viktiga ärenden under redogörelseperioden. Dessa ärenden tas upp i respektive kapitel i denna berättelse. De viktigaste besluten som innebär en ändring av kyrkolagen och kyrkoordningen var att skapa ett gemensamt system för kyrkans medlemsuppgifter (hösten 2008), omarbete de tjänstemannarättsliga bestämmelserna, inrätta ett servicecenter för kyrkans personal- och ekonomiförvaltning, göra det möjligt för utländska personer som saknar hemkommun att ansluta sig till kyrkan, ändra sättet att välja kyrkoherde så att det på församlingens begäran är möjligt att göra det genom indirekt val och höja pensionsfondsavgiften med en procentenhet (2010) samt godkänna ett nytt insamlingsinstrument för pensionsfonden.

Kyrkomötet beslutade att inrätta ett permanent framtidsutskott från och med början av följande mandatperiod. Dessutom fick Kyrkostyrelsen i uppgift att vart fjärde år utarbeta en framtidsredogörelse för kyrkan som ska presenteras för kyrkomötet. Andra betydande beslut under redogörelseperioden var biskopsmötets utredning av partnerskapslagens följder för kyrkan och utformandet av pastoralala

anvisningar i anslutning till detta samt godkännandet av översättningar på teckenspråk.

Reflektion

Oberoende av hur beredningen av kommunreformen framskrider är det viktigt att församlingarna förbereder sig inför förändringarna i omvärlden. Församlingarnas framtida mål bör vara att bevara den lokala närvaron och närheten till församlingsmedlemmarna samtidigt som den ekonomiska livsdugligheten säkerställs. En utmaning för kyrkan är att inom den närmaste framtiden hitta en eller flera modeller för strukturreformen där församlingarnas särdrag tas i beaktande. Lösningen bör vara tillräckligt enkel och inte gälla bara förvaltningen. Den bör betona församlingens andliga uppgift, stärka gemenskapen och trygga den mångsidiga servicen och verksamheten i församlingen. I strukturreformen är det ytterst viktigt att se till styrningen och personalen.

I takt med att allt fler församlingar går samman väljs allt färre beslutsfattare till olika förtroendeorgan. De förtroendevalda får allt större inflytande. Samtidigt riskerar den lokala demokratin att urholkas.

För att öka röstningsaktiviteten och trygga den lokala närvaron måste kyrkan och församlingarna utveckla valen så att de är så genomskinliga som möjligt och har klara symboler samt presentera kandidaterna och kandidatlistornas mål på ett mångsidigt sätt. Undersökningar ger vid handen att kandidattest, möjligheten att förhandsrösta och mångsidigare röstningssätt ökar intresset för att rösta. Valkommunikationen spelar en särskilt viktig roll.

De snabba förändringarna i omvärlden påverkar församlingarnas, stiftens och centralförvaltningens verksamhet. Betydelsen av strategiskt arbete och prognostisering ökar både när det gäller att organisera förvaltningsstrukturerna och att stöda verksamheten enligt kyrkans grundläggande uppgift.

13. Ekonomi

- Det ekonomiska läget i församlingarna försämrades under redogörelseperioden. Församlingarnas verksamhetsutgifter ökade snabbare än skatteintäkterna. För investeringarna användes mer än vad som flöt in som årsbidrag. Penningtillgångarna minskade och skulden ökade.
- Den interna finansieringen, dvs. skatteintäkter, verksamhetsintäkter, finansiella intäkter och bidrag räckte i alla församlingar inte till för att täcka de kostnader som verksamheten medförde. Det influtna årsbidraget (=den interna finansieringen) räckte således endast till att täcka drygt hälften av investeringarna.
- Den regionala ojämlikheten i kyrkans ekonomi fortsatte att öka. I tätorterna var församlingarnas ekonomiska situation fortfarande tämligen god. I de minsta ekonomiska församlingsenheterna med minskande folkmängd krympte dock de ekonomiska marginalerna ställvis till ingenting.
- Kyrkans pensionsanstalt utvecklades för att fungera enligt samma principer som de övriga pensionsanstalterna.
- Kyrkans anvisningar för ansvarsfull placeringsverksamhet färdigställdes. I dem redogörs för hur etiska aspekter kan beaktas i den praktiska placeringsverksamheten.

13.1 Allmän utveckling av församlingarnas ekonomi

Den allmänna utvecklingen av församlingarnas ekonomi under redogörelseperioden präglades av en avstannad ökning av skatteintäkterna och fortsatt ökade omkostnader. För investeringarna användes fortsättningsvis betydande belopp – mer än årsbidraget tillåter. För att skaffa extra finansiering sålde församlingarna egendom och tog lån.

År 2009 sjönk bruttonationalprodukten historiskt sett kraftigt. Nedgången på finansmarknaden under 2008 och 2009 påverkade mest företagsverksamheten, och företagens resultat rasade tillfälligt. Ekonomin är fortfarande instabil. De europeiska staternas skuldsättning har blivit en ekonomisk belastning även för Finland.

Församlingarna går inte säkra för förändringar i den allmänna ekonomin. Intäkterna från kyrkoskatten är beroende av medlemsantalet och sysselsättningsläget. Efterfrågan på varor och tjänster ger ökat antal arbetstillfällen och företagen möjligheter till bättre resultat. Intäkterna från samfundsskatten härrör från organisationers och företags vinster.

Under redogörelseperioden ökade församlingarnas intäkter, men inte lika mycket som kostnaderna. Kostnaderna för fastighetsunderhåll belastade ekonomin mest. Under redogörelseperioden ökade församlingarnas skatteintäkter med cirka fyra procent. Omkostnaderna ökade under samma period med cirka sju procent. Det främmande kapitalet ökade med närmare 17 procent. Fordringarna och penningmedlen minskade med 13 procent.

Den interna finansieringen, dvs. skatteintäkter, verksamhetsintäkter och finansiella intäkter räckte i alla församlingar inte till för att täcka de kostnader som verksamheten medförde. Det influtna årsbidraget (=den interna finansieringen) räckte bara till för att täcka drygt hälften av investeringarna. Det sammanlagda årsbidraget under 2008–2011 uppgick till 314 miljoner euro. Samtidigt användes 592 miljoner euro till investeringar och amorteringar.

De sammanlagda skatteredovisningarna ökade under alla år utom 2009 då de minskade med 1,3 procent. Detta berodde på att samfundsskatteutfallet minskade med över 21 procent. År 2010 minskade kyrkoskatteintäkterna jämfört med året innan (-2,0 %). Under de senaste åren har detta endast hänt 1997 och 2003. Under redogörelseperioden var den genomsnittliga årliga ökningen av kyrkoskatteintäkter 1,6 procent. Intäkterna från samfundsskatten ökade med 4,3 procent och de sammanlagda skatteintäkterna med 1,8 procent.

Verksamhetsbidraget, dvs. skillnaden mellan verksamhetsintäkter och verksamhetskostnader ökade med 5,7 procent. Den största ökningen föranleddes av fastighetsunderhåll. Personalkostnaderna har

ökat måttligt, endast med drygt en procent per år. När skatteintäkterna samtidigt ökade med bara 1,6 procent försämrades årsbidraget med hela 26 procent. Årsbidraget minskade under 2008–2010 och ökade 2011, dock utan att nå 2009 års nivå. Den totala minskningen var 25 miljoner euro. Församlingarnas penningmedel minskade och mängden lån ökade. Under hela redogörelseperioden ökade verksamhetsintäkterna med 10 procent, samtidigt som verksamhetskostnaderna ökade med 6,4 procent. Räknat i euro översteg kostnadsökningen tydligt ökningen i såväl verksamhets- som skatteintäkter.

13.2 Församlingarnas ekonomi

Skatteintäkter

Skatteintäkterna står för cirka 80 procent av församlingarnas inkomster. Största delen av inkomsterna, cirka 70 procent, utgörs av den kyrkoskatt som församlingsmedlemmarna betalar. Församlingarna får också en andel av den samfundsskatt som staten tar ut. Den utgör cirka 10 procent av församlingarnas inkomster. Församlingarna betalade under redogörelseperioden i genomsnitt 19 miljoner euro per år till skatteförvaltningen för uttaget och redovisningen av skatteintäkter till församlingarna.

Ökningen av kyrkoskatteintäkterna har varit blygsam. Vid en jämförelse mellan 2008 och 2011 var ökningen 0,5 procent. Samfundsskatteintäkterna har ökat med cirka nio procent tack vare den tillfälliga höjningen av fördelningsandelen. Den sammanlagda ökningen av skatteintäkterna var 1,6 procent. År 2009 minskade skatteintäkterna per person på grund av den kraftiga minskningen av samfundsskatteintäkter. År 2010 minskade kyrkoskatteintäkterna jämfört med året innan, men tack vare de ökade samfundsskatteintäkterna ökade de sammanlagda skatteintäkterna en aning. Då redovisade hela 265 ekonomiska enheter mindre kyrkoskatt än året innan. År 2011 var litet bättre, kyrkoskatteintäkterna ökade med 1,7 procent, men trots det minskade de i 71 ekonomiska enheter. Samfundsskatteintäkterna ökade med 18 procent.

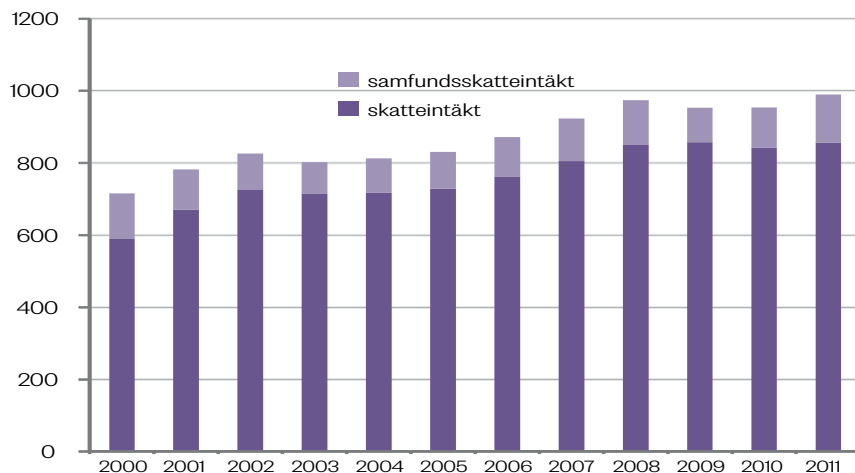
Under redogörelseperioden höjde 63 ekonomiska enheter kyrkoskattesatsen. Församlingarnas genomsnittliga inkomstskattesats viktad med intäkterna av kyrkoskatt var dock 1,33 procent under hela redogörelseperioden. Inkomstskattesatserna var högst i Borgå stift, Lappo stift, Kuopio stift och S:t Michels stift. I de största städerna var inkomstskattesatsen 1 procent eller något högre. Sedan 2006 har kyrkans samfundsskatteandel fördelats mellan församlingarna så att hälften av intäkterna fördelas mellan församlingarna i förhållande till invånarantalet i kommunerna och hälften enligt den regionala fördelningen av samfundsskattebetalarna och arbetsgivarnas arbetsplatser. Den lutherska och den ortodoxa kyrkans sammanlagda samfundsskatteandel var 1,75 procent år 2008 och 2,55 procent åren 2009, 2010 och 2011.

Skatteintäkterna per medlem var störst i Borgå stift, Esbo stift och Helsingfors stift. Skatteintäkterna per medlem var minst i Kuopio stift och Åbo stift.

År 2011 uppgick redovisningarna av kyrkoskatt till 857 miljoner euro, medan de 2008 var 853 miljoner euro. Samfundsskatteandelen var 133 miljoner euro. År 2008 var den 122 miljoner euro. De sammanlagda skatteintäkterna 2011 uppgick till 954 miljoner euro, vilket innebär en ökning med 7,3 procent jämfört siffrorna vid med utgången av den förra redogörelseperioden.

Figur 13.1

Församlingarnas skatteintäkter åren 2008–2011 (miljoner euro).

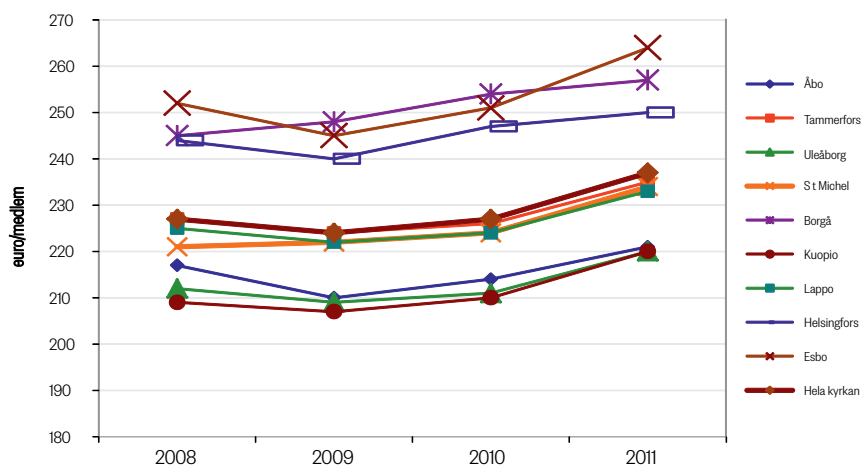
Tabell 13.1

Skatteintäkter i euro per medlem åren 2008–2011.

	2008	2009	2010	2011
Kyrkoskatt	198	201	200	205
Samfundsskatteintäkter	28	22	27	32
Skatteintäkter sammanlagt	227	224	227	237

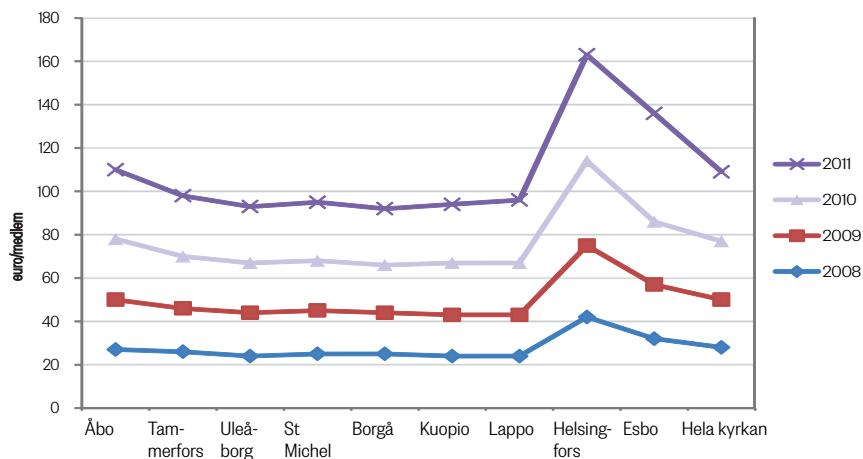
Figur 13.2

Alla skatteintäkter per medlem stiftsvis åren 2008–2011 (euro/medlem).

Figur 13.3

Samfundsskatteintäkter per medlem stiftsvis åren 2008–2011 (euro/medlem).

Samfundsskatteandelen har motiverats med församlingarnas samhälleliga uppgifter. De samhälleliga uppgifterna omfattar begravningsverksamhet, kyrkobokföring och underhåll av kulturegen- dom. Under redogörelseperioden var församlingarnas nettokostna- der för dessa uppgifter 514 miljoner euro och samfundsskatteandelen var 462 miljoner euro.

Verksamhetsintäkter och verksamhetskostnader Verksam- hetsintäkternas andel av verksamhetskostnaderna uppgick till 16 procent år 2011 (16 % år 2007). Under redogörelseperioden ökade verksamhetsintäkterna med 10 procent (22 % år 2007) och verksam- hetskostnaderna med 6,5 procent (13,5 % år 2007). Verksamhetsbi- draget, dvs. skillnaden mellan intäkter och kostnader ökade med 6 procent (12 % år 2007).

Tabell 13.2

Församlingarnas verksamhetsintäkter och verksamhetskostnader i miljoner euro åren 2008–2011.

Hela kyrkan	2008	2009	2010	2011
Verksamhetsintäkter	148	143	161	163
Verksamhetskostnader	-962	-987	-1018	-1024
Verksamhetsbidrag	-814	-845	-856	-861

Ersättningarna ökade med 37,5 procent under redogörelseperioden. Ersättningarna från andra församlingar ökade mest, och mängden har mer än fördubblats. Verksamhetsintäkterna höll sig på samma nivå eller ökade inom alla delområden utom skogsbruket. Stora årliga variationer i verksamhetsintäkterna är typiskt för skogsbruket.

Tabell 13.3

Kontovis fördelning av verksamhetsintäkterna i miljoner euro åren 2008–2011.

Hela kyrkan	2008	2009	2010	2011
Ersättningar	16	16	20	22
Försäljningsintäkter	5	5	5	5
Avgiftsintäkter	43	44	45	46
Hysesintäkter	42	44	47	46
Intäkter från skogsbruket	21	13	18	20
Kollekter m.m.	10	10	11	12
Understöd och bidrag	8	8	8	8
Övriga intäkter	4	3	6	4
Verksamhetsintäkter sammanlagt	148	143	161	163

Användningen av verksamhetsintäkter för att täcka verksamhetskostnaderna varierar i mycket hög grad från en församling till en annan. Som minst täcks bara 4–5 procent av verksamhetskostnaderna med verksamhetsintäkter, vilket innebär att församlingen knappast tar ut några avgifter alls för tjänsterna. De församlingar som äger stora skogar finansierade en betydande del av sina verksamhetskostnader med verksamhetsintäkterna.

År 2011 stod morgon- och eftermiddagsklubbverksamheten för sex miljoner euro av ersättningsintäkterna. Kommunerna betalade 4,5 miljoner euro i ersättningar och återstoden av ersättningarna, 11 miljoner euro, utgjordes av övriga församlingars ersättningar för skötseln av gemensamma uppgifter. Med försäljningsintäkter avses intäkter av försäljning av varor eller tjänster till marknadspris eller minst självkostnadspris.

År 2011 bestod mer än hälften av avgiftsintäkterna av församlingsavgifter, det vill säga läger-, klubb- och utfärdsavgifter. Avgifterna för begravningsverksamheten uppgick till 15,5 miljoner euro. Avgifter för ämbetsbetyg inbringade drygt en miljon euro. Gruppen understöd och bidrag omfattar bland annat skogsförbättringsunderstöd samt FPA:s sysselsättningsstöd, låglönestöd och ersättningar för kostnaderna för företagshälsovård.

Tabell 13.4

Kontovis fördelning av verksamhetskostnaderna i miljoner euro åren 2008–2011.

Hela kyrkan	2008	2009	2010	2011
Personalkostnader	595	609	617	621
Köp av tjänster	182	188	202	202
Hyror	23	26	28	27
Material och tillbehör	107	108	112	114
Understöd	39	42	42	41
Övriga verksamhetskostnader	15	15	17	19
Verksamhetskostnader sammanlagt	962	987	1018	1024

År 2011 var personalkostnadernas andel av verksamhetskostnaderna 61 procent (62 % år 2007). Under redogörelseperioden ökade personalkostnaderna med fyra procent (15 % år 2007). År 2011 användes 20 procent mer till köp av tjänster och 17 procent mer till hyres-

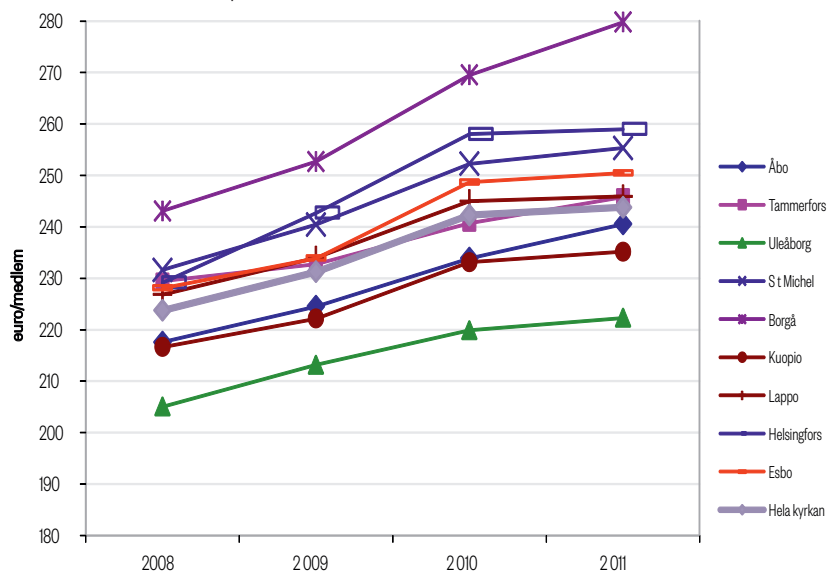
kostnader än i början av redogörelseperioden år 2008. År 2011 var bygg- och underhållsservicen den största individuella gruppen bland köpta tjänster. För den servicen användes 27 miljoner euro. Andra stora grupper var reseersättningar, IT-tjänster och post- och telefon-tjänster.

Av de understöd församlingarna gav år 2011 gick 19 miljoner euro till missionsarbetet, 4,2 miljoner euro till Kyrkans Utlandshjälp, 7,6 miljoner euro till diakonala understöd och 10 miljoner euro till övriga understöd. De övriga understöden omfattade exempelvis understöd till Sjomanskyrkan och till organisationer och föreningar med verksamhet som stöder församlingens verksamhet.

Bland övriga verksamhetskostnader utgjordes den största kostnaden av fastighetsskatt till kommunerna, 10 miljoner euro.

Figur 13.4

Verksamhetskostnader per medlem stiftsvis åren 2008–2011 (euro/medlem).

Borgå stift, Helsingfors stift och S:t Michels stift hade de högsta verksamhetskostnaderna per medlem. Uleåborgs stift, Kuopio stift och Åbo ärkestift hade de lägsta verksamhetskostnaderna per medlem.

Tabell 13.5

Verksamhetsbidrag enligt huvudtitel i miljoner euro åren 2008–2011.

Hela kyrkan	2008	2009	2010	2011
Förvaltning	-111	-137	-141	-142
Församlingsarbete	-467	-471	-477	-480
Begravningsväsendet	-61	-64	-66	-68
Fastighetsväsendet	-156	-171	-172	-172
Alla sammanlagt	-817	-843	-856	-866

Med verksamhetsbidrag avses skillnaden mellan externa verksamhetskostnader och verksamhetsintäkter.

Av församlingarnas verksamhetskostnader användes 55 procent för allmänt församlingsarbete och skötsel av församlingsuppgifter, 8 procent för skötsel av begravningsverksamheten, 20 procent för uppgifter inom fastighetsväsendet och 16 procent för allmän förvaltning. Det sammanlagda verksamhetsbidraget ökade med sex procent under redogörelseperioden. Den största ökningen skedde inom förvaltningens verksamhetskostnader, 28 procent. Under de senaste några åren har ökningen i förvaltningskostnaderna dock tydligt avtagit. Begravnings- och fastighetsväsendets verksamhetskostnader ökat med knappa 10 procent. Kostnaderna för församlingsarbetet har ökat med tre procent.

Tabell 13.6

Fördelningen av församlingarnas faktiska kostnader på olika uppgifter åren 2008–2011, miljoner euro.

	2008	2009	2010	2011
Kyrkobokföring	21	19	23	23
Allmänt församlingsarbete	230	233	239	243
Information och kommunikation	36	38	38	40
Musik	53	53	54	57
Barn- och ungdomsarbete	321	324	332	335
Service	132	131	133	136
Mission, internationellt arbete och övrigt församlingsarbete	86	84	83	88
Begravningsväsendet	104	107	109	114
Övriga odelade poster	10	11	8	2
Avgifter till centralfonden och kostnader för beskattningen	-66	-70	-72	-71
Sammanlagt	993	1000	1019	1038

Från och med 2004 har församlingarna fördelat de direkta och indirekta kostnaderna på uppgiftsområdena enligt upphovsprincipen. Förutom verksamhetsintäkter och verksamhetskostnader omfattar kostnaderna även avskrivningar, dvs. räkenskapsårets andel av investeringsutgifterna, ränta på kapital bundet i fast och lös egendom samt de grundläggande uppgifternas andel av de indirekta kostnaderna. Indirekta kostnader för de grundläggande uppgifterna är förvaltningskostnader, fastighetskostnader samt avgifter till centralfonden och kostnader för beskattningen.

År 2011 var barn- och ungdomsarbetet den största kostnadsposten, 335 miljoner euro. Andelen av alla kostnader var 32 procent (34 % år 2007). Det allmänna församlingsarbetet (gudstjänstlivet, de kyrkliga förrättningarna, vuxenarbetet och de övriga församlingsevenemangen) stod för 23 procent (25 % år 2007) och begravningsverksamheten för 11 procent (12 % år 2007). Kostnaderna i gruppen Service fördelades på följande sätt: diakoni 112 miljoner euro, familjerådgivning 11, sjukhussjälavård 10 samt Samtalstjänst och övrig service 3 miljoner euro. I siffrorna ingår förutom användningen av församlingens egna medel också användningen av kollektmedel och donationer, exempelvis testamenterade medel, för olika ändamål.

Kyrkobokföringen och begravningsverksamheten är en del av församlingarnas grundläggande uppgift, och kostnaderna för dem visas separat. Kostnaderna för begravningsverksamheten har ökat med nästan tio procent under redogörelseåret.

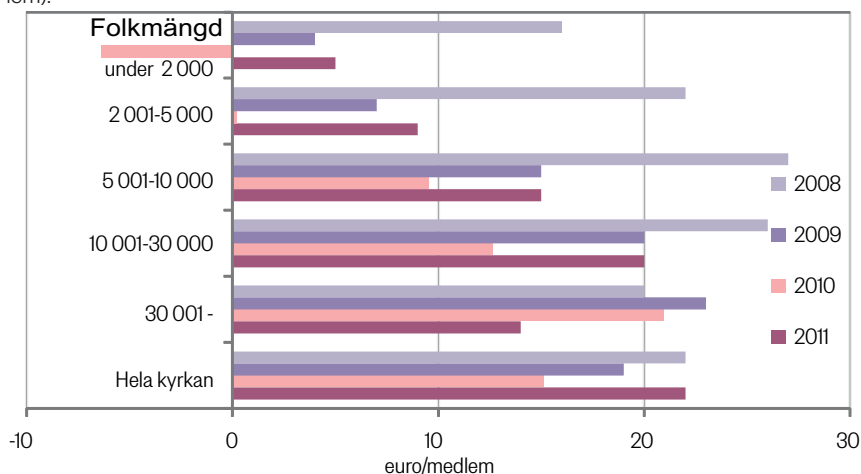
Årsbidrag och räkenskapsperiodens resultat Med årsbidrag avses skillnaden mellan sedvanliga verksamhetsintäkter och verksamhetskostnader samt finansiella intäkter och finansiella kostnader. Årsbidraget inkluderar förutom verksamhetsintäkter och verksamhetskostnader även skatteintäkter, avgifter till centralfonden och understöd från centralfonden samt finansiella intäkter och finansiella kostnader. Årsbidraget minskade under nästan hela redogörelseperioden. År 2008 uppgick det till 96 miljoner euro, år 2009 till 83 miljoner euro, år 2010 till 64 miljoner euro och år 2011 till 71 miljoner euro. Under föregående fyraårsperiod, 2004–2007, ökade årsbidraget varje år och var 156 miljoner euro år 2007.

Allmänt sett är ekonomin i balans när årsbidraget är minst lika stort som de årliga avskrivningarna. I församlingen gäller detta

endast när avskrivningarna på längre sikt är lika stora som de genomsnittliga ersättningsinvesteringarna. I praktiken är ersättningsinvesteringarna alltid större än avskrivningarna, och därför ger årsbidraget och räkenskapsperiodens resultat inte rätt bild av församlingens ekonomi. Årsbidraget, det vill säga den interna finansieringen, bör under en längre tidsperiod än budgetens planperiod vara lika stort som summan av egenanskaffningsutgifterna för investeringarna och amorteringarna.

Figur 13.5

Årsbidraget per medlem enligt församlingarnas storleksklass åren 2008–2011 (euro/medlem).

Tabell 13.7

Årsbidragets tillräcklighet i församlingarna åren 2008–2011, miljoner euro.

Hela kyrkan	2008	2009	2010	2011
Årsbidrag	96	83	64	71
Avskrivningar	67	71	74	77
Egenanskaffningsutgifter för investeringar + amorteringar	166	153	140	132
Årsbidragets tillräcklighet för investeringsutgifter och amorteringar	58 %	54 %	45 %	54 %

Med årsbidraget kunde man finansiera endast hälften av investeringarna och amorteringarna. Det sammanräknade årsbidraget för åren 2008–2011 var 314 miljoner euro, medan de sammanlagda

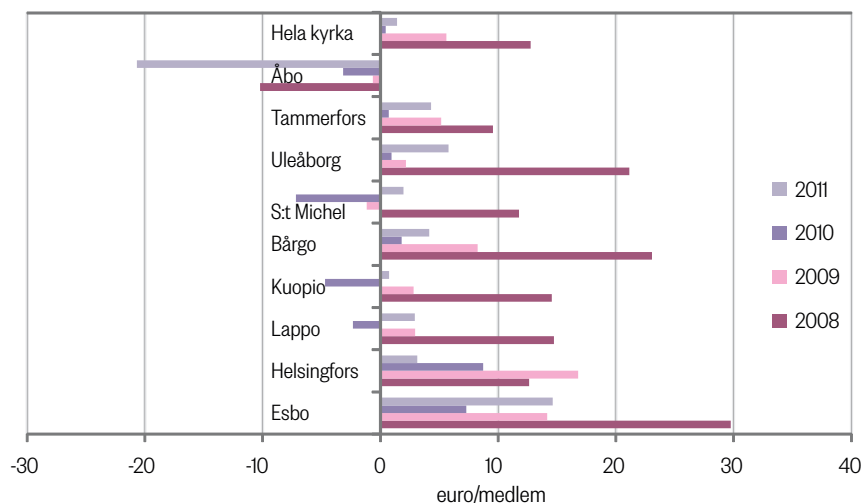
egenanskaffningsutgifterna för investeringar och amorteringarna var 592 miljoner euro under samma period. Skillnaden 278 miljoner euro täcktes genom tidigare överskott, försäljning av egendom och upptagning av lån. Med egenanskaffningsutgifter avses bruttoutgifterna för investeringar minskade med finansiella understöd från Kyrkans centralfond eller EU.

Räkenskapsperiodens resultat är summan av verksamhetsintäkter, finansiella intäkter och investeringsintäkter och investeringsutgifter periodiserade på räkenskapsperioden. Räkenskapsperiodens resultat ger dock i regel fel bild av överskottet i församlingens ekonomi i och med att mängden avskrivningar jämfört med kommande investeringsutgifter alltid är för låg på grund av avskrivningssystemet.

Församlingarnas resultat för räkenskapsperioden försämrades dramatiskt under redogörelseperioden. Ännu år 2007 var resultatet 107 miljoner euro. Det innebär att intäkterna var 107 miljoner euro större än de periodiserade kostnaderna under räkenskapsperioden. Under redogörelseperioden minskade resultatet och 2010 var det endast två miljoner euro. Under den föregående redogörelseperioden minskade antalet församlingar med negativt årsbidrag och negativt resultat betydligt, medan de ökade under den aktuella perioden.

Figur 13.6

Räkenskapsperiodens resultat per medlem stiftsvis åren 2008–2011 (euro/medlem).

Tabell 13.8

Antalet församlingar med negativt årsbidrag och/eller negativt resultat för räkenskapsperioden åren 2008–2011.

	2008	2009	2010	2011
Negativt årsbidrag	68	88	121	74
Negativt resultat för räkenskapsperioden	106	156	197	150

Tabell 13.9

Antalet församlingar med negativt årsbidrag och negativt resultat för räkenskapsperioden enligt församlingarnas medlemstal år 2011.

Församlingens medlemsantal	Antalet ekonomiska enheter	Antalet negativa årsbidrag	Antalet negativa resultat för räkenskapsperioden
Under 2 000	44	22	27
2 001–5 000	101	28	46
5 001–10 000	44	11	36
10 001–30 000	61	7	26
30 001–100 000	22	5	12
100 001–	6	1	3
Församlingarna totalt	311	74	150

Investeringsutgifter Församlingarna ökade sina investeringar under redogörelseperioden. Investeringsutgifterna var som störst i slutet av redogörelseperioden 2000–2003, då cirka 150 miljoner euro användes för investeringar. Investeringsutgifterna minskade under den föregående redogörelseperioden. Under den nuvarande redogörelseperioden ökade investeringarna igen och var sammanlagt större än under föregående period.

Tabell 13.10

Utvecklingen för församlingarnas investeringsutgifter och investeringsintäkter samt erhållna finansiella understöd för investeringsutgifter i miljoner euro åren 2008–2011.

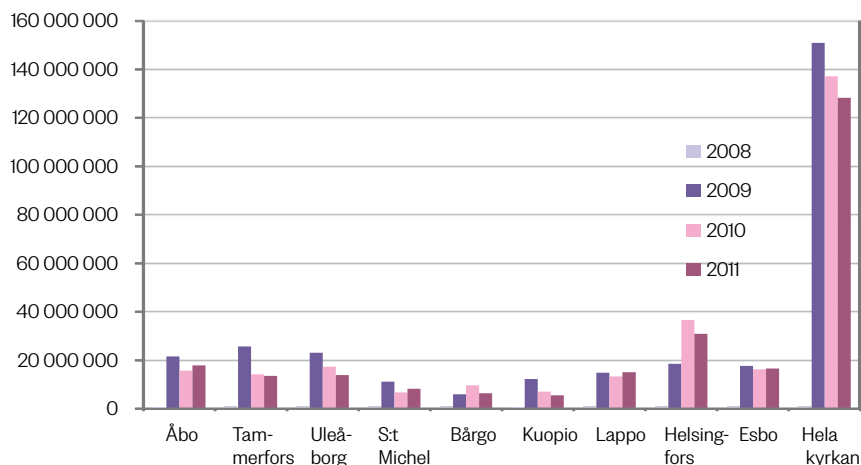
	2008	2009	2010	2011
Investeringsutgifter	-165	-151	-137	-128
Finansieringsandelar för investeringsutgifter	7	8	5	6
Försäljningsintäkter av bestående aktiva	22	14	19	15
Investeringar, netto	-136	-131	-114	-108

Av de investeringar som slutfördes 2011 användes 13 miljoner euro för nybyggande och 60 miljoner euro för reparationsbyggande. Kyrkor, kapell och församlingshem stod för 48 miljoner euro av utgifterna. Läger och kurscentraler stod för 11 miljoner euro av utgifterna för nybyggande och reparationsbyggande. Övriga investeringar gällde bland annat maskiner och inventarier, mark- och vattenkonstruktioner och orgelanskaffningar. Investeringar som gällde begravningsverksamheten uppgick till sammanlagt 17 miljoner euro.

De finansiella understöden för investeringsutgifter bestod i första hand av understöd från Kyrkans centralfond. Församlingarna fick också understöd för investeringsutgifter från Europeiska unionen.

Figur 13.7

Investeringsutgifterna stiftsvis åren 2008–2011 (tusen euro).

Församlingarnas ekonomiska ställning Församlingarnas ekonomiska situation försämrades kraftigt fram till slutet av 2010. År 2011 var bättre, men man lyckades inte nå upp till 2009 års nivå i alla avseenden. Kostnaderna ökade snabbare än intäkterna. Lånebeloppen är fortfarande små i förhållande till penningmedlen och förmögenheten, men de håller på att öka. Understöden från Kyrkans centralfond jämnade ut ojämlikheten mellan de församlingar som uppvisade överskott och de som uppvisade underskott.

Finansieringstillgångar Under hela redogörelseperioden var nettopenningflödet för den egentliga verksamheten och investeringarna negativt – totalt 162 miljoner euro. Nettopenningflödet för den finansiella verksamheten uppvisade ett positivt resultat på sammanlagt 30 miljoner euro. Församlingarnas penningmedel minskade under redogörelseperioden med 132 miljoner euro. I beräkningen ingår alla pengar som kommit in på och lämnat församlingens bankkonto. På bokslutsdagen för år 2011 räckte församlingarnas penningmedel till för utbetalningar för 196 dagar (262 dagar år 2007), vilket betyder över ett halvt års likviditet och kan betraktas som en bra siffra. Den ekonomiska polariseringen illustreras av att 33 av 311 ekonomiska enheter hade över ett års likviditet, medan 93 ekonomiska enheter hade över ett halvt års likviditet, men inte för ett helt år. 185 ekonomiska enheter hade under ett halvt års likviditet.

I vissa församlingar är finansieringssituationen mycket allvarlig. Vid utgången av 2011 hade tio församlingar underskott i balansräkningen. Av dem hade sex ett negativt årsbidrag och fyra hade dessutom lån. Situationen som helhet förbättrades en aning jämfört med 2010. Fortfarande finns det ett stort antal församlingar med en svag ekonomisk ställning.

Skuldsättning Länestocken, dvs. beloppet av räntebärande kort- och långfristiga lån, ökade varje år från 61 miljoner euro till 83 miljoner euro. Beloppet av räntebärande lån per medlem var 14 euro år 2008 och 20 euro år 2011.

Den relativa skuldsättningen var fortfarande liten inom alla församlingar totalt. Den relativa skuldsättningen anger hur mycket av driftsinkomsterna under räkenskapsåret som behövs för återbetalning av främmande kapital. Med driftsinkomster avses i detta sammanhang det sammanlagda beloppet av verksamhetsintäkter, skatteintäkter och verksamhetsunderstöd från Kyrkans centralfond. Av driftsinkomsterna för 2011 skulle 20 procent ha behövts för återbetalning av främmande kapital. Relativ skuldsättning är ett mer användbart nyckeltal än soliditetsgraden, eftersom de bestående aktivas ålder, värderingen av dem eller de valda avskrivningsmetoderna inte påverkar nyckeltalet. Nyckeltalet för åren 2008–2011 vittnar om ett litet lånebelopp i förhållande till driftsinkomsterna. Skuldsättningen är inte ett problem om man ser till församlingarnas sammanlagda eko-

nomi. De ekonomiska enheterna är dock självständiga aktörer och ansvarar för sina egna skulder. Därför har de sammanlagda ekonomiska siffrorna endast ett informativt, helhetsbeskrivande syfte.

Gravvårdsfonder Merparten av församlingarna sköter administreringen av och bokföringen av gravskötselavtal via gravvårdsfonder med egen täckning. Enligt boksluten 2011 uppgick verksamhetsintäkterna för gravvårdsfonderna till sammanlagt 27 miljoner euro och verksamhetskostnaderna till 31 miljoner euro. Gravvårdsfonderna uppvisade ett negativt resultat på 5 miljoner euro för räkenskapsperioden. Balansräkningens slutsumma för gravvårdsfonderna var 224 miljoner euro på bokslutsdagen 2011. Vid utgången av 2011 hade församlingarna 169 miljoner euro i återstående ansvarsförbindelser för ingångna gravvårdsavtal. Enligt församlingarnas uppgifter hade gravvårdsfonderna övertäckning till ett belopp av sammanlagt 57 miljoner euro (74 miljoner år 2007). Enligt anvisningarna har förhållandet mellan ansvarsförbindelserna och medlen räknats ut enligt gravvårdsfondernas balansvärden.

Sammandrag över resultaträkningen

Tabell 13.11

Församlingarnas sammanräknade förkortade resultaträkning i miljoner euro för åren 2008–2011.

Hela kyrkan	2008	2009	2010	2011
Verksamhetsintäkter	148	143	161	163
Verksamhetskostnader	-961	-987	-1018	-1024
Verksamhetsbidrag	-813	-844	-856	-861
Skatteintäkter	974	954	954	990
Kostnader för beskattningen	-18	-19	-20	-20
Avgifter till Kyrkans centralfond	-49	-51	-53	-52
Verksamhetsunderstöd från Kyrkans centralfond	7	8	7	5
Finansiella intäkter	47	35	42	39
Finansiella kostnader	-19	-19	-10	-20
Årsbidrag	96	83	64	71
Avskrivningar och nedskrivningar	-66	-71	-74	-77
Extraordinära poster	25	12	12	12
Räkenskapsperiodens resultat	55	24	2	6
Ökning eller minskning i avskrivningsdifferensen	7	0	6	0
Bokslutsdispositioner	0	0	0	4
Räkenskapsperiodens över-/underskott	62	24	8	10

Sammandrag över balansräkningen

Tabell 13.12

Församlingarnas sammanräknade förkortade balansräkning i miljoner euro för åren 2008–2011.

Hela kyrkan	2008	2009	2010	2011
Aktiva				
Bestående aktiva	1916	1983	2042	2083
Förvaltade medel	280	297	304	300
Rörliga aktiva	814	785	747	720
Sammanlagt	3010	3065	3093	3103
Passiva				
Eget kapital	2371	2397	2396	2407
Avskrivningsdifferens och reserver	144	144	149	144
Avsättningar	3	3	3	3
Förvalt kapital	290	307	317	313
Främmande kapital	202	214	229	236
Sammanlagt	3010	3065	3093	3103

Tabell 13.13

Nyckeltal för församlingarnas ekonomi åren 2008–2011.

Alla församlingar sammanlagt	2008	2009	2010	2011
Kyrkoskatteintäkter, euro/medlem	198	201	200	205
Samfundsskatteandel, euro/medlem	28	22	27	32
Totala skatteintäkter, euro/medlem	227	224	227	237
Verksamhetskostnader, euro/medlem	224	231	242	-246
Verksamhetsbidrag, euro/medlem	-189	-198	-204	-207
Årsbidrag, euro/medlem	22	19	15	17
Årsbidragets andel av avskrivningarna %	144	117	86	92
Årsbidragets tillräcklighet för amorteringar och egenanskaffningsutgifter för investeringar %	58	54	45	49
Räkenskapsperiodens resultat per medlem	13	6	0,45	1
Investeringsutgifter, euro/medlem	38	35	33	29
Kassamedlens tillräcklighet i dagar	230	221	208	196
Intern finansiering av investeringar %	61	58	49	
Låneskötselbidrag	9	7	7	7
Finansförmögenhet, euro/medlem	144	135	125	118
Lånestock, euro/medlem	14	17	19	20
Relativ skuldsättning %	17	19	20	20
Soliditetsgrad %	93	92	92	92

Församlingarnas balansräkning stärktes under hela redogörelseperioden mätt i balansomslutning och värdet på egendomen. Gravvårdsfondernas andel av de förvaltade medlen och kapitalen var 224 miljoner euro. Andelen främmande kapital ökade under hela fyraårsperioden. På bokslutsdagen 2011 uppgick andelen räntebärande lån av det främmande kapitalet till 83 miljoner euro. Långfristiga lån av finansiella företag, 64 miljoner euro, utgjorde den största individuella posten bland främmande kapital. Församlingarnas totala soliditetsgrad var fortfarande 92 procent. Förvaltade kapital (bl.a. i anknytning till gravskötselavtal) faller utanför beräkningen av församlingarnas soliditetsgrad.

13.3 Kyrkans centralfonds ekonomi

Centralfonden består av tre separata delar: kyrkans pensionsanstalt, kyrkans gemensamma verksamhet och Kyrkans servicecentral, som inledde sin verksamhet 2012. Fondens delar finansieras på olika sätt och de hålls åtskilda från varandra trots att de alla bedriver sin verksamhet med centralfondens FO-nummer.

Figur 13.8

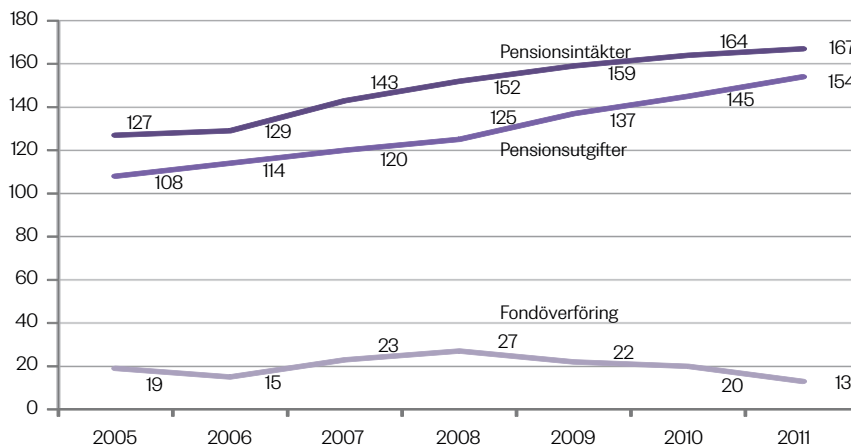
Verksamheten inom Kyrkans centralfond

Kyrkans pensionsanstalt Alla kyrkans anställda pensionsförsäkras i Kyrkans centralfond, som är kyrkans pensionsanstalt. Den viktigaste indikatorn för årlig uppföljning av pensionsverksamheten är huruvida de årliga pensionsintäkterna, dvs. de pensionsavgifter som arbetsgivarna och de anställda betalar, räcker till för att täcka kostnaderna för pensionsverksamheten, dvs. pensionerna och kostnaderna för pensionsförvaltningen. Skillnaden mellan pensionsavgifter och pensionskostnader överförs till pensionsfonden. Enligt pensionsprognosen ökar de årliga pensionskostnaderna snabbare än pensionsintäkterna, vilket gör att fondöverföringen om några år är negativ, dvs. pensionerna finansieras delvis även med avkastningen från pensionsfondens placeringsverksamhet.

Figur 13.9

Pensionsintäkternas och pensionskostnadernas utveckling 2005–2011 och skillnaden mellan dessa, dvs. överföring till pensionsfonden.

Pensionsverksamheten inom Kyrkans centralfond har stegvis införlivats i Kevas (tidigare Kommunernas pensionsförsäkring) pensionsverksamhet. Kyrkans pensionsbyrås hela verksamhet flyttades den 1 januari 2010 till Kevas lokaler, där sakkunniga från pensionsbyrån vid Kyrkans centralfond arbetar. Till följd av detta har församlingsinspektionen blivit etablerad. Handläggningen av invalidpensioner och kundservicen i samband med dem fick mycket större

resurser, liksom även tillsynen av pensioner och handläggningen av klagomål.

Verksamheten inom kyrkans pensionsbyrå har i alla avseenden förenhetligats för att motsvara Kevas verksamhetsmodeller. Denna process, som också har inbegripit konvertering av uppgifterna i pensionsbyråns gamla pensionssystem till Kevas nya system, tog avsevärda ekonomiska resurser och personresurser i anspråk under 2010 och 2011.

Den slutliga överföringen av pensionsbyråns verksamhet till Keva genomfördes genom en ändring av pensionslagen för kyrkan (25.11.2011/1180) som trädde i kraft den 1 januari 2012. Ändringarna gällde överföringen av verkställigheten av pensionsskyddet inom kyrkan till den kommunala pensionsanstalten.

Sedan 2012 ansvarar kyrkans centralfond för uttaget av pensionsavgifter, finansieringen av pensionssystemet samt fondens placeringsverksamhet. För utbetalning av pensioner och vårdkostnader överför centralfonden till Keva varje månad en summa som fastställts av finansministeriet. Andelen för 2012 är cirka 177,7 miljoner euro, varav cirka 174,5 miljoner utgörs av pensioner och cirka 3,2 miljoner av skötselkostnader. Keva kommer framöver också att sköta statistik- och aktuarierverksamheten samt beräkningen av pensionsansvar. Vidare finns det planer på att Keva ska börja sköta det praktiska uttaget av pensionsavgifter.

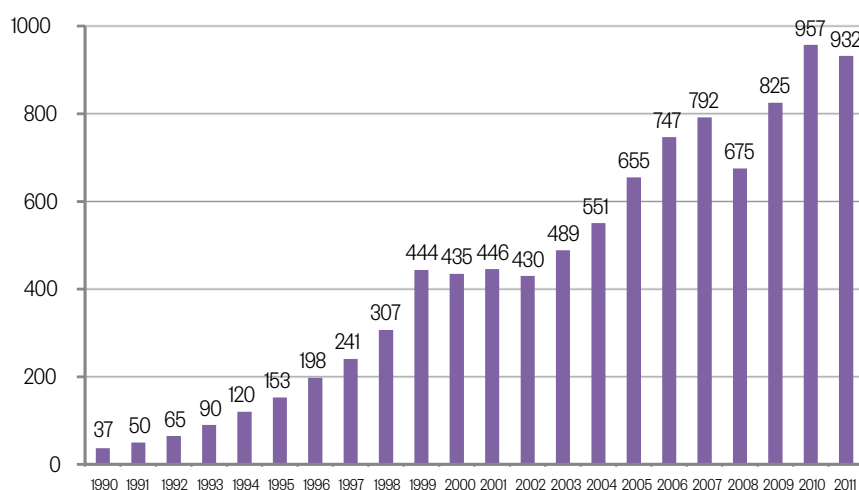
Arbetspensionsutdraget utökas år 2012. I det nya arbetspensionsutdraget ingår anställningar inom både den privata och den offentliga sektorn. Alla som är pensionsförsäkrade får så småningom ett nytt pensionsutdrag hemskickat till sig. Även de elektroniska webbtjänsterna förbättras så att man själv kan beställa ett nytt arbetspensionsutdrag via internet och få mer exakta uppskattningar av sin pension.

Pensionsfondens direktion ansvarar för fondens placeringsverksamhet. Direktionens uppgift är bland annat att besluta om de placeringsformer som ska användas i placeringsverksamheten och om de principer som ska tillämpas i fråga om dem, om fördelningen av placeringarna på olika placeringsformer och om avkastningsmålen samt om de principer som ska iakttas i placeringarnas riskhantering. Dessutom godkänner direktionen årligen en placeringsplan och beslutar om egendomsförvaltare och om de avtal som ska göras upp med dem.

Värdet på pensionsfondens egendom uppgick den 31 december 2011 till 932 miljoner euro värderat till marknadsvärde. Vid ingången av den granskade perioden (1.1.2008) var fondens storlek 792 miljoner euro, dvs. under fyraårsperioden växte den med 140 miljoner euro (+ 18 %).

Figur 13.10

Pensionsfondens storlek åren 1990–2011.

Tabell 13.14

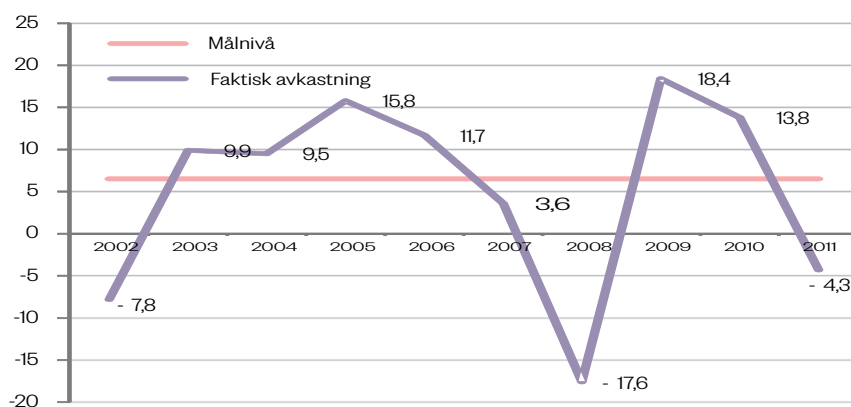
Vid utgången av 2011 var placeringarna fördelade som följer.

Tillgångsslag	milj. euro	%-andel
Aktier	345,3	37,1%
Finland	80,7	8,7%
Europa	62,7	6,7%
Övriga världen	201,9	21,7%
Ränteplaceringar	428,0	45,9%
Stater i euroområdet	108,2	11,6%
Företagslån	169,0	18,1%
Tillväxtmarknader	70,6	7,6%
Penningmarknaden	80,2	8,6%
Övriga placeringar	158,7	17,0%
Sammanlagt	932,0	100%

Pensionsfondens direktion har ställt upp ett årligt avkastningsmål på 6,5 procent. År 2011 var dåligt i fråga om avkastning, nettoresultatet av pensionsfondens placeringsverksamhet enligt gängse värde var -4,32 procent och fonden förlorade 0,74 procentenheter i jämförelseindex. Den långsiktiga nettoavkastningen (1991–2011) var fortsättningsvis god och låg i slutet av året på 8,06 procent. Den reella årsavkastningen var 6,18 procent.

Figur 13.11

Utfallet av pensionsfondens årliga avkastning jämfört med avkastningsmålet på 6,5 procent åren 2002–2011.

Kyrkostyrelsens plenum beslöt i januari 2010 att börja utreda en separering av kyrkans pensionsanstalt från centralfondens övriga verksamhet. Kyrkans centralfond har ett enda FO-nummer som både pensionsanstalten och den övriga verksamheten använder sig av. Således är pensionsanstaltens och centralfondens övriga verksamhet inte åtskilda i verkligheten. Pensionsfonden är en fond med särskild täckning, men tillgångarna är gemensamma för centralfonden. Detta hanteras genom att pensionsfonden har ett annat bankkonto än den övriga centralfonden.

I praktiken innebär ändringen att pensionsanstalten får ett eget FO-nummer. Efter detta är budgeten och bokslutet i fortsättningen genuint separerade i stället för den nuvarande konstgjorda indelningen. I det här stadiet är målet inte en administrativ förändring inom pensionsanstalten, utan det är i första hand en teknisk reform.

En ansökan om förhandsavgörande i ärendet skickades till centralskattenämnden i februari 2012. Det är fråga om huruvida arrangemanget för att ansöka om ett nytt FO-nummer kan betraktas som överlåtelse av egendom mot vederlag som kan ge upphov till beskattningsbar näringsinkomst för kyrkans centralfond. Om centralskattenämnden anser att arrangemanget inte har skattepåföljder, kommer de tekniska ändringarna i de olika lagarna (kyrkolagen, kyrkoordningen, pensionslagen för kyrkan) att beredas inom ramen för en mer omfattande reform av kyrkans centralförvaltning.

Statskontorets prognos över finansieringen av pensionsutgifterna blev klar i december 2010. Prognosen gjordes upp utifrån fem olika alternativ. Scenarierna avviker från varandra i fråga om utvecklingen av antalet anställda. För närvarande har kyrkans pensionsanstalt cirka 20 000 pensionsförsäkrade och pensionärer, men ett något högre antal pensionärer. Utgångspunkterna i scenarierna varierar från en bibehållen nuvarande nivå till en snabb anpassning:

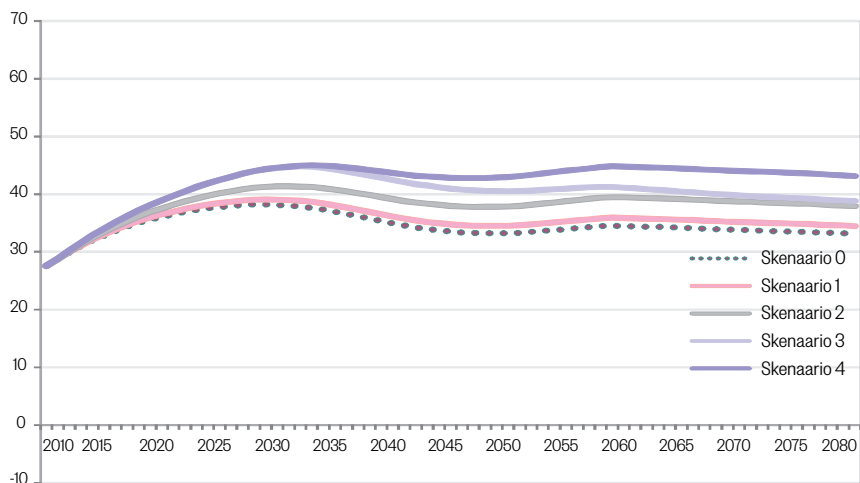
Scenariots namn	Kort beskrivning
1, bibehållen nuvarande nivå	Antalet försäkrade minskar i jämn takt med 10 procent fram till år 2075, minskningen gäller framför allt stödarbete.
2, jämn minskning	Samma som ovan, men antalet minskar med 20 procent.
3, långsam anpassning	Antalet försäkrade sjunker med 20 procent åren 2011–2031, i första hand stödarbete, varefter minskningen avstannar så att antalet försäkrade år 2075 har minskat med 40 procent sedan 2010.
4, snabb anpassning	Samma som scenario 3, men år 2075 är de försäkrade 50 procent av antalet 2010.
0, jämförande uppgift	Antalet försäkrade förblir oförändrat.

Resultatet av beräkningarna presenteras som pensionsutgiften i förhållande till lönesumman. Detta förhållande är i de olika scenarierna som högst mellan 39 och 45 procent. Den förra pensionsprognosen gjordes upp 2007. I den prognosen uppskattade man att pensionsutgiften i förhållande till lönesumman i de olika scenarierna som högst skulle vara mellan 35,3 och 55,9 procent.

Enligt den nya prognosen förbättrades situationen alltså i viss mån. Några ändringar i det nuvarande pensionssystemet i Finland påverkar den kommande pensionsnivån mera än väntat. Den livslängdskoefficient som togs i bruk 2010 minskar pensionerna avsevärt. Dessutom antas löntagarnas ArPL-avgift öka under kommande år och denna avgiftsandel ökar inte pensionen. Vidare är kyrkans lönesumma 2010 högre än vad man hade räknat med i den förra prognosen.

Figur 13.12

KyPL-pensionsutgiften i förhållande till lönesumman åren 2010–2080 (%).

Statskontoret beräknade kyrkans pensionsansvar enligt kyrkans pensionslag genom en individualiserad metod 31.12.2010. Kyrkans pensionsansvar 31.12.2010 var cirka 4 105 miljoner euro och 31.12.2011 cirka 4 296 miljoner euro. Pensionsansvaret ökade avsevärt sedan den förra prognosen. Ökningen beror på den ökade lönesumman.

Tabell 13.14

Nyckeltal för pensionsfonden åren 2006–2011, miljoner euro.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Resultat, pensionsverksamhet	15,4	23,1	27,4	21,9	19,7	13,5
Resultat, placeringsverksamhet	76,1	21,9	-144,4	127,8	112,9	-38,6
Fond 31.12.	746,8	791,8	674,8	824,5	957,1	932,0
Pensionsutgift	106,7	113,3	120,9	132,4	138,8	148,1
Fond/pensionsutgift	7,00	7,00	5,6	6,2	6,9	6,3
KyPL-lönesumma	399,4	447,4	477,6	493,3	503,9	507,9
Fond/lönesumma	1,87	1,77	1,41	1,67	1,90	1,84
Pensionsansvar totalt	2 800,00	3 193,00	3 325,00	3 456,00	4 105,00	4 296,00
Fond/pensionsansvar (%)	26,71	24,8	20,3	23,9	23,3	21,7

Kyrkomötet fattade i november 2010 två beslut om finansieringen av pensionssystemet. Arbetsgivarnas pensionsavgift höjdes 2012 med en procentenhet till cirka 28 procent. Samtidigt beslutade kyrkomötet att godkänna ett nytt instrument för utökning av pensionsfonden, pensionsfondsavgiften (den nya 6 punkten i KL 22 kap. 8 §). Avgiften är högst fem procent av kyrkoskatten vid den senast verkställda beskattningen. I den verksamhets- och ekonomiplan för 2011–2014 som kyrkomötet godkänt har man berett sig på att pensionsfondsavgiften ska tas ut från och med 2013. Enligt planen är avgiften 10 miljoner euro, dvs. 1,2 procent av kyrkoskatten.

Kyrkostyrelsen beslöt 2007 om ökade resurser för utveckling av den ansvarsfulla placeringsverksamheten och tillsatte ett projekt, Kyrkans projekt för ansvarsfull placeringsverksamhet, för åren 2008–2010. Samtidigt tillsattes en projektgrupp och en delegation för att bistå projektet. Projektets centrala uppgifter var att öka församlingarnas kunskap om ansvarsfull placeringsverksamhet, att utveckla kyrkans roll som aktiv ägare, att skapa nätverkskontakter med andra placerare, att stödja olika initiativ samt att tydliggöra begreppen inom ansvarsfull placeringsverksamhet och gå ut med allmän information. Målen för projektet uppnåddes inom alla områden. Gemensamma utbildningsdagar och skraddarsydd rådgivning ordnades för församlingarna. Den omfattande webbplats för ansvarsfull placeringsverksamhet som skapats av projektet är till för både församlingarna och övriga intresserade. Hösten 2009 blev en ägarpolicy för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland som hade beretts av delegationen klar efter ett år av arbete. I och med den nya ägarpolicyn deltar centralfonden i inhemska börsbolags bolagsstämmor. Med företag i Finland förs diskussioner på eget initiativ eller tillsammans med kapitalförvaltare och andra ägare. Ethix SRI Advisors AB, som har specialiserat sig på analyser av företagsansvar, undersöker pensionsfondens placeringar två gånger om året och för dialoger med internationella företag på pensionsfondens vägnar. Centrala teman för påverkan under redogörelseperioden var människorättsfrågor, miljöfrågor och företagens ansvarsfulla verksamhet i utvecklingsländerna.

Inom ansvarsfulla placeringar är det särskilt viktigt att man samarbetar med placerarna. Kyrkans centralfond undertecknade FN:s principer för ansvarsfulla placeringar (UN PRI) på våren 2008 och

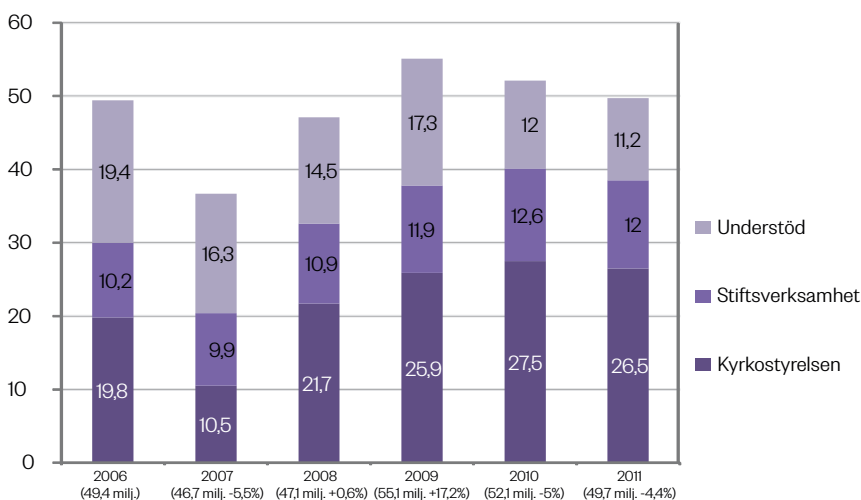
har därefter lagt ett internationellt perspektiv på denna verksamhet. På centralfondens initiativ grundades en egen förening för ansvarsfull placeringsverksamhet i Finland på sommaren 2010 – FINSIF ry (Finland's Sustainable Investment Forum). Transparens och öppenhet är viktiga kriterier för en ansvarsfull placerare. Centralfonden har gett ut en separat verksamhetsberättelse för ansvarsfull placering sedan 2008.

Efter att kyrkans projekt för ansvarsfull placeringsverksamhet avslutades fortsatte centralfondens placeringsenhet med att utveckla verksamheten i samråd med Kyrkans delegation för ansvarsfull placering. Uppgifterna i samband med ansvarsfull placering ingår i arbetet för de anställda vid centralfondens placeringsenhet. Kriterierna för ansvarsfullhet beaktas allt tydligare i placeringsfondernas och egendomsförvaltarnas placeringsbeslut. Som stiftande medlem i FINSIF ry fortsätter centralfonden att främja ansvarsfulla placeringar.

Kyrkans gemensamma verksamhet Kyrkans gemensamma verksamhet omfattar Kyrkostyrelsen, stiftsverksamheten och understöd.

Figur 13.13

Utgifter för kyrkans gemensamma verksamhet 2006–2011, miljoner euro.

Under fyraårsperioden beslutade man att Kyrkostyrelsens verksamhet tydligare ska delas upp i grundläggande verksamhet och strategiska projekt. I enlighet med Kyrkomötets beslut är avsikten att använda överskottet från tidigare år för att finansiera nya projekt som gagnar alla församlingar lika mycket, vilket inte medför något tryck på att höja församlingsavgifterna. I praktiken kommer boksluten under kommande år att uppvisa ett underskott i resultaträkningen. Underskottet täcks av tidigare års överskott, som vid slutet av den aktuella fyraårsperioden är cirka 45 miljoner euro.

Tabell 13.15

Kyrkostyrelsens strategiska projekt 2006–2014 och de anslag som använts/reserverats för dem inkl. driftsekonomidelen och investeringar, euro.

Projekt	Driftsekonomidelen 2006–2014	Investeringar 2006–2014
Förankring av strategin	1 400 000	
Stödande av strukturomvandlingen i församlingarna	1 000 000	
Andligt liv på webben	7 700 000	
Kitke/Kirjuri	11 300 000	2005–2014 sammanlagt 14,8 miljoner
Kyrkans servicecentral (tidigare HeTa, numera Kipa)	1 800 000	2011–2012 5,0 miljoner
Kodifiering av kyrkolagen	700 000	
Verkställande av Kyrkostyrelsens strategi	200 000	
Sammanlagt	24 100 000	

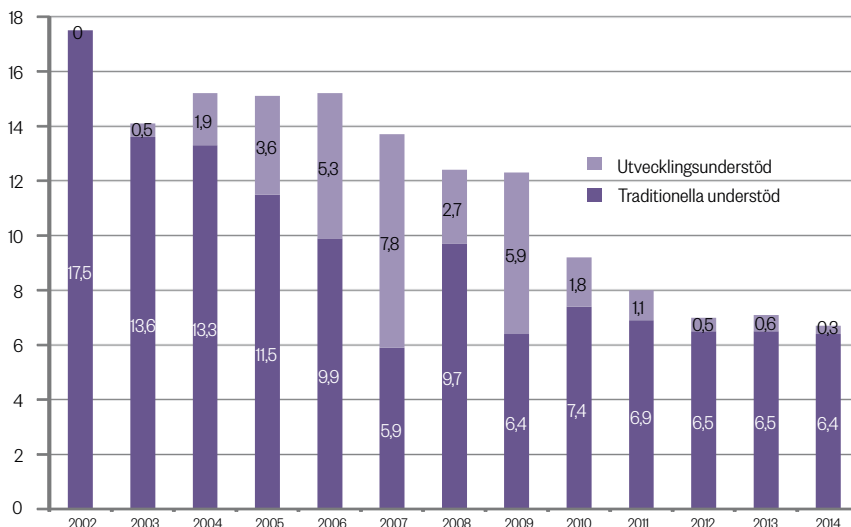
Det så kallade KITKE-projektet för utveckling av kyrkobokföringen och dess datasystem fortsatte under 2008–2011. Kyrkans nya gemensamma och centraliserade medlemsdatasystem fick namnet Kirjuri. Den ändring av 16 kap. i kyrkolagen som krävdes för ibruktagandet av systemet trädde i kraft den 1 december 2011. Samtidigt tog man i bruk modulen med digitaliserade kyrkböcker i Kirjuri. Ibruktagandet av huvuddelen av Kirjuri sköts dock upp till 2012. Med stöd av det nya 16 kap. i kyrkolagen godkändes det beslut om kyrkans allmänna datasäkerhetsbestämmelser och kyrkans datasäkerhetspolicy som ingår i kyrkans författningssamling i oktober 2011.

Finansieringen och utvecklingen av Kyrkans centralfonds understödssystem har utgjort ett viktigt insatsområde sedan 2000. Understöden indelas i traditionella understöd (komplettering av skat-

teintäkter, understöd enligt prövning och byggnadsunderstöd) och utvecklingsunderstöd.

Figur 13.14

Församlingsunderstödens fördelning på traditionella understöd och utvecklingsunderstöd 2002–2014, miljoner euro.

Kyrkans gemensamma verksamhet finansieras fortfarande med de grundavgifter som församlingarna betalar och som tas ut endast på basis av den kalkylerade kyrkoskatten. Grundavgiften var 8,2 procent i slutet av granskningsperioden.

Kyrkans servicecentral, Kipa Kyrkostyrelsen tillsatte den 16 november 2006 en förutredningsgrupp för att inför steget in i 2010-talet utreda utvecklingsbehoven inom kyrkans personal- och ekonomiförvaltning och deras datasystem. Arbetsgruppen hade i uppgift att beskriva nuläget och problemen inom kyrkans ekonomi- och personalförvaltning, analysera olika alternativa målbilder med beaktande av bland annat församlingssamverkan och frågor i anknytning till strukturomställningar, utreda de möjligheter som tekniska lösningsmodeller och lagstiftningen erbjuder och framföra sin syn på målbilden och hur detta ska nås.

I januari 2008 föreslog förutredningsgruppen en HeTa-service-centermodell för kyrkostyrelsens plenum, som godkände den som underlag för beredningen. Målet var att effektivisera hela kyrkans personal- och ekonomiförvaltning genom att sammanslå uppgifterna inom bokföring och löneräkning så att de lyder under en och samma organisation som är gemensam för kyrkan.

Enligt modellen erbjuder Kyrkostyrelsen församlingarna avgiftsbelagda centraliserade tjänster via flera enheter. Processerna i inledningsfasen är inköpsfakturer och inköpsreskontra, kundfakturer och kundreskontra, bokföring och bokföring av anläggningstillgångar, in- och utbetalningar, löneräkning samt reseräkningar och kostnadsfakturer. Detta innebär att man övergår till att använda ett program för ekonomi- och personalförvaltning, vilket minskar programvarukostnaderna jämfört med nuläget. Samtidigt övergår man till elektronisk dataöverföring, vilket underlättar harmoniseringen av processerna och leder till rätt slags och högklassiga resultat av arbetet. Inbesparingarna uppskattas till cirka fem miljoner euro per år inom hela kyrkan, efter att alla församlingar har överfört de ovan nämnda uppgifterna till servicecentralen. Av inbesparingarna utgörs 2 miljoner euro av kostnader för ersättningar till leverantörer av IT-system och 3 miljoner euro av arbetskraftsbesparingar.

Kyrkomötet godkände under sin vårsession 2010 ett förslag om ändring av kyrkolagen enligt vilken ett servicecenter för bokföring och löneräkning grundas inom Evangelisk-lutherska kyrkan. Servicecentret betjänar alla ekonomiska enheter inom kyrkan.

År 2011 fortsatte beredningen av inrättandet av servicecentret och ett beslut fattades om att huvudkontoret placeras i Uleåborg och filialer etableras i Lahtis och Kuopio samt en svenskspråkig filial i Borgå. Samtidigt utsågs pilotförsamlingarna för projektet. Efter valet av nyckelpersoner för servicecentret beslöt Kyrkostyrelsens plenum när varje församling ska bli kund hos servicecentret, huvudsakligen enligt församlingarnas önskemål. Efter en namntävling beslöts att servicecentrets namn på finska är Kirkon palvelukeskus, Kipa och på svenska Kyrkans servicecentral, Kipa. I slutet av 2011 undertecknades ett sjuårigt avtal med systemleverantörerna och plenum valde en direktion för servicecentret och godkände instruktionen för centret.

Den ändring av kyrkolagen som gällde inrättande av servicecentralen trädde i kraft 2012. Kyrkans alla ekonomiska enheter blir kunder hos servicecentralen inom en övergångsperiod på fem år (2012–2017) enligt en egen tidsplan för varje församling. Kyrkans servicecentral får sina första kunder på hösten 2012.

Reflektion

Under redogörelseperioden försämrades församlingarnas ekonomiska situation kraftigt och den regionala ojämlikheten fortsatte att öka. Församlingarna använde alltjämt mer pengar för verksamhetskostnader och investeringar än de hade inkomster. Finansieringen sköttes genom att använda besparingar, ta lån eller sälja egendom. Denna utveckling är ohållbar på lång sikt.

Ökningen av kyrkoskatteintäkterna under redogörelseperioden var liten, och risken är att skatteintäkterna eventuellt börjar minska. Eftersom fastighetsskötsel- och personalkostnaderna som ingår i verksamhetskostnaderna dessutom utgör merparten av församlingarnas utgifter är god ekonomiplanering ett måste. Detta innebär i framtiden dels att resurserna inriktas på den grundläggande verksamheten, dels att man utvecklar nya samarbetsformer och säljer fastigheter.

14. Personal, utbildning och förtroendevalda

- År 2011 hade kyrkan cirka 21 160 anställda. Hälften av församlingarna (52 %) planerade att minska sin personal under 2012–2013.
- Av de fast anställda var en tredjedel minst 55 år gamla.
- Enligt kyrkans anställda och förtroendevalda är det viktigt att kyrkan i framtiden talar mer frimodigt om Gud.
- Kyrkans anställda ansåg att de kan utnyttja sina färdigheter och sin yrkeskunskap i sitt arbete.

14.1 Personalstyrka och personalstruktur

Enligt strategin *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet* är kyrkans starka sida en yrkeskunnig, mångsidig och motiverad personal som ser sitt arbete som viktigt. Församlingens verksamhetskultur bygger i allt högre grad på de anställda, och frivilligverksamheten eller det lekmanansvar som bygger på det allmänna prästadömet ges inte alltid tillräckliga möjligheter inom församlingslivet.

En framtida utmaning för kyrkan är konkurrensen om utbildad arbetskraft. Allt färre av dem som utexamineras till arbete inom kyrkan har före sin examen konkreta band till det praktiska arbetet i församlingen. Utbildningsenheterna bör stöda yrkeskompetens och skapande av andlig identitet. Som arbetsgivare är det kyrkans uppgift att på ett bra sätt se till att arbetskraft anställs, skolas in och förbinder sig till arbetet samt får en starkare andlig identitet. Strategin *Vår kyrka*

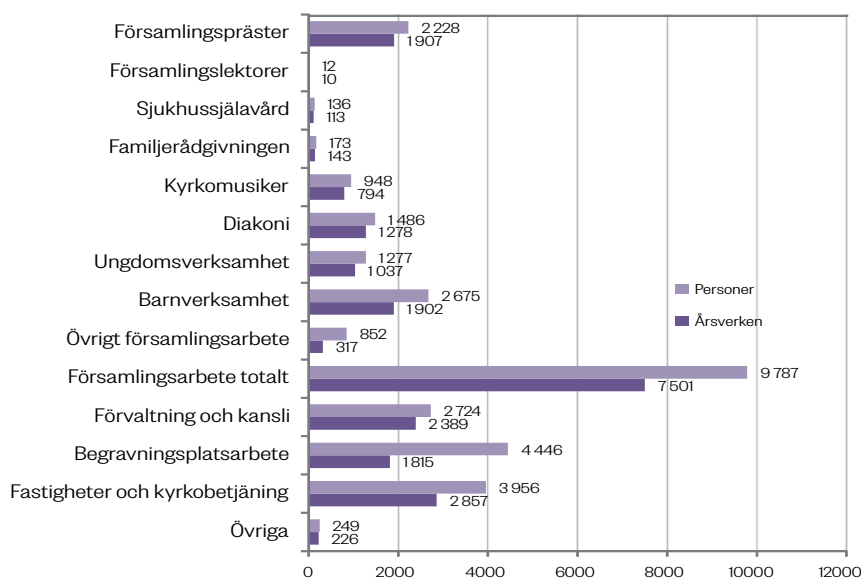
syftar till att göra kyrkan till en "drömarbetsplats" med meningsfulla arbetsuppgifter, en uppmuntrande arbetsmiljö och gott ledarskap.

År 2011 hade kyrkan sammanlagt 21 162 anställda. Antalet anställda hade minskat en aning (-230) sedan 2003. Beräknad enligt årsarbetskraften var antalet sammanlagt 14 788 (-507). År 2011 arbetade knappt hälften (46 %) av kyrkans anställda inom församlingsarbetet, vilket även var fallet 2007. Målet med strategin *Vår kyrka* är att bygga upp servicenätverk för kyrkan och på det sättet frigöra personalresurser från stödfunktionerna till de andliga uppgifterna.

Sammanlagt 9 787 anställda arbetade inom församlingsarbetet (9 737 år 2007). Av dem utgjorde anställda inom arbetet med barn den största kategorin, knappa 2 700. Församlingsprästerna utgjorde den näst största kategorin (cirka 2 230). Jämfört med 2007 skedde inga betydande förändringar i antalet anställda inom församlingsarbetet och inte heller inom kategorin förvaltnings- och kontorspersonal. Antalet begravningsplatsarbetare ökade något och antalet fastighets- och kyrkobetjämningsarbetare minskade jämfört med 2007.

Figur 14.1

Kyrkans personal fördelad på olika uppgiftskategorier år 2011. Kyrkans arbetsmarknadsverk.

Merparten (79 %) av de anställda inom församlingsarbetet var fast anställda. 87 procent av förvaltnings- och kontorsarbetarna och 76 procent av fastighets- och kyrkobetjäningsarbetarna var fast anställda. Däremot var nästan nio av tio (88 %) av begravningsplatsarbetarna anställda på viss tid. I det stora hela har andelen fast anställda legat på samma nivå sedan 2007. Två av tre (66 %) var fast anställda år 2011 (65 % år 2007).

Uppföljning av personalrelaterade nyckeltal förekom inte i någon större utsträckning bland församlingarna. Nyckeltal (för att beskriva t.ex. verksamhetens räckvidd och effektivitet i förhållande till folkmängden eller kostnaderna) sammanställdes i en fjärdedel av församlingarna (27 %). År 2011 anställde församlingarna sammanlagt 190 personer tillsammans med en annan församling (för minst tre månader). Sammanlagt 102 personer anställdes tillsammans med kommunen. Sammanlagt 22 av dem arbetade inom kyrkliga samfälligheter. Siffran inkluderar personer av vilkas arbetsinsats minst 10 procent utnyttjades av församlingen och minst 10 procent av kommunen.

Tabell 14.1

Antalet praktikanter, sysselsättningsanställda och andra specialgrupper inom kyrkan 2011.

	Församlingar	Kyrkliga samfälligheter
Praktikanter och studerande i inlärn timer i arbetet	886	243
I läroavtalsutbildning	213	43
Grundskoleelever på prao	574	35
Sysselsättningsanställda	346	55
I samhällstjänst	111	16
Civiltjänstgörare	50	4
I rehabiliterande arbete	170	22
Svårssysselsatta	41	9

Enligt församlingarna hade de år 2011 närmare 890 praktikanter och studerande som deltog i inlärn timer i arbetet medan de kyrkliga samfälligheterna hade cirka 240. Enligt de läroanstalter som erbjuder utbildning för arbete inom kyrkan uppgick antalet praktikperioder och perioder med inlärn timer i arbetet inom församlingsarbetet till 1 343. Antalet elever i grundskolan som har bekantat sig med församlingsarbete i samband med den praktiska arbetslivsorienteringen (prao) har varit rätt litet. Cirka 600 grundskoleelever genomförde sin

praoperiod i en församling eller kyrklig samfällighet. Enligt arbets- och näringsministeriets undersökning *Kyrkan som sysselsättare av personer med svag ställning på arbetsmarknaden* från 2009 är de kyrkliga arbetsgivarna villiga att sysselsätta personer som har en svag ställning på arbetsmarknaden. Trots det har relativt få av dessa personer fått sysselsättning inom kyrkan. Mest har kyrkan sysselsatt långtidsarbetslösa, vid 15 procent av organisationerna.

Andelen församlingar som hade för avsikt att minska personalen var betydligt större än 2007. Hälften av församlingarna uppgav att de antingen kommer att minska (21 %) eller sannolikt minska (31 %) sin personal under 2012–2013. År 2007 hade bara en knapp femtedel (17 %) planer på att minska personalen. Personalminskningar planerades i synnerhet inom församlingarna i S:t Michels stift (68 %) och Tammerfors stift (64 %). Två av fem församlingar (44 %) trodde att personalstyrkan hålls på nuvarande nivå och fyra procent trodde att den kommer att utökas eller sannolikt utökas. Tre av fyra kyrkliga samfälligheter tänkte antingen minska (42 %) eller sannolikt minska (30 %) sin personal. Var fjärde kyrkliga samfällighet ansåg att personalstyrkan sannolikt hålls på nuvarande nivå och tre procent tänkte sannolikt anställa fler medarbetare.

Församlingarna uppskattade att de största minskningarna i personalstyrkan under 2012–2013 sker bland de anställda som arbetar inom förvaltnings- och kontorsarbete (-24 % av församlingarna), barnverksamheten (-22 %) samt bland fastighets- och kyrkobetjämningsarbetare och församlingspräster (-17 %). I de kyrkliga samfälligheterna trodde man likaså att de största personalminskningarna blir aktuella inom kategorierna barnledare (-61 % av de kyrkliga samfälligheterna), förvaltnings- och kontorsarbetare (-56 %) och fastighets- och kyrkobetjämningsarbetare (-40 %).

I en undersökning om tillgången på arbetskraft från 2011 uppgavs att det framför allt råder brist på kyrkomusiker, ledare inom ungdomsverksamheten och församlingspräster. Var fjärde församling (24 %) ansåg att tillgången till kyrkomusiker var helt tydligt eller något för liten. Framför allt församlingarna i S:t Michels (44 %) och Lappo (40 %) stift var av denna åsikt. Var fjärde församling (24 %) ansåg också att den dåliga tillgången till ungdomsarbetsledare är ett problem, särskilt i Esbo (43 %) och Lappo (31 %) stift. En femtedel

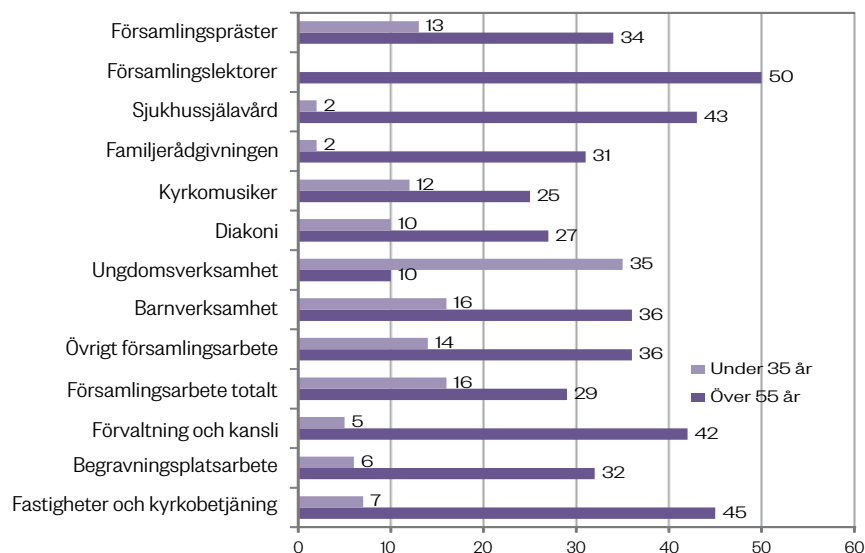
av församlingarna (19 %) ansåg att det fanns tillgång till klart eller något för få församlingspräster. De geografiska skillnaderna var stora: Var fjärde församling i Tammerfors (26 %) och Kuopio (25 %) stift var av denna åsikt. I Esbo stift var ingen av församlingarna av denna åsikt och i Helsingfors stift endast tre procent. I de kyrkliga samfälligheterna gällde frågan om huruvida det finns tillräckligt med arbetskraft i synnerhet ungdomsarbetsledare (34 % av församlingarna), chefer inom fastighets- och begravningsväsendet (29 %) och sjukhussjälavårdare (26 %).

År 2011 anställdes sammanlagt 1 077 nya arbetstagare i församlingarna i tjänste- eller arbetsavtalsförhållanden på minst sex månader. Av dessa deltog 457 i introduktionsutbildning. I de kyrkliga samfälligheterna anställdes år 2011 cirka 349 nya arbetstagare, av vilka knappt hälften (157) deltog i introduktionsutbildning. I varannan församling (54 %) och i tre av fem kyrkliga samfälligheter (57 %) fanns en plan som stöder introduktionen för nyanställda.

Ålders- och könsfördelning

Figur 14.2

Åldersfördelningen bland kyrkans ordinarie personal i olika kategorier. Enkät till anställda 2012 (%).

En dryg tiondel (12 %) av församlingarnas ordinarie personal var under 35 år och en tredjedel (35 %) över 55 år. Personer under 35 år arbetade i synnerhet med uppgifter inom ungdomsarbetet (35 %). Flest anställda som fyllt 55 år fanns bland dem som arbetar med fastigheter, kyrkobetjäning och sjukhussjälavård samt bland församlingslektorerna, vars antal minskar till följd av pensionsavgångar. Utöver dem påverkar pensioneringsvågen i synnerhet prästerskapet och personer som arbetar inom barnverksamheten samt med specialuppgifter som sjukhussjälavård och familjerådgivning. Mer än 15 procent av de anställda i de här yrkesgrupperna kommer enligt uppskattningar att gå i pension 2009–2014.

Kyrkans arbete har präglats av flera personalbyten till följd av de kraftiga pensionsavgångarna. *I en personalenkät* (2012) uppgav två av tre anställda (66 %) att det förekommit personalbyten inom den egna sektorn under det senaste året. De flesta anställda ansåg att personalbytena har stimulerat arbetsgemenskapen och tillfört den nya synvinklar. Två av tre av dem som svarade var helt eller delvis av denna åsikt. Tre av fem anställda ansåg att personalbytena har ökat arbetsbördan. Två av fem ansåg att personalbytena har lett till brist på expertis eller minskade praktiska kunskaper och färdigheter.

Tabell 14.2

Uppfattningar om personalbytenas inverkan på arbetsplatsen. Personalenkäten 2012 (%).

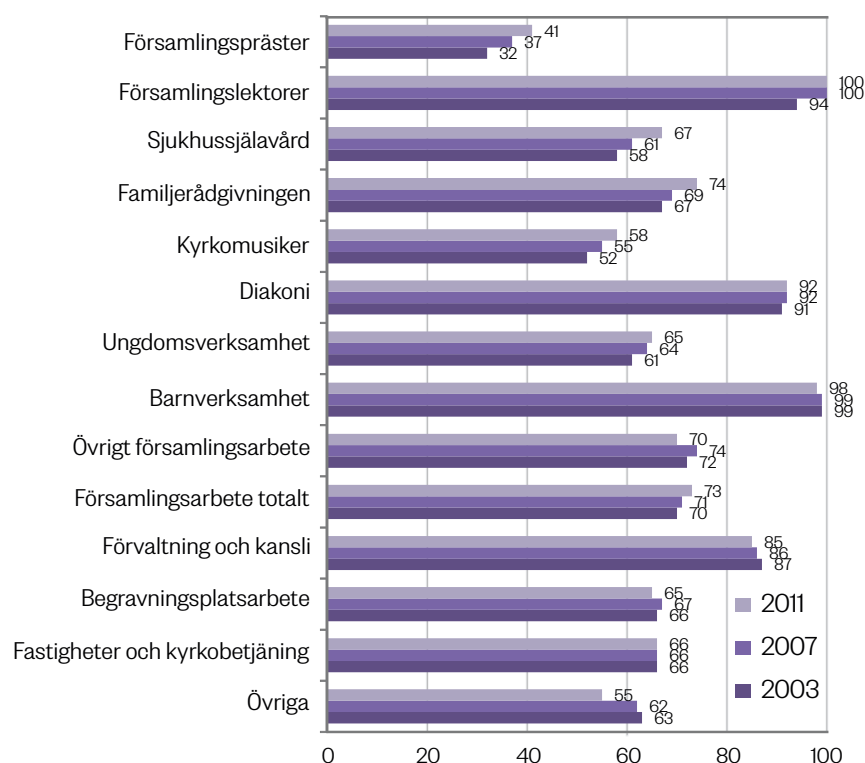
Personalbytena har...	Helt av samma åsikt	Delvis av samma åsikt	Varken av samma eller annan åsikt	Delvis av annan åsikt	Helt av annan åsikt
stimulerat arbetsgemenskapen och tillfört den nya synvinklar	25	42	13	12	7
ökat arbetsmängden i arbetsgemenskapen	24	36	14	13	14
tillfört arbetsgemenskapen nya arbetssätt	20	43	21	10	6
öppnat nya möjligheter i verksamhetsmiljön	19	46	20	10	5
försvärat den långsiktiga planeringen av arbetet	19	30	18	19	15
medfört en brist på expertis i arbetsgemenskapen	10	28	20	21	21
lett till att praktiska kunskaper och färdigheter minskat i arbetsgemenskapen	9	28	18	23	22

Karaktéristiskt för personalutvecklingen i kyrkan är att den relativa andelen kvinnor har ökat. Förutom församlingspräster är majoriteten av de anställda inom samtliga grupper kvinnor. År 2011

var 71 procent av de anställda kvinnor och 29 procent män. Under redogörelseperioden ökade kvinnornas andel i synnerhet bland sjukhussjälavårdarna och familjerådgivarna. Kvinnornas andel har under hela 2000-talet ständigt ökat även bland församlingsprästerna. Andelen kvinnor inom det pedagogiska området är relativt hög, 98 procent av dem som arbetar med barn och två av tre av dem som arbetar med ungdomar är kvinnor.

Figur 14.3

Kvinnornas andel av kyrkans personal fördelad på olika uppgiftskategorier åren 2003, 2007 och 2011 (%).

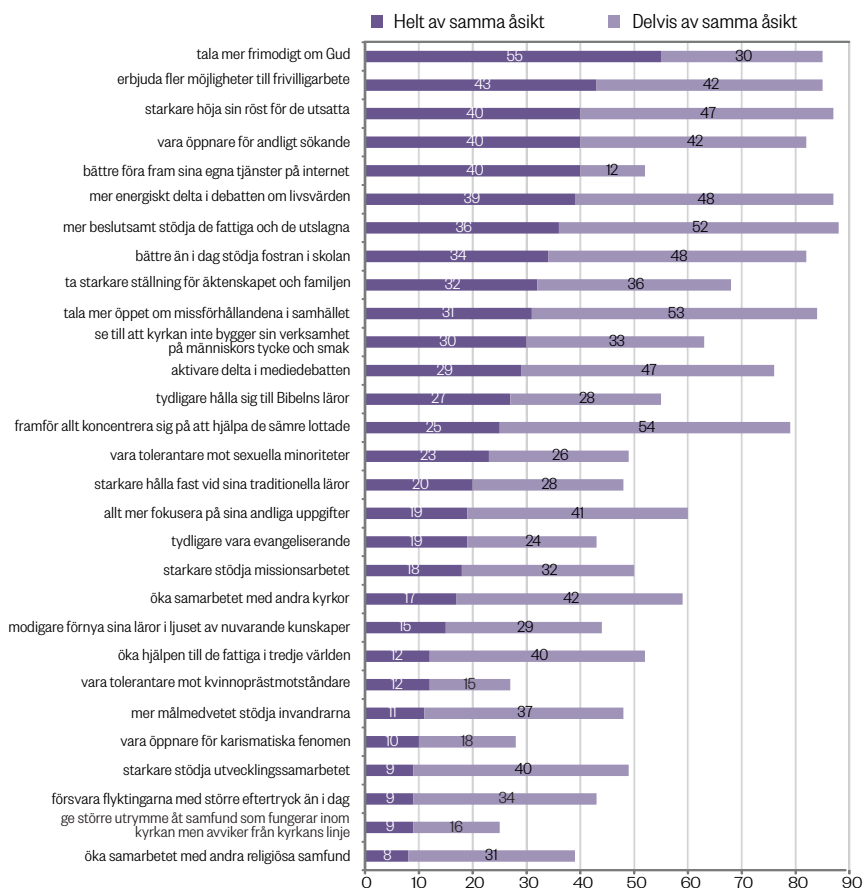

14.2 De anställdas synpunkter på kyrkans inriktning

Hur kyrkans arbete ska inriktas i framtiden har debatterats livligt inom kyrkan under de senaste åren. I *personalenkäten* tillfrågades de anställda hur de önskade att kyrkan ska utvecklas. Över hälften var helt av samma åsikt om att kyrkan bör tala mer frimodigt om Gud. Detta underströks särskilt av de anställda i Uleåborgs (62 %), Lappo (62 %) och Tammerfors stift (60 %) och av dem som fyllt 55 år (62 %).

Figur 14.4

De kyrkligt anställdas uppfattningar om i vilken riktning kyrkan bör utvecklas (%).

Enligt de anställda är det också viktigt att kyrkan erbjuder fler möjligheter till frivilligverksamhet. Utvecklingen av möjligheterna till frivilligverksamhet betonades särskilt av de anställda i Helsingfors stift (62 %) och av anställda under 35 år (52 %). Två av fem anställda betonade att kyrkan bör höja sin röst för de utsatta och vara öppen för andligt sökande.

Andelen av dem som helt eller delvis var av samma åsikt som påståendet visar att de anställdas åsikter överensstämmer med finländarnas i övrigt. Båda grupperna framhäver den hjälpande aspekten: att hjälpa fattiga och utslagna och att föra deras talan.

Ökat samarbete med andra religionssamfund och större utrymme åt samfund som fungerar inom kyrkan men som avviker från kyrkans officiella linje fick minst medhåll av de anställda. En tiondel (9 %) var helt av samma åsikt och 16 procent av delvis samma åsikt om att dessa samfund bör ges större utrymme. 42 procent av dem som svarade var helt eller delvis av annan åsikt. De som svarade hade en negativ inställning till kvinnoprästmotståndare. En tiondel (12 %) delade denna åsikt helt och 15 procent delvis. Hälften (54 %) av dem som svarade var helt eller delvis av annan åsikt.

14.3 Rekrytering, utbildning för tjänster inom kyrkan och arbetskraftssituationen

I framtiden tvingas kyrkan att konkurrera allt hårdare om sina blivande anställda. Utmaningen blir inte mindre av de allt knappare ekonomiska resurserna, i och med att fler än 3 600 av kyrkans anställda kommer att gå i pension under 2009–2014. Utmaningarna inom rekryteringen och de åtgärder som behövs beskrivs i strategin *Vår kyrka – framtidens arbetsplats* som godkändes av Kyrkostyrelsen 2009. Den första utmaningen är hur man ska få studerande att söka sig till utbildningar inom det kyrkliga. Andra kritiska punkter är de praktikperioder och perioder med inläring i arbete som genomförs i församlingarna, kyrkans stöd för att utveckla de studerandes yrkesidentitet och stärka deras andliga liv under studierna, rekryteringen till den första arbetsplatsen i församlingen, introduktionen i arbetet

samt en personalutbildning som stöder den yrkesmässiga utvecklingen under de första åren i arbetslivet.

Kyrkostyrelsen har på olika sätt försökt främja rekryteringen till arbete inom kyrkan. Varje år gör över 1 200 studerande inom den kyrkliga sektorn sin period med inläarning i arbetet i församlingarna. Allt detta har bland annat diskuterats i arbetsgrupper som gått under namnet Studerande på kyrkliga arbetsplatser. Arbetet ledde bland annat till att stiftet inledde pilotprojekt för att utveckla praktikseminarierna för även andra studerande inom den kyrkliga sektorn än teologer. En annan åtgärd var projektet Jobba i kyrkan inom vilket man har planerat material för att marknadsföra de kyrkliga yrkena. En del av konceptet är forskningsprojektet Teologen, som fokuserar på teologiestuderandes studier samt därtill relaterade val och motivationsfaktorer. Liknande längdsnittsstudier kommer under de närmaste åren att genomföras även inom andra områden.

Rekryteringen kan främjas genom god introduktion i arbetet. Introduktionen hänger nära samman med att en studerande söker sig till arbete inom kyrkan för första gången. Prästerna har av tradition kallats till så kallad ordinationsutbildning före prästvigningen, men liknande behov har konstaterats även inom andra områden. Hösten 2009 beslöt biskopsmötet om en reform enligt vilken domkapitlen ska ge orienteringsutbildning för dem som vigs eller utexamineras till diakoner, kantorer och ungdomsarbetsledare inom kyrkan. De första utbildningarna med rubriken Delaktig i kyrkans tro och uppdrag (3 sp) inleddes 2011.

Kyrkostyrelsen godkände *Kyrkans introduktionsguide* (Serie C 2010: 6, i elektroniskt format på Sacrista), som innehåller material för lokal planering, organisering och genomförande av introduktion av nya medarbetare. Handledningen har tagits fram med utgångspunkt i församlingsarbetet och som stöd för ledning, chefer och andra som planerar, organiserar och genomför introduktion av nya medarbetare eller anställda som har bytt arbete i församlingen. I guiden rekommenderas att församlingarna gör upp en introduktionsplan.

I fråga om utmaningarna inom rekryteringen har man fäst uppmärksamhet vid att unga och unga vuxna i dag har en svagare relation till kyrkan. Andelen män bland studerande och utexaminerade inom den kyrkliga sektorn har minskat tydligt. För närvarande utgör män-

nen mindre än en sjättedel av dessa, då deras andel av kyrkans hela personal är nästan 30 procent. Församlingarnas verksamhet står i centrum när det gäller rekryteringen till utbildning och arbete inom kyrkan. Hur får barn och unga bekanta sig med olika kyrkliga yrken i församlingens egen verksamhet, till exempel under skolbesök eller praoperioder? Välarrangerad inläring i arbetet och praktik är också väsentligt.

Det finns avsevärda regionala skillnader i rekryteringen till arbete inom kyrkan och situationen kan förändras förvånansvärt snabbt. År 2011 var det många som sökte de lediga tjänsterna i huvudstadsregionen och de större tätorterna, men i glesbygden kan rekryteringsutmaningarna vara mycket stora. Till exempel är möjligheterna att rekrytera präster utmärkta i Helsingfors och Esbo stift, medan de i Uleåborgs, Lappo och S:t Michels stift endast är nöjaktiga. Möjligheterna att rekrytera kantorer är svaga i S:t Michels stift, men utmärkta i Esbo, Helsingfors och Tammerfors stift. Möjligheterna att rekrytera barnledare är allmänt sett goda, men för tillfället är de svaga i Åbo, Helsingfors och Esbo stift. Olika utredningar har visat att det finns ett samband mellan rekryteringssituationen i församlingarna och varifrån de studerande kommer och var de gör sin praktik. I de stift från vilka många flyttar för att gå en kyrklig utbildning och där många gör sin praktik eller period med inläring i arbetet är rekryteringssituationen bättre. Med tanke på rekryteringen till arbete inom kyrkan är det nödvändigt att det anordnas tillräckligt med utbildning i olika delar av landet. Nu ser man tydligt att exempelvis inrättandet av en teologisk fakultet i Joensuu var en mycket lyckad satsning, eftersom det annars skulle ha rått stor brist på präster i östra och norra Finland.

Utbildning för kyrkliga yrken

Utbildningar som ger behörighet för tjänster och uppgifter inom kyrkan ges inom ramen för samhällets utbildningssystem. Kärnkompetensbeskrivningarna för de kyrkliga yrkena och besluten om behörighet för tjänsterna beskriver den kompetens som krävs ur kyrkans synvinkel. Kyrkostyrelsen samarbetar aktivt med utbildningsanstalterna och de statliga utbildningsmyndigheterna för att utveckla utbildningarna till exempel när behörighetsvillkoren för tjänster bereds i samråd med biskopsmötet.

Generellt sett har det funnits tillräckligt med studerande inom den kyrkliga sektorn. Störst har bristen varit inom kantorsutbildningen vid Sibelius-Akademien som har haft svårt att locka studerande. Trots det lilla antalet sökande har nivån varit hög. I praktiken har det endast rått brist på svenskspråkiga kantorer. Av de övriga är det endast diakonissutbildningen som haft oroväckande låg attraktionskraft, och till exempel yrkeshögskolan Diakonias enhet i Pieksämäki har inte alltid kunnat starta sina utbildningar. De kyrkliga yrkenas attraktionskraft verkar dock ha minskat en aning, vilket kräver större satsningar på rekrytering av studerande under de närmaste åren.

Kyrkan har på många sätt stött läroanstalterna, till exempel genom att stödja utvecklingen av de studerandes andliga liv och kyrkliga yrkesidentitet. Kyrkan har även gett stöd för undervisningstjänster vid läroanstalter inom den kyrkliga sektorn, vanligen för viss tid.

Teologutbildning ges vid teologiska fakulteten vid Helsingfors universitet samt vid Åbo Akademi och Östra Finlands universitet i Joensuu. Under de senaste åren har merparten (75 %) av de studerande vid Helsingfors universitet kommit från Helsingfors, Esbo och Tammerfors. De flesta som sökte till Östra Finlands universitet kom från Kuopio-regionen. Många unga börjar alltså gärna studera i närheten av sin hemort och får även arbete på hem- eller studieorten.

Hittills har ett tillräckligt antal teologie magistrar med kyrklig behörighet utexaminerats. Antalet studerande inom den så kallade allmänna linjen som saknar behörighet för arbete inom kyrkan har dock ökat tydligt. Antalet prästvigda har också varit tillräckligt, även om det kan vara svårt att få en präst utanför de stora tätorterna. Majoriteten av dem som vigs till präster är alltså unga vuxna, men bland dem finns allt fler personer över 41 år som bytt karriär och ofta har en högskoleexamen inom ett annat område.

Mot bakgrund av Bologna-deklarationen skapades en utbildning för personer som avlagt en annan högre högskoleexamen som ger prästbehörighet genom avläggande av en teologie masterexamen (120 sp) och extra studier. Den har visat sig vara en viktig utbildningsväg. Dessa präster har en annan kompetens än de som utbildats på traditionellt sätt, vilket medför nya utmaningar när det gäller introduktionen i arbetet. Man bör även i fortsättningen följa hur attraktiv denna utbildningsväg är och samtidigt bedöma de utexaminerades fortbildningsbehov.

Uppföljningen av teologutbildningen har väckt diskussion om huruvida den nuvarande utbildningen ger en tillräckligt bred teologisk allmänbildning. Frågan har bland annat diskuterats i en arbetsgrupp om prästens studieväg som tillsatts av biskopsmötet. Arbetsgruppen kommer att ta ställning till beslut om behörighet för prästämbetet. Arbetsgruppen har bland annat diskuterat huruvida en teologisk examen som ger behörighet för prästämbetet ska bedömas utifrån den kompetens den ger. Arbetsgruppen lämnar sitt förslag om revideringen av pastoralutbildningen till biskopsmötet hösten 2012.

Under fyraårsperioden prästvigdes närmare 480 personer (456 åren 2004–2007). I de flesta stift var två av tre av dem som prästvigdes kvinnor. Könsfördelningen var jämnast bland de prästvigda i Uleåborgs stift, där 47 procent var kvinnor. I hela landet var kvinnornas andel 62 procent, vilket är något högre än 2004–2007.

Tabell 14.3

Antalet prästvigda stiftsvis 2008–2011.

	Män	Kvinnor	Sammanlagt	% kvinnor
Åbo	26	37	63	59
Tammerfors	23	38	61	62
Uleåborg	30	27	57	47
St Michel	18	35	53	66
Borgå	13	17	30	57
Kuopio	20	38	58	66
Lappo	21	41	62	66
Helsingfors	18	37	55	67
Esbo	12	25	37	68
Sammanlagt	181	295	476	62%

Kantorsutbildning Besluten om att dra in professurerna i kyrkomusik och den inte realiserade planen på att lägga ner Sibeliusakademins avdelning i Kuopio har väckt diskussion inom kantorsutbildningen. Det blivande Konstuniversitetet torde ge nya möjligheter för att utveckla kantorsutbildningen och för att tillsätta professurerna. I övergångsfasen stöder kyrkan en konstnärlig professur i kyrkomusik.

På grund av Sibelius-Akademins resursbrist fanns det en risk för att undervisningen i teologiska ämnen nästan enbart skulle ske genom bokatamina. För att åtgärda situationen anordnade Sibe-

lius-Akademien och Kyrkans utbildningscentral tillsammans en intensivkurs i teologiska ämnen för kyrkomusikstuderande i Träskända under 2010 och 2011. Kursen gav också möjlighet till att fördjupa det andliga livet. Under de senaste åren har den totala mängden sökande ökat, men intresset för den svenskspråkiga utbildningen har fortfarande varit svalt. De utexaminerade kantorerna får i regel anställning i församlingarna. Sammanlagt 141 personer fick kantorsbehörighet under 2008–2011.

Utbildning i diakoni och ungdomsarbete ges huvudsakligen vid yrkeshögskolan Diakonia, som har förnyat sina läroplaner och utvecklat flerformsundervisning. Antalet studerande vid Diak är fortsättningsvis högt och en stor del av dem söker sig till arbete inom kyrkan. Antalet sökande till kyrklig utbildning håller dock på att minska en aning. Detta gäller också andra grupper än sökande till diakonissutbildningen. Vuxenutbildningen är tydligt mer attraktiv än den traditionella utbildningen på ungdomsstadiet. Detta tyder på att såväl kyrkans arbete som social-, hälso- och sjukvårdsområdet intresserar så kallade karriärbytare.

Förutom av Diak ges utbildning som ger behörighet för tjänster inom diakonin och som ungdomsarbetsledare också av Yrkeshögskolan Novia i Åbo, i nära samarbete med Åbo Akademi. För att stöda de studerandes kyrkliga identitet startades projektet Novia Dei, som har lyckats skapa meningsfulla samband till kyrkan för de studerande. Under 2008–2011 avlades sammanlagt 419 examina som ger behörighet för en tjänst inom diakonin.

Ungdomsarbetsledarutbildning ges också av Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu (KPAMK), som utexaminerar samhällspedagoger. De får huvudsakligen arbete inom stiftet i norra Finland. KPAMK:s öde är oklart i och med de strukturella omvälvningar som pågår i yrkeshögskolevärlden. Yrkeshögskolan vill gärna fortsätta som hittills, men det är möjligt att den tvingas slå samman sina verksamheter till en eller två avdelningar, alternativt införliva dem i andra yrkeshögskolor. 371 studerande avlade examen som ger behörighet för en tjänst som ungdomsarbetsledare.

En anmärkningsvärd nyhet inom utbildningen på området är en kortare yrkeshögskoleexamen med fokus på diakoni och kristen fostran. De första examina avlades hösten 2008. Följande grupp inled-

de sin utbildning i januari 2009. Utbildningens profil ändrades inte, men namnet kristen fostran byttes ut mot ungdomsarbete. De studerande har också möjlighet att avlägga en internationell gemensam examen, Master in Diaconia and Christian Social Practice.

Diak ger också utbildning inom det sociala området på engelska. I läroplansreformen utökades programmet med ett kyrkligt inriktningsalternativ (behörighet för tjänster inom diakoni och samhällslika tjänster). Tyngdpunkten i utbildningen ligger på utveckling av gemenskaper och inom diakonin särskilt på ungdomsdiakoni. Ett motsvarande utbildningsprogram håller på att byggas upp i Östeuropa i samarbete med tjeckiska Interdiac och Karlsuniversitetet i Prag.

Utbildning i småbarnsfostran Grundexamen i barn- och familjearbete kan avläggas vid tio folkhögskolor och två yrkesläroanstalter. Under de senaste åren har det funnits ett tillräckligt antal sökande, ungefär dubbelt fler än de antagna. Det råder dock en ständig brist på manliga studerande. År 2011 inledde 627 personer sina studier. Det sammanlagda antalet studerande som ämnar avlägga examen var 1 434. De studerande kom huvudsakligen från den ort där läroanstalten finns eller från grannorten. Sannolikt kommer detta också att bidra till att de som avlagt sin examen får arbete på olika håll i Finland. Ett riksomfattande nätverk av läroanstalter garanterar att studerande från så många stift som möjligt söker sig till utbildningarna.

Antalet utexaminerade barnledare har hittills kompenserat för pensionsavgångar och arbetskraftsbehov som beror på andra orsaker. Rekryteringssvårigheterna i stadsförsamlingarna i södra Finland tyder dock på att läget kommer att bli värre. De barnledare som utexamineras från ungdomsutbildningar söker sällan anställning hos församlingarna. Enligt deras kommentarer verkar de anse att arbetet som barnledare i församlingen eller arbetsförhållandena och lönen i början inte är konkurrenskraftiga. Situationen blir bättre efter några år i arbetslivet. Mot bakgrund av detta bör rekryteringen ägnas större uppmärksamhet. För att åtgärda situationen har man bland annat producerat lämpligt rekryteringsmaterial. På längre sikt bör man kontinuerligt utveckla barnledaryrket och arbetsuppgifternas svårighetsgrad i relation till den kompetens som utbildningen ger. Man bör också hitta nya sätt att redan i slutskedet av studierna nå dem som utexamineras från ungdomsutbildningen. Mellan 2008 och

2011 avlades grundexamen för barn- och familjearbete av sammanlagt 1 899 personer.

En stor förändring inom utbildningen för området är att de nuvarande specialiseringsstudierna i kristen småbarnsfostran som ger behörighet för en tjänst som barnledare upphör 2011. Under redogörelseperioden avlades specialiseringsstudier av sammanlagt 58 personer. En ny utbildning som ger behörighet för ledare för kyrkans barnverksamhet startade 2012 vid yrkeshögskolan Diakonia. Den ges inom utbildningsprogrammet för det sociala området och inriktningsalternativet kristen barn- och ungdomsverksamhet (socioonom YH/ledare för kyrkans barnverksamhet). I utbildningen ingår också studier i socialpedagogik och småbarnspedagogik (60 sp) som ger behörighet som barnträdgårdslärare.

Utbildning inom kyrkobetjäningen Yrkesexamen för kyrkvaktmästare kan avläggas vid sju läroanstalter (sex finskspråkiga och en svenskspråkig) med bred geografisk spridning. Läroanstalternas antal kan anses vara tillräckligt och deras samarbete med församlingarna är väl etablerat. Utbildningens kvalitet är god. Innehållet i examen kommer dock att utvecklas i och med att reformen av grunderna för yrkesexamen är på slutrakan.

Församlingarna har allt fler anställda som avlagt yrkesexamen för kyrkvaktmästare, och de som väljs till tjänsterna förutsätts i regel ha avlagt examen. Under de närmaste åren ökar antalet pensioneringar även bland denna yrkesgrupp och det kan antas att behovet av personer med examen kommer att öka. År 2011 var antalet personer med examen 70 (2010: 63, 2009: 74, 2008: 75 och 2007: 82).

Även antalet studerande kan anses vara stort, då rätt att avlägga yrkesexamen för kyrkvaktmästare beviljades 109 personer (2010: 94; 2009: 128, 2008: 114 och 2007: 125). Antalet sökande var 182 (2010: 141; 2009: 184, 2008: 146 och 2007: 162). 108 personer inledde sina studier. Av dem var 55 kvinnor och 53 män. En stor del av dem som söker sig till området är karriärbytare som saknar ordinarie anställning i församlingen.

Missionssekreterare Antalet missionssekreterartjänster i församlingarna har fortsatt öka sedan 1995, då det fanns 36 tjänster. År 2011 var tjänsternas antal 110 (2010: 106). Antalet missionssekrete-

rare i arbetsavtalsförhållande håller däremot på att minska. År 2011 var de 57 till antalet (67 år 2010). Det totala antalet var 167 (173 år 2010). Utbildningen för missionssekreterare grundar sig på ett beslut av biskopsmötet enligt vilket den som väljs till en missionssekreterartjänst i församlingen ska ha en lämplig yrkeshögskoleexamen som ger kyrklig behörighet och som inkluderar specialstudier i mission och internationell diakoni motsvarande minst åtta studiepoäng. Man kan skaffa sig utbildningen även efter att man har avlagt en examen. I församlingarna finns också missionssekreterare som arbetar mot arvode eller på frivillig basis och som utbildas av Kyrkans missionscentral och stiftet.

Vid sidan av benämningen missionssekreterare förekommer en mängd olika kombinerade tjänster, till exempel sekreterare för missions- och vuxenarbete, missions-/informationssekreterare och sekreterare för missionsfostran. Utifrån stiftens bedömningar är rekryteringssituationen inom området huvudsakligen god.

Det bör dock noteras att tjänstebenenämningen sekreterare för internationellt arbete allt efter blir vanligare inom församlingarna. För tjänsten finns inga behörighetsvillkor som godkänts av biskopsmötet. Församlingarna kan tillsätta dessa tjänster relativt fritt och de kan formulera befattningsbeskrivningarna enligt sina behov. I många församlingar inkluderar arbetet traditionella missionssekreteraruppgifter, men också invandrararbete, vänförsamlingsverksamhet eller mer omfattande internationella och ekumeniska relationer. Den första sekreteraren för internationellt arbete anställdes 2004, och 2011 användes benämning redan i 12 församlingar.

Bland annat Kyrkans missionscentral, gruppen för uppföljning av utbildningen i kyrkans internationella arbete samt biskopsmötet bör aktivt följa den utveckling som beskrivs ovan. Samtidigt bör man utvärdera hur utvecklingen påverkar missionssekreterartjänsterna och behörighetsvillkoren. I framtiden måste man fråga sig om kyrkan endast behöver missionssekreterare som uppfyller specifika behörighetsvillkor eller om befattningsbeskrivningarna ska utökas till att omfatta internationellt arbete, och om det då krävs att biskopsmötet fastställer behörighetsvillkoren.

Utveckling av yrkesutbildningen

För att församlingarna ska få tillräckligt med kompetent personal på olika håll i landet bör man på det allmänkyrkliga planet se till att utbildnings- och kompetensbehoven inom den kyrkliga sektorn tas i beaktande när det allmänna utbildningssystemet utvecklas. Systemet med utbildningskommissioner som är underställt undervisnings- och kulturministeriet och där även kyrkan finns representerad ger en kanal för påverkan. En viktig roll har även de grupper med representanter för arbetslivet och läroanstalterna som arbetar i anslutning till Kyrkans utbildningscentral och biskopsmötet och som följer upp och utvärderar utbildningarna på området.

Undervisnings- och kulturministeriets projekt för att påskynda bildandet av ett samlat anordnarnät inom yrkesutbildningen (den s.k. yrkesinstitutsstrategin) syftar till att genom strukturell utveckling förstärka utbildningsanordnarnas serviceförmåga och förutsättningar för att anordna utbildning samt säkerställa tillgången till yrkesutbildning av hög kvalitet i olika delar av landet. Ett centralt mål för projektet har varit att skapa starkare organisationer för utbildningsanordnarna. Ministeriet har bland annat rekommenderat att anordnare av yrkesutbildning med få studerande (t.ex. kristliga folkhögskolor) och mera yrkesutbildning än fri bildningsverksamhet bör bedöma förutsättningarna för sin verksamhet på lång sikt. De bör också utreda möjligheterna till samgång med regionala eller andra organisationer som anordnar yrkesutbildning. Ett motsvarande program för strukturell utveckling genomförs också inom det fria bildningsarbetet. Processen med att förnya tillstånden att driva läroanstalter inleddes 2010 och i slutet av 2011 fick en del av de kristliga folkhögskolorna endast ett tidsbestämt tillstånd att ordna utbildning.

Högskolenätet håller också på att koncentreras till större helheter. Syftet med detta är ett högskolenät med större regional styrka och genomslagskraft. Utbildningen ska bevara de olika examinas profiler, men samarbete inom utbildningen är önskvärt. Målet är att det i stället för de nuvarande 16 universiteten och 25 yrkeshögskolorna ska finnas högst 15 universitet och 16–18 yrkeshögskolor i Finland år 2020. Utöver dessa kan universiteten och yrkeshögskolorna ingå avtalsbaserade strategiska allianser. Den strukturella utvecklingen har bland annat medfört att universiteten i Joensuu och Kuopio

gick samman och bildade Östra Finlands universitet. Då flyttades den teologiska utbildningen från att ha varit en självständig fakultet över till en teologisk avdelning inom filosofiska fakulteten, med inriktning på västlig och östlig teologi. Förändringarna gäller även utbildningen inom kyrkomusik då Sibelius-Akademien blir en del av det nya Konstuniversitetet. Den strukturella utvecklingen påverkar också andra universitet, även om reformer i regel inte har påverkat de kyrkliga utbildningarna särskilt mycket.

De strukturella förändringarna avspeglar sig även på yrkeshögskolorna i form av flera olika sammanslagnings- och samarbetsprocesser. Till exempel slogs Yrkeshögskolan Sydväst och Svenska Yrkeshögskolan samman i augusti 2008 och bildade Yrkeshögskolan Novia. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu, som utbildar ungdomsledare inom kyrkan (samhällspedagog, YH), är fortfarande självständig, men processen med att se över yrkeshögskolornas tillstånd kan föranleda nya samarbetsstrukturer. År 2011 beslöt man att hela yrkeshögskolan Diakonias södra enhet ska förläggas till det kampusområde som byggs i Fiskehamnen i Helsingfors.

De pågående förändringarna i utbildningsvärlden förutsätter att kyrkan har ett gott samarbete med utbildningsmyndigheterna och läroanstalterna. Kyrkostyrelsen har deltagit aktivt i Utbildningsstyrelsens arbete med att reformera examensgrunderna för de yrkesutbildningar på andra stadiet som ger behörighet för arbete inom kyrkan och dessutom kommenterat utvecklingen av yrkeshögskolornas läro- och genomförandeplaner. Yrkesutbildningsgruppen har aktivt följt utvecklingen inom utbildningsutbudet och dess genomförande. Samtidigt har man försökt förutse utmaningarna inom personalutbildningen och utveckla utbildningen för att svara mot församlingarnas och de kyrkoanställdas behov.

När innehållet i examina utvecklas hörs kyrkan i fråga om den kompetens som krävs för församlingsarbete enligt kärnkompetensbeskrivningarna för kyrkans andliga arbete. Biskopsmötet behandlade kärnkompetensbeskrivningarna hösten 2010. Då godkändes en gemensam kärnkompetensbeskrivning för kyrkans andliga arbete samt egna beskrivningar för diakoner, kantorer, ungdomsarbetsare, barnledare och präster. Efter detta har man dessutom godkänt kärnkompetensbeskrivningar för missionssekreterare och ledare för

kyrkans barnverksamhet. Beskrivningarna är verktyg som församlingarna kan använda för att precisera och utveckla innehållet i de anställdas befattningsbeskrivningar och för att kartlägga personalens kompetens och göra upp utvecklingsplaner.

14.4 Personalutveckling och utbildning

Med personalutbildning avses utbildning som arbetsgivaren anordnar eller köper för sina anställda. År 2010 godkändes *Kyrkans personalutvecklingsavtal*, som ger ramar för utvecklingen av kyrkans personal och personalutbildning. Avtalet utgår från att församlingen genom att utveckla personalen kan bidra till att de anställda är kompetenta och motiverade. Den kompetens som behövs för församlingens verksamhet och hela kyrkan kan bäst säkerställas genom att se till att utvecklingen inom församlingen är kontinuerlig och systematisk, att man reserverar ekonomiska resurser för den och att den omfattar hela personalen.

Den andliga och ekonomiska strukturomvandlingen inom kyrkan tär på många sätt på de anställdas resurser, och förtroendet för den grundläggande uppgiften vacklar. Inom personal- och utvecklingsverksamheten är det under dessa omständigheter viktigt att man stärker yrkeskompetensen, uppmuntrar till arbete inom kyrkan och vågar föra en öppen dialog med kyrkan.

Kyrkans utbildningscentral har till uppgift att anordna och samordna personalutbildningen inom olika områden. Utbildningscentralen har stöttat församlingarnas personal genom att ta hänsyn till de förändringsprocesser som pågår i omvärlden och verksamhetskulturen under pastoralkurserna och special- och ledarskapsutbildningarna. Centralen har dessutom anordnat regional och vid behov även lokal utbildning för att möta dessa utmaningar.

Dessa utbildningssituationer ger de anställda en möjlighet att bedöma och analysera sina upplevelser. Konsekvenserna av de samsamlingsprocesser som pågår i församlingarna har utgjort ett återkommande tema i alla utbildningar. De har dock varit en särskild utmaning för utvecklingen av ledarskapsutbildningen. Utvecklingen av utbildningarna Mukana muutoksessa har varit ett sätt att svara på

de utmaningar som den strukturella omvälvningen medför. Personalutbildningen har också påverkats av den offentliga debatten om kyrkan och det stora antalet utträden ur kyrkan som verkar ha belastat kyrkans anställda på många sätt. Kyrkan utmanas på ett starkare sätt än tidigare att analysera och motivera sin verksamhet.

Under fyraårsperioden har flera specialutbildningar förnyats (t.ex. inom fostran, diakonin, det internationella arbetet och familjearbetet). Därtill har man tagit itu med att utveckla pastoral-examen och fortbildningen för kantorer. Ett nytt fenomen under perioden är en starkare integrering av vissa kyrkliga specialutbildningar i det allmänna utbildningssystemet (bl.a. utbildningen av familjerådgivare och sjukhussjälavårdare). Det är mycket möjligt att en liknande utveckling snart kommer att ske även inom andra utbildningar.

Ett led i utvecklingsarbetet är att den nya strukturen i kyrkans personalutbildning tas i bruk i personalutbildningskalendern. I den struktureras utbildningsutbudet upp som en tydlig helhet. En del är avsedd för anställda i början av karriären (introduktion och orientering, kyrkligt anställdas grundläggande färdigheter, kompletterande utbildning, pastorexamen). Vissa utbildningar är avsedda för mer erfarna anställda (fördjupad utbildning, specialutbildning, ledarskapsutbildning). Kompetensuppdatering och aktuell utbildning är kortvariga utbildningar (1–2 dagar) om aktuella arbetsrelaterade frågor.

Den elektroniska utbildningskalendern togs i bruk 2008, och 2010 utökades den med ett elektroniskt anmälningssystem. I 2012 års personalutbildningskalender finns 527 utbildningar (112 färre än år 2011) och 146 rådplägningsdagar (24 färre än år 2011). Den elektroniska utbildningskalendern har gjort det möjligt att utvärdera omfattningen av kyrkans personalutbildning och utveckla dess innehåll. Det ser ut att finnas ett större utbud än efterfrågan på utbildning, vilket leder till för få deltagare. Framöver kan till exempel grupperna för uppföljning av utbildningen göra en mer ingående bedömning av hur utbudet ska läggas upp för att motsvara efterfrågan och hur man kan främja och modernisera marknadsföringen av utbildningarna.

Personalutveckling och utbildningsplanering i församlingarna

En meningsfull utveckling av arbetsplatserna förutsätter en systematisk personalutbildning. En personalutvecklingsplan finns i varannan församling (48 %). I två av tre (66 %) församlingar (78 % av de kyrkliga samfälligheterna) har man ställt upp mål för personalutbildningen utifrån tjänste- och arbetsuppgifterna och församlingens verksamhet. I en tredjedel av församlingarna (34 %) har målen uppställts utifrån de anställdas personliga intresse (19 % av de kyrkliga samfälligheterna).

I två av fem församlingar (41 %) kartläggs den individuella kompetensen bland alla anställda varje år. I en fjärdedel av församlingarna (27 %) kartläggs den bland en del av de anställda och i en tredjedel (32 %) kartläggs den inte. I 16 procent av de kyrkliga samfälligheterna kartläggs kompetensen bland alla anställda och i 38 procent bland vissa anställda. I nästan hälften av församlingarna görs dock inga årliga kompetenskartläggningar.

I varannan kyrklig samfällighet (51 %) fanns en särskild personalutbildningsplan och i en fjärdedel (24 %) var planen en del av den treåriga ekonomi- och verksamhetsplanen. Ett personalbokslut eller en personalrapport hade upprättats i 70 procent av de kyrkliga samfälligheterna. En särskild personalplan fanns i en tiondel av församlingarna (12 %) och i varannan församling (55 %) var den en del av den treåriga ekonomi- och verksamhetsplanen.

Perspektivskiftet från traditionella utbildningsplaner till personalutveckling utmanar församlingarnas personalledning till modernt kompetensledarskap. Församlingarnas resurser för detta varierar. För att få en helhetsbild samlade Kyrkans utbildningscentral in uppgifter av församlingarna om fokusområdena, utbildningsbehoven och bristerna i utbildningsutbudet i de personalutvecklingsplaner som ingår i verksamhets- och ekonomiplanen samt om hur mängden utvecklingsresurser har utvecklats. Varannan församling (48 %) hade en ledningsgrupp för att leda verksamheten. Detta var vanligast bland församlingarna i Helsingfors stift (70 %).

Enligt utredningen är prioriteringarna i utvecklingen ledarskap (t.ex. den närmaste chefens arbete, team, prövningsbaserade

lönetillägg, utvecklingssamtal, arbetshälsa), personalens samarbetsfärdigheter samt utveckling av frivilligverksamheten och verksametskulturen på arbetsplatsen. Utöver fokusområdena utvärderar församlingarna också sina utbildningsbehov under 2012–2014. Även dessa hänger samman med i synnerhet ledarskap och frivilligverksamhet. Utbildningsbehov finns också i samband med personalens egen utveckling i arbetet och kyrkans övergripande projekt (Kirjuri, Kipa, prövningsbaserad lönedel, andligt arbete på webben). Gråzoner inom utbildningen konstaterades framför allt i utbildningar som gäller interaktion och sociala färdigheter.

Även i en enkät av Kyrkans forskningscentral ansåg församlingarna att utbildning inom ledning av frivilligverksamhet är det som behövs mest. Två av fem församlingar (43 %) ansåg att det är ytterst nödvändigt och en lika stor andel ansåg att det är rätt nödvändigt. Utbildning inom ledning av frivilligverksamhet efterfrågades i synnerhet i de stora församlingarna. Förändringarna i omvärlden skapar likaså utmaningar för utbildningen. Var tredje församling (31 %) ansåg att det är ytterst nödvändigt med utbildning som tar upp webben som ett nytt verksamhetsfält och hälften (48 %) ansåg att det var rätt nödvändigt. Denna åsikt delades särskilt bland de stora församlingarna. Av de anställda i församlingar med fler än 12 000 medlemmar ansåg hälften att utbildningen är ytterst nödvändig. I församlingar med färre än 4 000 medlemmar var en knapp femtedel (17 %) av de anställda av denna åsikt.

En tredjedel av församlingarna (29 %) ansåg att det är ytterst nödvändigt med utbildning med anknytning till gudstjänster och andlig tillväxt. I församlingar med fler än 16 000 medlemmar var hälften (51 %) av denna åsikt. Utbildning om Bibeln och kyrkans tro är ytterst nödvändig enligt en dryg fjärdedel (26 %) av församlingarna. I församlingar med fler än 16 000 medlemmar var 44 procent av samma åsikt. En fjärdedel av församlingarna ansåg också att det är ytterst viktigt med ledarskapsutbildning för chefer på mellannivå (27 %) och IT-utbildning (26 %).

Enligt enkätsvaren vill de flesta ha regionala utbildningar som anordnas inom prostriet eller stiftet samt inom den egna församlingen eller kyrkliga samfälligheten.

Tabell 14.4

De populäraste utbildningsformerna (% av församlingarna).

	Passar mycket bra	Passar ganska bra
Regional utbildning som ordnas inom prostriet eller stiftet	49	44
Lokal utbildning som ordnas inom församlingen eller samfälligheten	46	36
Egen utbildning för de olika yrkesgrupperna	34	51
Utbildning för många yrkesgrupper tillsammans	19	45
Utbildning som ordnas på riksplanet eller gemensamt för hela kyrkan	15	46

Personalutbildning inom den praktiska verksamheten

Pastoralutbildningen är en väsentlig del av den enhetliga personalutbildningen inom kyrkan. Med den avses den studiegång för präster som erbjuds inom kyrkan och som börjar under teologistudierna och slutar med en högre pastorexamen och ledarskapsutbildning. Utbildningen bygger på teologiutbildningen vid universitetet och på reflektion över erfarenheterna från prästarbetet. Målet är att stödja präster i början av karriären med att utveckla deras professionella kompetens.

Under pastoralkurserna har man uppmärksammat att präster som till exempel börjar på en kurs i själavård kan ha överraskande lite kunskap om själavårdsfrågor. En teologisk utbildning garanterar inte nödvändigtvis en tillräcklig kompetens på alla centrala områden inom prästyrket, eftersom vissa studerande fokuserar på sitt blivande huvudämne redan i början av sina studier. Detta kräver att kursdeltagarna erbjuds en studiehelhet som ger dem en introduktion till själavård genom empiriska och teoretiska studier. Pastorexamen har saknat dimensionerna av diakoni, kyrkans internationella ansvar, ekumenik och kommunikation. En reform av pastorexamen bereds i en arbetsgrupp som tillsatts av biskopsmötet.

Antalet präster som avlagt pastorexamen ökade något från den förra fyraårsperioden (254 åren 2004–2007). Antalet präster som avlagt högre pastorexamen var nästan detsamma (40 under den förra fyraårsperioden), medan kvinnornas andel tydligt ökade. Under 2004–2007 var en knapp femtedel (17 %) av dem som avlagt examen kvinnor, nu en dryg fjärdedel.

Tabell 14.5

Avlagda lägre och högre pastoraalexamina stiftsvis 2008–2011.

	Lägre pastoraalexamen		Högre pastoraalexamen	
	Antal examina	Kvinnornas andel av de utexaminerade	Utexaminerade	Kvinnornas andel av de utexaminerade
Åbo	36	21	5	1
Tammerfors	29	14	9	3
Uleåborg	34	16	5	1
St Michel	33	24	4	2
Borgå	18	5	4	-
Kuopio	25	14	4	1
Lappo	29	14	-	-
Helsingfors	38	26	6	2
Esbo	34	18	6	3
Sammanlagt	276	152 (55 %)	43	12 (28 %)

Kyrkans ledarskapsutbildning bygger på ett program för ledarskapsutbildning (Kirjo 2005) som godkänts av biskopsmötet. Ledarskapsutbildningen utvecklas genom att man sammanför olika ledarskapsutbildningar för chefer på mellannivå till en multiprofessionell grundutbildning i kyrkligt ledarskap. En viktig nyhet inom kyrkans ledarskapsutbildning är Kirkollisen johtamisen peili (Spegeln för kyrkligt ledarskap), en nyutvecklad metod för 360-gradersbedömning. Den utgår från en kollegial bedömning av den utbildades ledarskapsprofil, men under utbildningen används bedömningen som ett led i utvecklingsprocessen för chefens och hans eller hennes arbetsenhet.

Tabell 14.6

Avlagda examina i ledning av församlingsarbete stiftsvis 2008–2011.

	Antal examina	Kvinnornas andel av de utexaminerade
Åbo	29	9
Tammerfors	34	19
Uleåborg	29	32
Kuopio	23	8
Borgå	24	6
St Michel	29	18
Lappo	27	10
Helsingfors	30	13
Esbo	28	15
	256	107 (42 %)

Under utbildningen säkerställs ett tillräckligt konsultativt stöd för processen. Under 2008–2011 hade drygt 250 personer avlagt en ledarskapsexamen. Kvinnornas andel av dem har ökat under de senaste åren. Två av fem som avlagt ledarskapsexamen var kvinnor (35 % åren 2004–2007).

Ledarskapsutbildningen hänger nära samman med de allt populärare projekten för utveckling av arbetsgemenskapen. Efterfrågan påverkas bland annat av den strukturella utvecklingen i församlingarna, det ökade behovet av ledarskap på de allt större arbetsplatserna samt av viljan att skapa ett ledningssystem på mellannivå. Även införandet av den prövningsbaserade lönedel som ingår i kyrkans lönesystem kräver omfattande utbildning, eftersom det utmanar cheferna till en ny sorts utvärderande arbete. Utvecklingen av församlingarnas ledningssystem har tydligt ökat det administrativa och ekonomiska ansvaret hos chefer på mellannivå och andra ansvariga personer. Detta medför en ny utmaning när det gäller kompetensen. Därför har man inom kyrkans ledarskapsutbildningar och även andra utbildningar arbetat systematiskt för att stärka de kyrkoanställdas ekonomiska kunnande.

De yrkeskunniga arbetshandledare som kyrkan utbildat har varit en viktig resurs med tanke på arbetshälsan. En väsentlig faktor i kyrkans system med arbetshandledare är att det vanligen inte tas ut något arvode för arbetshandledningen, utan församlingarna låter dem som fått utbildning för ändamålet handleda anställda i andra församlingar. Kyrkans arbetshandledarutbildning har starka traditioner och vanligen gott om sökande, men trots det kommer det ökade behovet av handledare och pensionsavgångarna bland erfarna handledare att medföra ett betydande utbildningsbehov.

Inom kyrkan utbildas också arbetsplatsutvecklare, konsulter. Konsultutbildningen är en fördjupad kompletterande utbildning för anställda inom olika yrkesgrupper. Utbildningen kan utnyttjas för att utveckla den egna ledarskapskompetensen, och den ger också nya, bredare perspektiv och färdigheter för konsultuppdrag i olika utvecklingsprojekt. En möjlighet för arbetsplatsutveckling inom församlingarna är att uppmuntra dem att anlita dessa konsulter som känner till särdragen när det gäller ledarskap inom församlingarna.

Den viktigaste självårdsutbildningen för församlingsanställda är de regionala specialkurser som Kyrkans utbildningscentral arrangerar vartannat år i samarbete med stiftet. Dessa multiprofessionella specialutbildningar planeras som kontextuella processutbildningar i samarbete mellan lokala utbildare och utbildare vid utbildningscentralen. En särskild utmaning för utvecklingen av självårdsutbildningen är den utbildning för lekmän som ges av olika organisationer, eftersom utbildningarnas innehåll och kvalitet varierar. Helheten utreddes i en arbetsgrupp som tillsatts av Kyrkostyrelsen. I sitt betänkande från 2011 föreslår den förtydligande principer för självårdsutbildning som riktar sig till lekmän.

Församlingarnas utbildning som stöder gudstjänstlivet bygger på den plan för gudstjänstutbildning som godkändes vid millennieskiftet. Allt fler genomgår den omfattande specialutbildningen för gudstjänstlivet (45 sp). Under utbildningscentralens kurser har man upptäckt att strukturomvandlingen i församlingarna ser ut att ha negativa konsekvenser för anordnandet och genomförandet av gudstjänster. På många håll har gudstjänsterna blivit så enhetliga som man önskat, men det har blivit svårare att till exempel ordna regelbundna huvudgudstjänster. Inom församlingarnas gudstjänstliv kan man skönja allt snabbare omvälvningar i gudstjänstkulturen och ett slags polarisering, som bland annat tar sig uttryck i att Lutherstiftelsen och även vissa andra väckelserörelser i sin verksamhet har fokuserat på att stärka sina egna gudstjänstgemenskaper.

Trycket på förändringar i gudstjänsten och polariseringen kommer också till uttryck inom gudstjänstmusiken, där man talar om att utnyttja olika musikstilar i församlingens verksamhet och särskilt vid gudstjänsterna. Många kantorer deltar dock inte i någon av den kompletterande utbildning som kyrkan ordnar. Det finns ingen entydig orsak till detta, men det är sannolikt att deltagandet i rådslägningsdagar för att utveckla området minskar de ekonomiska möjligheterna att delta i den egentliga utbildningen. Ett betänkande om utvecklingen av kantorernas personalutbildning färdigställdes hösten 2011 under ledning av Kyrkans utbildningscentral.

Specialutbildningarna i kristen fostran och diakoni har utvecklats från traditionella processutbildningar till modulutbildningar med både gemensamma moduler och valbara helheter på fem stu-

diepoäng. En motsvarande struktur kommer att tillämpas även inom andra utbildningar. Målet är att man också ska kunna utnyttja moduler från andra specialutbildningar. En utmaning i synnerhet inom utbildningssektorn är att de anställda erbjuds en stor mängd olika utbildningar som anordnas av flera olika arrangörer. De många utbildningarna och rådplägningsdagarna förklaras delvis av det stora antalet anställda inom det pedagogiska området, men en framtida utmaning är att minska det överlappande utbudet av utbildningar. I fortsättningen bör man skapa fler möjligheter till samordning mellan utbildningsanordnarna för att de redan i planeringsskedet ska kunna förutse vilka utbildningar som överlappar varandra i fråga om innehåll, tidpunkt eller plats.

Med kyrkans internationella arbete avses ett mångfasetterat uppgiftsområde som bland annat inbegriper mission, internationell diakoni, sjömanskyrko verksamhet, utlandsfinländarverksamhet, invandrarverksamhet, vänförsamlingsverksamhet och mellankyrkligt samarbete samt ekumenisk verksamhet. På detta område behövs mångsidig kompetens och utbildning. En grupp för uppföljning av utbildningen inom kyrkans internationella arbete tillsattes hösten 2007 med uppgift att utveckla och samordna utbildningen. I gruppens verksamhet deltar representanter för Kyrkostyrelsens olika avdelningar, Kyrkans utlandshjälp, församlingarna, stiftens, missionsorganisationerna och andra kyrkliga organisationer med aktiva internationella kontakter. Det mest påtagliga resultatet är en ny modulbaserad specialutbildning i internationellt arbete för personal i hemlandet som omfattar 25 studiepoäng.

Arbetshälsa och arbetsplatsutveckling

Kännetecknande för kyrkans anställda har varit att de upplever att de har ett meningsfullt arbete där de får utnyttja sin yrkeskunskap. Majoriteten av kyrkans anställda är enligt *Arbetsmiljöbarometern för den kyrkliga sektorn* (2011) antingen helt (68 %) eller i viss mån (28 %) av samma åsikt om att de kan utnyttja sina kunskaper och sin yrkeskunskap i sitt arbete. Arbetet anses dock vara psykiskt tungt. Tre av fem anställda (59 %) var av denna åsikt. 13 procent av de anställda ansåg att det finns en påtaglig risk för allvarlig utbrändhet. Upplevelsen av att få stöd och uppmuntran från arbetskamraterna hade ökat stadigt

sedan 2003. Andelen anställda som ansåg att det fanns konflikter bland personalen eller personalgrupperna var mindre än tidigare.

Arbetshälsan utreddes i tre av fem församlingar (58 %) med hjälp av enkäter om arbetshälsan eller arbetstillfredsställelsen. Ju större församling, desto vanligare var det. Två av fem församlingar med färre än 4 000 medlemmar (41 %) men över fyra av fem församlingar med fler än 16 000 medlemmar (84 %) hade genomfört en enkät.

Två av fem församlingar och varannan kyrklig samfällighet hade genomfört ett projekt kring utveckling av verksamheten. I en tredjedel deltog hela personalen.

Tabell 14.7

Projekt som gällde utveckling av arbetsgemenskapen i församlingarna (% av församlingarna).

	Församlingar		Kyrkliga samfälligheter	
	Hela personalen har deltagit	En del av personalen har deltagit	Hela personalen har deltagit	En del av personalen har deltagit
Utveckling av verksamheten	33	11	19	33
Utredning av problemsituationer på arbetsplatsen	13	21	3	33
Handledning på arbetsplatsen	12	19	8	33

Nästan alla församlingar (95 %) hade planer på personalutbildning för att utveckla personalen under 2012–2013. Fyra av fem församlingar (82 %) planerade att skola in nya medarbetare och ge arbetshandledning (80 %). I var tredje församling fanns planer på mentorverksamhet (35 %) eller utvecklingsprojekt eller arbetsplatskonsultation (32 %).

I merparten av församlingarna förs utvecklingssamtal mellan chefer och anställda. I tre av fyra församlingar (72 %) genomfördes dessa med alla anställda och i en femtedel (21 %) med en del av de anställda.

Ett besök från arbetarskyddsmyndigheten hade gjorts i en femtedel (17 %) av församlingarna under det senaste året. Den huvudsakliga orsaken var problem med inomhusluften. Mobbning eller problem med arbetsklimatet på arbetsplatsen förekom endast i några fall.

14.5 Förtroendevalda

De förtroendevalda har den högsta beslutanderätten i församlingarna. När församlingar går samman minskar antalet förtroendevalda. Enligt strategin *Vår kyrka* är det då viktigt att hitta meningsfulla sätt för medlemmarna att bidra till verksamheten i sin egen församling.

Kyrkans förtroendevalda utövade sin religion både offentligt och privat mer aktivt än finländarna i genomsnitt. Var sjunde (14 %) av dem deltog i gudstjänsten minst en gång i veckan. Två av fem (40 %) uppgav att de deltar minst en gång i månaden. Likaså uppgav två av fem (41 %) att de deltar några gånger om året och fem procent uppgav att de deltar minst en gång om året eller mer sällan. En femtedel (19 %) av de förtroendevalda uppgav att de ber flera gånger om dagen. Två av fem (44 %) ber dagligen, och 16 procent ber minst en gång i veckan. En tiondel (8 %) av de förtroendevalda ber varje månad, och fem procent ber minst en gång om året eller aldrig.

Polariseringen och uppdelningen i olika läger med olika prioriteringar har debatterats inom kyrkan under de senaste åren. *I en enkät bland de förtroendevalda* utreddes i vilken grad de anser sig vara teologiskt konservativa eller liberala. Var sjunde (13 %) betraktade sig som konservativ och var tredje (33 %) som i viss mån konservativ. En av tio (11 %) betraktade sig som liberal och var femte (22 %) som ganska liberal. 14 procent av de förtroendevalda betraktade sig som varken konservativ eller liberal.

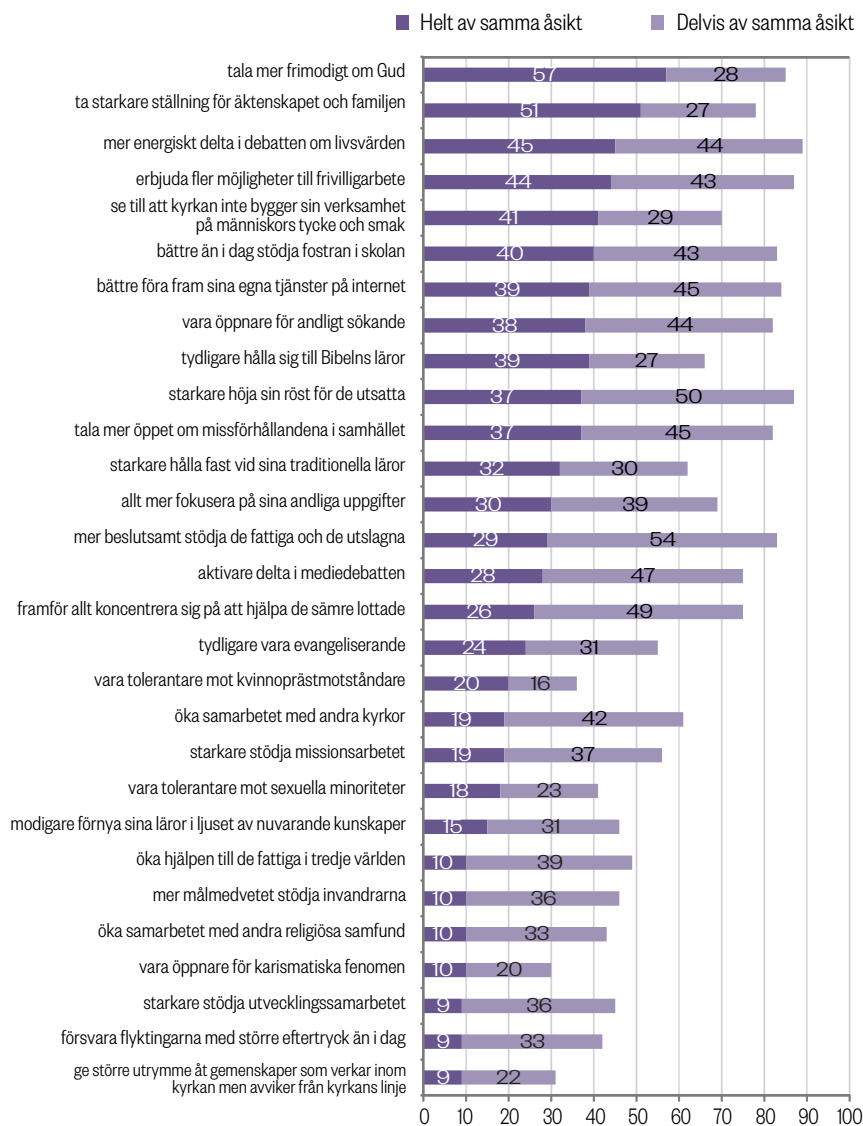
När de tillfrågades i vilken riktning de ansåg att kyrkan bör utvecklas betonade de flesta att man bör tala mer frimodigt om Gud. Tre av fem (57 %) av de förtroendevalda var helt av samma åsikt och över en fjärdedel var av någorlunda av samma åsikt. Denna åsikt delades oftast av förtroendevalda äldre än 55 år (62 % var helt av samma åsikt). Lägst var siffran bland förtroendevalda yngre än 35 år (46 %) och mellan 35 och 44 år (44 %). I alla åldersgrupper ansåg minst två av fem att det är mycket viktigt att kyrkan talar starkare om Gud.

De förtroendevalda ansåg också att kyrkan bör tala för familjen och äktenskapet med större eftertryck. Ju äldre de förtroendevalda var, desto större understöd fick detta. Tre av fem förtroendevalda (58 %) äldre än 55 år och en femtedel (19 %) av dem yngre än 35 år var helt av samma åsikt som påståendet. Andra viktiga utveck-

lingsriktningar som lyftes fram var att kyrkan bör delta mer aktivt i debatten om värderingar och att kyrkan ska erbjuda fler möjligheter till frivilligverksamhet.

Figur 14.5

De förtroendevaldas uppfattningar om i vilken riktning kyrkan bör utvecklas (%).

Enligt de förtroendevalda var det mindre viktigt att stödja flyktingarna, ge starkare stöd till utvecklingssamarbetet och ge större utrymme åt grupper som fungerar inom kyrkan men avviker från kyrkans officiella linje.

Reflektion

Den föränderliga omvärlden ställer också nya krav på de anställdas kunskaper. I stället för arbetssätt där de anställda står i fokus måste kyrkan hitta arbetsformer som ger större utrymme åt frivilligverksamheten. De anställda bör också tillägna sig en ny kommunikationskultur i och med att internet har blivit ett allt viktigare verktyg för verksamheten.

Finländarnas allt svagare band till kyrkans lära utmanar församlingens anställda till att tala om tron på ett lättförståeligt språk. Kännedom om den kristna tron kan inte längre tas för givet. I strategin *Vår kyrka* betonas vikten av en starkare andlig identitet och ett öppet sätt att tala om trons grunder. Detta utmanar kyrkans anställda till en öppen diskussion om kyrkans lära. Kärnkompetensområdet i kyrkans andliga arbete anses vara kännetecknet om tron och läran, om Bibeln och bekännelseskriterierna. De anställdas kärnkompetens blir allt viktigare när en allt större grupp inte delar kyrkans tro.

Hälften av församlingarna uppskattade att de kommer att minska sin personal under 2012–2013. Detta kräver framsynighet och ger rekryteringen av frivilliga och organiseringen av arbetet en mer central roll. På grund av pensionsavgångarna finns det ett stort behov av högutbildade yrkesmänniskor i kyrkan för att fylla det tomrum som de erfarna medarbetarna lämnar efter sig. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt rekryteringen av män till studier för kyrkliga tjänster och arbete inom kyrkan. De unga anställdas erfarenhet av församlingen är mera knapphändig än tidigare, vilket utgör en ytterligare utmaning för utvecklingen av de kyrkligt anställdas yrkesidentitet. Kyrkan förväntas hålla aktiv kontakt med dem som studerar för kyrkliga yrken och hjälpa dem att utveckla sin yrkesidentitet och växa i det andliga livet.

15. Väckelserörelser och organisationer

- Väckelserörelsernas utbredning har förblivit oförändrad under 2000-talet. Den mest utbredda väckelserörelsen är gammallaestadianismen med verksamhet åtminstone en gång om året i 69 procent av församlingarna.
- Kyrkans anställda hör oftast till pietismen (14 %) eller den evangeliska rörelsen (13 %).
- Väckelserörelsernas anhängare är aktiva inom kyrkan: tre av fem besökare på väckelserörelsernas sommarfester deltar i den lutherska kyrkans verksamhet minst en gång i månaden.
- Församlingarna upplevde mestadels att samarbetet med rörelserna fungerade väl. I den offentliga debatten kan man även skönja en viss skärpning i relationerna.

15.1 Väckelserörelserna som en del av kyrkan

Med en väckelserörelse avses en andlig rörelse som förknippas med en mer omfattande folkväckelse vid dess tillkomst. Karaktäristiskt för väckelserörelserna är framhävandet av en personlig gudsrelation. I finländsk kontext är det typiskt att väckelserörelserna till största delen har hållits kvar inom kyrkan i motsats till vad som är fallet i de övriga nordiska länderna.

De äldsta rörelserna föddes ur 1700-talets väckelser. Till väckelserörelserna räknas bedjarrörelsen, pietismen, den evangeliska rörelsen och laestadianismen. De väckelserörelser som har uppstått efter dessa och som består av flera organisationer benämns femte väck-

elsen. Från och med 1970-talet har en karismatisk rörelse med för väckelserörelser karaktäristiska drag förstärkts inom kyrkan.

Enligt strategin *Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet* kanaliseras en betydande del av kyrkans verksamhet via väckelserörelser och kristna organisationer. I strategin betonar man ett fortsatt fördjupat samarbete och utvecklande av verksamheten. Strategin framhäver även att det behövs olika sätt att leva ut den kristna gemenskapen och fördjupa den andliga mognaden. Kyrkan vill stöda uppkomsten av små verksamhetsgrupper och stärka medlemmarnas möjligheter att utveckla verksamheten och skapa nytt.

Under den aktuella fyraårsperioden har väckelserörelserna varit ovanligt synliga i offentligheten. Samtidigt med det nära samarbetet mellan väckelserörelserna och kyrkan inom ramen för de lokala församlingarna skärptes tonläget i den offentliga debatten. Under perioden blev det allt vanligare att tala om väckelserörelserna som extrema rörelser och sekter. En del av väckelserörelserna framförde kraftig kritik mot kyrkan, dess lösningar och dess beslutsfattare. Det var främst diskussionen om homosexualitet som föranledde motsatsförhållandet, vilken även debatterades efter att riksdagen godkände lagen om registrerat partnerskap mellan personer av samma kön. Inom kyrkan uppstod debatt om huruvida personer av samma kön kan välsignas eller vigas i kyrkan.

Pedofili inom religiösa samfund debatterades efter att flera personer som tillhörde den gammallaestadianska rörelsen dömdes för utnyttjande av barn, där förövarna även var predikanter och andra ansvarspersoner inom rörelsen. Gammallaestadianismen var mycket uppmärksammas även efter att en kvinna som hörde till rörelsen prästvigdes våren 2012. Hon kunde efter det inte längre verka i ansvariga uppgifter inom rörelsen och även personer som var positivt inställda till kvinnliga präster tvingades begränsa sin verksamhet. En livlig debatt fördes även om händelser under så kallade vårdmöten inom den gammallaestadianska rörelsen.

Även inom vissa andra väckelserörelser väckte frågorna om kvinnliga präster och homosexualitet debatt. En del präster som motsatte sig kvinnliga präster vägrade samarbeta med kvinnliga präster vilket ledde till rättegångar. Av dessa präster lämnade en del församlingarna för anställning inom väckelserörelser. I de rörelser

som motsätter sig kvinnliga präster, exempelvis Folkmissionen och den evangeliska rörelsen (SLEY), eftersträvade man att stärka rörelsernas egna gudstjänstgemenskaper. Frågan blev allt mer aktuell i och med att antalet kvinnliga präster ökade. I alla församlingar uppläts inte församlingens verksamhetslokaler för mässor av detta slag.

Under perioden utökade Lutherstiftelsen sin verksamhet. Stiftelsens centrala verksamhetsform är gudstjänster. Präster vigdes i Sverige för Lutherstiftelsens gudstjänstgemenskaper. De har inte rätt att verka som präster i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. I mars 2010 vigdes en pensionerad präst, teologie doktor Matti Väisänen till biskop i Lutherstiftelsen som hör till Missionsprovinsen i Sverige. Till följd av vinningen avstängdes han av domkapitlet i Tammerfors stift från prästämbetet i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Våren 2012 vigde han fem präster för verksamhet i Lutherstiftelsen. Stiftelsen ordnade gudstjänster på nästan 30 orter.

Våren 2011 genomförde den kristna ungdomstidningen *Nuotta* tillsammans med några väckelserörelser och kristna organisationer mediekampanjen "Älä alistu" (Stå på dig) i syfte att sporra unga till att leva efter kristna värderingar. I kampanjen sågs inte en homosexuell livsstil som godtagbar. Kampanjvideon handlar om en bisexuell flicka som berättar att hon avstått från sitt tidigare sätt att leva. Kampanjen rönt stark kritik inom kyrkan och även från vissa politiska maktutövare. Några församlingar fattade beslutet att församlingskollekt inte ska uppbäras för organisationerna bakom kampanjen. Diskussionen utvidgades till att omfatta även stödet till missionen och några församlingar och kyrkliga samfälligheter beslutade att minska missionsanslagen till väckelserörelserna på grund av deras syn på kvinnliga präster och homosexualitet.

Frågan om homosexualitet hörde i debatten samman med ett mer omfattande tema om Bibelns ställning och tolkning. Chefredaktören för Folkmissionens tidning *Uusi Tie* förde sommaren 2010 fram att man inte ska anlita andliga tjänster av biskopar på avvägar. I sin text nämnde Nummela fem biskopar inom den lutherska kyrkan. Han ansåg att välsignelse eller vigsel av par av samma kön avviker från den kristna läran. Nummela framhävde även sanningsvärdet i trosbekännelsen och enligt honom betyder en förnekelse av jung-

frufödseln en avvikelse från den apostoliska trosbekännelsen. Vissa ledande personer inom Suomen vapaakirkko och Pingstkyrkan instämde i Nummelas åsikter.

Finländarnas förhållande till homosexualitet är ett av de moraliska synsätt som förändras snabbast. I folkkyrkan tar sig denna syn bland medlemmarna uttryck i en press på att ändra kyrkans sexuallära. I merparten av väckelserörelserna har synen på homosexualitet däremot inte på något avgörande sätt förändrats liksom inte heller hos dem som aktivt deltar i religiös verksamhet. Kyrkan utsätts för två motsatta tryck: den religiöst passiva majoriteten förväntar sig en förändrad syn på moral medan den aktiva minoriteten inte vill ha förändringar. Under redogörelseperioden har man i rörelsernas och kyrkans kontakter upprepade gånger diskuterat frågan om rörelsernas självständighet och bindning till kyrkan. Dels har det varit kännetecknande för folkkyrkan att godkänna många tolkningar i frågor och praktik som gäller dogmer, dels har man på senare tid efterlyst kyrkans roll när det gäller att hålla sig till gemensamma beslut och ingripa i missbruk.

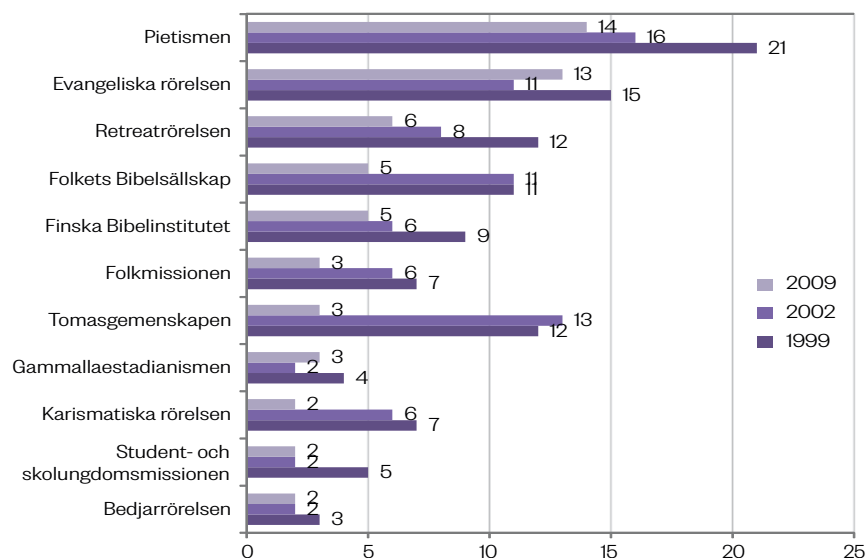
15.2 Väckelserörelsernas utbredning och understöd

Väckelserörelsernas inflytande har inte lyfts fram enbart i den offentliga debatten, utan också medlemskap i dem är vanligt. Enligt enkäten *Kyrkomonitor 2004* hör var tionde finländare till någon väckelserörelse och dessutom har var tionde influerats av dem i sitt tänkesätt trots att han eller hon egentligen inte hör till rörelsen. Väckelserörelsernas inverkan märks även bland kyrkans förtroendevalda. Väckelserörelsernas anhängare är aktiva ansvarsbärare både i församlingarna och på det riksomfattande planet. Genom den verksamhet de ordnar mångdubblar de det religiösa utbudet och erbjuder möjligheter att delta även för finländare som inte hör till någon rörelse. Väckelserörelserna ordnar verksamhet för grupper där de lokala församlingarnas utbud ställvis är obetydligt. Så sker till exempel i arbetet bland studerande.

Väckelserörelserna är även referensgrupp för en stor del av kyrkans anställda. Trots att tillhörigheten till väckelserörelser har minskat bland de anställda under de senaste åren anser fortfarande två av fem av kyrkans anställda (42 %) att de hör till någon eller några väckelserörelser. Under 2000-talet har medlemskapet i väckelserörelser och organisationer bland kyrkans anställda minskat. Särskilt tydlig är minskningen i Tomasgemenskapen, men även de som hör till pietismen och retreatrörelsen har klart minskat. Bland unga anställda inom kyrkan är det betydligt mindre vanligt att höra till någon väckelserörelse än bland äldre.

Figur 15.1

Kyrkans anställdas anknäytning till väckelserörelser och kristna organisationer åren 1999, 2002 och 2009. Fast och lös tillhörighet (%).

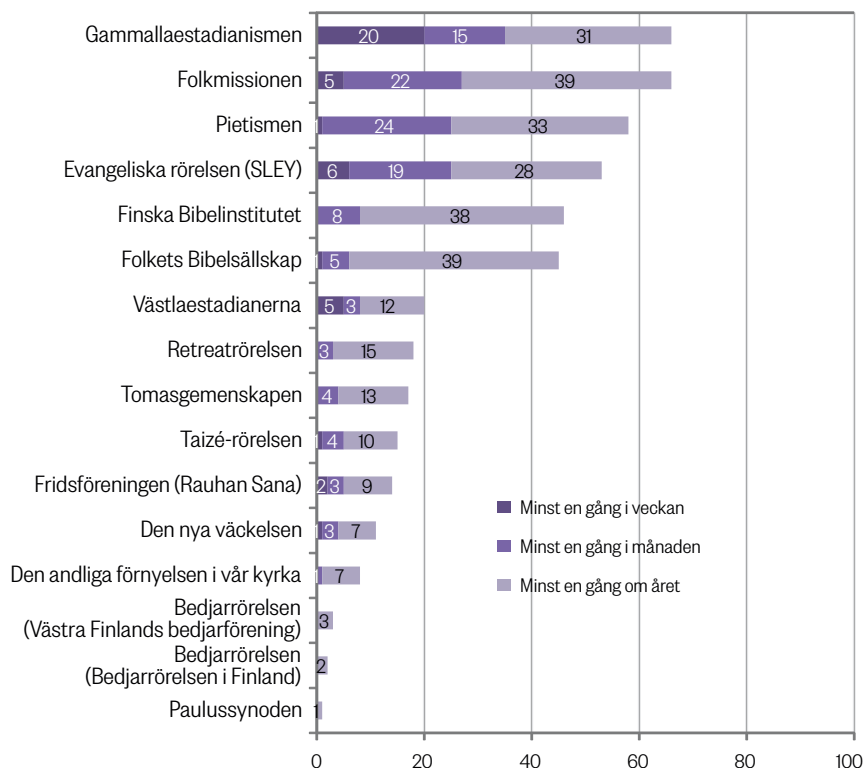
Enligt kyrkans *enkät till de anställda* 2009 var de rörelser som stod närmast dem pietismen och den evangeliska rörelsen. 14 procent hörde till pietismen och 13 procent till den evangeliska rörelsen. Tillhörigheten varierar efter yrkesgrupp. Bland prästerna var kopplingen till pietismen klart vanligast: var tredje präst hörde till rörelsen. Av kantorerna hörde nästan en femtedel till gammallaestadianismen.

Bland dem som arbetar med barn och ungdom var inverkan av pietismen och den femte väckelsen dominerande. Bland diakoniarbetarna var medlemskapet i olika väckelserörelser mer jämt fördelat. Medarbetare och ledare inom arbetet med barn, anställda inom ekonomi och förvaltning samt grav-, fastighets- och kyrkobetjäningen var vanligtvis förbundna till den evangeliska rörelsen.

Enligt undersökningar av Kati Niemelä (*Uskonko niin kuin ope-
tan*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 85, 2004; *Papisto ja kant-
torit* 2010. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 20, 2010) är de av kyrkans anställda som hör till väckelserörelser mer hängivna kyrkans lära och mer aktiva i sin religionsutövning än de övriga och framhäver i sitt arbete undervisandet av Guds Ord och missionen.

Figur 15.2

Väckelserörelsernas och organisationernas regionala utbredning 2011. Verksamhet i % av församlingarna.

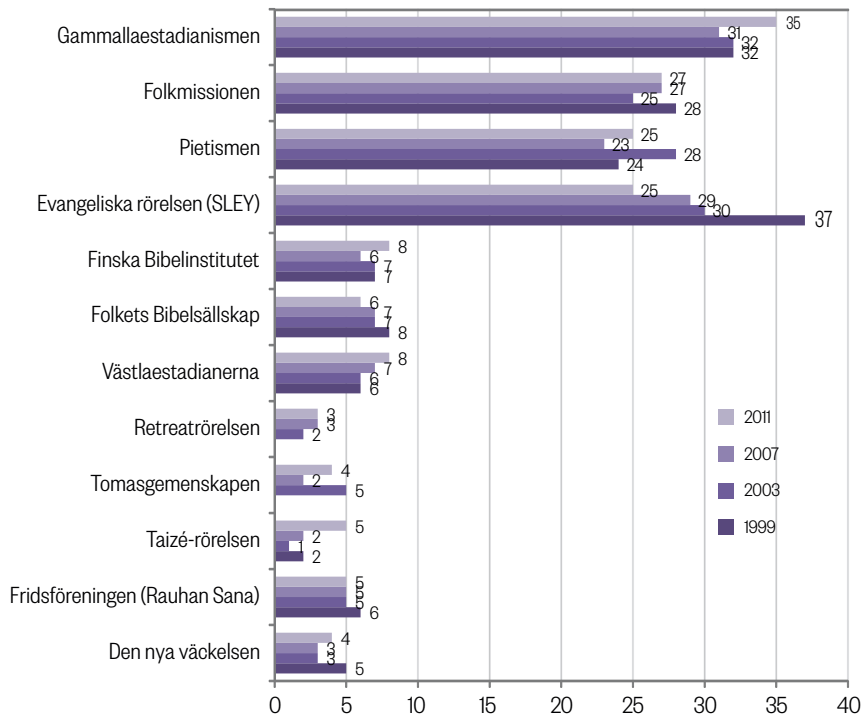

Gammallaestadianismen verkar över det geografiskt största området. Rörelsen hade 2011 månatlig verksamhet i var femte församling. I två av tre församlingar (69 %) hade rörelsen verksamhet minst en gång om året (mot 68 % år 2007). Ungefär lika utbredd är Folkmissionen som också har verksamhet i två av tre församlingar (66 %).

Mätt i veckovis verksamhet var vid sidan av gammallaestadianismen den evangeliska rörelsen (SLEY), Folkmissionen och västlaestadianerna mest aktiva.

Figur 15.3

Väckelserörelsernas regionala utbredning 1999–2011. Månatlig verksamhet i % av församlingarna.

Under det senaste decenniet har det inte skett några egentliga förändringar i väckelserörelsernas och organisationernas aktiva verksamhet som ordnas minst en gång i månaden. Bland de största rörelserna har gammallaestadianismen utvidgat sitt aktiva verksamhetsområde

i synnerhet sedan 2007. I fråga om Folkmissionen och pietismen har det förekommit variationer, men deras verksamhetsområde 2011 är snarlikt det de hade 2007. Den evangeliska rörelsens aktiva verksamhetsområde har kontinuerligt minskat sedan 1999. En bidragande orsak torde vara konflikterna och uppdelningen inom rörelsen. Evankelinen lähetisyhdistys ELY (Evangeliska missionsföreningen ELY) som grundades 2008 hade 2011 verksamhet minst en gång i månaden i tre procent av församlingarna.

Väckelserörelsernas verksamhet varierar stort i de olika områdena. Mellanfinland har visat sig vara det mest aktiva väckelserörelseområdet. I Österbotten, Savolax och Kajanaland har en stor del av församlingarna minst två väckelserörelser som har verksamhet åtminstone en gång i månaden.

Vid sidan av väckelserörelserna har många kyrkliga organisationer och stiftelser samarbete med kyrkan. De verkar bland annat inom mission, diakoni, evangelisation, barn- och ungdomsarbete samt har dessutom förlagsverksamhet. Organisationerna har även en viktig roll vid utbildningen av kyrkans anställda. En stor del av dem som arbetar inom organisationerna är anställda inom kyrkans missionsorganisationer samt diakoni- och socialsektorns organisationer. Missionsorganisationernas verksamhet granskas mer ingående i kapitel 10. Verksamheten inom diakoni- och socialsektorns organisationer är huvudsakligen inriktad på vård- och serviceinstitutioner samt läroanstalter och de verkar i nära samarbete med statliga och kommunala myndigheter.

De kyrkliga organisationerna inom ungdomsarbete, fostran och kultur har olika uppdrag i anslutning till utvecklandet av barn- och ungdomsarbetet, produktion av material och fortbildning. Verksamheten mellan Kyrkostyrelsen och organisationerna samordnas genom s.k. JÄRKI-avtal där man avtalar om innehållet i samarbetet. Kyrkostyrelsen har bedrivit ett långvarigt samarbete med organisationer som har församlingsmedlemmar eller som på uppdrag av kyrkan sköter särskilda uppgifter på det riksomfattande planet. Dessa organisationer är Kirkkopalvelut/Kyrktjänst, Seurakuntien Lapsityön Keskus (Centrum för evangelisk-lutherska församlingarnas arbete bland barn i Finland), Suomen Poikien ja Tyttöjen keskus (Förbundet för pojkar och flickor i Finland), Nuorten keskus (Lutherska

ungdomscentret i Finland), Församlingsförbundet och Finlands Sjömanskyrka. Kyrktjänst är störst bland organisationerna.

15.3 Religiositeten hos väckelserörelsernas anhängare

En studie av deltagarna vid väckelserörelsernas sommarfester (Hanna Salomäki: *Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen*, Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisu 113, 2010) visade att folket i väckelserörelserna är aktiva i fråga om såväl den privata religionsutövningen som deltagandet i religiös verksamhet. Rörelsernas anhängare är dessutom aktivt med i sekulär organisationsverksamhet.

Figur 15.4

Besökare på väckelserörelsernas sommarfester och deras deltagande i den lutherska församlingens verksamhet. (%) Sommarfestenkät 2007–2008. (N = 3989)

Tre av fem som besökte väckelserörelsernas sommarfester deltog i den lokala församlingens verksamhet minst en gång i månaden. Mest aktivt i den lutherska kyrkans verksamhet deltog de som tillhör den femte väckelsens olika grupper. Fler än fyra av fem av deltagarna i Folkmissionens, Folkets Bibelsällskaps och Bibelinstitutets sommarfester uppgav att de deltar minst en gång i månaden.

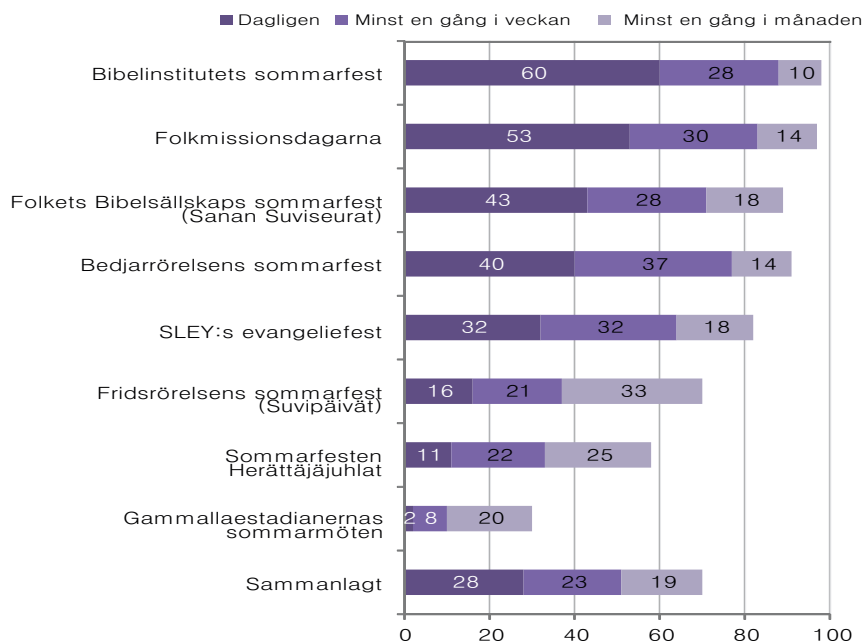
Även enkäten *Kyrkomonitor 2004* visade att andelen väckelserörelsemedlemmar är stor bland det aktiva kyrkofolket: över hälften av dem som hör till någon väckelserörelse deltar månatligen i kyrkans verksamhet. Dessutom deltog väckelserörelsernas anhängare mycket intensivt i rörelsernas verksamhet. Enligt enkäten deltog hälften av sommarfesternas deltagare minst en gång i månaden i sin egen väckelserörelses verksamhet. Klart aktivast var deltagarna i gammallaestadianernas sommarmöten. Av dem deltog 84 procent i rörelsens sammankomster varje vecka och dessutom en tiondedel minst en gång i månaden. Gammallaestadianismen präglades av ett starkt engagemang i gemenskapen och en stark känsla av att höra till rörelsen. Av de utbredda rörelserna deltog hälften av deltagarna i Folkmissionsdagarna (48 %) och evangeliefesterna (47 %) i den egna rörelsens verksamhet åtminstone en gång i månaden. Aktiviteten hos dem som besökte pietisternas sommarfester var mindre: av dem var en femtedel med i den egna rörelsens verksamhet varje månad.

Förenande för anhängarna till de flesta väckelserörelserna var aktiv bibelläsning. Hälften av deltagarna i sommarfesterna läste Bibeln minst en gång i veckan. En fjärdedel (28 %) läste Bibeln varje dag. Bibelläsningen är betydligt vanligare än hos finländarna i snitt – av dem läste fem procent Bibeln dagligen (*Gallup Ecclesiastica 2007*). I de flesta rörelserna var daglig läsning av Bibeln även vanligare än bland prästerna (23 %) (Niemelä: *Papisto ja kanttorit 2010*.)

Hur aktivt man läste bibeln varierade stort mellan olika väckelserörelser. I synnerhet deltagarna i den femte väckelsens sammankomster läste regelbundet Bibeln. Mest aktivt läste de som besökte Bibelinstitutets andliga fördjupningsdagar, av vilka tre av fem läste Bibeln varje dag. Deltagarna i gammallaestadianernas sommarmöten läste bibeln minst, två procent läste Bibeln dagligen.

Figur 15.5

Bibelläsning hos deltagarna i olika väckelserörelsens sommarfester. Sommarfestenkät 2007–2008. (N = 3989) (%)

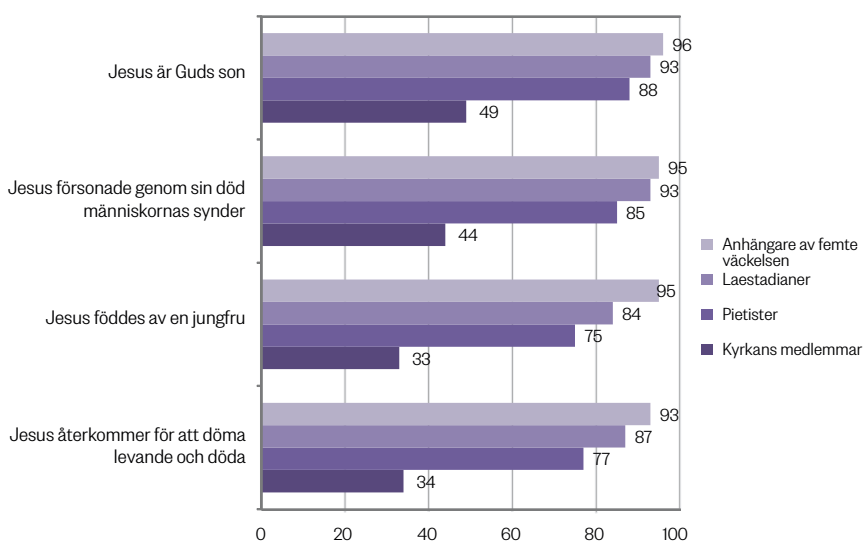

I de största väckelserörelserna förefaller traditionen att läsa Bibeln utvecklas i olika riktningar. Två av fem (44 %) gammallaestadianska ungdomar under 25 år (44 %) läste Bibeln mer sällan än en gång om året eller inte alls. Av personer i pensionsåldern som deltog i gammallaestadianernas sommarmöten var var sjätte en lika passiv bibelläsare (15 %). Lika mycket skiljde sig bibelläsningen hos ungdomar och personer i pensionsåldern inom den pietistiska rörelsen. Två av fem (40 %) av de unga vid pietisternas sommarfester läste Bibeln mer sällan än en gång om året eller inte alls (av personer i pensionsåldern 13 %). 40 procent av deltagarna över 65 år läste Bibeln minst en gång i veckan, mot endast 12 procent av ungdomarna. I den evangeliska rörelsen däremot fanns det inga egentliga skillnader mellan olika åldersgrupper: Två av tre personer under 25 år (69 %) läste Bibeln åtminstone en gång i veckan, liksom även personer över 65 år (66 %). Bland både unga och personer i pensionsåldern läste en av tio Bibeln mer sällan än en gång om året eller inte alls.

Studien *Gallup Ecclesiastica* (2012) visade att anhängarna av väckelserörelser är mycket hängivna de lärostycken som uttrycks i trosbekännelsen. Till exempel trodde nio av tio som hörde till någon väckelserörelse eller som influerats av någon sådan på Jesus som Guds Son.

Figur 15.6

Förbundenheten till dogmer hos personer som hör till olika väckelserörelser eller fått influenser av dem samt hos kyrkans medlemmar. (%) Gallup Ecclesiastica 2011.

Medlemskap i religiösa rörelser förefaller således utgöra ett kollektivt stöd för individens religiositet såväl i fråga om deltagandet i verksamheten som privat religionsutövning och förbundenheten till dogmerna.

15.4 Bedjarrörelsen

Bakgrunden till bedjarrörelsen är väckelserna i västra Finland och Satakunda på 1700- och 1800-talet. Enligt betoningarna inom pietismen lades vikten vid den personliga tron och fromhetslivet. Andaktslitteraturen och sångsamlingarna var ett stöd för det personliga

troslivet. Som namnet säger har bönen haft en central ställning inom rörelsen, vilket även framgår av bedjarrörelsens mötesverksamhet idag. Utmärkande för rörelsen är användningen av gammal litteratur. Rörelsen använder sig av bibelöversättningen från 1776, kyrkohandboken från 1694 och psalmboken från 1701. Vid sidan av dessa finns även nyare litteratur.

De olika åsikterna om kvinnliga präster splittrade bedjarrörelsen i två grupper på 1980-talet. De som godtog kvinnliga präster grupperade sig kring Eurajoen kristillinen kansanopisto (Eurajoki kristliga folkhögskola) och bakom gruppen verkade Suomen rukoi-levaisen kansan yhdistys (Finlands bedjarförening). Rörelsen ordnar sammankomster och årliga bedjarmöten. Gruppen har vid sidan av den gamla litteraturen även tagit i bruk den nya bibelöversättningen och psalmboken och dessutom har dess egen sångsamling förnyats. Gruppen har ingen egen tidning utan som informationskanal används pietisternas *Hengellinen Kuukauslehti*. Föreningen hade i slutet av 2011 65 personmedlemmar. Rukoilevaisen kansan yhdistys (Finlands bedjarförening) hade under 2011 verksamhet minst en gång om året i två procent av församlingarna. Verksamheten har koncentrerats till Åbo ärkestift där det förekommer verksamhet minst en gång i månaden i tre procent av församlingarna och minst en gång i året i 13 procent.

Föreningen för dem som motsätter sig kvinnliga präster är Länsi-Suomen Rukoilevaisten Yhdistys (Västra Finlands bedjarförening) och dess huvudtidskrift är *Länsi-Suomen Herännäislehti*. Föreningen håller gudstjänster, bönemöten och ungdomskvällar och bedriver dessutom missionsarbete. En ny verksamhetsform är söndagsskolorna i samband med bönemötena. Föreningen hade 60 medlemmar 2011. Rörelsen ger ut Länsi-Suomen herännäislehti med 700 betalda prenumerationer. Rörelsen har sammanlagt tre heltidsanställda. Västra Finlands bedjarrörelse hade verksamhet i tre procent av församlingarna. Verksamhet ordnades främst inom Åbo ärkestift. I tre procent av församlingarna förekom verksamhet en gång i månaden och i en femtedel (19 %) minst en gång om året.

Bland kyrkans anställda har bedjarrörelsen inte haft något stort inflytande. Av de anställda uppgav två procent att de hörde till bedjarrörelsen.

15.5 Pietismen

Pietismen föddes ur folkväckelser i Savolax och Österbotten på 1700- och 1800-talen. Pietismen betonar den känsliga och längtande tron, Guds storhet och människans litenhet. Grundläggande är känslan av egen otillräcklighet. I läran understryks även samhälleligt ansvar och rättvisa.

Pietismen organiserade sig redan i slutet av 1800-talet då en egen tidning grundades, en egen sångsamling *Siionin virret* (Sions psalmer) gavs ut och ett förlagsaktiebolag grundades. Under de senaste åren har rörelsen firat en rad märkesår i sin verksamhet: Tidskriften *Hengellinen Kuukauslehti* 120-årsjubileum firades 2008 och förenings hundraårsjubileum 2012.

Rörelsen ordnar mötesverksamhet och bedriver arbete bland ungdomar och studerande. Rörelsen ordnade 2011 konfirmandundervisning vid fem tillfällen med 120 deltagare. Antalet var samma som 2007. Mission bedrevs i samarbete med Finska Missionssällskapet. Inom det internationella arbetet har rörelsen ordnat talkoverksamhet bland släktfolk i Ryssland och Estland samt i Afrika. Föreningen har även förlags- och publikationsverksamhet. Ett arbete med att totalrevidera den egna sångboken pågår. Rörelsen har sammanlagt 19 anställda.

Rörelsen ordnar årligen sommarfester som besöks av cirka 20 000 personer. Pietistföreningen *Herättäjä-Yhdistys* hade i slutet av 2011 cirka 5 940 medlemmar. Rörelsens huvudtidskrift *Hengellinen Kuukauslehti* hade 5 200 betalande prenumeranter och ungdomstidningen *YTY* cirka 510 prenumeranter.

Pietismen hade 2011 verksamhet minst en gång om året i tre av fem församlingar (58 %). Utbredningen har varit densamma sedan 2007. Trots utbredningen är det aktiva verksamhetsområdet litet: verksamhet ordnades varje vecka i en procent av församlingarna. Den mest aktiva verksamheten förekom i Kuopio stift där verksamhet ordnades minst en gång i månaden i tre av fem (57 %) av församlingarna. Näst mest verksamhet hade man i Uleåborgs stift (42 % av församlingarna) och i Lappo stift (38 %), dvs. minst en gång i månaden.

15.6 Evangeliska rörelsen

Den evangeliska rörelsen uppkom ur pietismen när Fredrik Gabriel Hedberg som blev dess ledargestalt lösgjorde sig från pietismens uppfattningar. I stället för pietismens ”längtande tro” framhävde Hedberg att människan redan nu får äga frälsningen och glädja sig över den. Hedberg och hans vänner lösgjorde sig från pietismen i mitten av 1800-talet och blev en egen rörelse på 1870- och 1880-talen.

Rörelsen organiserade sig i ett tidigt skede. På 1870-talet grundades en egen tidning på finska och svenska. Rörelsen började ordna egna sammankomster, evangeliefester, och använda en egen sängsamling. Rörelsen inledde mission i Japan 1900. Paraplyorganisation för den finskspråkiga verksamheten är Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys (SLEY) (Lutherska Evangeliföreningen i Finland) och för den svenskspråkiga Svenska Lutherska Evangeliföreningen (SLEF).

SLEY ordnar i bibelundervisning, evangeliefester och verksamhet för barn, ungdomar och studerande i vårt land. Den ordnar även missionscirklar och missionsfester. Rörelsen har avsevärt stärkt sin gudstjänstverksamhet under de senaste åren. SLEY är kyrkans officiella missionsorganisation. Sammantaget 170 konfirmander deltog i de sju skriftskolor som SLEY ordnade 2011. Rörelsens ungdomsfestival Maata Näkyvissä (Land i sikte) har vuxit till ett av de största kristna ungdomsevenemangen i Europa.

Rörelsens insatsområden under fyraårsperioden har utgjorts av arbetet med barn och familjer, husmöten samt utvecklande av uppsökande arbete och frivilligutbildning. Rörelsen hade sammanlagt 122 anställda av vilka 37 verkade inom missionen. Rörelsens lokalavdelningar har cirka 10 000 medlemmar. Huvudorganisationen hade i slutet av 2011 drygt 1 900 personmedlemmar. SLEY:s huvudtidskrift *Sanansaattaja* har cirka 4 800 prenumeranter. Ungdomstidningen *Nuotta* har 2 460 prenumeranter och barntidningen *Vinkki* cirka 150.

SLEY ordnade verksamhet minst en gång om året i 53 procent av församlingarna. Verksamheten krympte något efter 2007 (57 %). Mest aktiv var rörelsen i Lappo stift, där verksamhet förekom minst en gång i månaden i varannan församling (47 %). På månatlig basis var verksamheten aktiv även i Åbo ärkestift (34 % av församling-

arna) samt i Tammerfors och Uleåborgs stift (25 % av församlingarna).

De olika åsikterna om kvinnliga präster inom den evangeliska rörelsen ledde till att en ny organisation grundades 2008, Evankelinen Lähetyshdistys (ELY) (Evangeliska Missionsföreningen ELY). I föreningen förhåller man sig positiv till kvinnliga präster. I slutet av 2011 hade rörelsen cirka 640 medlemmar och tre heltidsanställda och en deltidsanställd medarbetare.

ELY ordnade verksamhet minst en gång om året i knappt en femtedel av församlingarna (17 %) och i tre procent av församlingarna månatligen. Vanligast var månatlig verksamhet i Lappo stift (11 % av församlingarna) samt i Esbo (9 %) och Helsingfors stift (7 %). Enligt Niemeläs undersökning (*Papisto ja kanttorit 2010*) upplevde fyra procent av prästerna 2010 att de hörde till ELY.

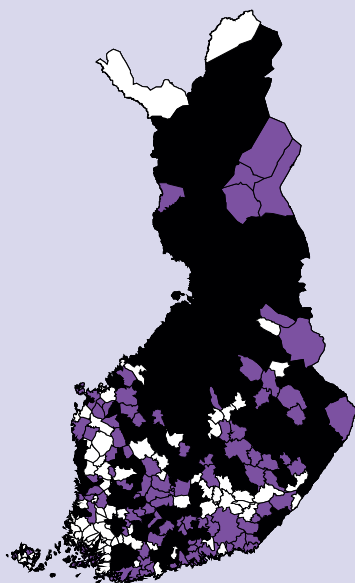
Svenska Lutherska Evangeliföreningen (SLEF) ordnar barn- och ungdomsverksamhet och sammankomster. Den verkar inom missionen och är en av kyrkans missionsorganisationer. I slutet av 2011 hade SLEF 20 heltidsanställda av vilka åtta verkade inom missionen. Organisationen har 40 lokalföreningar. Föreningen hade 990 personmedlemmar. Rörelsens tidskrift *Sändebudet* har cirka 1 270 prenumeranter, *Barnavännen* cirka 2 100 och cirka 1 500 personer får gratistidningen *Salamu*. Rörelsen ordnade 2011 konfirmandundervisning som cirka 20 konfirmander deltog i.

15.7 Laestadianismen

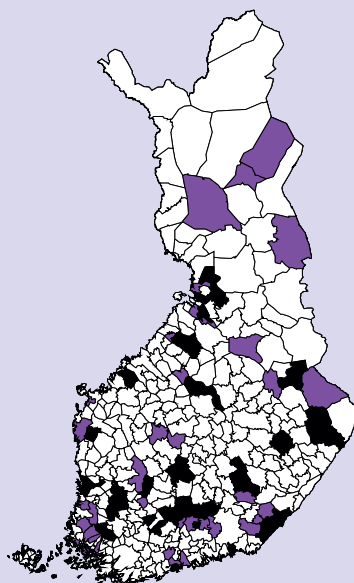
Den laestadianska väckelserörelsen har sin upphovsman i Lars Levi Laestadius (1800–1861) som verkade som kyrkoherde i svenska Lappland. Rörelsen spred sig snabbt till norra Finland och Norge. Den laestadianska trosuppfattningens särmerke är syndabekännelsens och avlösningens centrala ställning. Rörelsens församlingsuppfattning är exklusiv: delaktig av frälsningen blir man endast inom den egna rörelsen.

Laestadianismen har splittrats flera gånger. Den största av inriktningarna är gammallaestadianismen som bedöms ha över 100 000 anhängare i Finland. Paraplyorganisation är Suomen

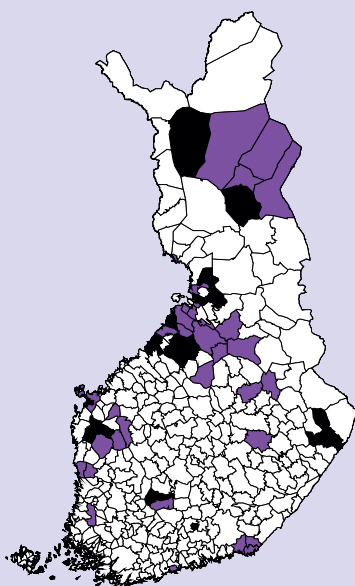
Gammallaestadianismen

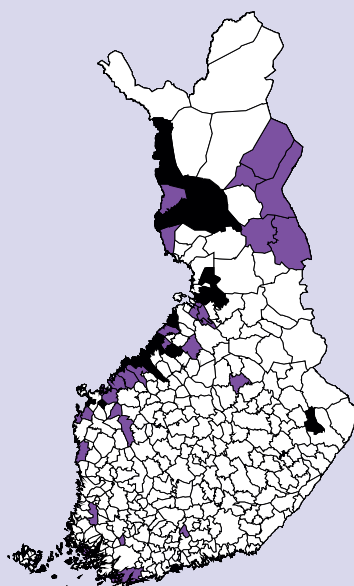
Västlaestadianismen

Den nya väckelsen

Fridsföreningen

■ Verksamhet minst
en gång i månaden

■ Verksamhet minst
en gång om året

□ Ingen
verksamhet

Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys (Fridsföreningarnas i Finland centralförening) vars huvudsakliga verksamhet är mötesverksamhet i hemlandet och utomlands. Den bedriver även barn- och ungdomsarbete: ordnar dagklubbar, söndagsskolor, bibelklasser samt skriftsskolor och läger. Utlandsmissionen till länder i Afrika (Togo, Ghana, Gambia och Kenya) har ökat. Föreningen har familje- och diakoniarbete samt publikations- och förlagsverksamhet. Mot slutet av fyraårsperioden har man fäst allt mer uppmärksamhet vid familjernas och hemmens välmående: i slutet av 2011 inrättades familje- och diakoniarbetsgrupper och år 2012 hemarbetsgrupper för att kartlägga hur familjerna och hemmen orkar och mår och för att utveckla stödformer för dem. I bakgrunden finns de fall av sexuellt utnyttjande av barn som har förekommit inom rörelsen.

Antalet lokalavdelningar har minskat något i rörelsen. Föreningen har 184 lokalavdelningar (195 år 2007) och 35 heltidsanställda. Den ger ut tidskriften *Päivämies* och som bilaga till den *Siionin Lähetykslehti* samt barntidningen *Siionin Kevät*. Rörelsens huvudtidning *Päivämies* har cirka 24 000 prenumeranter (23 600 år 2007). Rörelsen ordnade 2011 sammanlagt 39 konfirmandundervisningar med 1 869 konfirmander (1 789 år 2007).

Den gammallaestadianska rörelsen ordnade verksamhet minst en gång om året i två av tre församlingar (66 %). Andelen var ungefär densamma som 2007 (68 %). Verksamheten var mest aktiv i Uleåborgs stift där man ordnade sammankomster minst en gång i månaden i nio av tio församlingar (90 %), och i så mycket som 70 % av församlingarna ordnades sådana en gång i veckan. I varannan församling i Kuopio stift (51 %) och Lappo stift (51 %) ordnades verksamhet minst en gång i månaden. Rörelsen uppgav att samarbetet med församlingarna var obetydligt. Trots den stora utbredningen är gammallaestadianismen endast sällan referensgrupp för kyrkans anställda: tre procent av dem uppgav att de hörde till rörelsen.

Typiskt för gammallaestadianismen är ett starkt engagemang i rörelsens verksamhet och en stark gemenskap. Anknytningen till rörelsens riktlinjer och gemensamma ståndpunkt har en framträdande betonad position (Hanna Salomäki: 2010). Under fyraårsperioden utsattes denna sammanhållning för utmaningar eftersom splittringen i anhängarnas tänkesätt har blivit föremål för offentlig debatt via

internet. Det gällde framför allt frågor om sättet att leva (familjeplanering) och kyrkans ämbete (kvinnliga präster).

Västlaestadianernas huvudsakliga verksamhetsformer är att ordna möten och gudstjänster, konfirmandundervisning, ungdomskvällar och diskussioner. Rörelsen har inga heltidsanställda. Lokalavdelningarna var 22, och rörelsen hade 4 500 personmedlemmar.

Rörelsen ger ut tidningen Rauhan Side som i slutet av 2011 hade cirka 3 300 prenumeranter. Rörelsen ordnade 2011 sammanlagt fem konfirmandundervisningar med 95 deltagare.

Västlaestadianerna hade verksamhet minst en gång om året i var femte församling (20 %) (22 % år 2007). Verksamheten var livligast i Tammerfors stift där man hade verksamhet varje vecka i 11 procent av församlingarna och i 4 procent minst en gång i månaden. I S:t Michels stift hade rörelsen verksamhet minst en gång i månaden i 15 procent av församlingarna och i Kuopio stift i minst 14 procent.

Missionsföreningen Rauhan Sana (Fridsföreningen) ordnar mötesverksamhet och bedriver mission i Estland och Ryssland. Föreningen ordnade 2011 verksamhet minst en gång om året i 14 procent av församlingarna. Andelen var densamma som 2003. Månatlig verksamhet förekom i fem procent av församlingarna. Mest aktiv var verksamheten i Uleåborgs stift där det ordnades verksamhet minst en gång i månaden i nästan en femtedel av församlingarna (18 %). I Borgå stift ordnade rörelsen verksamhet i drygt en tiondedel av församlingarna (12 %). Den svenska organisationen av denna gren är Laestadianernas Fridsföreningars Förbund (LFF) vars huvudorgan är Zions Missionstidning.

Lestadiolainen Uusheräys (Laestadianska nya väckelsen) ordnade bibelundervisning och mötesverksamhet samt missionscirklar. Den har kurs- och lägerverksamhet på en egen lägergård i Kangasala och organisationens institut i Kalajoki. Dessutom ordnar den regelbundet talarbesök till Ryssland.

Rörelsen har 22 lokalföreningar och sex heltidsanställda. Rörelsen ordnade verksamhet minst en gång om året i var tionde församling (11 %), liksom även 2007. I fyra procent av församlingarna ordnades verksamhet minst en gång i månaden. Verksamheten var mest aktiv i Uleåborgs stift, där man månatligen ordnade verksamhet i 15 procent av församlingarna.

15.8 Femte väckelsen

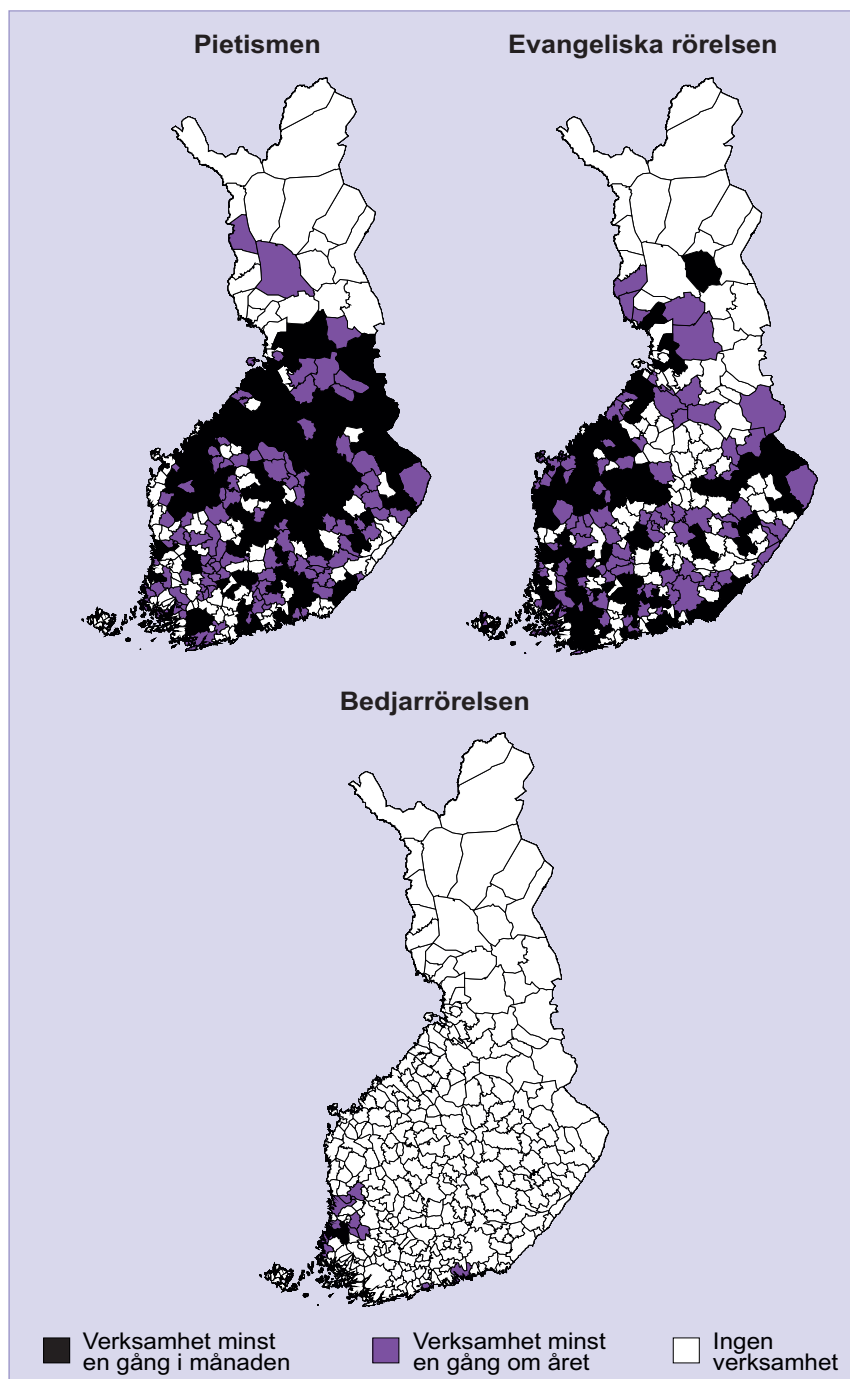
Femte väckelsen kallas de rörelser som uppkom efter de fyra ”gamla” väckelserörelserna. Den femte väckelsens kännetecken är betoningen av personlig tro och bättring. Rörelsen framhäver evangelisationens betydelse och Bibelns ställning. Bakom rörelsen finns den angloamerikanska evangelikalismen och den pietistiska väckelsekristendomen. Rörelsen består av flera olika organisationer.

Finlands Evangelisk-lutherska Folkmissions huvudsakliga verksamhetsformer är mission, utvecklingssamarbete, bibelundervisning och evangelisation. Rörelsen har även barn- och ungdomsarbete samt utbildning på Kansanlähetysoipisto (Folkmissionsinstitutet). Sammanlagt 105 ungdomar deltog 2011 i rörelsens sex skriftskolor. Rörelsen införde en inriktning som byggde på barn- och juniorarbete. Den ger ut tidningar och böcker.

I Finland verkar Folkmissionen inom 17 distriktsorganisationer och i Sverige inom en organisation. Rörelsen hade 2011 cirka 3 300 medlemmar. I slutet av 2010 hade den 182 heltidsanställda av vilka 77 inom missionen. Rörelsens tidskrift *Uusi Tie* hade cirka 8 680 prenumeranter och juniortidskriften *Donkkia* cirka 1 190.

Folkmissionen var 2011 en av de mest aktiva väckelserörelserna. Den hade verksamhet minst en gång om året i två av tre församlingar (67 %) (66 % år 2007). I över en fjärdedel av församlingarna (27 %) hade den verksamhet minst en gång i månaden. I Kuopio stift (49 % av församlingarna), Lappo stift (47 %) och S:t Michels stift var den månatliga verksamheten mest aktiv. Av församlingarnas anställda ansåg tre procent 2009 att de hörde till rörelsen.

Suomen Raamattuopisto (Finska Bibelinstitutet) bedriver förkunnelseverksamhet och ungdomsarbete över hela landet. Den har ett medborgarinstitut i Grankulla och semester- och kursgården Vuokatinranta i Sotkamo. Under den redovisade perioden har den infört nya medborgarinstitutlinjer, som till exempel en invandrarlinje. Publikationsverksamheten bedrivs via aktiebolaget Perussanoma. 2010 lanserades webbplatsen Seurakuntalainen.fi som administreras av Uusi Tie och Perussanoma. I församlingarna inleddes 2008 en bibelundervisningsserie som kallades Matka halki Raamatun (Resan genom Bibeln).

Bibelinstitutet har sammanlagt 53 heltidsanställda. Stiftelsen har inte personmedlemmar men missionscirkelarna har sammanlagt cirka 11 100 medlemmar och stöd- och kontaktcirkeln för ungdomsarbetet omfattar cirka 1 780 personer. Föreningen Suomen Raamattuopiston ystäväry (Finska Bibelinstitutets vänner) har 2 460 medlemmar.

Rörelsen utger tidningen *Elämään* som har cirka 4 020 prenumeranter. Tidningen *Perusta* ges ut tillsammans med Student- och Skolungdomsmissionen och Teologiska institutet i Finland. Tidningen har cirka 1 110 prenumeranter. Dessutom utges gratistidningarna *Ystävääviesti* (11 040) och *Rukousrengas* (1 780).

Rörelsen ordnade 2011 tre skriftskolor med cirka 50 deltagare. Finlands Bibelinstitut hade 2011 verksamhet minst en gång om året i varannan församling (46 %) (45 % år 2007). Man ordnade verksamhet månatligen i knappt en tiondedel av församlingarna (8 %). I Kuopio stift (15 % av församlingarna), Lappo stift (15 %) och Esbo stift (13 %) var den månatliga verksamheten mest aktiv. Av de församlingsanställda hörde fem procent till Finlands Bibelinstitut 2009.

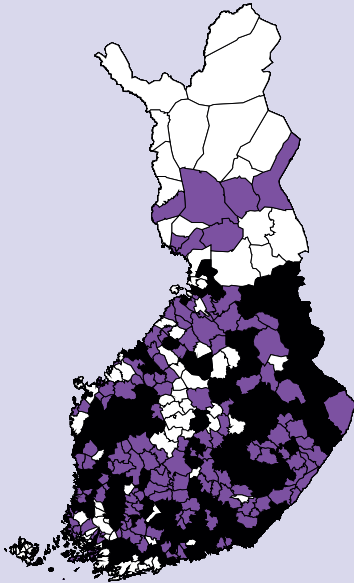
Folkets Bibelsällskaps huvudsakliga verksamhetsformer är förkunelse och utbildning samt arbete bland ungdomar, studerande och seniorer. Folkets Bibelsällskap har tre verksamhetscenter som är öppna året om och tre som är öppna på sommaren. Folkets Bibelsällskap etablerade i samarbete med Tammerfors kyrkliga samfällighet verksamhetsformen Rukouksen Talo (Bönens hus) i Tammerfors. I slutet av 2011 verkade sammantaget 11 Bönens hus på olika håll i landet. Kyrkostyrelsen har stött projektet.

Folkets Bibelsällskap har 88 anställda. Rörelsens huvudtidning är *Sana* som har 20 170 betalande prenumeranter. Rörelsen ordnade fem skriftskolor med sammantaget 238 deltagare.

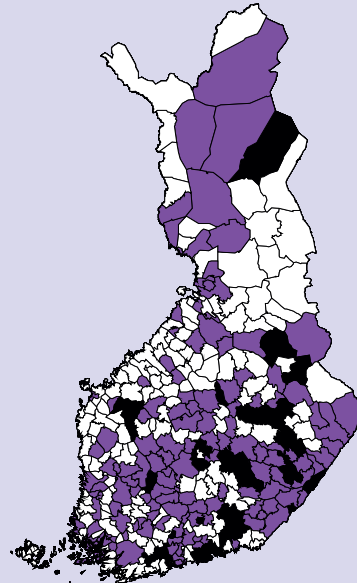
Folkets Bibelsällskap ordnade 2011 verksamhet i varannan församling (46 %). Verksamheten har ökat något sedan 2007 (42 %). Månatligen ordnades verksamhet i sex procent av församlingarna, mest i S:t Michels stift (12 % av församlingarna), Helsingfors (12 %) och Esbo stift (12 %).

Av församlingarnas anställda ansåg fem procent att de hörde till Folkets Bibelsällskap. Församlingarnas anställdas anknytning till Folkets Bibelsällskap har försvagats på 2000-talet. Ännu 2002 uppgav en tiondedel (11 %) att det var löst eller fast knutna till Folkets Bibelsällskap.

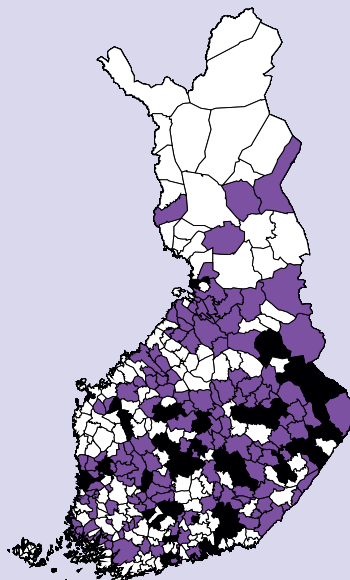
Folkmissionen

Folkets Bibelsällskap

Finska Bibelinstitutet

■ Verksamhet minst
en gång i månaden

■ Verksamhet minst
en gång om året

□ Ingen
verksamhet

15.9 Karismatiska rörelsen

Den karismatiska rörelsen har spridit sig i de lutherska församlingarna sedan 1970-talet. Inom rörelsen betonar man den Helige Andes gåvor som att bota sjuka, profetera och tala i tungor. I församlingarna har rörelsens verksamhet kanaliserats via Sanan ja rukouksen illat (Ordets och Bönens kvällar).

Hengen uudistus kirkossamme är paraplyorganisation för den karismatiska rörelsen, som har som mål att uppmuntra kyrkan och de andliga rörelserna till ständig andlig förnyelse och att föra fram den Helige Andes, nådegåvornas, bönen och kontaktens betydelse i de kristna kyrkornas, samfundens och enskilda kristnas liv. Rörelsen bedriver förkunnelse-, undervisnings- och utbildningsverksamhet för att stärka andligheten. Rörelsen har verksamhet i tre procent av församlingarna i Finland.

Sedan 1990-talet har **Nokia Missio** varit en av de synligaste karismatiska rörelserna inom kyrkan. Den tog sin början vid Ordets och bönen kvällar i Nokia. Rörelsen växte i omfattning och gruppen blev så småningom en egen gemenskap. Det uppstod konflikter mellan den lutherska kyrkan och rörelsen som utreddes under flera år. Föremål för uppmärksamhet var den teologi som rörelsens ledare Markku Koivisto förespråkade, hans roll som ledare och de karismatiska fenomenens skuggsidor. Våren 2007 avstängdes Koivisto från prästämbetet på viss tid. Markku Koivisto ställde upp i biskopsvalet i Tammerfors stift. Han gick inte vidare från första omgången och strax därefter, medan valet fortfarande inte var klart, meddelade Nokia Missio att den grundar ett eget kyrkligt samfund. Som skäl uppgavs att den lutherska kyrkan har frångått Bibelns auktoritet. Dessutom ansågs det vara viktigt att rörelsen kan döpa människor till medlemmar i sin egen församling och fira nattvard oftare än det är möjligt när den är underställd kyrkan.

Hösten 2008 inledde **Nokia Missio Church** sin verksamhet. Rörelsen som samlat sina anhängare från den lutherska kyrkan och olika frikyrkor tog i bruk både vuxen- och barndop. 2011 hade den drygt 300 medlemmar. Kyrkans ledare var Markku Koivisto. I augusti 2011 meddelade rörelsen att det i hans liv hade förekommit "överträdelse av sexuella gränser" och han avsattes från sin uppgift.

Vid sidan av kyrkan har **Nokia Missio ry** verkat. Organisationen omstrukturerades så att den inhemska verksamheten koncentrerades till Nokia Missio Church och missions- och mediarbetet till Nokia Missio ry (från och med sommaren 2012 Missiomaailma).

15.10 Samarbetet mellan väckelserörelserna och församlingarna

Väckelserörelserna och församlingarna samarbetar på många olika sätt. Församlingarna och rörelserna ordnar tillsammans verksamhet och rörelserna använder sig av församlingens lokaler. En del av väckelserörelserna är officiella missionsorganisationer för kyrkan och får medel av församlingarna för detta arbete.

Folkmissionen har det bredaste samarbetet med församlingarna. Fyra av fem församlingar hade samarbete med Folkmissionen. I tre fall av fyra uppgav församlingarna att samarbetet med rörelsen fungerade. Mest positivt upplevde man samarbetet med Folkmissionen i S:t Michels stift där nio av tio församlingar ansåg att samarbetet fungerade bra. Samarbetet var mest omfattande i Kuopio stift där endast två procent av församlingarna meddelade att inget samarbete förekommer. Kuopio var ett av de stift där man upplevde att samarbetet fungerade (87 % av församlingarna), men där man även upplevde att det förekom problem oftare än i snitt (11 % av församlingarna). Även i Helsingfors och Esbo stift ansåg var tionde församling att det förekom problem i samarbetet. Även pietismen hade samarbete med fyra av fem församlingar. Nästan i alla fall upplevde man att samarbetet fungerade.

Gammallaestadianismen hade samarbete med tre av fyra församlingar. Samarbetet var vanligast i Uleåborgs stift (91 %). Fyra av fem församlingar uppgav att samarbetet fungerade. Även i Tammerfors stift (77 % av församlingarna) och Kuopio stift (76 %) upplevdes samarbetet som fungerande. I Uleåborgs stift (11 %) och Kuopio stift (9 %) ansåg en tiondedel av församlingarna att det fanns problem i samarbetet med den gammallaestadianska rörelsen.

Evangeliska rörelsen (SLEY), Folkets Bibelsällskap och Finska Bibelinstitutet hade samarbete med sju församlingar av tio. Av dessa ansågs samarbetet med Folkets Bibelsällskap fungera bäst: 68 procent av församlingarna meddelade att samarbetet fungerade bra. Oftare än med de övriga rörelserna såg man problem i samarbetet med evangeliska rörelsen (SLEY), vilket även var fallet 2007. Vanligast var upplevelserna av problem i samarbetet i Kuopio stift (19 % av församlingarna) och S:t Michels stift (18 %). Problemen torde närmast hänföra sig till olika uppfattning om kvinnliga präster. Samarbetet med den evangeliska rörelsen var klart mest obetydligt i Esbo och Helsingfors stift där nästan två av tre församlingar uppgav att det inte förekommer något samarbete.

Tabell 15.1

Upplevelse av hur samarbetet mellan väckelserörelserna och församlingen fungerar (% av församlingarna).

	Fungerande samarbete	Problem i samar- betet	Inget samarbete
Evangelisk-lutherska Folkmissionen	75	6	19
Pietismen	78	1	21
Gammallaestadianismen	68	6	26
Evangeliska rörelsen (SLEY)	57	12	30
Folkets Bibelsällskap	68	1	31
Finska Bibelinstitutet	64	4	32
Tomasgemenskapen	34	-	66
Evangeliska rörelsen (ELY)			
Retreatrörelsen	33	0	67
Västraestadianerna	30	3	67
Taizé-rörelsen	22	0	78
Den nya väckelsen	22	0	78
Fridsföreningen (Rauhan Sana)	21	1	79
Den andliga förnyelsen i vår kyrka	16	0	83
Bedjarrörelsen (Västra Finlands bedjarrörelse)	7	1	93
Bedjarrörelsen (Finlands bedjarrörelse)	6	-	94
Paulussynoden	2	2	96

På de orter där flera väckelserörelser verkade deltog prästerna oftare i pietisternas sammankomster än i de övriga rörelsernas. I flera än fyra av fem församlingar deltog prästen i pietisternas sammankomster åtminstone sporadiskt. Mest aktivt var deltagandet i Kuopio stift där prästen deltog i verksamheten i tre av fem församlingar (61 %). Även i Folkmissionens

verksamhet deltog prästen i fyra av fem församlingar åtminstone sporadiskt. Deltagandet i verksamheten var vanligast i Åbo ärkestift: i hälften av församlingarna (47 %) deltog prästen i rörelsens verksamhet regelbundet.

I evangeliska rörelsens (SLEY) verksamhet deltog prästerna i en fjärdedel av församlingarna och sporadiskt i två av fem församlingar. I ELY-rörelsens verksamhet deltog prästerna i en tiondedel av församlingarna (13 %) regelbundet.

I den mest spridda rörelsens, gammallaestadianismens, verksamhet var deltagandet obetydligt. I var tionde församling (12 %) deltog prästerna regelbundet i rörelsens verksamhet.

Tabell 15.2

Prästernas deltagande i väckelserörelsernas verksamhet (%).

	Regelbundet	Sporadiskt	Deltar inte
Pietismen	44	41	15
Evangelisk-lutherska Folkmissionen	30	51	19
Evangeliska rörelsen (SLEY)	27	43	29
Finska Bibelinstitutet	22	51	27
Folkets Bibelsällskap	21	52	27
Tomasgemenskapen	18	31	51
Evangeliska rörelsen (ELY)	13	30	57
Gammallaestadianismen	12	42	46
Retreatrörelsen	9	35	56
Taizé-rörelsen	8	24	68
Den nya väckelsen	7	20	73
Västlaestadianerna	6	27	68
Fridsföreningen (Rauhan Sana)	5	19	76
Den andliga förnyelsen i vår kyrka	5	20	74
Bedjarrörelsen (Västra Finlands bedjarrörelse)	2	6	91
Bedjarrörelsen (Bedjarrörelsen i Finland)	1	7	91
Paulussynoden	0	4	96

Församlingarna beviljade väckelserörelserna medel ur budgetanslag samt via kollekter. I budgeterna beviljade församlingarna stöd till kyrkans officiella missionsorganisationer Folkmissionen och evangeliska rörelsen (SLEY) oftare än till väckelserörelser. Var tredje församling gav stöd till dessa. Stöd till evangeliska rörelsen beviljades betydligt mer sällan i Esbo och Helsingfors stift, där stöd beviljades av en av tio församlingar. I fråga om Folkmissionen fanns inte motsvarande skillnad. (Stödet till missionsorganisationerna behandlas allmänt i kapitel 10.)

Av de rörelser som inte är missionsorganisationer var pietismen den som oftast fick stöd. Den fick stöd av 15 procent av församlingarna. Vanligast var beviljandet i Kuopio och Tammerfors stift där var fjärde församling beviljade pietismen stöd. Gammallaestadianismen fick stöd av var tionde församling. I Uleåborgs stift var det avsevärt mer vanligt än i snitt att bevilja stöd, där beviljades stöd ur budgeten av en tredjedel (36 %) av församlingarna. Folkets Bibelsällskap, Finlands Bibelinstitut och evangeliska rörelsen (ELY) fick likaså stöd ur budgetanslag av var tionde församling. Endast några procent av församlingarna beviljade övriga rörelser stöd i sina budgeter.

Under den aktuella fyraårsperioden fördes debatter i offentligheten om beviljande av stöd till väckelserörelser som förhöll sig avvisande till kvinnliga präster eller homosexualitet. I församlingarna gällde diskussionerna om beviljande av stöd några få organisationer. En sådan var i första hand den evangeliska rörelsen (SLEY). I fråga om den hade man i en tredjedel av församlingarna diskuterat justeringar av stödet. En femtedel av församlingarna beslöt att inte ändra stödet och drygt en tiondedel att minska stödet. Det var främst Helsingfors stift (28 % av församlingarna) och S:t Michels stift (20 %) som justerade stödet. I en fjärdedel av församlingarna fördes diskussioner om ändringar av stödet till Folkmissionen. Var femte församling beslutade dock att inte göra några ändringar. Även för Folkmissionens del gällde besluten om minskat stöd främst Helsingfors stift (15 % av församlingarna). 16 procent av de kyrkliga samfälligheterna beslutade minska stödet till den evangeliska rörelsen (SLEY), 10 procent till Folkmissionen och fem procent till Finska Bibelinstitutet.

Reflektion

Strategin *Vår kyrka* framhäver att det behövs olika sätt att leva ut den kristna gemenskapen och fördjupa den andliga mognaden. Kyrkan vill stöda uppkomsten av små verksamhetsgrupper och gemenskaper och stärka medlemmarnas möjligheter att utveckla verksamheten och skapa nytt. För många av kyrkans medlemmar har väckelserörelserna blivit små gemenskaper av detta slag till stöd för engagemanget i kyrkans lära och verksamhet. Detsamma kan noteras hos kyrkans anställda: de av kyrkans anställda som hör till väckelserörelser är starkare engagerade i kyrkans lära än de övriga.

En del av väckelserörelsernas verksamhetsformer har på ett lyckat sätt nått även dem som i allmänhet deltar mindre i kyrkans verksamhet. En sådan är till exempel Herättäjä-Yhdistys talkoverksamhet där män medverkar i att bygga kyrkor i Ryssland och Estland. Ungdomsfestivalen Land i sikte som ordnas av Lutherska Evangeliföreningen i Finland SLEY samlar även internationellt sett en betydande skara unga kring det kristna budskapet. Även kyrkan har anledning att leta efter nya och mångsidiga verksamhetsformer i synnerhet för att nå de grupper där bandet till kyrkan är svagt. Väckelserörelserna resurs är de aktiva frivilliga. Inom kyrkan finns skäl att fästa uppmärksamhet vid utvecklingen av medlemmarnas frivilliga verksamhet.

Tillsvidare är de flesta av väckelserörelsernas anhängare fast knutna till verksamheten i den lokala församlingen: hälften av de aktiva kyrkobesökarna hör till väckelserörelser. I fråga om kvinnliga präster och sexualetik finns det dock en stor klyfta i tänkandet som även observeras i den praktiska verksamheten. Redan nu kan man i vissa rörelser märka att de aktiva besökarna går över till rörelsernas egna gudstjänstgemenskaper.

I den offentliga debatten kan man observera allt mer fördomar mot de grupper som verkar inom kyrkan och polariseringen har blivit kraftigare. Olikheten i synsätten har orsakat friktion och spänning inom kyrkan. Av denna anledning är det väsentligt att kyrkan har en direkt diskussionskontakt med de grupper som verkar inom den. Både praxis och teman som gäller betoningen av olika lärofrågor förutsätter en fortlöpande diskussion med rörelserna.

16. Utmanad kyrka – slutsatser och reflektion

Kyrkan och religionen har behandlats flitigt i den offentliga debatten under de senaste fyra åren. Den allt livligare nyateistiska diskussionen, kritiken mot religionens ställning i det offentliga livet samt konflikter som har sin grund i förändrade värderingar har ställt kyrkan inför mångahanda krav. Många har ifrågasatt sina band till kyrkan och sitt medlemskap. Kyrkans interna polarisering har försvårat kontakten mellan oliktankande grupper. Dessutom har vissa fenomen som avslöjats i religiösa rörelser inom kyrkan väckt frågor om relationen mellan kyrkan och dessa rörelser. Kyrkan ställs också inför utmaningar till följd av kommunsammanslagningar och det allt stramare ekonomiska läget.

I kyrkans strategi *Vår kyrka – gemenskap och delaktighet* utstakas kyrkans mål fram till 2015. Vi har nu lagt ungefär hälften av strategiperioden bakom oss. Det finns anledning att granska i vilken utsträckning de mål som ställdes i strategin har förverkligats hittills. Den kristna kyrkan finns till för att hos människorna väcka en tro på Gud den treenige och kärlek till nästan. Kristna gemenskaper har alltid karaktäriserats av ömsesidig kontakt, delaktighet. Tron får också till stånd goda gärningar, människan värnar om sin nästa och om skapelsen. Under redogörelseperioden har frågan om medlemskap utgjort en särskilt stor utmaning. I det följande behandlas kyrkans verksamhet med fokus på medlemskap, gemenskapsbildning och engagemang.

Biskop Seppo Häkkinen har i sin doktorsavhandling *Ihanne ja todellisuus (Ideal och verklighet)* (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisu-

ja 108, 2010) undersökt medlemmarnas engagemang i kyrkan med hjälp av tre dimensioner. Den teoretiska dimensionen uttrycker det läromässiga och konfessionella engagemanget. I kyrkan innebär detta till exempel engagemang i vissa av kyrkans grundövertygelser, dogmer. Den praktiska dimensionen beskriver hur den teoretiska trossanningen kommer till uttryck i gudstjänsten och det andliga livet samt i självförståelse och etik. Den inkluderar såväl den offentliga som den privata religionsutövningen. Båda de ovan nämnda dimensionerna kompletteras av gemenskapsdimensionen. Ett sådant institutionellt engagemang är förbundet med tillhörigheten till en religiös gemenskap.

Observationerna i fyraårsberättelsen visar att finländarnas engagemang i kyrkan har blivit allt svagare i fråga om såväl kyrkans lära som verksamheten och medlemskapet. Det har kunnat noteras att engagemanget inom alla dessa tre delområden har försvagats redan under en lång tid. Under de senaste åren har förändringen varit synnerligen kraftig och kommit till uttryck inom många delområden i kyrkan. Trenden är allmän europeisk och gäller inte enbart Finland.

Solidariteten mot kyrkans lära försvagas

Enligt strategin *Vår kyrka* är det kyrkans uppgift att kalla människor till frälsning. För att tron ska kunna födas och växa framför kyrkan budskapet om Jesu död och uppståndelse, döper i Faderns, Sonens och den heliga Andens namn, kallar människor till nattvardsbordet och förkunnar syndernas förlåtelse. Denna undersökning visar att allt färre finländare omfattar dessa kyrkans dogmer. Till exempel är den andel av finländarna som tror på Jesus som Guds son, uppståndelsen, den yttersta domen och ett liv efter döden, och på sanningsenligheten i de under som skildras i Bibeln, cirka 20 procent mindre än fyra år tidigare (*Gallup Ecclesiastica 2011*, N=4 930). I fråga om livsåskådningsdimensionen har trenden alltså varit kraftigt sjunkande under några få år.

År 2011 ansåg två av fem (41 %) finländare att Jesus är Guds son medan andelen ännu för fyra sedan var 57 procent. Förändringen har varit kraftig under 2000-talet eftersom tre av fyra (77 %) finländare ännu 1999 ansåg att Jesus är Guds son. Allt flera finländare tror inte på Gud. Andelen finländare som inte alls tror på Gud har fördubb-

lats på fyra år. Denna andel (21 %) är nu större än under något tidigare år. Endast en av fyra (27 %) uppgav sig tro på Gud på det sätt som kristendomen undervisar. Av personer under 30 år uppgav endast 15 procent att de trodde så.

Enligt strategin *Vår Kyrka* borde man fästa mer uppmärksamhet än tidigare vid medlemskapets betydelseinnehåll och främja en starkare kristen identitet. Medlemskapet i kyrkan har enligt strategin en andlig betydelse. Undersökningen visar dock att andliga frågor är en viktig orsak till medlemskap för en allt mindre andel av medlemmarna. En tredjedel (34 %) anser det vara viktigt att kyrkan stärker deras tro på Gud (51 % år 2007) och två av fem (40 %) att det är viktigt att kyrkan vidmakthåller hoppet om ett liv efter döden (54 % år 2007).

Den offentliga och privata religionsutövningen har minskat

Enligt strategin *Vår kyrka* är lokalförsamlingen och dess gudstjänst den centrala och bärande innehållsmässiga kärnan för kyrkans verksamhet. Trots detta uppger två av tre (66 %) finländare att de deltar i gudstjänster mer sällan än en gång om året, eller att de inte alls besökt någon gudstjänst under de senaste åren. Antalet besökare på huvudgudstjänsterna har minskat med 14 procent på fyra år medan antalet besökare på övriga gudstjänster har ökat med två procent.

Många som tidigare besökte gudstjänster sporadiskt deltar numera inte alls i dem. Detta kommer också till uttryck i antalet kyrkobesök under högtiderna. Till exempel har antalet kyrkobesökare under julen minskat med över 133 000 på fyra år. Utöver det regelbundna deltagandet har alltså också kyrkobesöken under högtiderna, som är typiska för finländarna, förlorat sin dragningskraft. Ett typiskt fenomen är också att man inte längre går till kyrkan med familjen.

Enligt strategin *Vår kyrka* ska kyrkan som en delaktighetens gemenskap utveckla sitt arbete så att så många som möjligt finner trons innebörd och sin egen plats i kyrkans verksamhet. Kyrkan samlar människorna för att de ska växa som kristna. Ett annat mål är att antalet medlemmar som deltar i verksamheten ska öka i alla åldersgrupper. Detta har inte realiserats. Tvärtom minskade deltagandet kraftigt också i den övriga församlingsverksamheten (såsom musik-

evenemang, bönen möten och andakter) och deltagarna var cirka 20 procent färre än fyra år tidigare.

Dessutom har den privata religionsutövningen minskat. Häftet av finländarna uppgav att de ber minst en gång om året medan andelen 2007 var två av tre. En femtedel ber dagligen. Också bibelläsningen minskade. Endast en femtedel uppgav att de läser Bibeln minst en gång om året medan andelen fyra år tidigare var 43 procent.

Enligt strategin *Vår kyrka* tjänar församlingen sina medlemmar vid de kyrkliga förrättningarna i olika livsskeden, förkunnar evangeliets budskap och ber tillsammans med dem. Allt färre finländare möter kyrkan i samband med sådana högtider under sitt liv. År 2011 döptes 78 procent av alla barn som föddes (84 % 2007). I Helsingfors döptes endast hälften av barnen. Bara 53 procent av finländarna vigdes kyrkligt (60 % 2007). Cirka 95 procent av de avlidna fick en kyrklig jordfästning.

År 2007 var de kyrkliga förrättningarna för finländarna den viktigaste orsaken till att höra till kyrkan, men år 2011 hade kyrkans hjälpverksamhet blivit viktigast. År 2007 ansåg till exempel nio av tio (91 %) av kyrkans medlemmar att möjligheten till ett kristet barndop är en viktig eller ganska viktig orsak till medlemskap i kyrkan, men fyra år senare hade andelen minskat till 79 procent.

Allt flera är osäkra på sitt medlemskap

Enligt strategin *Vår kyrka* är målet att förstärka den positiva innebörden av att höra till kyrkan. Allt flera ifrågasätter sitt medlemskap. År 2011 ansåg endast en femtedel att de under inga förhållanden skulle lämna kyrkan. År 2007 hade två av fem ännu den uppfattningen. Däremot har den andel av medlemmarna som ofta tänkt på att lämna kyrkan, eller anser det sannolikt, ökat snabbt. Denna typ av potentiella utträdare omfattar redan en fjärdedel av finländarna medan deras andel 2007 var 16 procent.

Om man förbinder sig allt svagare till sitt medlemskap leder det också till att man utträder. Under 2000-talet har utträdet ur kyrkan hela tiden ökat. Åren 2000–2003 utträdde knappt 70 600 personer, 2004–2007 cirka 132 900 personer och 2008–2011 över 225 000 personer (5,4 % av medlemmarna). Utträdet ur kyrkan var mer omfattande än under någon tidigare redogörelseperiod. Samtidigt ökade

också inträdet i kyrkan. Drygt 49 800 personer anslöt sig till kyrkan under redogörelseperioden.

I den folkkyrkliga uppfattningen betonas att kyrkan är en kyrka för alla dess medlemmar. Enligt Häkkinen har man i det folkkyrkliga tänkandet framhåvt kyrkotillhörigheten medan de element som förbinder medlemmarna vid läran och verksamheten har hamnat i bakgrunden. Idealet för engagemang är medlemskap i kyrkan, kunskapsmässigt bemästrande av vissa grundfrågor i den kristna läran och tillhörande dagligt trosliv och kristenhet i vardagen. (Häkkinen 2010). Det är viktigt att notera att religiositetens olika element är förbundna med och förstärker varandra. Strategin *Vår kyrka* – gemenskap och delaktighet framhåller uttryckligen gemenskapens betydelse i kyrkans väsen. Upplevelsen av gemenskap har en avgörande roll också när en person tar avstånd från kyrkan. Två av tre (67 %) av de medlemmar av kyrkan som anser det sannolikt att de kommer att utträda har under det senaste året inte kontaktats alls av sin församling (t.ex. brev eller möte). För dem som är starkt engagerade i sitt medlemskap är det å andra sidan typiskt att de haft flera kontakter med församlingen under året. Denna observation sporrar kyrkan till att försöka uppnå strategins mål att nå ut till medlemmarna fem gånger om året.

Åskådningen står i fokus

Ända fram till de allra senaste åren har det varit typiskt för finländarna att upprätthålla någon form av band till kyrkan oberoende av sin egen religiositet. Att höra till kyrkan och sporadiskt gå i kyrkan har varit ett vanligt drag liksom i det övriga Skandinavien. De nya utvecklingslinjerna visar att denna verksamhetsmodell som är bunden vid traditionen och kulturen håller på att falla sönder. En stor förändring sker uttryckligen bland den majoritet av medlemmarna som deltar relativt sällan i den religiösa verksamheten. En allt större del av denna grupp har helt och hållet slutat att delta under de senaste åren. Fenomenet är bekant överallt i Europa. Enligt religionssociolog David Voas (*The Rise and Fall of Fuzzy Fidelity in Europe*. *European Sociological Review*, 2009) har en signifikant förändring skett just i beteendet hos den grupp som inte går regelbundet i kyrkan och som inte heller är uttalat icke-religiös.

I religionen söker man i första hand en personlig mening. I en föränderlig situation har åskådningen en väsentlig roll i fråga om att skapa mening. Om denna saknas är traditionens eller kulturens betydelse inte i sig tillräckliga för att man ska anse det nödvändigt att höra till kyrkan. Utvecklingen under den senaste tiden har visat att stora förändringar i engagemanget i kyrkan kan ske på en kort tid. Kyrkan bör bereda sig på att medlemsantalet kan minska snabbt också på en kort tid eftersom ett stort antal finländare har allt svagare band till kyrkan.

Gemenskapen är den centrala förutsättningen för engagemang. Att komma samman kring en gemensam tro är såväl ett uttryck för tron som ett förstärkande element. Religionssociologen Rodney Stark (One true God, 2001) från USA anser att den centrala utmaningen är att skapa ett förtroende för religiösa föreställningar och påståenden som inte med mänskliga metoder kan bevisas vara sanna. Den sociala gruppen har stor betydelse i denna process. Människornas förtroende för religiösa föreställningar ökar ju mer andra uttrycker ett förtroende för dem. Enligt Stark är deltagandet i offentlig och privat religionsutövning den mest centrala faktorn när det gäller att utveckla förtroende för religiösa läror. Han anser att förtroendet för lärorna växer i relation till deltagandet.

Enligt Stark (2001) leder en ökad religiös mångfald till konflikter i synnerhet mellan starkt och svagt religiösa personer. En sådan polarisering har under redogörelseperioden tydligt kommit fram också i debatten i Finland. Till exempel i värdefrågor ligger de religiöst aktivas och de passivas tänkande allt längre från varandra. Det är en särskild utmaning att inom folkkyrkan skapa kontakt mellan människor som tänker på vitt olika sätt.

De sjunkande trenderna i fråga om tro, deltagande och kyrkotillhörighet innebär att också den sociala omvärlden har förändrats. I synnerhet den unga generationen har i sin närkrets allt flera som varken hör till kyrkan, döper sina barn eller deltar i konfirmandundervisningen. I en sådan situation blir varje avgörande som gäller religionen en valsituation i stället för en självklarhet: Man måste särskilt besluta om barnet ska döpas eller om man väljer kyrklig vigsel. Denna situation är en utmaning också för de av kyrkans arbetsformer som av tradition varit populära. Till exempel kommer konfirmandun-

dervisningen inte nödvändigtvis att förbli en självskriven del av de ungas kultur. För många som deltar i konfirmandundervisningen är motivet att de vill ha kyrklig vigsel eller kunna stå fadder.

När de kyrkliga förrättningarnas betydelse minskar ger de inte heller samma motivation som tidigare för de unga att bli konfirmerade. Enligt en undersökning som gällde européer är de nya generationerna mindre religiösa än de tidigare och religiositeten ökar inte särskilt mycket med högre ålder (Voas 2009).

Det verkar som om det framöver kommer att bli en allt större utmaning att föra den kristna tron vidare till nya generationer eftersom den kristna fostran når ut till en allt mindre del av finländarna och endast en liten del av de unga har för avsikt att ge sina barn en kristen fostran. Hälften av finländarna har vuxit upp i hem där de fått en kristen fostran. Även om konfirmandundervisningen når en stor del av de unga börjar många ta avstånd från kyrkan bara några år efter konfirmationen. Av personer under 30 år uppger en tredjedel (34 %) att de inte tror på Guds existens. Det finns anledning att fästa uppmärksamhet vid hur kyrkan möter denna åldersgrupp och deras barn.

Europeiska undersökningar visar att försvagad kristen fostran är en avgörande faktor som främjar sekulariseringen. David Voas och Alasdair Crockett (*Religion in Britain, Neither Believing nor Belonging*. Sociology, 2005) anser att det uttryckligen är ett misslyckade i den religiösa socialiseringen som leder till att nya generationer är mindre aktiva och mindre förbundna till tron. Den kraftiga försvagningen i den religiösa socialiseringen innebär att allt fler finländska barn och unga inte tillägnar sig sin egen religions läromässiga innehåll och seder, de kristna högtidernas innehåll eller olika former av religionsutövning i vardagen, och att de inte heller har kontakt med den trosutövande gemenskapen. Om den kristna fostran saknas i barndomen förutspår det ofta att man också som vuxen upplever religionen som avlägsen. De egna föräldrarnas religiositet har särskilt stor betydelse.

Förnyade traditioner ger större räckvidd

Trots att förändringarna i samhället innebär en utmaning för de traditionella formerna för gemenskap är utvecklingen inte ofrånkomlig.

Institutionerna har också möjlighet att genom sin egen verksamhet bromsa upp utvecklingen. Även om den nationella statistiken visar på ett avståndstagande från kyrkans dogmer, verksamhet och medlemskap kan exempel på en annorlunda utveckling noteras på lokal nivå. Enligt en ny undersökning har man lyckats öka antalet deltagare i gudstjänster på de orter där man särskilt satsat på denna verksamhetsform. I den förändrade situationen behövs nya verksamhetsformer. Man har hittat nya, fungerande metoder som tilltalar nutidsmänniskan. Ett exempel på sådana är till exempel de "bröllopsnattsevenemang" som ordnats i vissa stadsförsamlingar. Institutioner kan alltså också förnya sina traditioner och göra dem meningsfulla utan att för den skull ge upp ursprunget.

Inom kyrkan verkar flera grupper och gemenskaper med kraftigt engagerade medlemmar. Sådana är bland annat många väckelserörelser. Utmärkande för väckelserörelsernas medlemmar är att de är starkt förbundna till kyrkans lära, aktivt utövar sin religion offentligt och privat och är engagerade i sitt medlemskap i kyrkan. Detta vittnar om den stora betydelse som gemenskapens stöd har även för religionen. Till följd av det ringa antalet anställda har vanliga deltagare en central roll i väckelserörelserna. Detta ger en upplevelse av delaktighet som förstärker banden till den egna gruppen. Aktivt deltagande förstärker också de sociala nätverken och på så sätt tillförs religionsutövningen också ett socialt element. Liknande element kan hittas i många olika slags smågrupper. Det finns anledning att fundera över hur denna gemenskap och delaktighet kan tas in i och förstärkas i församlingarna. Vissa steg i den riktningen har redan tagits. I enlighet med kyrkans strategi har stora satsningar gjorts på frivilligverksamheten under redogörelseperioden. Kyrkans olika arbetsformer engagerar tiotusentals frivilliga och deras antal har ökat inom flera arbetsområden, bland annat diakonin och missionen.

Trots att allt flera finländare uppger att de inte alls tror på Gud är det andliga sökandet karaktäristiskt för dagens finländska samhälle. Människor är intresserade av livsåskådningsfrågor. Ett tecken på detta är den allt starkare alternativa andligheten. Fenomenet utmanar kyrkan att föra en dialog om livsåskådning och värderingar. Enligt kyrkans strategi har kyrkan år 2015 beredskap att möta människors sökande och på ett klart och begripligt språk samtala om

grunderna i kyrkans tro. Detta förväntar sig finländarna av kyrkan. Tre av fem (63 %) finländare önskar att kyrkan mer kraftfullt deltar i diskussionen om vad som är viktigt i livet. Diskussionen om värden i livet har under denna redogörelseperiod blivit särskilt akut till följd av många kriser. Olycksfall, skolskjutningar och familjemord har berört ett stort antal finländare och medfört ett behov av gemenskaper som kan ge tröst och skydd.

Att diskutera grunderna för tron förutsätter av kyrkans anställda att de har en såväl bred som djupgående kännedom om kyrkans tradition. Enligt kyrkans kärnkompetensbeskrivning förutsätter kompetens i andligt arbete också förtrogenhet med kyrkans tro, Bibeln och kyrkans övriga grundläggande dokument samt förmåga att tillämpa dem i församlingens arbete. Kyrkan bör fästa särskild uppmärksamhet vid att stärka de egna medarbetarnas andliga identitet, eftersom allt färre av dem som studerat för ett kyrkligt arbete haft kontakt med församlingen före sin examen. Undersökningar (t.ex. Niemelä: Papisto ja kanttorit 2010) visar också att den privata religionsutövningen har minskat bland kyrkans anställda.

Till följd av finländarnas allt färre kontakter med kyrkan skapar allt fler sin bild av kyrkan och religionen utifrån den bild som medierna förmedlar. Det är därför viktigt att de som för kyrkans talan deltar aktivt i den offentliga debatten. I stället för att enbart reagera på sådant som redan hänt ska kyrkan vara proaktiv. Kyrkan har strävat efter att bemöta de informationsutmaningar som webben fört med sig bland annat genom projektet Andligt liv på webben. Det är viktigt att komma ihåg kravet på snabb informationsförmedling också när kyrkans representanter ombeds uttala sig om olika nyheter eller krissituationer. Detsamma gäller även kyrkans egen nyhetsförmedling, till exempel i församlingsval.

Under redogörelseperioden fördes en livlig debatt om religionens roll i det finländska samhället. Trots att finländarnas engagemang i religiös verksamhet och tro är allt svagare, anser majoriteten av befolkningen att religionen har sin givna roll i skolor och andra offentliga institutioner. Trots den årligen återkommande livliga diskussionen om Den blomstertid nu kommer motsatte sig till exempel endast fyra procent av finländarna att den sjungs vid skolavslutningen. Oavsett religionskritiken och den religiösa passiviteten har kyrkan haft en

framträdande roll i den samhälleliga debatten. Detta visar att kyrkan, dess beslut och ställningstaganden har betydelse för finländarna och ingalunda är likgiltiga för dem. Kyrkan bör möta dessa förväntningar genom att vara en aktiv aktör i samhällsdebatten.

Enligt strategin Vår kyrka ingår diakonin och samhällsansvaret i kyrkans grundläggande uppgifter. Detta innebär såväl att hjälpa de utsatta som att föra deras talan i den samhälleliga debatten. Sedan kyrkans tidigaste historia har de kristna haft omsorg om de svaga. Denna dimension i kyrkan väcker ett starkt gensvar bland finländarna. Finländarna ansåg att faktorer som ansluter till hjälpverksamhet kommer i främsta rummet när de tillfrågades om i vilken riktning kyrkan bör utvecklas. Faktorer som hör samman med kyrkans hjälpsatser var också en av de viktigaste orsakerna till att höra till kyrkan.

Mot en gemenskap av delaktighet

Denna undersökning visar att folkkyrkan står inför en ny situation. Dess tidigare roll och ställning kan inte längre ses som en självklarhet, varken i samhället eller bland medlemmarna. Den krympande och allt mindre engagerade medlemskåren, förändringarna i samhället och försvagningen av den kristna traditionen i kulturen som helhet kräver en omvärdering av folkkyrkans ställning. Till exempel i Helsingfors hör endast 60 procent av befolkningen till kyrkan.

Det har alltid varit en utmaning för kyrkan att sammanjämka det oföränderliga budskapet med en omvärld i förändring. I kyrkans förkunnelse ska evangeliet förmedlas på ett aktuellt och teologiskt motiverat sätt så att det kan förstås också av den som upplever kyrkans språkbruk som främmande. Också spänningen mellan gemenskap och individualism ger upphov till spänningar. Enligt Häkkinen är det avgörande huruvida kyrkan förmår skapa en ny slags gemenskap. Det väsentliga här är hur kyrkan beaktar människans individualitet utan att samtidigt förlora sin gemenskapskaraktär.

Dessa mål har i kyrkans strategi sammanfattats på följande sätt: År 2015 inser medlemmarna kyrkans värde och hör Guds röst i kyrkan. Till kyrkan kommer man för att finna svar på livets stora frågor och från kyrkan går man ut för att tjäna i Guds värld.